

PŘEDNÍ

KŘISITELÉ

NÁRODA ČESKÉHO.

Boje a usilování o právo jazyka českého
začátkem přítomného století.

Vypisuje

ANTONÍN RYBIČKA.

—❧ DÍL DRUHÝ. ❧—

∞ PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA.

1884.

JAN HÝBL.

ČESKÝ SPISOVATEL A KOREKTOR. *)

Jan Krť. Hýbl narodil se dne 3. září r. 1786 v České Třebové v Chrudimsku z rodičů Josefa a Alžběty Hýblových, kteří držíce tam dům živili se obchodem krupařským a mimo syna Jana měli ještě několik dítek, z nichž nejstarší Josef byl později učitelem na škole Heřmanoměstecké. — Mladší syn Jan byl chlapec nad míru vtipný a chápavý, avšak velice živý a čtveračivý; pročež také na místě aby byl sedal doma u stolku při knize školní, býval raději tam, kde bylo činiti o nějakou hru a kratochvíli dětskou aneb o nějaké dobrodružství veselé, při čemž ovšem nejedenkrát — spadnuv s stromu a střechy nebo upadnuv do vody — přišel i v nebezpečenství zdraví a života. *) — Že byl však nadán pamětí výbornou a chápavostí nevšední, věděl vždy dobře odříkávati své lekce školní, ačkoliv doma zřídka kdy čemu napaměť se učival, anobř obyčejně teprv na cestě do školy to, co mu bylo uloženo, několikrát sobě pročetl a tak dobře pochopil, že jsa napotom ve škole od pana katechety nebo učitele na to vyptáván, k všelikým otázkám tak dobře odpovídal, že se mu od nich obou obyčejně hojně dostávalo pochvaly.

Avšak třeba že Hýbl jako chlapec doma věcmi školními málo se zanášel, nicméně liboval sobě již tehda — zvláště zimního času večerního, když se nemohl na venku s kamarády proháněti — v čítání knížek kratochvilných, tak zvaných kronik: o Jenovefě, Brunsvíkovi, císaři Oktaviánovi, Enšpíglovi, Stilfridovi a podobných k tomu povídek čarodějných, anobř i starší knihy historické —; V. Hájka, Paprockého, Beckovského a j. — pokud zavírají v sobě příběhy báječné a dobrodružné, zaujímaly pozornost našeho Hýbla a poutaly jej ke stolku, kdež on napotom obyčejně vše, čeho se byl takto dočetl, svým domácím i svým spolužákům vypravoval a opakoval.

Že Hýbl při své neobyčejné chápavosti a duševní spůsobilosti nemálo ve škole prospíval, radili tehdejší katecheta a učitel Česko-třebovský, když měl ze školy tamní vystoupiti, rodičům jeho, aby nedávali jej na nějaké řemeslo obyčejné, anobř aby raději poslali jej k Piaristům do Litomyšle, by tam navštěvoval německé třídy normální a mohl napotom jíti — tak jako starší bratr jeho Josef — na učitelství, aneb dokonce aby mohl študovati ve školách latinských. K radě

*) Vytisknuto v Osvětě 1875 str. 641.

tého otec Josef Hýbl na začátku měsíce listopadu r. 1798 zavezl syna svého Jana, jenž byl tehdaž vstoupil v 13. rok věku svého, do Litomyšle k nadepsaným kněžím Piaristům, kdež přijat jest do německé normálky. — Jakož byl Hýbl až dosavade, pokud navštěvoval školu Třebovskou, jenom málo píle věnoval učení školnímu, nyní naopak obracel všeliký zřetel svůj ke škole a přikládal paměť i mysl svou k uloženým sobě pracem školním s takovou bedlivostí, že — ačkoliv mu z počátku nemálo bylo zápasiti s cizím, neobvyklým jazykem německým — vynikal v krátkém čase téměř nade všechny své německé i české spolužáky.

Skončiv v Litomyšli hlavní třídy německé Hýbl přešel na tamní gymnasium, jež se tehda skládalo z pěti tříd: principie, gramatiky, syntaxe, rhetoriky a poetiky, a pokračoval i tu ve studiích svých s takovým prospěchem, že býval po všechny třídy mezi předními spolužáky. Za to také Hýbl náš požíval po všechen ten čas úplné lásky a důvěry všech svých učitelův, anobrž byl i miláčkem svých spolužákův, a to v takové míře, že se všickni jako o závod o jeho přátelství ucházeli a nezřídka, vidouce, že milý jich „*Honzyček Hýblův*“ tomu neb onomu z nich přednost v přízni své před ostatními kamarády dává a důvěrněji s ním obchází, za tou příčinou vespolek se hádali a svářili.

Když byl Hýbl v poslední třídě gymnasijsní, ozýval se ryk a lomoz válečný po vší téměř Evropě a vítězné zbraně francouzské hrozily a blížily se tehdaž také i naší vlasti české. Činěny jsou proto k obhlášení jejímu rozličné přípravy, jmenovitě zřizovány nové pluky a sbory zemských obranců (Landwehre), při čemž vyzývání zvláště také dospělejší studující z tříd vyšších k dobrovolné službě válečné. Vyzvání toho uposlechlo tehdaž v Praze i v Litomyšli několik známých Hýbla našeho, čímž i v něm vzešla tenkrát chuť a žádost s musami, alespoň na čas, se rozloučiti a místo „knih a kalamáře chopiti se pušky a patrонтаše.“ Avšak když se o tom rodiče jeho dověděli, rmoutili se nemálo nad tímto úmyslem syna svého a zbraňovali mu v tom naprosto, a jmenovitě matka Alžběta, jsouc o zdraví a život milovaného syna svého vysoce starostliva, zrazovala jej důtklivě z toho, anobrž zaříkala jej s očima slzavýma, aby nadobro upustil od takového předsevzetí záhubného. Hýbl dal na to přání a žádosti svých upřímně milovaných rodičů místa i vzdal se docela svého úmyslu vojenského a skončiv r. 1803 studie své v Litomyšli, odešel na podzim t. r. do Prahy, aby se tam oddal studiím filosofickým.

V Praze navštěvoval Hýbl asi po dvě léta přednášky filosofické, načež přešel do techniky čili obnovené a rozšířené tehdaž (r. 1802) bývalé školy inženýrské, poněvadž přednášené tam vědomosti praktické jej více zaujímati se zdály, nežli věci, jimžto se vyučovalo na fakultách university pražské.

Jakož výše připomenuto, Hýbl byl sobě již jako chlapec v domě otcovském a napotom také jako studující v Litomyšli liboval v čtení knih českých; přišed pak do Prahy obeznámil se tam nedlouho na to s několika mladšími i dospělejšími muži, kteří horlivě se ujímali zanedbaného tehdaž jazyka domácího a zasazovali se o jeho oživení a vzdvižení, jakož byli: bratří Thámové, Šedivý, Štěpánek, Rulík, Ziegler a j. v.; navštěvoval k jich povzbuzení česká čtení tehdaž velmi horli-

vého J. Nejedlého, čítal pilně starší i nově vycházející české knihy a časopisy, docházel do Krameriusovy „České Expedice,“ kde se shromažďovali téměř veškerí literáti a vlastenci čeští, chodíval taktéž do českých her divadelních, jež času toho každou neděli odpoledne na Malostranském divadle provozovaly a seznamoval se takto s všelikými předsevzetími a ústavy, kteréž vůbec směřovaly k oživení národnosti české a ku zvelebení literatury domácí.

Hýbl nabyt takto nejen důkladné známosti jazyka a literatury české, anobrž seznámil se již tehdaž s hlavními příčinami našeho národního úpadku, jakož i s nejpilnějšími potřebami lidu našeho a s prostředky, jakými by se mohlo působiti k jeho vzdělávání a tudíž i k materiálnímu a mravnímu jeho povznesení. — Na přímluvu několika známých a příznivců svých Hýbl uvázal se tolikéž v práci literární a to předkem ve sbírání a překládání kratších kusů do novin a časopisů domácích, načež dal se i do vzdělávání větších prací, jakož se i uvázal v korektorství v několika impresích pražských, čímž zároveň — nemaje na ten čas téměř jiných pomůcek — hleděl sobě zjednatí nejpotřebnějších prostředků k své výživě každodenní.

Při tomto nemálo namáhavém zaměstnání nezbývalo Hýblovi zhusta prázdné chvíle k navštěvování přednášek technických a k pracování úloh školních, a jakož se mu bylo již před tím „sedání ve škamnech školních“ jaksi znechutilo a on také začal sobě libovati ve svobodnějším a nevázanějším způsobu života, vzdal se naprosto všelikých dalších studií řádných i návštěv školních a oddal se docela literatuře domácí a pracím k ní se vztahujícím.

Již r. 1804 — ovšem tehdaž ještě jenom jako literární diletant — Hýbl vydal tiskem *Život Mahometův*; avšak počínajíc r. 1808 stal se českým literátem a korektorem tisků českých *ex professo* a zanášel se napotom výhradně toliko spisováním knih a redigováním časopisů českých a vykládáním prací všelikého způsobu z němčiny na česko, a to v takové míře, že nebylo téměř pole literárního, na němž by tehdaž nebyval pilně a platně pracoval. — Původní a přeložená díla Hýblova vztahují se totiž k beletristice, novinářství, časopisectví, kalendářnictví, hospodářství, k historii, k naučné a nábožné, jmenovitě kazatelské literatuře, jsouce takřka veskrz prósou zdělaný, a jenom z malé části veršem psány. — Hýbl vydal tato větší díla a spisy periodické: *Pabstova česká kronika* ve 4 dílech r. 1807—1827. *Lidumil* ve 24 sv. r. 1810. *Rozmanitosti*, sv. A—R. r. 1816—1822; *Hyllos* r. 1820—1821; *Jindy a Nyní*, r. 1828—1832; mimo to sepsal a přeložil mnoho drobných povídek a vypsání mládeži i dospělejšímu obecnstvu k poučení a obveselení dobře se hodících, jakož jsou: *Popsání a vyobrazení nejznamenitějších zvířat z historie přirozených věcí*. 1811. *Zuzanka*, *Mladší Spelhofen*, *Rozliční příběhové o strašidlech*, *Odměna ctnosti*, *Paleček*, *Šmidovy povídky*: *Holoubek*, *Ztracené dítě*, *Květ chmelový*, *Dobrá Fridolín*, *Dva zkušební prostředkové z Hufelanda*, *Elsnerův ovčácký katechismus*; ³⁾ nad to přeložil knihy modlitební Haubrem, Natterem, Pařízkem a Brandem sepsané, ježto v Praze, Hradci Králové a Jindřichově, Litomyšli, Táboře, Skalici a jinde několikráte byly tiskem vydány; taktéž přeložil *Federsonův život P. Ježíše pro děti*, *Chládkův spisek*:

Co máme o zpovědi držeti? (1819), *Frant. Štapfa Ruční knihu ku katechismu*; téhož *Rozvrhové hazatelství* ve 2 dílech, téhož *Přípravu na kázání* ve 2 dílech, vše r. 1824.; *Naučení pro pastýře v zpovědnici* 1832; *Naučení u postele nemocných* 1828; Pařížka: *Výkladové na nedělní epistol*y, ve 2 díl. r. 1831, Hánla: *Ježíš Kr. spasitel světa* ve 2 díl. 1828, 1831. — Taktéž Hýbl r. 1818 a 1819 vydával *Kalendář toleranční* a přeložil několik *her divadelních* do češtiny, o nichž níže širěji promluvíme.

Co se týče Hýblových prací řečí vázanou psaných, těch jest jenom po skrovnu, a byvše obyčejně obsahu žertovného a příležitostného, jsou roztroušeny v Rozmanitostech a jiných časopisech. V pozdějších však letech, nemaje tehdaž nijakého stálého platu spisovatelského ani redaktorského, Hýbl viděl se nucena za příčinou výživy každodenní skládati a překládati rozličné nábožné i světské písně, kteréž v Praze (v české expedici, u Jeřábka), v Litomyšli (u Turečka), v Chrudimi (u Košiny), v Táboře (u Landfrassa) a j. se tiskly, na poutích a jarmarcích prodávaly a známou notou zpívaly.⁴⁾

Jakož z vyčtených tuto literárních prací Hýblových vychází, vztahuje se nemalá jich část k literatuře nábožné a vzdělavatelné. Netřeba však připomínati, že Hýbl nepodnikal práce tyto z nějakého snad vnitřního k nim povolání aneb zvláštního v nich zalíbení, anobrž činíval to — jakož sám často říkával — toliko k vůli tomu *chlebtíčku vezdejšímu*, ačkoliv tehdejší páni nakladatelé (M. Neureutter, Enders, Rudl, Synové Házovi a j.) jej za to obyčejně jenom velmi skrovně honorovali, tak že jich záplata toliko muži, který měl tak malých potřeb jako náš Hýbl, postačiti mohla k zjednání sobě toho *chlebtíčka vezdejšího*.

Při tom pak nelze ještě nepřipomenouti, že kromě českých kázání, modliteb a písniček, kteréž tehda tiskem vycházely se jménem J. Hýbla jakožto překladatele, nebylo času toho téměř knižy modlitební a kázání v Praze tištěných, ježto by nebyl Hýbl — třeba že v knize samé o tom nebyvalo zmínky — k žádosti buď samého spisovatele nebo nakladatele před tím nepřehledl a co jazyka a dobropisu se týče neopravil, neobdržev obyčejně „za takovouto dobrovolnou robotu“ aniž jaké odměny na penězích aniž sice nějakého ústního nebo písemného poděkování. Když jej pak přátelé jeho pro takovou přílišnou dobrosrdečnost a nemístnou ochotnost nejednou kárali, Hýbl jim s úsměchem říkával, „že toho těm velebníčkům nemohl proto odepřít, poněvadž oni — ačkoliv dobře vědí, že do kostela na modlitby nechodívá — na místě co by jej měli kaceřovati, s ním přece rádi se *bratříčkují*, těm pak pánům nakladatelům, třeba že oni spisovatelům toliko rožen podávají, pečinku na něm upečenou však sobě zůstávají, že se propůjčuje proto, aby jim ukázal, kterak by on leckdys dobře bez nich, avšak nikoliv oni bez něho mohli se obejít.“ Vyčetše toliko sumovně literární práce Hýblovy, pokládáme na opak za slušné, abychom tuto poněkud širěji promluvíli o jeho působení na poli *časopisectví a divadelnictví vlastenského*, ježto ve příčině této času svého vykonal práce velmi platné a dobyl sobě zásluh až po tu chvíli náležitě ani neuznaných ani neoceněných.

Byltě ku konci minulého a začátku přítomného století vycházel v Praze časopis německý „*Blumenlese*“, professorem Seibtem založený

a redigovaný, který zavíral v sobě básně, povídky, pojednání a zprávy rozličné, z větší části od tehdejších študujících a mladších literátů pražských do něho podávané. Spis ten těšil se z počátku hojnému účastenství a působil nemálo k rozšiřování tehdejšího Schöugeistství v Praze i na venku. — Jakož byl Jan Nejedlý po r. 1808 přestal vydávati svého *Hlasatele*, tehdáž velice oblíbeného a na vzdělání jazyka našeho dobře působícího, a přes všeliká důtklivá a horlivá přání s strany tehdejšího obecnstva českého nechtěl se odhodlati k dalšímu v něm pokračování: Hýbl náš ustanovil se na tom, že pomocí svých mladších přátel a několika starších příznivců literatury domácí vydávati bude český spis, pokračující asi v témž způsobu a s touže tendencí jako byla jmenovaná *Blumenlese*, a tím zároveň že bude poskytovat příležitost mladším spisovatelům českým, aby v něm své pokusy básnické a jiné prvotiny literární mohli podávati u veřejnost a takto zkoušeti své síly spisovatelské. — I vydaltě u věci té ihned veřejné vyzvání a oznámení, v němž ukazoval, „že časté stesky na nedostatek knih českých, jež by k poučení a zároveň k rozumnému obveselení lidu našeho sloužit mohly, jej pohnuly k vydávání spisu pokračovacího, který se bude nazývati: *Rozmanitosti*. Každého roku že hodlá vydati alespoň pět šestiarchových svazků, které by činily jeden díl a obsahovaly v sobě tyto kusy: a) události z novější historie, b) kriminální příběhy, c) povídky o strašidlech s přirozenými výklady, d) životy znamenitějších osob, e) nešťastné příběhy, f) někdejší pohanské náboženství, g) popsání zvláštních úkazů z historie přirozených věcí, h) popsání znamenitých míst a pamětihodných věcí v Čechách a na Moravě, i) básně všelijaké, k) lékařská a hospodářská naučení, l) rozličné hry a kunšty a m) oznámení nových knih českých; a jakož jediný jeho účel při spise tom jest ten, aby jim krajanům svým prospěti, je poučiti a obveseliti mohl, že bude k tomu prohlížeti, by vše v něm psáno bylo jazykem srozumitelným, při tom však i správným a jadrným.“ — R. 1816 a 1817 vyšlo vskutku v Praze u Jos. Feterla prvních pět svazků (A—E) spisu toho s titulem: „*Rozmanitosti. Sbírka všeho užitečného a obveselujícího k zšlechtění srdce, vybroušení rozumu a obveselení mysli*,“ jež obsahovaly kusy výše vyčtené a sepsané jednak od vydavatele samého, jednak od jiných a to nejvíce mladších spisovatelů, kteří v nich u veřejnost podávali své literární prvotiny. Čtemeť tu prosaické a veršované práce prof. Ditricha, Jos. Havelky, Vl. Heka a dcery jeho Vlasty, J. Chmely, Fr. Klicpery,⁵⁾ Jos. Lindy, J. Pleskota, V. Sedláčka, Fr. Trnky, Fr. Veverky, J. Zieglera, V. Žitka a j. — Spis tento svým rozmanitým obsahem a snad také proto, že tehdáž nevycházelo jiného zdařilejšího sborníku, došel nemalého účastenství, tak že první svazky v krátkém čase byly rozprodány,⁶⁾ třeba že mnozí nepřátelé národnosti české soukromě i veřejně celé to předsevzetí v Pražských i Vídeňských listech podezřívali a ostouzeli.

Dne 1. dubna 1817 Hýbl ukončil pátým (E) svazkem první díl svých *Rozmanitostí*,⁷⁾ v nichž pak pokračoval v témže směru a způsobu tolikéž v letech na to jdoucích, tak že r. 1817 a 1818 tamtéž opět vyšlo pět svazků (F—K) čili díl II., a r. 1818 a 1819 u Synů Boh. Háze zase pět svazků (L—P) čili díl III. — R. 1822 vyšel u Straši-

rybky ještě sv. R, načež se Hýblovi nevidělo více předscjítí dále ve spise tom, v němž až do té doby mělo účastenství výše 50 spisovatelů. Účinek spisu tohoto na vzdělání literatury naší, jakož jsme jednak sami toho dožili, jednak od starších vlastencův a „čtenářů“ se dověděli, byl času svého nemalý, anobř Hýbl vydáváním jeho platně posloužil literatuře naší a přičinil nemálo k ožilosti citu a smýšlení národního, a to jednak i tím, že mladším spisovatelům naskytovala se příležitost, moci v nich své síly zkoušeti a pokusy literární u veřejnost podávati, jednak i proto, že ve svazcích těchto, jež zhusta z ruky do ruky přecházely a kolovaly, obsaženým čtením naučným a kratochvilným náš lid starší a mladší nejen příjemně se obveseloval, anobř i užitečně vzdělával.

Kromě *Rozmanitostí* sluší zde ještě jiný český časopis připomenouti, jehož obezřelým redaktorem v letech dvacátých byl tolikéž náš Hýbl, a jemuž taktéž dostalo se tehdaž nemalého účastenství s strany obecnstva českého, totiž: *Hyllos*, národní časopis poučujícího a obveselujícího obsahu. — Spis tento vycházel r. 1820 a 1821 u Feterla z Wildenbrunu v Praze, pomocí asi 50 spisovatelů, s obrázky a přílohami hudebními po archu každého téhodne, a obsaženými v sobě básněmi, popisy, povídkami a jinými kusy zajímavými vyrážel a poučoval obecnstvo tak příjemně a srozumitelně, že nebylo tehda téměř duchovního ani světského čtenáře vlastenského v městech Pražských i na venku, v jehož rukou by se nebýval spatřoval. — Bohužel však zanikl časopis tento již druhým rokem, a to prý pro jednu v něm obsaženou píseň: „*Tak to chce míti tento svět*,“ která ačkoliv byla censurou k tisku povolena, nicméně později znechutila se někomu v té míře, že *Hyllos* proto byl zastaven a napotom i nadobro zapověděn.

I ku kalendářské literatuře Hýbl času toho obracel svou pozornost. Vyrozuměv — tak jako nesmrtelný předchůdce jeho *M. V. Kramerius* — velmi dobře, že *kalendáře* jsou téměř ty jediné roury, jimiž jakous takous vzdělanost lze rozšiřovati i v těch okřslcích, kam se jiné knihy naučné a kratochvilné tak snadno nedostanou, jal se r. 1817 vydávati nový kalendář, a to správnější a zajímavější, nežli byly jiné tehdaž vycházející české kalendáře a minucí — s titulem: *Nový toleranční posel pro katolíky a evangelíky aneb národní kalendář*, a pokračoval v jeho spisování a vydávání tolikéž r. 1818 a 1819, poněvadž části naučná a kratochvilná mimo část kalendářní v něm obsažené tak se líbily, že nejedny kusy z nich bývaly o sobě přetiskovány a co zvláštní knížky prodávány. Avšak i toto velmi chvalitebné a užitečné předsevzetí našeho lidomilovného Hýbla zaniklo po r. 1819, a to jednak podlou závistí chlebovou jiných vydavatelů, jednak z příčin, jichžto vyčítáním nelze tuto čtenáře nuditi a zaneprazdňovati.

Na to vloženo na Hýbla redigování českého kalendáře, ježž c. k. společnost hospodářská vydávala a jehož se ročně 10.000—50.000 exemplářův u Synů Boh. Háze tisklo a odbývalo. Avšak redakce tato záležela pouze v tom, že Hýblovi od administrace společnosti té bylo uloženo, aby kusy a pojednání obsahu hospodářského, jež se tiskly v německém kalendáři touže společností vydávaném, vyložil do češtiny a je v tisku korigoval, aniž by však k tomu mohl přičiňovati jiné ještě

kusy a čtení, třebaš byly mnohem užitečnější našim českým venkovanům, nežli přeložená tato pojednání a vypsání rozličných strojů, zkoušek a nálezů hospodářských, ježto snad dobře se hodily velkostatkářům německým, francouzským a anglickým, avšak nikoliv našim malým rolníkům a horákům. Jediné, čím Hýbl dosavadní kalendář hospodářský mohl rozhojnit, bylo to, že mohl přidávati ke konci seznam českých knih v minulém roce z tiskáren Házovské a jiných toho roku vyšlých, kterážto oznamování dobře působila k rozšiřování knih českých, ježto by sice při tehdejších primitivním knihkupectví našem knihy ty větší části čtenářstva venkovského byly zůstaly neznámy, kdyby právě kalendářem nadepsaným naši venkovští duchovní, učitelé, měšťané a hospodáři nebývali na ně pozorny učiněni.

Hledíc k *našemu divadlu a umění dramatickému* v první čtvrti přítomného století, sluší připomenouti, že Hýbl taktéž u věci této času svého podnikal práce obšírné a nemálo důležité a získal tím sobě zásluh nevšedních, o nichž bohužel, pokud toho pomníme, až dosaváde nebylo promlouváno aniž jich vůbec sobě všímáno. — Hýbl, jsa již od mladosti velikým milovníkem divadla, vyrozumíval velmi dobře, jaké váhy mají do sebe dobré hry divadelní, hledíc jak ku vybroušení jazyka, tak i k ošlechtění srdce a vzdělání mravů, i promlouval o tom nejedenkrátě důtklivě soukromně i veřejně,⁸⁾ pročež také kdykoliv činiti bylo o zvelebení Thalie české, působil k tomu dle sil svých platně a vytrvale.

Jakož známo, provozovaly se české hry divadelní v Praze ke konci minulého století v tak zvané „*boudě*“ na koňském trhu a později v bývalém klášteře hyberňáckém (v nynější c. k. celnici) na Poříčí; když však dům ten byl prodán, přeneseno odtud divadlo české do domu Raymanovského na Malou Stranu. R. 1804 koupilo šest šlechticů českých divadlo staroměstské i malostranské a odevzdalo je obě Vlachovi Quardonimu jakožto řediteli, který každou neděli a svátek odpoledne dával provozovati hry české na malostranském a později také na staroměstském divadle. Když však nedlouho na to smrtí sešel, svěřili šlechticové nadepsaní správu obou divadel těchto řediteli německé společnosti K. Libichovi, s tou však znamenitou výminkou, aby her českých v neděli a ve svátek odpoledne na staroměstském divadle více neprovozoval. Pročež Libich dával takové hry české, jež mu nepůsobily patrných výloh, avšak nesly dosti hojný užitek, napotom zase provozovati každou neděli a svátek na Malostranském divadle. — Že však při tehdejších nepřiznivých poměrech peněžných a strastech válečných divadlo malostranské jenom skrovně bývalo navštěvováno, Libich viděl se nucen r. 1809 je docela zavřít a za to raději staroměstské divadlo zvelebiti a takto navštěvování jeho rozmnožiti. Tím však zanikly české hry divadelní v Praze na dobro; neboť divadlo malostranské bylo zavřeno, na staroměstském pak divadle nemohl Libich v neděli a ve svátek odpoledne české hry provozovati díti, a to jednak proto, že neměl k tomu spůsobilých herců českých, jednak a to předkem proto, že mu to smlouvou s nadepsanými šlechtici uzavřenou bylo zapověděno.

Že ctitelé Thalie české takovýto úpadek domácích her divadelních těžce nesli, a o tom, jak by je obnoviti mohli, často a důtklivě rozmlouvali a pojednávali, netřeba tuto šířeji opakovati. — Působením

P. Haklíka, čtvrtníka staroměstského a muže vlastimilovného i rázného, sebralo se dohromady několik mužův a paní domácí musy dramatické milovných, kteří se na tom ustanovili, že alespoň v tak zvané dni normální — kde se německé hry na staroměstském divadle neprovozují — budou tamtéž z ochoty provozovati hry české k dobrému pražských ústavů dobročinných a k jiným účelům milosrdným. — Působením tehdejšího hejtmána městského Petra ryt. Mertensa dostalo se ochotníkům tímto ihned potřebného k tomu povolení nejvyššího purkrabí pražského Fr. Ant. hr. Kolovrata Libšteinského, který nad to přiměl i divadelního ředitele Libicha k tomu, že ochotníkům k jejich hrám zdarma bude propůjčovati divadlo staroměstské i s potřebnou garderobou. — Společnost ochotnická zvolila na to *J. N. Štěpánka*, tehdejšího sekretáře Libichova a muže ve věcech divadelních nemálo již rutinovaného, za svého ředitele a pořadatele her a provozovala — po tříletém spánku *Thalie české* — ponejprv zase dne 12. ledna r. 1812 českou hru na divadle staroměstském, totiž *Holbeinovu činohru*, Štěpánkem do češtiny přeloženou, „*Frydolin aneb cesta do železných hutí.*“ — Účinek činohry této byl tak stkvělý, že hry české téhož roku ještě několikráte od těchže ochotníků byly provozovány, začez vždy se jim dostalo náležitého uznání s strany obecnstva, anobrž i pochvaly a odměny s vyšších i nejvyšších míst,⁹⁾ což také zavdalo příčiny, že ještě jiné osoby mužské i ženské ke společnosti té se přihlašovaly, tak že napotom i větší kusy a hry se zpěvy mohla provozovati.

Avšak měly-li se české hry i na budoucno v přízni obecnstva udržeti, bylo k tomu potřebí nejen dostatečných hercův a hereček, anobrž předkem také slušných kusů divadelních. Jakož pak hry, kteréž se druhy provozovaly v „boudě“ a na Malé Straně, byly namnoze již zvetšely a více se nehodily k tehdejším poměrům časovým a společenským, *J. N. Štěpánek* uvázal se jednak v překládání přiměřených her německých do češtiny, jednak ve spisování kusů původních, předkem vlasteneckých. Přeložilté takto: *Pan Šidlo*, *Fridolin*, *Štékavec*, *Nebožka paní*, *Faust II.*, *Loupežníci na Chlumu*, *Sitah Many a j.*; původné zdělal: *Obležení Prahy od Švédů*, *Břetislav*, *Jaroslav a Blažena*, *Korutané v Čechách*, *Vlastenci* a přepracoval: *Jan z Nepomuku*, *Čech a Lech*, *Vilfink z Stubenberka*, *Čech a Němec* (*Hatmatilka a j.*). — Všelike tyto hry vyšly pak tiskem a veřejnost a prodávaly se v České Expedici v Dominikánské ulici č. 232 na Starém Městě.

Ve všem tom, co tuto vypsáno, Hýbl náš měl nemalé účastenství, anobrž byl nejednoho z nadepsaných předsevzetí vlasteneckých původcem a předním vykonavatelem. Nebo ačkoliv se nepřipomíná jméno jeho mezi tehdejšími ochotníky divadelními, nicméně na jisto postaveno jest, že k obnovení a zdaření her českých času toho velice pomáhal. — Byv totiž sám upřímným ctitelem *Thalie české* a při tom u mladších i starších sousedů Pražských nemálo oblíben a požívaje také nevšední důvěry studentstva českého: povzbuzoval je při každé příležitosti, aby české hry navštěvovali, ve hrách těch jako herci, hudebníci nebo statisté potřebovati se dali i sice herce a hry české podporovali. On sám pak míval účastenství při rozpisování a rozdělování úloh, při čteních a zkouškách hereckých, obstarával ochotně tisk a rozšiřování cedulí ozna-

movacích a býval i jinak hercům a herečkám raden a pomocen. — Zvláštní však zásluhu o Thalii českou a vůbec o tehdejší literaturu dramatickou Hýbl získal sobě tím, že s nevšední ochotností a vytrvalostí uvázal se v upravování a redigování her českých, Štěpánkem a jinými přeložených nebo původně sepsaných, a to co se týče jazyka, dobro-
písemnosti i celého vnějšího uspořádání. — Neboť Štěpánek nebyl času toho ještě v češtině — jmenovitě co ortografie a gramatiky se týče — tak sběhlý, aby divadelní práce jeho byly se mohly tak přednáseti a tisknouti, jak je byl napsal, anobrž Hýblovi bylo vždy dříve je bedlivě přečísti, přehlédnouti, co jazyka a dobropísemnosti se týče opravit, tytýž i předělati a napotom i korekturu tisku obstarati. Vše to činil také při pracích jiných tehdejších spisovatelův a překladatelů divadelních.¹⁰⁾

Hýbl sám přeložil tolikéž několik větších a menších her divadelních do češtiny; jmenovitě pověstnou tehdaž truchlohru Zschokkovu „*Abellino, veliký zbojník*“, jež 1816 tiskem vyšla. Hýbl přidal k ní „*Historii divadla českého od nejstarších až do našich časů*“, která také o sobě byla vydána a jest již proto čtení hodna, že zavírá v sobě všelijaká staršího divadla českého se týkající data, ježto by jinak nám byla zůstala neznáma.

Že za všeliké toto usilování nedostalo se tehdaž Hýblovi nijaké peněžité nebo jiné hmotné odměny, toho — hledíc k tehdejším našim okolnostem literárním — netřeba šířeji se dotýkati. Jediná jeho u věci té záplata byla ta, „že měl (jak žertovně říkával) to potěšení, vídati čas od času jméno své tištěno na rozích“, čímž chtěl říci, že Štěpánek ze své „nevšední“ k němu náklonnosti vedle svých her dával také ten neb onen kus Hýblem do češtiny přeložený někdy provozovati.

Jakož pak nyní české hry divadelní nejen na Staroměstském Pražském anobrž i na venkovských divadlech ochotnických zhusta se provozovaly, nepostačovala již k tomu dosavadní zásoba kusů divadelních; pročež vzházela co den potřeba nových kusův, a to předkem takových, ježto by se byly hodily i divadlům venkovským. Za tou příčinou utvořil se působením V. R. Krameriusa (držitele tak zvané *České Expedice* a nejstaršího syna slavného někdy M. V. Krameriusa), pak našeho Hýbla spolek literátů mladších k tomu konci, aby se jednak nové původní hry české skládaly, jednak dobré a divadlům našim se hodící kusy divadelní z cizích jazyků na český vykládaly a ve zvláštní sbírce tiskem na veřejnost podávaly. Sbirka ta měla vycházeti s titulem: „*Nové divadlo české*“, a to ročně v několika svazcích tři hry obsahujících a měla býti tak spořádána, „aby hry v ní obsažené jednak k čtení a vyražení mysli sloužily, jednak v domácím i velkém divadle s dobrým prospěchem provozovány býti mohly.“¹¹⁾

Ke spolku tomu přihlásili se tehdaž kromě Hýbla a Krameriusa taktéž J. N. Štěpánek, J. Linda, J. Chmela, Jos. Veverka, V. Špínka, Fr. Tomsa a j. v., pak knihkupec M. Neureutter, jehož nákladem sbírka měla vycházeti. — První svazek „*Nového divadla českého*“ vyšel také již na jaře r. 1819, zavíraje v sobě tři hry z Kocebue, V. R. Krameriusem přeložené, totiž: *Hrabě Běnovský*, *Oba listky* a *Dům na silnici*, načež vydány byly ještě téhož roku svazky druhý a třetí; druhý obsahoval

hry: *Chytroušek*, *Husité u Naumburka*¹²⁾ a *Starý voška Petra III.*, z nichž byly dvě prvnější Janem Hýblem, třetí pak V. Špinkou do češtiny vyloženy; třetí svazek zavíral v sobě: *Tintilivantili* aneb Ať se to jen žádný nedozví, *Rudolf z Felseku* a *Straší*, všechny tři Janem Štěpánkem vzdělané.

Avšak další vydávání divadla tohoto bylo najednou přerušeno, z příčin nyní již nedosti zřejmých, z nichž prý hlavní byla ta, že se tehdejší nakladatel obával, že hry ty na budoucno nebudou mítí takového odbytu, jakého on sobě žádal. — Vyšloť totiž začátkem r. 1820 nařízení, kterým provozování všelikých her divadelních a přednášek hudebních v dni normální naprosto se zapovídalo, jakož i tehda zastavena jsou všeliká veřejná divadla ochotnická na venku i uloženo úřadům politickým, aby k šetření zákazu toho pilně přihlížely. Z jakých příčin nařízení tato vydána byla, nelze tuto šířeji rozebírat a sluší toliko připomenouti, že i přes to přese všechno ochotníci, zvláště studující venkovští, přece v místech rozličných české hry divadelní i akademie hudební dávali, pročež jest úřadům nadepsaným s vyšších míst znova a důtklivě uloženo, aby nad zachováním záповědi nadepsané bedlivě ruku držely.

Avšak nepodobá se, že by těmito opatřeními poptávka po českých hrách divadelních úplně byla přestala, anobrž vychází, že se i napotom hry tyto čítaly a kupovaly, poněvadž bývalí členové spolku jmenovaného tehda na tom se ustanovili, že budou své, do sbírky řečené určené kusy původní a přeložené u jiných nakladatelů vydávati.

Takto jal se J. N. Štěpánek r. 1820 vydávati své *Divadlo u Boh. Háze*, při čemž ovšem Hýbl tak jako dosaváde nejen nad správností tiskovou, anobrž i ortografickou a jazykovou ruku držíval; Jos. Chmela dal t. r. tolikéž u Boh. Háze vytisknouti své překlady her Kocebuových: *Johana z Montfakounu*, *Následkové nevěrnosti* (Menschenhass u. Reue) a *Zmatek nad zmatek* (der Wirrwarr); Veverkových několik překladů: *Incognito*, *Kvakerové*, *Nctopýr* vyšlo r. 1821 u J. F. Pospíšila v Hradci Kr., kdež byly vytištěny také některé překlady Tomsovy: *Tony*, *Hodina večerní* a j.¹³⁾ J. Linda vydal r. 1823 toliko svou hru původní: *Jaroslav ze Šternberka* v Praze v c. k. dvorní impresi; jeho překlady her Schillerových: *Fiesko* a *Ouklady a láska* zůstaly však v rukopise. — J. Hýbl nechal svůj překlad Kocebuovy frašky *Srniec*, pro sbírku onu vzdělaný, prozatím ve svém stolku ležeti a podal jej teprv r. 1833 tiskem u veřejnost.

Vyšlou záповědí, provozovati hry divadelní ve dny normální, byla Thalie česká opět ze Staroměstského divadla vytištěna¹⁴⁾ a nenavrátila se tam až zase na podzim r. 1824, když J. N. Štěpánek společně s herci Kainzem a Polavským se uvázal v ředitelství pražského divadla stavovského, načež opět jako před lety odpoledne každého dne nedělního a svátečního, počínajíc od sv. Václava až do sv. Jana Nep., české kusy divadelní i zpěvohry v divadle tom se provozovaly.

Ukázavše tuto — poněkud šířeji — k Hýblově činnosti na poli domácího časopisectví a divadelnictví, nemůžeme tajiti, že on ovšem nebyl duchem originálním, vynalézavým a tak geniálním, že by byl

uměl tvořiti a skládati nová a velkolepá díla literární, anobrž že činnost jeho vztahovala se u větší části toliko na pořádání a upravování prací cizích v časopisech aneb sice u veřejnost vycházejících, nebo na vykládání naučných a kratochvilných vypsání z jazyků cizích do českého. Taktéž nelze tajiti, že jeho pracím řečí vázanou psaným, tak jako téměř všem tehdejším rýmováním českým, nedostává se vyššího vzletu a opravdového nadšení básnického, pročť také všeliká tato Hýblova a k nim podobná veršování přišla již dávno v zapomenutí.

Avšak přes to přese všechno byl Hýbl muž jinak nemálo důvtipný, zkušený a vzdělaný, který jmenovitě svým důvěrným obcováním s lidem venkovským seznámil se s duševními a hmotnými potřebami jeho a věděl se vpraviti v celé jeho smýšlení a veškerý způsob jeho tak dobře, jako málo kdo z jeho vrstevníkův, a promlouvaje s ním ve svých spisech podával mu čtení naučná i kratochvilná a při tom veskrz nezávadná i povzbuzoval jej při tom k horlivému čítání knih a časopisů českých a tím zároveň ku vzdělávání literatury domácí. Při tom uměl Hýbl všemu, co psával, překládal nebo opravoval, dáti takovou formu a takový způsob vnější, že jeden každý — a to sebe sprostší — čtenář snadno tomu mohl porozuměti a takto důkladně se poučiti a opravdově vzdělati, aneb alespoň mile se potěšiti a příjemně vyraziti. A jakož jazyk český ve spisech Hýblových jest nejen srozumitelný anobrž veskrz čistý, vlastní a jadrný, mohou se naučné a kratochvilné spisy jeho u věci té dobře přirovnati k podobným pracím našeho nesmrtelného M. V. Krameriusa, pročť také času svého s podobným zalíbením a účastenstvím jako druhdy spisy Krameriusovy byly čítány a hledány. I slýchávali jsme nejednou z úst našich venkovských „čtenářů,“ „že jenom po skrovnu bylo u nás tehdež takových spisovatelů, kteří by byli věděli spisy cizojazyčné v tak volný český kabát převlíkati i své původní práce tak srozumitelným a jadrným jazykem zdělávati a podávati, jako to někdy náš M. V. Kramerius a po něm J. Hýbl a M. J. Sychra dělávali.“ — Konečně sluší tuto ještě připomenouti, že vydáváním *Rozmanitostí, Hyllosa, Jindy a Nyní* a jiných ještě naučných a kratochvilných spisů Hýbl nejen naší literatuře mnoho čtenářův a milovníků získal, anobrž jimi nejednoho vrstevníka k účastenství a vzdělávání se v jazyku a literatuře domácí povzbudil; ježto, jakož jsme již výše pověděli, v časopisech svých mladším spisovatelům příležitost poskytoval, aby své prvotiny literární mohli u veřejnost podávati a takto síly své zkoušeti a v jazyku českém důkladněji se vzdělávati.

Hledíc k mravní povaze Hýbla našeho, dle vlastní vědomosti jakož i dle hodnověrných zpráv od jeho vrstevníků nás došlých, můžeme tvrditi, že času svého požíval lásky a důvěry všech, kdož s ním důvěrněji obcházeli. — Neboť byl on muž přívětivý, prostosrdečný, ochotný a k službám všelikým povolný, tak že žádnému, zvláště známým svým, nemohl něčeho, zač jej byli žádali, tak snadno odepřiti; taktéž byl štedrý a dobročinný a ačkoliv sám „těch výdělků a prostředků peněžitých“ obyčejně míval jenom velmi po skrovnu, nicméně milerád a ochotně

sděloval s těmi, jež byl vyrozuměl ještě potřebnějšími býti, třeba poslední svou zásobu peněžitou; při tom byl i upřímný, přímý a nepřítel všeliké lsti, ošemetnosti a přetvářky. — Veškeré své práce a povinnosti Hýbl konal se vzornou bedlivostí, neobyčejnou vytrvalostí a nevšední důkladností, tak že u věci té času svého, zvláště co se prací korektorských týče, býval na slovo brán a sazečové tiskáren Házovy, Jeřábkovy, Schönfeldovy a jiných, v nichž Hýbl býval zaneprázdněn, ještě po letech jeho správnost a spolehlivost korektorskou sobě připomínali.

Při tom býval Hýbl vždy dobré a veselé mysli a věděl vtipným a žertovným povídáním svým všechny přítomné příjemně vyrážeti, tak že vždy a všude, kamkoli přišel, býval vítaným i žádaným společníkem. Neboť třeba že vtipy jeho bývaly trefny a tytéž nemálo peprny a žerty jeho k jisté osobě naměřeny, nicméně nevykročoval při tom nikdy z mezí slušnosti aniž přecházel v osobní urážky aneb triviálnosti, anobrž věděl vždy vtipy a žerty své v takové formě a míře pronášeti, že i ten, koho se chtěl jimi dotknouti, nemohl se cítiti uražena, anobrž musel se chtěj nechtěj sám s ostatními „kamarády“ trefným jeho nápadům smáti. Byl-li pak Hýbl právě při dobré chuti aneb naskytla-li se mu příhodná příležitost, tuť pouštěl uzdu svému humoru v té míře, že všickni přítomní od homerického smíchu neustávali. Pročež také tvrdili společníci jeho: „že vše, co Hýbl mluví, jest trefný žert a vše, co tropí, kapitální čtveráctví,“ a tudíž jej jinak nejmenovali, nežli „dobrou kopou, opravdovým ferinou, novým kacafírkem,¹⁵⁾ Třebovským Enšpiglem, veselým bratrem“ (jakýmž i Hýbl sám sebe nejraději nazýval a psával)¹⁶⁾ a t. p.

Avšak jedna z nejchvalitebnějších vlastností Hýblových byla jeho upřímná a vytrvalá láska k vlasti, jazyku a národu svému; v příčině této obětoval a vynakládal vše, seč byly duševní a materiální síly jeho, aby jenom přispěl ku vzdělávání krajanů svých a k vyzdvižení řeči a literatury naší. K tomu konci užíval i všelikých prostředkův a každé událé se příležitosti; pročež také ve schůzkách se svými „kamarády“ vedle žertů a vtipů, tu obyčejně pronášených, mluvil zhusta tolikéž o věcech přísných a vážných, vykládal jim starší i běžné příběhy politické a kulturní, promlouval s nimi o ožilé národnosti české, o účelu a potřebě dobrých knih a časopisův, a vyzýval k jich kupování a pilnému čítání, jakož je vůbec povzbuzoval k účastenství ve všem, co by vedlo k vyzdvižení národnosti a zvelebení literatury domácí;¹⁷⁾ vůbec podnikal a pracoval Hýbl u věci té po všechen ten čas tolik a tak zdárně a platně, že jej vším právem pokládati sluší mezi nejpilnější dělníky, kteří v první čtvrti přítomného století pracovali na národa našeho roli dědičné.

Ovšem nemůžeme tuto tajiti, že i náš Hýbl nebyl prost všelikých křehkostí; avšak kdež jest nalézti pod sluncem smrtelníka, jenž by neměl nějakých slabostí do sebe? — Pročež také, ačkoliv jest toho nemálo litovati, že Hýbl svým ne vždy mírným požíváním nápoje ječmenového v mladších letech své zdraví podkopal a také své úmrtí urychlil, nelze nicméně zapomínati na dobré a ušlechtilé stránky povahy jeho, kteréž křehkost tu daleko převažují a znamenitě zmenšují.¹⁸⁾

Jan Hýbl pracoval na poli domácí literatury téměř až do své poslední chvíle, ačkoliv v posledních svých letech již často churavěl. — Zemřel dne 14. května r. 1834 v 48. roce věku svého a pohřben jest na Volšanském sv. poli, kdež mu přátelé jeho zřídili skrovný náhrobník s tímto nápisem:

*Jan Hýbl, český spisovatel a korektor v Praze,
umřel dne 14. května 1834 v 48. roce věku svého.*

*Truchli, vlasti, on jest v hrobě,
Jenž tě věrně miloval;
Život obětoval tobě,
Za to tam odměnu vzal! 1834.*

PŘIPOMENUTÍ.

¹⁾ Pomůcky, jichžto jsme při spisování biografie této užili, jsou tyto: Zprávy od bývalých přátel a „kamarádů“ Hýblových s námi sdělené; vědomosti, jichžto jsme sami o Hýblu v letech třicátých za našeho přebývání v Praze nabyli; data k tomu se vztahující, obsažená v novověkých časopisech a pracích Hýblových; nekrolog Hýblův ve Květech r. 1837, příl. 4. vytištěný; J. Michla literární letopis, J. Jungmanna hist. liter. České z r. 1825 a 1829, Slov. Nauč. III. str. 998.

²⁾ Jmenovitě skákaje jedenkrát se společníky svými přes struhu u tak nazvaného Podbořanského mlýna, spadl tak hluboko do vody, že z ní polomrtvý byl vytažen. Příběh ten byl napotom neznámým jakýmsi veršovcem „nezkušené mládeži k výstraze“ v píseň uveden a v okolí tamním šířeji rozhlášen.

³⁾ I sluší tuto připomenouti, že v letech dvacátých přítomného století v našich školách venkovských všude tam, kde byl učitel poněkud spůsobilý, s velikým zálibením se čítalo a za prémie při zkouškách rozdávalo dílko Hýblovo: *Popsání a vyobrazení nejznámějších zvířat z historie přirozených věcí*, r. 1811 v Praze vytištěné. Účastenství, s kterým se spisek ten — jsa téměř prvním českým dílem přírodopisným — tehdáž potkal, bylo — jak se podobá — hlavní pohnutkou našemu Fr. Šírovi a J. Filčíkovi, že se pokusili o přeložení jiných knížek přírodopisných do češtiny, jimžto však z příčin, kteréž tuto nelze šířeji rozebírat, nedostalo se již takového uznání a rozšíření.

⁴⁾ Přivádíme zde některé z písní připomenutých, jež času svého velice byly rozšířeny, jakožto pomůcku k naší literatuře písničkářské: *Píseň k sv. Janu Nep.* (od Weleby) 20 strof, r. 1827; *Píseň k z mrtvých vstání*, r. 1827; *Chvalozpěv a prosba k nejbl. P. Marii*, r. 1833; *Píseň na Nanyňku*, r. 1827; *Truchlivý příběh v píseň uvedený*, kterak Vojt. Tichošlápek jednu vdovu v Praze ukrutně zahil, 1828; *Truchlivý příběh k výstraze mládežncům a pannám*, r. 1828; *Bětulinka sirá vdovice*, 1829 a j. v.

⁵⁾ *Frant. Klicpera*, starší bratr našeho prvního dramaturga Václava Klicpery, podal tehda mimo jiné kusy zvláště pěknou *ódu na J. Millera, děkana Žehunského*, muže vysoce vzdělaného a vlastence horlivého, který složil i několik času toho oblíbených písní církevních a měl také účastenství ve spolku literátů českých, kteří působením J. L. Zieglera chtěli vydávati české překlady latinských a řeckých klasiků. J. Miller přeložil k tomu konci *Lukánovu Farsalii* časoměrně do češtiny a podal překlad ten J. Dobrovskému, u něhož prý však přišel k ztracení.

⁶⁾ Jakož jsme nejednokrát slyšeli, líbily se tehdáž krajanům našim zvláště některé rýmované kusy v Rozmanitostech, tak že bývaly v hudbu uváděny, ve společnostech zpívány i deklamovány, což zvláště platilo o několika humoristických básních Pleskotových, Chmelových a Hýblových, na př.: Na fajfku, Zastaveníčko, Píseň hochů moravského a j. v.

⁷⁾ K pátému svazku Rozmanitostí přidal Hýbl zvláštní *epilog* k čtenářstvu domácím, který jest nemálo charakteristický a pro obsažené v něm vzácné pravdy i rázný a prostosrdečný způsob psaní nyní ještě čtení hodný; pročej jej dle celého znění opět u veřejnost podáváme. Píseť H. takto: „Tímto pátým svazkem doplňuji I. díl svých Rozmanitostí, z jichžto hojného odbytu poznávám, že se spis ten krajanům mým zalíbiti musel. Za tak laskavou náklonnost obyčejně spisovatelé čtenářům svým děkují a do jich další přízně se poroučívají, já pak nejen že o děkování ani zmínky nečiním, nýbrž ještě pro své spoluspisovatele, jichžto pomocí nejvíce spis ten toho oblíbení došel, vděčné památky očekávám. Nebo když já ty rodiče za pošetilé mám, jež svému rozmazlenému dítěti krejcárky dávají, jenom aby je do školy dostali, rovněž tak pošetilé zdá se mně to býti, čtenářům svým děkovati, že se poučiti a vyraziti dali. Kdo zkusil, co to spisovatele za práci a vynaložení času stojí, než se v čistý mluvený způsob našeho vážného jazyka a v jeho pravidelnou dobropisemnost vhloubal; kdo posoudí, že spisovatel láskou vlastenskou ku psacímu stolku puzený hlavu si láme a na to vynaloží, aby krajany své rozumně poučil a obveselil, co zatím jiní vyrazení hledají a tělu svému hoví; kdo rozpočítati umí, jaký náklad spisovatel na vydávání knihy u nás vésti musí, který teprv po mnoha letech po krejcárku domu zase dostane; kdo nahlíží, že se spisovatel s vydanou svou knihou také zároveň závisti, pomlouvám, přetřepáváním a mnohým jiným nepřijemností pro pravdu sám vydává a to proto, že — jak již Syrach (XXXVII. 32.) pravil — ne všechněm všechno se líbí: to všechno kdo náležitě uvážiti umí a ostatně pravý vlastenec jest, jistě v srdci svém největší díky spisovatelům vzdávati bude. Ale není tuto úmysl můj, ani místo k tomu, neodměnitelné zásluhy spisovatelů vypočítávati; tím jsem jenom chtěl říci, že i vlastenci povinnosti k těm mužům mají, kteří spisy svými vlasti své se zavděčili. Ale kterak mohou vděčnost svou lépe na jevo dáti, jako když spisy jejich ochotně odbírají, je rozvážlivě čítají, dle naučení v nich obsažených pokračují a tak v svém vzdělávání a zdokonalování prospívají? To jest ta nejsladší odměna každého spisovatele, když vidí, any jeho knihy co dobré směř hojný užitek vydávají, a to odměnitelné a pochlebné vědomí zavádí pak spisovatele, že se za laskavé přijetí spisů svých děkují. Mne však vše to povzbuzuje nejen k dalšímu vydávání spisů tohoto, anobrž také k vynaložení všeho na to, aby spisu tomu vždy více učených účastníků se dostávalo a on dál a dále jak k své vnitřní tak zevnitřní dokonalosti se blížil. Pročež opakuji zde své první návěští: že každý k mému nadepsanému předsevzetí napomáhající spisek, jakého by koliv obsahu byl, od každého učeného p. vlastence i také od těch s radostí a poděkováním přijímám, kteří nejsouce učení, alespoň v svém způsobu s propůjčenou sobě hrůvrou těžiti a tak vlasti své přispěti chtějí. V Praze dne 1. dubna r. 1818. Jan Hýbl.“

⁸⁾ Viz tehdejší české noviny a časopisy a jmenovitě také Hýblův spisek: „*Historie českého divadla od počátku až na nynější časy*“, v Praze r. 1816 vydaný, v němž on o účinku a platnosti her divadelních mimo jiné připomíná takto: „Že provozování divadelních her k vybroušení a rozšíření všech živých jazyků nemalou vždy bylo a až potud jest pomůckou, toho nám všickni národové svými jazyky dokáží, u nichž divadelní hry se provozují. Tu se lid vznešenějšímu mluvení, tu novým jeho způsobům se naučí, jež sobě oblíbí a pak také v domácnosti jich užívá. Tu nejen člověk ale také jeho jazyk se brousí a srdce při tom ještě většího prospěchu nabývá. Nebo vidíme tu směšnost hloupé pýchy, zoufalství nezřízených vášní a mrzkost vši nepravosti, která byt i nějaký čas vítězí, zdála, tím více pak potrestána bývá. Tu se ctnost, ač dříve utlačena, konečně vždy u vítězoslávě ukáže, podvod odkryt a lest sama přelstěna bývá. Ať nedím o tom veliké: n pokladu známosti lidských srdcí, jež tu člověku jako by otevřeny jsou.“

⁹⁾ Jmenovitě provozovala se dne 19. června r. 1812 Štěpánkova činohra *Ohlešení Prahy od Švédů*, k níž ochotníci pozvali tenkrát také J. M. C. Františka I., času toho v Praze meškajícího. Že pak J. M. C. pro jiná pilná zaneprázdnění nemohl toho dne divadlo české navštívit, dal ochotníkům prostředkem nejvyššího purkrabí své zvláštní zalíbení v jich dobročinném počínání oznámiti a poslal jim zároveň k účelu vyměřenému znamenitý dar na penězích (1000 zl.), kterýž tehdejší hejtmanem městským ryt. Mertensem byl jim odevzdán. I kla-

deme zde připsy listu toho se týkající jako pomůcku k budoucí pragmatické historii divadla českého, dle úplného znění u veřejnost:

An den Privat-Verein der böhmischen Theaterdilettanten zum Besten der Wohlthätigkeitsanstalten.

Z. 603.

Das in Abschrift angeschlossene h. Presidialdekret über das von Sr. Majestaet geäußerte a. h. Wohlgefallen aus Gelegenheit der vom den böhmischen Theaterdilettanten zum Besten der Wohlthätigkeitsanstalten unternommenen böhmischen Vorstellungen und insbesondere über die Vorstellung von 19. v. M. dann der hiezu allergnädigst bestimmte Betrag wird denselben mit besonderem Vergnügen sowie mit Danke für dieses gemeinnützige Unternehmen übersendet.

Von der k. k. Stadthauptmannschaft.

Prag den 18. Juli 1812.

Mertens. m. p.

Abschrift.

Herrn Hofrath u. Stadthauptmann v. Mertens.

Z. 5447.

Se. Majestaet haben nach einem Schreiben des Herrn Oberstkämmerers Grafen v. Wrba Excellenz vom 21. dies. das gemeinnützige Unternehmen der hierortigen Theaterdilettantengesellschaft, welche zum Besten der Wohlthätigkeitsanstalten Prag's in dem staendischen Theater in böhmischer Sprache das Stück: *Die Belagerung Prags von den Schweden* am 19. dies. auführten, mit Wohlgefallen aufzunehmen u. dabei das Bedauern zu äussern geruhet, dass es A. h. demselben leid gethan habe, verhindert worden zu sein, dieser Aufführung beizuwohnen. Zugleich haben sich Se. Majestaet bewogen befunden, zu diesem Zwecke einen Beitrag von *Ein Tausend Gulden* zu bestimmen, welchen A. h. Dieselben mir durch den Herrn Oberstkaemmerer allergnädigst überreichen liessen, den ich demnach nicht saeume dem H. Stadthauptmann zu dieser wohlthätigen Absicht gegen eine mir vorzulegende umstaendliche Empfangsbestaetigung im Anschlusse zu übergeben.

Prag am 21. Juni 1812.

Vom k. k. Landespraesidium.

Kolowrat. m. p.

¹⁰⁾ Na svědomí tomu, co jsme právě připomenuli, podáváme zde výtah z listu, který nám p. *Jos. Havelka*, bývalý radní krajský († 1874), dobrý přítel a vrstevník Hýblův i Štěpánkův a tolikéž spolučen nadepsané společnosti ochotnické, u věci té byl zaslal. Píšet mimo jiné takto: „... Kritickým, klasickým spisovatelem Štěpánek ovšem nebyl; toliko jakás rutina divadelní přicházela mu vhod. Co se týče jeho překladů divadelních, tuť mu ovšem nezřídka vytýkáno, že nevybírál kusy lepší ceny do sebe mající a Hanka se s ním proto i na dobro rozkmořil. Štěpánek však uváděl k svému ospravedlnění — a dala se tato jeho výmluva tehdaž dobře slyšeti — že auditorium naše nebude se skládati ze *šlechtů*, anobř jenom ze *sousedů pražských*, sládků, mlynářů, řezníků, pekařů a j. — a ze *študentů* a ti všickni že sobě právě libují v takových kusech, jaké on volíval. — I sluší také připomenouti, že Štěpánek času toho nebyl v češtině, zvláště v orthografii ani dosti zběhlý; ovšem kdež by se tomu také byl naučil? Byltě Chrudiman a ve škole Chrudimské se mohl tehdaž člověk všemu jinému spíše naučiti, nežli orthografii a gramatice české! ... Pročež také Hýbl všechny kusy Štěpánkovy dříve probral, uspořádal a co se češtiny a dobropísemnosti týče, opravil. — Avšak přes to přese všechno nelze to, co Štěpánek před 50 lety na poli národní literatury působil, tak příliš nízko ceniti. Neboť mnohý z nynějších výtečníků nebyl by se stal tím, čím je, kdyby nebývalo Štěpánka a jeho ochotnické společnosti, a kdož ví, zdali by Linda, Turinský, Chmelenský, Klicpera, Tyl a j. bez Štěpánka byli se stali sloupy oživené naší literatury dramatické? ...“ Při této příležitosti nemůžeme zatajiti, kterak — když v letech čtyřicátých hvězda spisovatelské a jmenovitě dramatické slávy Štěpánkova značně počala blednouti a k jeho pracím literárním přísnější nežli dosaváde míra se přikládati, nejedni hlasové tehdaž se ozývali, že by nemalá část her divadelních, kteréž druhdy s firmou Štěpánkovou byly

vytištěny, vlastně ani jeho prací nebyly, anobrž že Štěpánek užil tu práci cizích, jenom zde onde je přistihl aneb dal jim toliko jiný titul, a ukazováno tu k některým kusům, na př. Čech a Němec, Královna Káma, Hatnatilka (Čech a Němec) a j., kteréž byly již za časů Thámových známy a provozovány. — Pokud asi tvrzení toto na pravdě se zakládalo aneb bylo jenom lichým podezříváním, nemůžeme tuto rozhodnouti. Avšak musíme připomenouti, že již před tím v letech třicátých, pokud Hýbl byl ještě na živě, podobné nářky na Štěpánka bylo slyšati, a že onen nejedenkrát u věci té býval tázan. Avšak Hýbl nedal nikdy k tomu určité odpovědi, anobrž s obyčejným mu úsměchem říkal takto: „Inu dalo by se ovšem leccos u věci té říci, avšak nechme to raději běžet!“ — Čeho tím chtěl vlastně říci, jmenovitě vztahovala-li se slova ta k účastenství, ježto Hýbl mívával v opravování prací Štěpánkových, aneb měl-li on sám nějaké vědomosti o plagiátství Štěpánkovi za vinu kladeném, o němž však ze šetrnosti k zásluhám jeho o divadlo české nechtěl se určitě pronést, to ovšem nelze nyní více rozřešiti a tak zůstává věc ta i na budoucno v pochybnosti a na rozdílech.

¹¹⁾ Viz předmluvu V. R. Krameriusem psanou — v Praze dne 15. března r. 1819 — při I. svazku *Nového divadla Českého*.

¹²⁾ Činohru: *Husité u Naumburku* oddal Hýbl příteli svému „vysoce učenému panu Janovi Nep. Štěpánkovi . . . spisovateli českému a vlastenci horlivému“ jakožto vázané k jeho jmeninám r. 1819 s tímto — poněkud i můzu Hýblu charakterisujícím — veršováním:

Rozličné mám kvítí,
kteréž pěstují,
krajanům pak milým
vůbec daruji.

Toto však jsem kvítko
pro tě pěstoval,
důkaz bych své lásky
přátelské Ti dal.

Vím, že s takovými
rád se obíráš,
a v nich před jinými
zálibení máš.

Pročež postav toto
mezi kvítí své,
a když s ním se těšíš,
vzhledni též na mé.

Májová to práce,
v máji svátek Tvůj;
dalo se to milo,
neb to ouvaz můj,

ježž podávám Tobě
srdcem upřímným,
tím se honose, že
přítelem jsi mým!

¹³⁾ Fr. Tomsa byl teház mimo právě jmenované hry také přeložil pro onu sbírku dvě hry Körnerovy: *Hedvika a Ponocný*; avšak dal je teprv r. 1825 nákladem knihkupce M. Neureuttra o sobě vytisknouti, který připojiv k nim ještě dva jiné, před tím nákladem jeho vytištěné kousky divadelní: *Jan Bělohorský* a *Zazděné okénko*, vydal je co čtvrtý a poslední svazek nadepsaného *Nového divadla Českého*.

¹⁴⁾ Naše Thalie česká nalézala mezi tím skromný útulek toliko na několika soukromých divadlech pražských a venkovských, z nichž zvláštěního připomenutí zasluhuje ochotnické divadlo *Theusingrovo* na Nov. M. Praž., o němž podal širší zprávu dr. J. K. Chmelenský r. 1834 v České Včele, k níž tuto ukazujeme.

¹⁵⁾ *Kacafirkem* nazýval Hýbla obyčejně J. N. Štěpánek, a to proto, že se v okolí Chrudimském slovem tím vyrozumívá člověk žertovný a při tom dohrosrdečný — asi tak, jak Němcům „der Tausendsassa“. — My sami za svého přebývání v letech čtyřicátých v Chrudimi slyšali jsme od tamních čtenářů vypravovati rozličné vtipné a žertovné historie ze života tohoto někdy chrudimského Enspigla a podali jsme je v „*Květech*“ r. 1846 z části u veřejnost, odkudž byly ihned do něm. časopisu „*Ost u. West*“ přeloženy a později ve „*Veselém Čtení*“ přetištěny.

¹⁶⁾ Ukazujeme tuto k epitafiu, kteréž Hýbl sám sobě zdělal takto:

Náhrobek veselého bratra.
Vesel jsem vždy býval,
také i rád píval,
svět jsem nechal světem být.

Kdož tu stojíš na mém hrobě,
zavejskni a připi sobě,
neb vždy nelze tak se míti;
přijde smrt, pryč musíš jíti,
vedle mne se uložit!

I mohli bychom zde vypočísti nemálo zertovných kousků a vtipných povědění Hýblových, jak jsme je z úst jeho bývalých „kamarádů“ v mladších svých letech nejdennokrátě slyšali; avšak hledíce k mezem nám tuto vyměřeným, musíme to opomenouti a přivádíme toliko několik rýmovaných a poněkud i charakt. ristic-
kých ukávek tehdejšího humoru Hýblova. — Výše jmenovaného přítele svého J. Havelku *Městeckého* škádlíval Hýbl obyčejně ukazuje k jeho malé postavě; při jeho odchodu pak z Prahy napsal mu dne 22. dubna r. 1817 do knížky pamětní tyto verše:

Lepší *přítelček malý*,
jen když v přátelství je stálý
než vrtka *slonbidlo*:
pročež jsem si zvolil Tebe,
věda, že nesklamu sebe;
tot jest vždy mé pravidlo!

Témuž Havelkovi podal Hýbl r. 1816 dne 19. března k jmeninám jeho toto přání:

Dnes Ti přeji, bratře roztomilý,
co jen hrdlo ráčí všeho do sytosti,
sobě ale u Tebe si chvíli
pohovėti v věrné společnosti,
mezi nás pak *Městeckého pivovárku*:
celičkou várku!

Jinému „kamarádovi“, jenž si přál brzo zbohatnouti, přál Hýbl k jmeninám takto:

Bratře, budiž *hňupem!*
tolik Tobě
k sváteční tvé dnešní době
z upřímného srdce vinšuji;
protože již *mnohý osel*
velikého štěstí došel!

Když jedenkrát ve večerní společnosti kdosi z kamarádů příliš chvástavě vy-
chvaloval *vzácnosti*, jež byl v Drážďanech a jinde za hranicemi shledal, Hýbl,
jsa tím jaksi dopálen, vstal na jednou a jal se ex improviso způsobem parodu-
jícím deklamovati tyto verše:

Kamarádi milí,
slyšte v tuto chvíli,
jaké já znám *vzácnosti*
a domácí stkvostnosti:
Panna bez milování,
jarmark bez kradlování,
bez molů kožich obnošený,
od myši sklep ušetřený,
osiřelý bez nátisku,
kupec bez žádosti zisku,

kozel bez rohů; bez brady,
překupnice bez vády,
žena, jež by nechtěla
osedlat si svého manžela,
svléct jej třeba z kůže,
jen když trochu může: —
to jsou věci neslýchané,
potud ještě nevidané
ve Vlaších i v Říši,
v palácích i v chýši!

Přítomným tu hostům a kamarádům zalíbil se tento improvizovaný žert Hýblův v té míře, že připíjejíce a volajíce hlučně: Ať žije! naléhali na něho zároveň, aby verše ty podal u veřejnost, což, tuším, také později ve svých Rozmaitostech učinil. — Ku konci tuto ještě připomínáme, že k humoristické povaze našeho Hýbla ukazuje i to, že dal dvakrát (r. 1817 a 1829) přetisknouti Hammerschmidovu známou báseň makaronskou: *Allegoria. Proteus felicitatis et miseriae Cechicae. Staročeská země Satira*, řídě se při tom jakož i při jiných svých čtveráctvích slovy básníkovými:

Ludicra crede mihi, non raro ad seria ducunt!

¹⁷⁾ V mladších svých letech Hýbl chodíval téměř každodenně u večer do hostince v „Staré Rychtě“ (na Star. M. Pr. v rytířské ulici na rohu k Můstku

ležící); zde se scházival se staršími a mladšími sousedy Pražskými, s literáty vlastenskými, herci a hudebníky divadelními, se studenty českými, jakož i s obyvateli venkovskými, kteří se za svým obchodem na čas v Praze zdržovali. K těmto náleželi tehdaž zvláště pláteníci z Litomyšle, Skutče, Hlinska, Ústí n. O., České Třebové a odjinud, ježto majíce své sklady tolikéž v Staré Rychtě, u večer přicházeli do tamního hostince a zde se s Hýblem a jeho kamarády vyrazili a k domlouvání jeho i vycházející tehdaž knihy a časopisy české (Rozmanitosti, Dobroslava, Hyllosa, Divadla česká a jiné knihy) kupovali a je domů přiváželi. — Docházející do hostince toho české studenty vyzýval Hýbl zvláště důtklivě k tomu, aby vedle čítání knih a časopisů domácích přiblížili předkem v prázdninách k provozování českých her divadelních, ukazuje vždy k tomu, jaký užitek z her takových mravnosti a národnosti vzejíti může. I nebylo také času toho ve vlasti naší — alespoň ve východní části — města a městečka českého, kde by se v prázdninách školních a při jiných příležitostech mladšími sousedy a studujícími nebyly provozovaly divadelní hry české.

¹⁸⁾ Poněkud zajímavá k charakteristice našeho Hýbla jest zpráva, kterou v letech šedesátých s námi sdělil nadepsaný starý přítel jeho J. Havelka takto: „Hýbl byl výborný humorista a při tom předobrá člověk, pilný dělník a ve společnostech večerních rád vídaný účastník; bohužel jenom že pivečko příliš miloval a tím sebe zanedbal i zahrabal. Garderoba i nábytek jeho bývaly přeskrovný až přísám Bůh! Kristus pán neměl, kam by blavy položil, u Hýbla nebylo si kam sednout, když jen dvě osoby přibýly. Stará Rychta byla jeho zamilovaným hostincem, kam každý večer přicházel, avšak odtud snad nikdy před půlnocí domů se nevracel. Načež spával hluboko do dne a to tak pevně, jako by jej do vody hodil; několikráte vytáhli jej kamarádi z postele, položili na stůl a udělali kolem něho jakés *castrum doloris*, hlučně při tom zpívající „*miserere*“ a *žalmy žertovné*, avšak Hýbl všim tím se přece neprobudil.“

JOSEF VLASTIMIL KAMARÝT.

KNĚZ A BÁSNÍK. *)

V řadě mužů spanilomyslných, kteří v letech třicátých přítomného století pracemi svými k vyzdvižení národnosti a ku vzdělávání literatury domácí platně pomáhali, ne poslední místo zaujímá *Josef Vlastimil Kamarýt*, nadaný básník, výmluvný řečník a důvěrný přítel vtipného Čelakovského, panenského Chmelenského a praktického Slámy i jiných o národ náš vysoce zasloužilých spisovatelův a vlastenců tehdejších.

Věrný tento syn národa svého i zbožný sluha církve katolické narodil se dne 21. ledna r. 1797 v městečku Velešíně v Budějovicku, z rodičů *Jana Kamarýta* a matky *Alžběty*, rozené *Nehybové*, kteří v místě tom drželi hospodářství a obchod pekařský, a jsouce lidé nábožní, tiší, útlocitní a příkladní, v témž způsobu vedli a vychovávali děti své. Syn *Josef*, jsa z třinácti dítek nejstarší, ¹⁾ navštěvoval nejprve bedlivě školu domácí, načež v m. listopadu r. 1806 dán jest k učiteli v Horním Dvořišti (Oberhaid), Josefovi Blindaumüllerovi, aby se tam vycvičil v němčině, zpěvu a hudbě, za nějž pak syn učitelův, Celestin, k cvičení se v jazyku českém na výměnu dán jest do Velešína k rodičům Josefovým. Vrátil se tento v m. červenci r. 1808 z Němce k rodičům svým, chodil zase do školy domácí, již tehda spravoval Jan Papír, vzdělaný učitel a dobrý paedagog. V m. lednu roku na to příštího dostal se za kaplana do Velešína P. Václav Blažek, ²⁾ který, jsa muž osvícený a mládeže milovný, cvičil později několik chlapců v hodinách zvláštních v předmětech škol normálních a začátečních jazyka latinského. K ctihodnému knězi tomuto poslán nyní také mladý Kamarýt po delší čas, a odbyv napotom pod jeho dozorem soukromě zkoušku z třetí třídy německé, dán jest na podzim r. 1812 v 15. roce svém na gymnasium piaristické do Č. Budějovic, aby se tam vzdělal ve vyšším umění literárním.

V Č. Budějovicích Kamarýt záhy se seznámil s Frant. *Čelakovským* a Jos. *Chmelenským*, kteří v I. třídě gymnasijní čili tehdejší principii

*) Vytisknuto při sbírce prací básnických F. V. Kamarýta r. 1867 s titulem: *Sebrané světské a duchovní básně J. Vl. Kamarýta*, v Praze nákladem dr. Ed. Grégra vyšlé, jakož i o sobě tamtéž a téhož roku vydáno nákladem Tábořských studujících.

byli jeho spolužáky; s Čelakovským pak přebýval také společně v téže světnici a vešel s ním tudy v upřímné přátelství a důvěrné spojení, v němž oba až do posledních dob života věrně setrvali.³⁾

Oba tito mladiství přátelé dávali záhy na jevo nevšední náchylnost a způsoblost k básnictví, a čítávali tudíž velmi pilně díla nejoblíbenějších tehda básníků německých, při čemž Kamarýt sobě liboval předem v básních Hagedornových, Gessnerových, Lessingových, Bürgerových a později také Klopstockových, Čelakovský pak již tehda nejraději čítal díla Schillerova, Herderova a Goetheova. Básně, kteréž se přátelům našim nejvíce zalíbily a jichž sobě nemohli sami koupiti, přepisovali buď celé, buďto alespoň nejlepší jich části, a dávali prepisy tyto vázati ve zvláštní sešitky. Svazečky tyto a knihy tištěné, jež sobě s nemalým sebezapřením za peníz od úst uskrovněný čas od času kupovali, přátelé naši chovali jako pravý poklad ve svých truhlicích, nemálo se tím pyšnice, „že mají v kufřích svých více *knih*, nežli *prádla*!“

Při tom pokoušeli se sami o skládání drobných i větších básní německých, jež sobě vzájemně ku čtení a posuzování podávali. Tyto jich zkoušky básnické a různé o tom nebo onom básníku a spisovateli mínění, aneb rozdílné mínění a náhledy o té nebo jiné věci školní, zavadaly zhusta příčinu k hádkám, ano i ku hněvu obapolnému. Ovšem tomu nebudeme se diviti, přivedeme-li sobě k mysli, že oba přátelé a básníci naši byli horké krve a lehce překypující mysli, a že Čelakovský již tenkrát býval neústupný, ano svéhlavý. Kamarýt pak zase více měkký, avšak velmi citlivý. Že však oba na sebe byli tak přivykli a jako v jedno srdce a jednu duši sloučení, tak že jeden bez druhého býti, aniž kam z domu vycházeti nemohl, netrval hněv takový dlouho, a udobření přátelé lnuli pak k sobě napotom s tím větší upřímností a s vřelejší srdečností.

Když se byli Kamarýt a Čelakovský téměř se všemi tehdaž oblíbenými básníky německými seznámili a zároveň nemálo papíru prepisováním jich prací a skládáním původních básní německých popsali, dostaly se jim laskavostí Jana Plánka,⁴⁾ souseda Strakonického a přítele Čelakovského, některé básnické spisy a jiné knihy české do rukou. Byly to: Puchmajerovo *Sebrání písní a básní*, Palkovičova *Múza tatranská*, J. Nejedlého *Hlasatel Český*, Gessnerovy spisy, *Florianův Numa Pompilius*, Komenského *Labyrint světa*, Jungmannův překlad *Miltonova Ztraceného ráje* a Hromádkovy *Prvotiny pěkných umění*. Tyto plody neznámé jim dosaváde múzy české zalíbily se vtipnému Čelakovskému a jemnocitnému Kamarýtovi v té míře, že jich opět a opět čítali a sobě z nich leccos přepisovali, byvše předkem překvapení zdařilými básněmi Jungmannovými, Markovými, Svobodovými a Polákovými, v Prvotinách pěkných umění obsaženými.

Vyrozuměvše takto, že i parnas český zdárně počíná se zelenati, a že by snad bylo užitečnější, pěstovati a vzdělávati domácí štěpnici, nežli paběrkovati v cizích sadech, oba přátelé ustanovili se na tom, že daoucí naprosto výhost básnění německému, věnovati se chtějí napotom výhradně múze české a obíráti se literaturou domácí.

Na podzim r. 1815 odebral se Čelakovský do Písku, aby tam pod professorem Fr. Uhlem navštěvoval třídy humanitní. Kamarýt a

Chmelenský zůstali však v Budějovicích a scházívali se napotom s Čelakovským jenom o prázdninách,⁵⁾ za to však dopisovali sobě tím pilněji a sdělovali sobě své práce literární, jsouce nyní oba velmi pilní na poli milého jim básnictví českého. — Téhož času usnesli se přátelé tito také na tom, že — dle příkladu J. L. Zieglera a přátel jeho — na znamení smýšlení vlasteneckého a na důkaz své lásky k jazyku a národu svému přiloží sobě k jménům křestním ještě jiné jméno vlastenecké a národní. Od té doby nazýval se Kamarýt Josefem *Vlastimilem*, Čelakovský Františkem *Ladislavem* a Chmelenský Josefem *Krasoslavem*, kteréhož příkladu následovali potom i jiní známí a přátelé jejich, tak že i sám starší Plánek od té chvíle se psával Janem *Vlastislavem*.

Byvše pak přátelé jmenovaní objeveným tehda V. Hankou Rukopisem kralodvorským a vydanými od něho Starobylými skládanými, jakož i čítáním starších spisů českých upozornění na starší památky domácího básnictví národního, jakož i na ráznost, významnost, líbeznost a prostomilost našich písní, přísloví, pořekadel a k tomu podobných skladeb národních, počali tyto plody prstonárodní múzy české sbíratí a ve svých pracích básnických napodobovati.

Skončiv r. 1817 studie gymnasijsní v Č. Budějovicích, Kamarýt odebral se do Prahy, kde r. 1818 společně s Čelakovským a Chmelenským poslouchal I. běh filosofický, maje za profesora náboženství slavného dra. Bolzana, jehož filosoficko-náboženské přednášky na důmyslného Kamarýta velice působily a trvalý účinek měly na jeho budoucí povolání a veškerý směr jeho dalšího smýšlení a jednání. V Praze také Kamarýt poznal osobně všechny tehda tam žijící české literáty a vlastence, jmenovitě Josefa a Ant. Jungmanna, Dobrovského, Hanku, J. Nejedlého, Hýbla, Štěpánka, Krameriusa ml., Chmelu, Macháčka, Jos. Jungmanna mladšího — kteřížto dva poslední byli také jeho spolužáky — a j. v.

V Praze Kamarýt zůstával opět společně s Čelakovským, a to na Kozím plácku u nějaké Kociánky, žije tu ovšem skrovně, avšak na nejvyšší spokojeně, tak že dny v Praze strávené pokládal napotom vždy mezi nejšťastnější doby života svého. Procházel se tehdaž často po boku Čelakovského, Chmelenského, Jungmanna ml., Marchala⁶⁾ a jiných mu milých přátel po městech pražských, ohledávaje při tom všeliké památky historické a umělecké, chodíval zhusta na hřbitovy pražské a vyhledával tam hroby našich spisovatelův a vlastenců, navštěvoval Šárku, Bílou horu, Tetín, Karlův Týn a jiná, v okolí pražském ležící místa památná, a přirovnáváje takto bývalou slávu vlasti své k tehdejšímu úpadu národnosti české, roztoužíval se nezřídka až k slzám, a i později, vzpomínaje na doby ty, dával rozbourěným citům svým průchod v básních dojemných a v listech důtklivých.

Téhož léta dostalo se Kamarýtovi nemalého zármutku tím, že třináctiletá sestřička jeho Anna, když se otec ubíral právě na pouť k sv. Janu Nep. do Prahy a odtud zpět přes sv. Horu k domovu, ve vlnách čtvrt hodiny od domu otcovského tekoucí Malice náhodou se utopila, načež matka, jsouc tehda s outěžkem, předčasně dcerušku v noci před pohřbem porodila a otec několik dní na to z pouť domů

se navrátil. Pohnutlivý příběh tento vylíčil později Kamaryt (r. 1830) v dojemné romanci „*Nanka*.“

Po skončeném I. běhu filosofickém na začátku měsíce září r. 1818 opustil Kamaryt města Pražská, maje pokračovati ve studiích v bližších mu Budějovicích, kamž i Čelakovský k témuž konci po prázdninách chtěl přijíti. Odchod tento byl však tenkrát Kamarytovi velmi bolestný a trpký, ježto nedlouho před tím vzniklo mezi ním a přítelem Ladislavem takové nedorozumění, že niť dlouholetého přátelství jejich již již nadobro měla býti přetržena, a to příliš náruživým a nepředloženým jednáním Ladislavovým. Tento seznam však brzy vinu svou, žádal listem z Prahy již dne 6. září r. 1818 daným přítele svého skroušeně za odpuštění, načež dobrosrdečný Kamaryt, „ač těžce byl uražen a nemálo slzí trpkých při odchodu z Prahy vylil,“ listem z Velešína dne 28. října r. 1818 do Prahy poslaným milerád s přítelem se smířil, napomínaje jej toliko, „aby po druhé byl tím opatrnějším, pokojnějším a věrnějším, a jakkoliv by mohl míti více příteličků, aby vždy pomněl na to, že dobře jest jenom jedinkému se svěřiti a s jedinkým sdíleti srdce své.“ Při tom žádal ještě Čelakovského, aby dříve, nežli opustí Prahu a do Strakonice odjede, zjednal tam Machůčka nebo někoho jiného, kdo by byl pilným důležitostí národních pozorovatelem a jím pak o všech novinách na venek dával zprávy věrné a rychlé.

V příštím na to měsíci listopadu r. 1818 oba přátelé sešli se opět v Č. Budějovicích, aby tam dále před se šli ve studiích filosofických. Vyrozuměli však v brzkém čase, že přednášky, jež slyšeli ve školních síních budějovických, daleko zůstávaly za tím, co byli roku minulého slyšovali z „*blahomluvných*“ úst zbožňovaného Bolzana. Pročež chtějíce nedostatek ten alespoň poněkud doplniti a vyšších vědomostí dosíci, po nichž mladistvý duch jejich již tehda bažil a prahnul, nepřestávali na přednáškách svých učitelů, anobrž kdykoli měli pochvilu a příležitost k tomu, studovali soukromě nejnovější německé spisy filosofické, aesthetické a historické. Při tom obírali se také velmi pilně čítáním českých knih a časopisů, zvláště pak bedlivě studovali „*Starobylá Skládání*“, „*Rukopis kralodvorský*“ a vyšlý tehda právě spisek „*Počátkové českého básnictví*“, při čemž ovšem zase vzcházely rozličné hádky a spory učené mezi přátely těmito. Nic však méně ustanovili se konečně na tom, že pravidla o prosodii české, v knížce té obsažená, jsou ovšem povšimnutí hodna, a že jich budoucně tu, kde se dá dělati, chtějí šetřiti a jiným k šetření a užívání schvalovati, i uzavřeli také při sobě, že od této chvíle podle příkladu Jungmanna, Marka, Presla a j. v psaní na místě německých liter užívati budou *písma latinského*.

Bohužel však tyto společné zábavy literární netrvaly jim dlouho, neboť že Čelakovský směl postilu Husovu a jiné staročeské knihy *kacířské* z bibliothéky jednoho kanovníka budějovického bez jeho vědomí sobě vypůjčovati a je čítati, přinucen jest ještě toho roku, a to dříve nežli zkoušky odhly a vysvědčení obdržel, město i školy budějovické opustiti. Čelakovský odebral se na to po prázdninách r. 1819 do Lince, aby tam opakoval druhý běh filosofický, pročež přátelé naši byli opět obmezeni a zkráceni na pouhé sobě dopisování. Aby se však listy jejich staly zajímavějšími a praktičtějšími, ustanovili se k návrhu Čelakovského

na tom, že ke každému listu přiloží vždy také nějakou svou práci básnickou nebo slovesnou.

I v tomto roce Kamarýt obíral se, a to ještě bedlivěji nežli před tím, soukromým čtením spisů anthropologických, metafysických, ethických, historických i jiných knih vědeckých. Že pak leccos z přednášek školních a jiných za neomylnou pravdu vyhlašovaných, avšak náležitě neprokázaných věcí a pravidel směl v pochybnost brát, a nezdálo se mu vždy a všude slepě *jurare in verba magistri*, vykládali mu to mnozí slabouškové na zlou stranu a rádi by jej byli snad vyhlásili „za kacíře“. Avšak rázný náš Kamarýt nedal se vším tím mýlit, anobrž šel před se na dráze samostatného vzdělávání se, pamětliv jsa učení a pravidel svého milovaného učitele Bolzana, který bohužel téhož roku (1820) sesazen byl se své stolice učitelské k nenahraditelné tehdejší ztrátě university pražské a k velikému zármutku bývalých jeho žáků a všech opravdově vzdělaných a osvícených osob domácích i učenců zahraničních.

Skončiv r. 1820 studie filosofické na lyceu budějovickém s dobrým prospěchem, Kamarýt vstoupil do stavu kněžského a počal na podzim toho roku navštěvovati čtení bohomluvecká na biskupském ústavu theologickém tamtéž. Podobá se, že by byl tomu povděčen býval, kdyby i přítel jeho Ladislav — dle přání rodičů svých — byl následoval příkladu jeho; avšak tento nezdál se míti veliké chuti *státi se černo-pláštníkem* — a pročež zůstal *laikem*.⁷⁾

Kamarýt oddav se stavu kněžskému, chtěl se vzdáti naprosto básnické múzy své; nic však méně, dříve ještě nežli se s ní rozloučil, sebral k domlouvání přítele Ladislava své až po tu chvíli sdělané básně a vydal je r. 1822 v Praze s titulem „*Smíšené básně J. V. Kamarýta*“.

Byv pak po svém do semináře kněžského přijetí (r. 1822) prost starostí a trampot časných, kteréž ho před tím ve studiích gymnasijských a filosofických skličovaly, oddal se co nejsvědomitěji novému povolání svému, prohlížeje k tomu se vši pilností, aby nabyl theoretických vědomostí a praktických opatrností, jichž by napotom ve svém úřadě pastýřském platně mohl užiti.

Nic však méně neopomenul při tom, kdykoliv přísnější studie bohomluvecké toho dovolovaly, obírali se také s oblíbenými sobě pracemi a vědami krasovědeckými a linguistickými, vzdělávaje se v řeči francouzské, anglické, polské a ruské, z nichž zvláště této nemalé tehdejší péče věnoval, byv k tomu slovy a příkladem přítele Ladislava povzbuzován, ano i donucován, poněvadž tento tehda v dopisech k němu téměř výhradně užíval písma a jazyka ruského. Kamarýt čítával toho času spisy Paskalovy, Boildieuovy, Shakespearovy, Skottovy, Krasického, Mickiewiczovy, Deržawinovy, Bulharinovy, Karamzinovy a jiných spisovatelů slovanských i vykládal z nich leccos také do češtiny. Taktéž skládal rozličné básně příležitostné, nábožné a jiné a dopisoval sobě pilně o věcech národnosti a literatury domácí se staršími přátely: Čelakovským, Plánkem, Jungmannem ml., Marchalem a jinými vlastenci, s nimiž se byl tehdejší osobně seznámil, jako jmenovitě a předkem s důmyslným a horlivým Fr. Slámou, toho času kaplanem v Prachaticích.

Kamarýt, skončiv studie theologické, vysvěcen jest dne 24. srpna r. 1824 v Budějovicích na kněžství, složiv ke dni tomu vznešenou báseň českou: *Hymnodie v den svěcení kněžstva 24. srpna 1824.*⁸⁾

Slaviv na to na den sv. Václava, dědice a patrona českého, téhož roku na Velešíně své kněžské prvotiny, dán jest za kaplana do města Tábora, kde však zůstal jenom několik měsíců, byv již po novém létě r. 1825 přeložen za expositu čili kaplana sídelního do blízkých Klokot, známého v okolí tom místa poutnického.

Zde pracoval napotom až do posledních dob života svého neunaveně a plátně na vinici Páně, jakož i vzdělával roli dědičnou národa svého, jsa tu i tam jedním z nejsvědomitějších a nejpilnějších dělníků a dopisuje sobě u věci té bedlivě s přátely svými Ladislavem, Chmelenským, Slámou, Jungmannem ml., Kamenickým, Pohanem, Marchalem, Plánkem, Tomsou a jinými kněžími a literáty, zvláště také s nábožnou a spanilomyslnou jeptiškou *M. Antonii* (Dobrovlastkou), s níž se byl při svém pobytí v Praze v měsíci září r. 1829 ponejprv sešel a osobně seznámil.

Hlavní zřetel — jakož níže šířeji ukážeme — Kamarýt obracel tehdaž ku vzdělávání nábožných básní a k sbírání starších českých písní duchovních. Byv pak články historickými, ve vycházejícím tenkrátě Časopise musejním obsaženými, pozorna učiněn na starší historii domácí, obíral se také pilně čítáním českých kronikářův a historiků, počínaje od Hájka až do Pabsta, jakož i studováním zahraničních spisů, k dějinám domácím a slovanským se vztahujících.⁹⁾ Při tom však míval zření ku všemu, co se nového pracovalo na půdě literatury vlastenecké, jakož i míval horlivé účastenství ve všem, co se podnikalo k vzdělání a povznesení národnosti české.

Prvních šest let strávil Kamarýt v Klokotech bez zvláštních nehod a trampot, ačkoliv byl ve dne i v noci neustále zaneprázdněn a pracemi jednak duchovními, jednak literárními téměř zanešen, požívaje při tom všem pro své šlechetné jednání a příkladné konání svých povinností pastýřských obecné lásky a důvěry. Rokem 1831. počala se však obloha žití jeho nemálo kaliti a rozličné strasti počaly vezdejší dny jeho ztrpčovati. Neboť již dne 5. března t. r. zemřela výše jmenovaná důstojná panna *M. Antonie*, kteréž úmrtí Kamarýta našeho velmi zarmoutilo, ježto mezi oběma těmito stejně šlechetnými, jemnocitnými a nábožnými dušemi od té chvíle, co sebe osobně poznaly, něžný svazek opravdového, vyššího přátelství a důvěrné vzájemné dopisování trvalo.¹⁰⁾ Téměř tou dobou začala také starší sestra Kamarýtova, která mu domácnost spravovala, za příčinou zanedbaného zastuzení se churavěti a na těle vysychati, tak že v měsíci září r. 1831 viděl se nucena dovésti ji k rodičům na Velešín, kdež také dne 4. listopadu t. r. smrtí sešla. Taktéž se byla času toho na Šrabově v rodině barona Verniera, kamž Kamarýt alespoň jednou za týden docházel a přátelsky tam se bavíval, žalost rozhostila, ježto stará paní baronka na podzim nebezpečně se rozstonavši, dne 6. října r. 1831 zemřela a třetí den na to v Klokotech pohřbena byla, což našeho Kamarýta, jakožto důvěrného přítele a upřímného ctitele šlechetné rodiny této, nemálo dojalo a zkormoutilo.

Ztrátami a nehodami těmito byl jemnocitný Kamarýt na duchu a myslí velice sklíčen, k čemuž přišla také ještě jeho choroba tělesná. Zachladiv se totiž v měsíci srpnu r. 1831 na kázání, jež činil v chrámu Páně táborském, začal churavěti a patrně chřadnouti; nic však méně zotavil se poněkud zase, tak že bez přerušení konal své úkoly pastýřské a zanášel se pracemi literárními, ačkoliv Prozřetelnost i v roce na to následujícím (1832) nemalých nehod naň sesýlala, z nichž byla ovšem jednou z nejtěžších ta, že milovaná matka jeho hořem nad předčasnou smrtí výše jmenované dcery Kateřiny dne 10. března r. 1832 v 56. roce věku svého na věčnost se odebrala.

Ačkoliv Kamarýt ztrátu tuto i jiné naň tehdáž příšlé strasti dosti mužně snášeti se zdál, nicméně byl od té chvíle velice v myslí své zkormoucen a sklíčen, pročež nelze diviti se tomu, že se mu další pobyt na Klokotech poněkud znechutil a že sobě přál místa jiného, kde by měl větší pohodlí a více času k pracím literárním. Vítané mu bylo tudíž podání z Prahy, v listopadu r. 1831 od kanovníka Václavíčka prostřednictvím přítele Čelakovského učiněné, nechtěl-li by přijíti na místo poenitentiaria při chrámu sv. Víta na hradě pražském s 500 zl. stříbr. platu ročního a příbytkem zdarma? Z příčin nám neznámých sešlo však s návrhu tohoto, ačkoliv Kamarýt sám ještě r. 1832 strany věci té se poptával; pročež když tehda nový děkan do Tábora se dostal a Kamarýt více času prázdného tím nabyt, ustanovil se na tom, že v zimě nejprve příští připravovati se bude ke konkursu farnímu, aby pak, odbyv jej, měl u věci té pokojnější mysl a větší chuť k dalším předsevzetím spisovatelským.

Bohužel, toto přání Kamarýtovo nevešlo v skutek; neboť zdraví jeho bylo již předešlými pracemi duchovními, nemalými starostmi domácimi a tělesným namáháním s vykonáváním pastýřských povinností spojeným patrně podkopáno, ačkoliv ani on sám, ani lékař, s nímž se radíval, nevyrozumívali, jak povážlivý již tehda byl zdravotní stav jeho, a to zvláště kašel, který jej již delší čas trápil a skličoval. Jmenovitě byl Kamarýt dne 16. června l. 1832 na návštěvě v Táboře, kdež začal tak násilně kašlati, že ponejprv v živobytí svém několikráte krev ústy vyhodil; že však ihned k lékaři se odebral a předepsaného léku užil, přestalo plvání krve na dobro a Kamarýt ztrávil noc tu v Táboře, vrátil se ráno bez další nehody do Klokot. Avšak od té chvíle postonával téměř neustále, potíval se v noci silně a slábnul tím patrně; avšak nedomnívaje se, že by tu bylo nějaké zvláštní nebezpečení a že mu lékař zřejmě v tom nebránil, vykonával své pastýřské povinnosti jako před tím, kázal, zpovídal, navštěvoval školu a zaopatřoval nemocné klokotské a okolní, a to za příčinou tehdáž tam panující cholery několikráte za den a zhusta i času nočního při sychravém a deštivém počasí. V měsíci listopadu t. r. byv po tři velmi bouřlivé noci k nemocným volán, nastydl a zachladil se velice, od kteréž chvíle tím více se potíval a chřadnul a již napařád od dr. Mayera předepsaných léků užíval. Nic však méně i nyní ještě, třeba že časem polehoval, konal své povinnosti duchovní a obíral se dopisováním k přátelům svým i jinými pracemi literárními. Dne 10. března r. 1833, jsa již nanejvýš chatrný, odebral se sám pěšky do Tábora, aby se

tam s jmenovaným lékařem opět poradil; tento mu nařídil, aby již zůstal v Táboře, by jej měl vždy při ruce, načež mu na děkanství vykázána k přebývání světnička kaplanská. Z děkanství více již Kamarýt nevyšel, anobrž zůstal tam nadobro ve světničce řečené, ve dne jednak popocházaje, jednak polehuje, a maje tu k posluze sestru Márinku, která každý den z rána do Tábora přicházela, u večer pak zpět do Klokot se vracela. Dne 16. března přestal se najednou potiti a seslábnul při tom tak, že již jenom rukou nejistou a třesavou sotva několik řádkův otci a bratru svému mohl napsati. Dne na to příštího ulehl docela na lože, těšiv nicméně plačící sestřičku, aby nehořekovala a se nebála, ježto dle lékařovy výpovědi při vší té slabosti není příčiny, něčeho se obávati. — Dne 19. března na den sv. Josefa zhoršila se nemoc Kamarýtova již tak patrně, že sestra Márinka přišedši zrána z Klokot na děkanství táborské, a uslyševši na schodech, že jest zle s bratrem Josefem, vkročila slzíc a škytajíc do světničky, kde bylo právě několik přátel a známých jeho, svá přání k jmeninám mu přinášejících. Kamarýt spatřiv sestru plačící domlouval jí i s přítomným tu lékařem, aby nehořekovala, že není ještě zle s ním, a velel jí, hlasem ovšem již velmi slabým, aby šla do kostela a modlila se zaň při mši svaté, kterou odcházející přítel jeho P. Pöschl, katecheta táborský, za něho chtěl obětovati. Sotva že odešla do kostela, přinešeno Kamarýtovi psaní s přáním, jež mu byl mladší bratr František, studující v Budějovicích, k jmeninám po poště poslal.¹¹⁾ Otevřev list ten, Kamarýt přečetl přání v něm obsažené, načež hluboce vzdechl a — vypustil šlechetného ducha svého! Katecheta P. Pöschl, byv ještě při oltáři o tom zpraven, obrátil se po mši svaté ke shromážděnému tu lidu nábožnému s těmito slovy: „Pomodleme se za v Pánu zesnulého P. Jos. Kamarýta!“ načež přítomná tu sestra Márinka ihned omdlela, ostatní pak obecenstvo k slzám a pláči bylo pohnuto. Druhý den na to — dne 20. března — přijel do Tábora sklíčený otec Kamarýtův, který spatřiv svého milovaného prvorozence, svou naději a domnělou podporu u vyšším stáří svém, již v rakvi ležícího, pocítil hoře a bolesti, kteréž ani slovem ani pérem nelze tuto vyličit. Načež dne 21. března r. 1833 pochovány jsou tělesné pozůstatky Kamarýty u četném a slavném průvodu na hřbitově táborském.¹²⁾

Promluvivše o příbězích života Kamarýtova přikročíme k širšímu vypsání jeho působení na poli literatury domácí a jeho činnosti na vinici Páně, jakož i k vyličení jeho povahy a způsobův.

Jakož výše připomenuto, obrácena jest pozornost Kamarýtova k literatuře vlastenské čítáním Puchmajerova sebrání písní a básní, Hlasatele a Prvotín pěkných umění, kteréžto spisy jakož i jiné knihy české J. Plánek Čelakovskému půjčoval a tento je zase s Kamarýtem sděloval. Zvláště byly to však básnické práce Jungmannovy, Markovy a Polákovy, které působily na Čelakovského a Kamarýta v té míře, že dadouce výhost dosavadnímu básnění německému, oddali se napotom docela české muse básnické.¹³⁾

Kamarýt začal ihned r. 1815 překládati některé drobné básně

německé na jazyk český a dal se potom i do skládání původních veršů českých, totiž písní, nápisů, listů přátelských, básní příležitostných, romancí, idyl a t. p.¹⁴⁾

Času toho počali také muži učení u všech téměř národů evropských obracet zřetel svůj k starším národním památkám literárním, k písním, příslovím, říkadlům, pohádkám, obyčejům a t. p. plodům prstonárodním. Totéž dalo se tehdy i u národů slovanských a jmenovitě také u nás, kde V. Hanka právě začal vydávati *Starobylá Skládání* a objevil *Rukopis Kralodvorský*, tento nejdražší poklad staročeského básnictví národního. — Kamarýt byv učiněn pozorna na tuto literaturu prstonárodní a obeznámiv se s oněmi neocenitelnými plody nejstaršího básnictví českého, jal se také společně s přítelem Ladislavem sbírat písně, přísloví, povídky, pohádky a k tomu podobná skládání prstonárodní. I byv při svém jemném citu, při své důvtipnosti a opravdivé povaze básnické nad míru dojat jich rázností, původností, prostností a líbezností, hleděl taktéž své práce dle nich skládati a je co do formy i jádra napodobovati. Od té chvíle dělal již také verše *počtem momentů* (k p. Lutobor a Velená, muška zlatohlavá a j.) a užíval slov, jež čítal ve starších básních českých: *nach, bodrý, zmilitka, Morana, třas, varito* a j. v.

Všeliké své básnické pokusy Kamarýt a Čelakovský s sebou sdělovali vzájemně, jednak — pokud pospolu přebývali — je sobě předčítajíce, jednak příkládajíce vždy nějakou jich část k listům svým, jež Kamarýt Čelakovskému do Prahy, Strakonice nebo do Lince a tento zase Kamarýtovi odtud do Budějovic nebo na Velešín posýlal.¹⁵⁾ Takové vzájemné přehlížení a posuzování trvalo již téměř dvě léta, když Čelakovský, povzbuzen příkladem několika pražských študujících německých jal se vybízeti přátele své Kamarýta, Marchala, Plánka a jiné, aby i oni sestavili sbírku svých prací básnických a *smíchajíce vše to παρτα περι παρτων* s titulem *poetické zábavky* tiskem vydali. Kamarýt k tomu ihned přivolil, toliko titul se mu nelíbil, pročež Čelakovský jiný, totiž „*Jarní kvítí z přátelských sadů*“ navrhl, jež Kamarýt schválil.

Ve sbírce té, již Čelakovský sestavil, byly obsaženy tyto básně: 1. Na smělost. 2. Děvče já ti udělám. 3. Poslední Marinina žádost. 4. Vděky Polákovy. 5. Na Voděnkou. 6. Vzpomínání. 7. Na Julii. 8. Na vlaštovky. 9. Slza. 10. Tři světýlka. 11. Dívce nevěrné. 12. Roubinské kmotry (vše to práce Čelakovského). 13. Komu péji? 14. Shojení. 15. Milodin a Velená. 16. Toužení. 17. Odporování lásce. 18. Ohlas. 19. Na Lenku (složené od Kamarýta). 20. Léta mladosti. 21. V květnu. 22. Na přítele. 23. Masopustní. 24. Pohádka (od Marchala). 25. Fany a Bivoj (od nejmenovaného). Mimo to ku konci přidáno epigramů původních a přeložených na osmi arších, tak že celá sbírka skládala se z 16 archů psaných. Když Čelakovský vše ještě jedenkrát přehlédl, opravil a na čisto přepsal, podal rukopis ten k cenzuře pražské. Avšak tehdejší censor Němeček prohlédnuv toto „*kvítí jarní*“ neuznal za dobré, aby i jiní pocítili vůně jeho a pohodiv jím naprosto, připsal na konci strašná a osudná slova „*Non Imprimatur*“ a zmařil takto —

alespoň na čas — naději a radost přátel našich, viděti jména svá stkvíti se na Helikonu českém. ¹⁶⁾

Ježto Kamarýt mezi tím byl skončil studie filosofické a oddal se stavu duchovnímu; při své svědomitosti a útlocitnosti měl za to, že by se jeho dosavadní způsob básnický nesrovnával s nynějším jeho vážným povoláním, a že by slušné bylo, aby se poděkoval *muse své, kteráž mládenectví mu oslazovala, ano jej i tolikerým nehodám a bolestem již od dětinství poddaného některou aspoň požehnanou hodinou ukájela v libé zapomenutí*. Nežli se však rozžehnal s Vesnou života svého, ustanovil se k přimlouvání přítele Ladislava na tom, že nehledě k výše připomenuté nehodě, plody musy své přece dříve ještě tiskem u veřejnost podá a to tím spíše, když tehdejší censor byl postoupil místo své u věci té méně přísnému skriptorovi Zimmermannovi. Kamarýt přehlednuv ještě jedenkrát své básně, sestavil je v nový pořádek a připsav je listem, na Velešíně dne 1. ledna l. 1822 daným, „*druhu svému milému*,“ odeslal je do Prahy Čelakovskému, který je ihned dal do censury. Zimmermann vyškrtnuv a změniv některá slova a řádky, připsal bez dalších překážek k rukopisu své „*Imprimatur*“, ¹⁷⁾ načež ihned dodány jsou do tiskárny Vetterlovy, a to společně s básněmi Čelakovského, právě také z censury vyšlými.

Básnické práce Kamarýtovy vytištěny jsou ještě téhož r. 1822 v 12°, písmem latinským, v Praze u Josefy Vetterlové, s titulem: „*Smláčené básně Jos. Vlast. Kamarýta*,“ majíce v čele svém významné motto z Herderových: *Morgenländische Dichtungen*, Kamarýtovi a Čelakovskému velmi oblíbených:

Aus dem vergifteten Baume der Welt voll bitterer Früchte
Blüh'n zwo Blüthen, vom Thau himmlischer Güte bethaut.
Dichtung die Eine, sie labet den Geist mit Wasser des Lebens;
Freundschaft die And're, sie stärkt, heilt und erquicket das Herz!

Ve sbírce této čteme na 117 stránkách tyto, jednak přeložené, jednak původní lyrické a epické práce Kamarýtovy: Komu pěji. Krása. Mam. Milodin a Velená (k. L. Č.). Potěcha. Píseň nevlastenská. Toužení. Únos (z Bürgera). Loučení. Prstýnek. Na podzim. Znělky. Milce. Dce-ruška (dle Hagedorna). Lutobor a Velená. Zbouření. Při potůčku. List K***. List příteli. K jmenovinám M. Št. Muška zlatohlavá. Oda na lenost (dle Lessinga). Mince, již uletěl kanárek. Evrozina. Atila. Anakreonovy písně (5 kusů). Na Lenku. Nápisové. — Vyčetli jsme tuto básně Kamarýtovy úplně proto, aby laskaví čtenářové sami mohli vyrozuměti, jakého způsobu byla *nevinná zábava pěvce našeho s musou* v mládenectví jeho.

Básně Kamarýtovy, různíce se namnoze formou i obsahem od obyčejného tehdejší veršovaného klinkání, potkaly se s nemalým účastenstvím se strany obecnosti, tak že v několika měsících výše 100 exemplářů jich bylo rozebráno; taktéž pronesli J. Jungmann, A. Marek, J. P. Šafařík a jiní u věci té povolání a učení vlastenci příznivý o nich úsudek, jakož se i tehdejší listy české o nich pochvalně zminily. ¹⁸⁾

V proslovu ke smíšeným básním svým pronesl se ovšem Kamarýt, „že se chce navždy poděkovati muse své a že toliko na rozloučenou s ní klade vínek z básnických prací svých uvítý na oltář umění a

přátelství, žádaje, aby ona milostnějším pohleděla okem na své hodnější schovance.“ Příznivé však přijetí básní těch se strany obecnstva a časopisectva přimělo Kamaryta k tomu, že se nerozloučil naprosto s musou svou, alebrž že i dále ještě obíral se básněním, od mladosti jemu tak oblíbeným, ovšem s tím toliko rozdílem, že potom obracel zřetel zvláště k básnictví vážnému a nábožnému a předkem k písním církevním. Čtemeť pak v časopisech českých od r. 1822 až do r. 1834 vycházejících nezřídka i básnické práce Kamarytovy, a to: V *Čechoslavu Krameriusovu* (z r. 1822—1825): *Selanka. Toužení duše po Bohu. Vltíní J. Kr. Výsosti Ferdinanda císařovice Rak. do Budějovic.* r. 1824. *Bůh* (z Deržavina). V *Novoročence* z r. 1824: *Láska má. Divoký lovec* (z Bürgera). V *strání nejbláženěji* a *Život v Atenách* (z Karamzinovy Aglajy.) V *Dennici* z r. 1825. *Medulinka.* V Tomsově *Poutníku slov.* (1825—1827): *Velorad a Libuška. Pláč lásky.* V *Čas. Mus.* (z r. 1828—1833): *Svatba, Potěšení, Žel, Píseň vesničanů, Útěcha, Pění sirotka, Námluvy, Samota a Náписы.* V *Hlasech vlastenců* ke dni 1. března 1832 jest tolikéž jedna óda Kamarytova, v *České Včele* (r. 1834 a 1835): *Hoře, Bůh jest láska, Jedina.* V *Čas. p. kat. duch.* (z r. 1828—1833): *Velebná prozřetelnost boží, Otče náš, Píseň postní k bolestné P. Marii. Píseň postní. Láska k P. Ježíši. Toužení po ráji. Hymnodie v den svěcení kněžstva.*

O ceně a podstatě básnických prací Kamarytových a jich platnosti v literatuře domácí nelze se nám tuto šířiti a připomínáme toliko, kterak všechny zřejmě k tomu ukazují, že Kamaryt pilně sbíraje „*hlasy národu prvotního*“ a bedlivě naslouchaje „*sladkým hlaholům sprostnosti*“ výborně vyrozuměl duchu a vnitřnímu životu národa našeho a byl pravý zasvěcenec vlastenské musy básnické, jehož harfa jakož z počátku líbezně a dojemně zněla na parnásu českém, taktéž napotom slavně a zbožně ozývala se na Sionu vlastenském. Pročež zaujímá také Kamaryt ne poslední místo v řadě pěvců domácích, jimiž na konci první a na začátku druhé čtvrti přítomného století — na místě dosavadního lichého klinkání a otrockého sousedů našich následování — opravdovému národnímu a vyššímu básnictví českému průchod zjednan jest. Zvláště pak tvořil jemnocitný Kamaryt s přátely svými důvtipným Čelakovským a panenským Chmelenským trojlístek básníků, jimiž se mladistvá literatura naše tehda vším právem honosila, z nichž později Fr. Čelakovský, chtěje poněkud ukázati k směru a způsobu básnické činnosti svého, vlasti a církvi záhy odumřelého přítele Kamaryta, obětoval památce jeho svůj neocenitelný *Ohlas písní českých*, roku 1840 tiskem vydaný.

Výše přivedenými pracemi nebyla však Kamarytova činnost na poli domácího básnictví ukončena, alebrž vzdělal tehdaž ještě jiné dílo, kterýmž předkem trvalých zásluh si dobyl o naše starší básnictví duchovní a skrze něž samé — byť i ničehož více nám byl nezůstavil — čestné místo by zasluhoval v literatuře české. — Jakož výše připomenuto, sbíral Kamaryt již ve študiích svých společně s Čelakovským národní písně, pohádky, přísloví, povídky a podobné k tomu památky prastaráho literatury domácí. Jak výborně přátelé tito vyrozuměli důležitosti, vzácnosti a užitečnosti této literatury národní, a to nejen v linguistickém, alebrž i v estetickém a ethnologickém způsobu, poznati lze z toho,

co Kamaryt o věci té trefně a důkladně připomenul takto: „Ducha a pravý vnitřní život národa některého žádný pozorující cestovatel, žádný statistik nám nemůže vypsati, jestli ten duch se mu nezjeví; a žádná statistika nám jej nemůže tak dobře a neomylně představit, jako když vlastním okem naň patříme. Ale tento vlastní národa duch aneb národnost jeví se *slovem*, nikoliv však slovem cizími ústy vypraveným, které nám bohužel tohoto ducha obyčejně jako nesličné strašidlo představuje, alebrž vlastním slovem se jeviti musí, a tuť na místě strašidla vidíme angela. Nechtíce již vzdělaní národové popisování býti toliko dle tváře zevnitřní jako pouhá zvířata, sebírají bedlivě povídky, pohádky, přísloví, písně v lidu svém, jakožto v největší a ještě neodcizené části národa, aby tím co nejvěrněji svůj charakter jako v nejtrefnějším obraze, ano v původu světa představili. *Povídky*, domácí život, obrazotvornost a jiné mocnosti duševné věrně malují; *pohádky* jsou důkazové vtipu; *přísloví* představují stupeň a způsob rozumování, filosofie a morálky prostonárodní; ale *písně* nevylučující svými místy ani povah nadjmenovaných, ty nejvýtečnější stránky charakteru národního nám ukazují: *národa city, vášně, národa srdce*.“ —

Vstoupiv Kamaryt do stavu duchovního, upustil od sbírání světských písní, přísloví a povídek národních, za to však obrátil celou svou pozornost k našim národním písním církevním, a to proto, že se mu zdálo, jakoby k výtečnému obrazu národního srdce českého, který ze světských národních písní a povídek lidu našeho čtenáři nebo posluchači před oči se staví, ještě jakési vznešené jasnosti se nedostávalo. „Nebo“ — píše ²⁰⁾ — „v Čelakovského sbírce slovanských písní národních slyšeli jsme sice, jakými písněmi u nás hory, doly, pole, luka a víscky se ozývají, když lid mravů neporušených ve své tiché spokojenosti se rozveselí. Však tento národ, jemuž nevinná, pěkná příroda tolik a tak libých písní do srdce vlévá, příroda pravím, neboť to charakter jeho zpěvu, že od přírody počíná, pak nenuceně na své city přechází: tento národ neuměl by se také v písni k Tomu povznést, jenž původem jest všech kras přirozenosti a jenž pro ně tak vnímavé srdce mu dal? Kdo tak hlasitě zpívá o závod se skřivanem nad jeho hlavou se vznášejícím, an zvonky pasoucího se skotu v to hlásky své mísí, aneb když louku zelenou nebo zlatoklasou pšenici kosí a sebírá: ten zpěvavý lid najednou-liž jako němý umlkne, když palouky jeho suchotou chřadnou a jeho v potu tváři zaseté obilíčko před klasem již schnouti počíná a do žádné veselé písně mu není? — Ano, tento lid neměl by charakteristických a hojných písní nábožných? Ba, jako hory a doly, taktéž, ano hlučněji, chrámy a svatyně svým srdečným hlasem naplňuje; — ale nejen ve svatyních, nejen při obětech i v chýžkách svých i v dílnách i za pluhem a při srpku slyšeti písničky svaté a tím více pohnutlivé. České světské písně, co jich koli tištěno, veskrz *pro obveselení myslí mládencům a pannám na světlo vydané* jsou, tak jejich nadpisy zní. Když ale ten čilý mládenec, ta kvetoucí panna tak někdy jest myslí zarmoucené, že ji nižádná písnička obveseliti nemůže: není-liž třikráte dojemnější její: „*O Maria zpomeň na mne!*“ kterouž ona slzavýma očima před obrazem té nejsvětější potěšitelkyně aneb někde venku o samotě toužebně zpívá?“

Za tou příčinou Kamaryt od té doby, co vstoupil do semináře kněžského v Budějovicích, sbíral při každé příležitosti sám i skrze přátele a známé své národní písně duchovní, starší i novější; přehlížel bedlivě i dával přehlížeti v městech a vesnicích nacházející se starší psané a tištěné graduály a kancionály, větší a menší (špalíčkové) zpěvníky české, sešívané svazečky nábožných písniček v rozličných rodinách chované a podobné k tomu schránky a sbírky písničkové a přepisoval aneb dával sobě z nich přepisovati ty písně, ježto mu byly dosaváde neznámy a jednak obsahem nábožným jednak formou prostonárodní nad jiné vynikaly.²¹⁾ Maje pak po několikaletém sbírání a přepisování přehojnou zásobu českých písní duchovních před rukama, vybral z nich nejlepší, spořádal je dle jich obsahu a dle svátků výročních, kterých se týkaly, a přidal ke sbírce té obšírnou, velmi zajímavou a poučnou předmluvu, v níž ukazuje k důležitosti, vznešenosti a jadrnosti písní těchto, jakož i ku sprostnosti, dojemnosti a hudebnosti starších církevních nápěvů českých u přirovnání k novějším skladbám toho způsobu, jež od vytknutých tuto vlastností co den více se odchyľují. K domlouvání svého okresního vikáře chtěl Kamaryt písně ty oddati tehdejšímu biskupovi budějovickému, Arn. Růžičkovi, avšak tento nepřijal dedikaci tu, anobř vykládal to Kamarytovi ve zlou stranu, „že jakožto kněz katolický směl sbírat písně, které nemají žádné ceny mravní, jednak jsou i duchu náboženství křesťanského na odpor a zavírají v sobě věci nepravdivé a báječné!“ a odřekl mu i svého povolení k jich vydání. Avšak zvláštního povolení biskupského nebylo Kamarytovi třeba, ježto písně ty nejmenoval ani katolickými ani křesťanskými, aniž je ustanovil ku potřebě chrámové nebo školní, vytknuv ve předmluvě zřejmě proč a k jakému cíli je vydává,²²⁾ pročež postačovalo k jich vydání obyčejné přivolení censora pražského.

K tomu konci Kamaryt zaslal sbírku svou pražským přátelům Čelakovskému a Vinařickému, aby ji ještě přehlédli, připomínaje zároveň, aby měli na ni pilný pozor, ježto jest mu *vzácným rukopisem a knihou drahou*, avšak nikoliv snad proto, že ji sám sebral, alebř že *obsahuje nejnevinnější, svaté lidu našeho smejšlení nelíčené a srdečné*. — Když ji oba přátelé přečetli, podána jest k cenzuře, odkud přišla bez všeliké změny v m. červenci r. 1830 zpět a dána ihned do tiskárny. Sbíрка tato vyšla napotom tiskem a nákladem J. H. Pospíšila v osmerce s titulem: „*České národní duchovní Písně. Sebrané od J. Vl. Kamaryta.*“ V Praze a Hradci Kr. v 2 dílech, z nichž první r. 1831, druhý pak r. 1832 vytištěn byl, a obsahuje onen kromě obšírné předmluvy (na XXIV str.), dané na Klokotech nad Lužnicí dne 6. února l. 1830, stran 156, tento 168 drobného tisku německého. V obou svazcích čteme 246 písní duchovních jednak celých, jednak zkrácených, a to: 16 ranních a večerních, 15 adventních, 26 vánočních, 24 postních, 16 velikonočních a svatodušních, 29 o svátosti oltářní, 49 v čas všelikých potřeb, 34 poutnických, 20 k patronům českým a 17 obecných.²³⁾ — Třeba že sebrání toto nevyšlo pod egidou biskupskou, bylo nicméně od obecnstva vděčně přijato a jak v domácích tak i zahraničných časopisech pochvalně připomínáno.²⁴⁾ Kamaryt sbíral také bedlivě nápěvy k našim písním duchovním a měl jich hojnou zásobu již před rukama, chtěje

je později jakožto třetí a čtvrtý svazek a dodavek k vytištěným již písním duchovním u veřejnost dáti; avšak předčasnou smrtí jeho bylo vyvedení úmyslu toho překaženo.

Odbýv toto právě vypsané důležité předsevzetí literární neunavený Kamarýt přikročil ihned k jiné práci, k níž byl tolikéž již od několika let zřetel svůj obracel. Kdekoliv totiž pěkné nábožné nebo mravné průpovědky rymované ve starších i novějších knihách českých čítal, ty sobě hned od mladosti své pilně zapisoval, pořádal a potom průpovědkami a veršíky od něho samého složenými, jakož i trefnými příslovími je rozbojňoval. Takto snesl 800 rozmanitých průpovědí, jednak původních (asi 180), jednak odjinud vypsaných, a to předkem takových, které by se dobře hodily ku potřebě učitelův, aby měli zásobu ku kratším i delším předpisům při ruce, jakož i aby jich, dadouce je mládeži na paměť se učit, dobře mohli užívat jakožto trefného cvičení dobrého a mravného smejšlení, vtipu, paměti a pravidel jazykových. — Sebrání průpovědek těchto Kamarýt skončil v Klokotech dne 26. list. r. 1830 a připojiv k němu zajímavou, praktickou a vůbec čtení hodnou předmluvu, jak by se obsažených tu veršů a pravidel ve škole mohlo užívat, podal je k cenzuře a pak do tiskárny Pospíšilovy. Tuto zůstalo však dílo to delší čas ležeti, byvši teprv r. 1834, již po smrti Kamarýtově a po druhé zase r. 1845 v 12° tiskem vydáno skrze Fr. Lad. Čelakovského s titulem tímto: *Pomněnky, aneb rymované průpovědi nábožnosti, mravnosti a moudrosti. Dárek milé mládeži a mládeže milovníkům.*“²⁵⁾

Zbývá nám tuto ještě promluvit o prosaických pracích Kamarýtových, jichž nás bohužel jenom maličká část došla, čehož tím více litovati jest, ježto vše, co psával a mluvíval, vyniká ryzím, rázným, prostomilým a líbezným jazykem. — Z prosaických prací těchto připomínáme výše přivedené *pojednání o povaze, významu a důležitosti našich národních zpěvů duchovních*, jež jako proslov přidal k 1. svazku duchovních písní českých, pak dvě pojednání v *Časopisu pro kat. duchovenstvo* obsažená: *Slovo o nynější církevní hudbě* (r. 1831 str. 280—288), pak: *Proč má duchovní na české osadě ustanovený uměti dobře česky, a má-li také něco věděti o české literatuře*. List k bratru, který se k stavu duchovnímu ubírá. (R. 1832, str. 590—595.) — V onom pojednání ukazuje slovy velmi trefnými a důtklivými, „jak na muoze špatná a nenáležitá jest nynější hudba kostelní, jsouc jednak příliš křiklavá a hluchá, jednak tak spořádaná, že při ní nevyhledává se oslavy slova božího a chvály jména Nejvyššího, alebrž toliko sladkého nápěvu a jemného lektání uší a smyslů, tak že duchu pravé hudby církevní napresto jest na odpor a podobá se spíše produkcím divadelním, při nichž hudebníci hrají jenom pro svou pochvalu marnou, lidé pak navštěvují takové služby boží toliko pro svou zábavu.“ Pročež vyzývá všechny ty, jimž o pravé oslavení jména Hospodinova při oltáři činiti jest, aby jak v městech tak i na venku k odvarování nespůsobů těchto upřímně přihlíželi a k uvedení sprostší, vážnější, velebnější, vůbec příhodnější hudby církevní dle své možnosti se přičiňovali. — V druhém pojednání, čili listu bratru svému r. 1832 poslaném, Kamarýt ukazuje, jak nevyhnutelně potřebí duchovnímu v českých osadách

dosazenému, aby měl úplnou známost jazyka českého a literatury jeho, a to tak trčně a srdečně, že bychom sobě toho přáli, aby všickni, kdež ke stavu tomu u nás přistupují, list ten bedlivě čítali a rozum jeho k mysli a srdci sobě přivedli. Neboť nevíme se pamatovati, že by byl u nás kněz některý (vyjímaje snad J. Rautenkrance²⁶⁾ vysoce důležitou věc tuto vřeleji a rázněji svým duchovním spolubratřím na srdce přiložil a zřejměji potřebu její vyličil a ukázal.²⁷⁾

Kromě těchto pojednání Kamarýt pracoval v posledních letech ještě na jiných spisech, kteréž však nebyly vytištěny. Sbíralť *svá kázání a řeči duchovní*, kteréž po několik let v Táboře a Klokotech činil, chtěje je sestaviti dle neděl a svátků na celý rok, a ve 3 dílech na předplacení tiskem vydati; mimo to pracoval o *knize modlitební pro osoby dospělé i nedospělé*, opravoval *modlitě knížku misionářskou*, k níž připojil *naučení pro nemocné*, a sbíral *české litanie* k rozličným příležitostem a k svatým; avšak práce tyto nevyšly tiskem u veřejnost, jednak že jich nedokončil, jednak že v to vešly jiné překážky. — Toho času Kamarýt dal se také k vybidnutí přítele svého J. Jungmanna ml. do překládání *německých knih zábavných* do češtiny, kteréž tehda ve zvláštní sbírce z tiskárny Vetterlovy vycházely, zavírajíce v sobě překlady z van der Veldena a jiných tenkrát oblíbených německých románopisců. Kamarýt vyvolil sobě k překládání zajímavou povídku Veldenovu: „die Gesandtschaftsreise nach China;“ jsa však právě zahrnut jinými pracemi pastýřskými a literárními a nad to již churav, nedokončil překladu toho, ačkoliv dle listu J. Jungmannovi psaného ještě nedlouho před svou smrtí na něm pracoval.²⁸⁾

Činnost Kamarýtova na poli literatury domácí nevztahovala se však toliko na vyčtené tuto práce, jež sám vzdělal, alebrž on byl u věci té i jiným mladším a starším spisovatelům raden a pomocen; jinenovitě opravoval první literární pokusy bratra *Františka*²⁹⁾ a jiných mladších spisovatelů jež do Čechoslava, Več. Vyrazení, Jindy a Nyní podávali, jakož se i propůjčoval knihtiskaři Landfrasovi v příčině knih nábožných, ježto se tehda v Táboře a Hradci Jindř. tiskly, neméně i okolním kněžím, kteří mu své práce — písně, modlitby, řeči příležitostné a t. p. — k přehlédnutí a opravení zasýlali. Zvláště psával také kritická oznámení vycházejících tehda českých, německých, latinských a j. spisů náboženských do Čas. p. kat. duch., a to vše zdarma, z pouhé toliko ochoty k redakcím a spisovatelům a z lásky k věci samé, „*ježto i s odvážením se zdraví a pohodlí svého vše milerád činil, čímž obecnému dobrému aneb literatuře domácí mohl prospěti*,“ ovšem pokud mu v tom jiné povinnosti nebránily.

Že však ku zvelébení literatury nepostačuje, aby tu bylo dobrých a užitečných knih, alebrž předkem jest zapotřebí, aby se knihy ty hojně odbíraly a bedlivě čítaly, Kamarýt obracel zvláště také k věci této zřetel svůj. Pročež kupoval při svých skrovných příjmech všeliké tehda vycházející české knihy a časopisy³⁰⁾, i povzbuzoval své přátele, známé, osadníky a jiné vyšší a nižší osoby k čítání a odbírání knih a spisů českých;³¹⁾ těm pak, kdož jich sobě nemohli zjednati, půjčoval sám knihy své, jakož i založil knihovnu při škole klokotské a vybízel

také jiné duchovní a světské osoby, aby u věci té příkladu jeho následovaly.

Seznámiv se již ve študiích svých vedle jazyka českého také s jinými nářečími slovanskými, Kamarýt vzdělával se i napotom důkladněji v nich, kupuje a čítaje nejdůležitější polská a ruská díla, básnická, mluvnická, což jej — hledíme-li k známé drahotě knih těchto a ke skrovným jeho příjmům — nemalých stálo obětí a sebezapření. — Vyrozuměv pak, jak důležitá jest známost jazyků těchto ku vzdělávání, rozhojňování a tříbení domácí literatury naší a k emancipaci její z tížícího na ní vlivu německého, povzbuzoval rovněž také při každé příležitosti starší a mladší své přátele ke studium jazyků slovanských. ukazuje jim, jakých by k tomu mohli užiti pomůcek linguistických, a sděluje s nimi milerád své gramatiky, slovníky, zápisky a knihy slovanské.³²⁾

Vlastenská horlivost Kamarýtova nevztahovala se však jenom na spisování, kupování a rozšiřování knih českých a slovanských, alebrž Kamarýt obracel zření své i k všelikým ústavům a zřízením národnosti naší se týkajícím, jež tehda v život vcházely; vůbec všímal sobě všeho, co se tenkrát u věci té činilo a předsebralo. Pročež měly také Národní museum, Matice Česká. Dědictví Sv. Janské, venkovské knihovny české, školy národní a jiná k tomu podobná vlastenská podniknutí v Kamarýtovi horlivého účastníka a pomocníka, který ku zvelebení a vzdělání ústavů těchto neváhal slovem i skutkem pomáhati, anobrž i přátele své a jiné osoby k tomu vybízeti.³³⁾ U věci této Kamarýt nešetřil žádných obětí, prací, psaní, pocházek a namáhání, dopisuje sobě pilně s přátely, promlouvaje důtklivě s osadníky a jednáje horlivě s vyššími osobami duchovními a světskými.³⁴⁾ Vůbec byl Kamarýt od té doby, co se psal a nazýval *Vlastimilem*, slovy i skutky svými opravdovým *milovníkem* drahé *vlasti* své.³⁵⁾

Zvoliv sobě stav duchovní varoval se Kamarýt všeho, co by mohlo vzbuditi nějaké domnění, že by se stavem tím nebyl spokojen aneb neměl k němu náležitého povolání,³⁶⁾ anobrž oddal se mu celou duší a celým srdcem, nemaje ničehož tak velice na mysli, jako aby mu dostál co nejsvědomitěji, tak že ze všeho, co napotom po celý čas svého života kněžského smýšlel, mluvil, konal a předsebral, vyrozuměti jest, jak dobře cítil a pochopil důležitost, podstatu a vznešenost svého stavu duchovního a povolání kněžského.

Nabyv ve svých študiích k svému duchovnímu povolání potřebných vědomostí teoretických a praktických, hleděl a věděl jich po celý čas od té chvíle, co se r. 1824 stal kaplanem v Táboře, až do posledních dnů života svého k dobrému svěření sobě osadníků svědomitě a náležitě užiti, veda je k pravé nábožnosti, mravnosti a šlechetnosti a pečuje upřímně o jejich duchovní a materiální potřeby. — Jsa výmluvný kazatel a výborný znatel srdcí lidských, hlásal co nejhorlivěji slovo boží, a to nejen v chrámu táborském a klokotském, alebrž také v okolních chrámech, a pomáhal i v jiných pracích pastýřských kaplanům táborským, jmenovitě po celý čas, když v Táboře r. 1830—1832

místo děkanské nebylo obsazeno. Vedle horlivého blásání slova božího prohlížel i v jiném způsobu k zvelebení svěřeného sobě domu Hospodina; pečovalť o to, aby se služby boží konaly s příslušnou důstojností a slavností i v pravém duchu církevním a křesťanském, aby v chrámě panovala čistota a náležitá úprava vnější, avšak aby se také odvarovalo vše, co by mohlo pravý cit náboženský uraziti aneb sice mu k pohoršení býti. Pročež obrátil zvláštní zřetel ke zpěvu a hudbě kostelní, kteráž — jak se v mnohých chrámech tehda provozovala a jakož to ve svém výše připomenutém pojednání ukázal — namnoze nebyla příslušna místu, „kde se má obětovati vůli a svátosti Nejvyššího.“ Tudíž Kamarýt na to naléhal, aby se z hudebního kůru chrámového vyloučilo vše, co by bylo příliš světského a moderního, jmenovitě aby se tam neužívalo nástrojů hlučných a křiklavých (bubnů, polnic a t. p.) a předkem aby se na místě nových, nepřiměřených, ať tak díme divadelních nápěvů a skladeb hudebních uvedly prostější, avšak velebné, s duchem církevním dobře se srovnávající starší zpěvy české a vážné skladby nábožného Haidena a jiných, opravdových křesťanských hudebníků. Pročež složil sám také několik krásných písní nábožných a postaral se o přiměřené k nim nápěvy a hudební sprovázení i uvedl je při službách božích v Klokotském a jiných okolních kostelích, tak že některé z nich (ku př. píseň k bolestné P. Marii „Matka pláče“) až podnes v nejednom chrámě v Tábořsku a Budějovicku k nemalému povzbuzení a vzdělání tamních osadníků se zpívají. Ku potřebě zpěváků své osady sestavil zvláštní *kancionál* a přepsal jej sám rukou svou, který se — jako platná památka jeho u věci této na jevo dané horlivosti — až podnes chová při chrámu P. klokotském.³⁷⁾ — Takovýmto výborným způsobem kazatelským a pastýřským, jakož i tím, že také jinak dle vši možnosti prohlížel ku zvelebení svěřeného sobě domu Hospodina, Kamarýt zjednal poutím klokotským nemalé pověsti, tak že ještě drahně let po jeho smrti přicházející tam nábožní poutníci připomínali sobě jeho věhlasná kázání a jiná duchovní opatření a žehnali památce jeho.

Vedle kázání a konání služeb božích Kamarýt pokládal vzdělávání mládeže za jednu z nejdůležitějších svých povinností pastýřských. Pročež navštěvoval co nejpilněji školu klokotskou — jejímž byl téměř původcem a po celý čas nejhorlivějším vzdělavatelem — a cvičil tam dítky nejen v náboženství, alebrž i v jiných užitečných vědomostech. Jsa výborný psycholog a důkladný pedagog, obracel své zření k tomu, aby mládež doma i ve škole užitečně a příjemně byla zaměstnávána a takto den ode dne v nábožnosti, mravnosti a umění prospívala.³⁸⁾ K tomu konci doléhal také na to, aby rodiče dítky své pilně do školy posílali, jakož i přihlížel k tomu, aby dospělejší mládež obojího pohlaví nedělní a sváteční hodiny opakovací náležitě navštěvovala. Ty, kdož byli pilní a mravní, poděloval při zkouškách veřejných a jiných příležitostech knihami naučnými a nábožnými i jinými dárky příslušnými; jež z větší části za své peníze kupoval; taktéž založil — jakož výše připomenuto — ku potřebě a vzdělávání se učitelů, mládeže a ostatních osadníků při škole klokotské knihovnu zápujčnou, povzbuzoval zvláště mládež ze školy vycházející k čítání dobrých knih a obracel při tom pozornost

jeji k tomu, jaké knihy užitečné v literatuře domácí již tiskem vyšly, aneb právě vycházejí, aby jich mohla sobě k čtení zjednatí nebo vypůjčiti. Tím a podobným jednáním Kamarýtovým vzkvétala škola klokotská den ode dne více a více, a obracela na sebe pozornost duchovních a světských představených, tak že se nejedenkrátě jejímu obětovnému a spanilomyslnému správci jak od konsistoře tak i od samé vlády zemské dostalo pochvalného uznání.

S toužou horlivostí Kamarýt vykonával i všeliké jiné povinnosti pastýřské. Zvláště byl také pilný v navštěvování nemocných aneb jinak sklícených svých osadníků, povzbuzuje je k důvěře v Boha a k užívání náležitých prostředků léčebných. Vše to činil předkem r. 1831 a 1832, když v okolí tamním panovala ouplavice čili cholera, kdežto s odvážením se zdraví ane života svého ve dne i v noci docházel k nemocným, těšil je a chudším z nich — pokud to obmezené prostředky jeho dovolovaly — nejednou poskytoval peněžité a jiné hmotné pomůcky.

Avšak Kamarýt náš nepečoval jenom o duchovní potřeby svých osadníků, alebrž i ve všelikých jiných příčinách domácích a vnějších, byv za to od nich požádán, aneb spozorovav jejich u věci té nezkušenost nebo sklícenost, býval jim a jiným okolním venkovanům dle své největší možnosti radou i skutkem pomocen, jsa vždy a všude jich upřímným a ochotným rádcem, věrným přítelem, nezištným dobrodincem, bedlivým pastýřem a vůbec opravdovým otcem.

Jakož již přivedeno, Kamarýt byl hned od dětinství měkký, skromný, poněkud nesmělý a v sebe uzavřený, obmezuje se na obcování s několika stejně smýšlejícími a libuje sobě spíše ve volném se procházení v přírodě aneb ve čtení knih užitečných při stolku psacím aneb v rozmlouvání a dopisování sobě s milými mu přátely, nežli ve hlučných plesích a stkvostných tabulích, a vůbec ve vnější okázalosti a lesku.³⁸⁾ Prolézati s potem v tváři strmé skály klokotské a s výše jejich pohlížeti v rozprostřenou utěšenou krajinu, anebo stávati záhy z rána u otevřeného okna obydlí svého s upřeným okem v ležící pod ním krásné údolí, Lužnici ovlažované, a naslouchati ranním zpěvům ptactva a do pole ubírajících se osadníkův, anebo pod večer sedávati v zahrádce své s ředitelem Svatošem, varhaníkem Batálem a jinými známými v přátelském hovoru nebo čítajíce nové knihy a časopisy české — tyto a k tomu podobné zábavy byly Kamarýtovi nad všeliká stkvostná jídla a drahé pití, nad divadla, nudné hry a jiné salónové kratochvíle. Při tom byl Kamarýt jemnocitný, ano i snadno dráždivý, jak říkáme, horké krve a překypujícího srdce, a to předkem když činiti bylo o věci mu milé a svaté, nebo když spozoroval, že se děje příkoří pravdě a právu, nebo že se nechce dáti průchodu tomu, co uznal býti slušným a spravedlivým. Pročež míval jako jinoch i jako kněz nezřídká horlivé jednání, prudké spory a důtklivé hádky nejen s přátely, nýbrž i s osobami vyššími a vzácnými strany náboženství, národnosti, obecného vychování a k tomu podobných vyšších důležitostí. Uznav jednou něco za dobré a pectivé a obrátiv mysl svou k věci nějaké, Kamarýt vytrval pevně při svém předsevzetí; pročež zvoliv sobě stav

kněžský, nerozcházel se pak více po širších cestách k uskutečnění své úlohy životní, nýbrž uzavřel se v užší meze vznešeného povolání svého a krácel mužně k cíli sobě vytknutému, nedada se tu odstrašiti nepřizní, pomluvami a jinými překážkami. Důvěřovalť pevně a nezvratně, že cokoliv se zde s člověkem děje, vše k jeho dobrému se stává, a zachoval tudíž v sebe větších bouřích poklid duše a snášel mužně všelike nehody a trpkosti, s kterýmiž mu již od dětinství často bylo se potkávati. U věci této byl Kamarýt namnoze pravý opak přítele svého Ladislava, který nezřídka býval malomyslný, rozervaný, neustálený, s sebou i s celým světem nespokojený, z čehož jej Kamarýt často přátelsky káral, napomínal a těšil.

S takovouto vytrvalostí Kamarýt spojoval nevšední přímost a ráznost, nehově aniž propůjčuje se časům aneb osobám, nýbrž chválíraje, co chvály bylo hodno, a káraje i tepaje, co hany zasluhovalo. Pročež na př. zřejmě toužil na *J. Nejedlého* a jeho konsorty za příčinou jich ypsilonské tvrdošijnosti a nesnášlivosti, jakož i bez obalu ve zlou stranu vykládal *Dobrovskému* jeho brojení proti pravosti starých českých památek a proti básnictví časoměrnému, a zvláště proti jeho „*přepjatému diktátorství, tak že všemu jen sám a lépe chtěl rozuměti, nežli jiní, kteří vždy s ním se měřiti mohli.*“ Nic však méně při tom vždy uznával a velebil jich obou veliké zásluhy o povznesení národnosti a vzdělání literatury domácí. Přímost tu Kamarýt na jevo dával i vůči svým nejdůvěrnějším přátelům, tak že se nerozpakoval i svého nejstaršího a nejlepšího přítele Ladislava důtklivě pokárati, když ve své rozmrzelosti nebo překypujícím vtipu té neb oné osoby nebo věci vážné nešetrně se dotknul anebo ji za terč vtipu svého vyvolil.

Jedna z nejstkvělejších stránek v povaze Kamarýtově byla jeho nad míru horlivá a obětovná láska k vlasti a národu svému — jakož jsme to již výše ukázali — a jeho neoblomná věrnost a šetrnost k přátelům svým. Nebažiltě již od mladosti po tom, aby měl mnoho přátel a známých, maje tu za pravidlo:

„O mnohých ty lásku v světě nechtěj tuze stát,
Jen když tebe jeden hodný má srdečně rád!“

Koho však sobě jednou zamiloval, s tím býval pak jedna duše a jedno srdce. Naopak požíval také se strany přátel svých neobmezené důvěry, opravdové vážnosti a upřímné lásky, ano každý z nich nemálo sobě na tom zakládal, že mohl nazývati Vlastimila svým druhem a přítelem. Pročež byli také všickni neočekávanou zprávou o jeho úmrtí velice dojata a hluboce zkormoucení, želíce drabně času ztráty tak šlechetného přítele a lidomila. Spatřujemeť pak v kruhu přátel Kamarýtových osoby, jež vším právem mezi nejpevnější sloupy a nejvěrnější syny a dcery vlasti naší pokládati sluší, jakož byli — kromě často připomínaných: Čelakovského, Chmelenského a Plánka — F. Sláma, J. Jungmann ml., K. Vinařický, J. Vacek, J. Marchal, J. Votypka, V. Špinka, Marie Antonie a j.

Co se vlastenecké horlivosti a obětavosti Kamarýtovy dotýče, tuť bude málo osob, které by svého času u věci té nad něho byly vynikly nebo k němu jen přirovnati se mohly. Neboť po Bohu a církvi nemiloval

nikoho výše nad vlast a jazyk národní, pokládaje zvláště tento „*za nejdražší klenot na světě, v němž duše a srdce každého národa jsou schovány*“, a neustává „*skutkem svou pěknou milou vlast milovati*.“

Vlastenecká horlivost Kamarýtova nezůstala také bez účinku a ovoce dobrého. Příkladem a slovem svým přiměl již ve študiích svých, jakož i později ve stavu kněžském mnoho jinochův i dospělejších osob k tomu, že se začali hlásiti k drahému dědictví národnímu — k jazyku a literatuře české, — ano že stali se napotom i platnými dělníky na půdě vlastenecké.

Jeho vynasnažení a horlivosti předkem také máme děkovati, že staroslavný Tábor procitl ze své bývalé lhostejnosti u věci národní. „*Podobaloť se — jakož trefně F. Sláma připomenul — toto druhdy tak slavné město času toho slabikáři, z něhož jenom desky zůstaly, listové v něm bývalí však až na nějaký capart byli nazvíce vytrhání*“; neboť obyvatelé jeho zapomenuvše na ráznost a slávu předků svých, stali se národnosti a jazyku svému jednak docela nevěrnými, a hověli směrům a způsobům cizím, jednak alespoň pohlíželi lhostejně k úpadku národa svého. Vše to začalo se však k lepšímu obracet, jakmile spanilomyslný Kamarýt tam přišel a jako vůbec, tak i v Táboře a jeho okolí horlivými slovy a platnými skutky ospalé budit, netečné povzbuzovati, bloudícím na pravou cestu ukazovati a odrodilé v lůno matky a vlasti své uváděti se jal. I smíme tvrditi, že by město Tábor, co se týče smýšlení národního, sotva bylo vystoupilo na ten stupeň, na kterém je nyní spatřujeme, kdyby tam před čtyřiceti lety šlechtěného a horlivého Kamarýta nebývalo!

K chvalitebným vlastnostem Kamarýtovým sluší ještě počítati také tu, že byl prost vši marnosti a ješitnosti, pokládaje je za křehkost na- nejvýše malichernou a každého muže, a jmenovitě kněze, nehodnou; pročež — ačkoliv byl sobě dobře vědom své mravní ceny a vyrozumíval svému vznešenému povolání — zůstával vždy pokorným a skromným, aniž vybledával slávy světské nebo nějaké hlučné pocty nebo vyznamenání zevnějšího a lesku lichého.³⁹⁾ Taktéž byl vždy ve svých požadováních a potřebách mírný a skrovný, jsa úhlavním nepřitelem všech rozmařilostí, světských rozkoší a nudných her a kratochvílí, pročež nebažil také po tučných farách a velikých příjmech, nýbrž, jakož výše připomenuto, milerád se chtěl spokojiti s penitentiářstvím, toliko 500 zl. stř. vynášejícím, aby se jenom mohl volněji a platněji obírat s duchovními pracemi literárními. Pročež trefně zpívá o něm básník, že

„nehledaje v světě světské slávy,
v sadě Páně pilně pracoval,
církvi svaté, bližnímu a vlasti
vše, co měl, i sebe věnoval.“⁴⁰⁾

Jsa muž opravdově osvícený a mnohostranně vzdělaný, ve svém jednání a obcování prostomilý, bídy a potřeb cizích čitelný, dobro- srdečný a vůbec spanilomyslný, a kněz v plnění svých povinností horlivý a příkladný, Kamarýt byl obecně vážen a milován, a to nejen od svých osadníků, známých a přátel, nýbrž i od osob urozených a rodin vzácných, jsa rád vídán i ve vyšších kruzích společenských, ačkoliv jich nikdy schvalně nevyhledával, aniž se k nim dotíral. Neboť třeba že povaha

jeho již od mladosti bývala vážnější a způsob jeho poněkud přísnější, nebýval přes to přese všechno v obcování s jinými stoickým nevlídníkem, aniž pouhým suchopárným mravokárcem, nýbrž věděl dobře svými náučnými a zajímavými, nezřídka trefným vtipem a opravdovým humorem kořeněnými rozprávkami přítomné vzdělávati, zajímati a mile vyrážeti. Pročež navštívil-li tu neb onu rodinu vzácnou nebo společnost vyšší, stal se za příčinou své šlechetné povahy a zevnější působivosti brzo jejím miláčkem a býval tam potom milým a toužebně očekávaným hostem: na př. v rodině Grieze de Ronzeové, u svob. pana Verniera na Srabově, u tehdejšího táborského krajského Pillera a j. Že však pro své lidomilovné jednání, vlastenecké smýšlení a příkladné a šlechetné obcování požíval lásky a šetrnosti všech, kdož jej znali, v míře, jak se toho zřídka komu dostává, ukázalo se zvláště při pohřbu jeho, ježto drahně let před tím ani potom v okolí táborském nedostavilo se tak hojného obecenstva všelikého stavu, stáří a pohlaví, a neproléváno tak upřímných a vroucích slzí, jako tehda, když dne 21. března r. 1833 tělesné pozůstatky Kamarýtovy na hřbitově táborském v chladný hrob byly ukládány; jakož pravdivě a trefně vylíčil to básník, píše takto:

„*Otce není!*“
 Z chýže k chýži šlo to v oudolí:
 „*Bolest naše není k vyléčení --*
Otce laskavého nic už nebolí.“
 Tenkrát hrany temně hlaholily,
 Hrobník slze kopal chladný hrob;
 Naši slasti hrany hlaholily,
 Naši slasti hrobník kopal hrob.
 A když temně hrany odzvonily,
 Truchlé blížilo se loučení;
Slzami mu lůžko vykropili
Osadníci, jím tu cvičení.“)

Co se konečně týče tělesné povahy a vnějšího způsobu Kamarýta našeho, připomínáme, že byl muž postavy prostřední, údů složitých, vzrůstu přímého a chůze volné a vážné, očí jasně zamodralých, obličej podlouhlého, vzezření přívětivého, spíše usmívavého nežli přísného, tváří plných, vlasů světlohnědých, barvy však zřídka úplně zdravé. Řeč jeho byla příjemná, zvučná, při tom jadrná a srozumitelná, pročež bývaly jeho přednášky naučné a nábožné jakož i rozprávky přátelské rády slýchány a navštěvovány. Na těle nosíval obyčejně dlouhý kabát barvy tmavomodré a na hlavě nízký klobouk. Zachovala se nám také zdařilá podobizna Kamarýtova, ježto se dal r. 1831 v Táboře od příslého tam portretníka Wagnera malovati, dle kteréž vyryto jest i poprsí, přiložené ku sbírce básní jeho, r. 1867 vytištěné.

Ku konci budiž ještě připomenuto, že v letech šedesátých sestavil se v městě Táboře výbor z ctitelů Kamarýtových, jmenovitě tamních studujících, k tomu konci, aby se mu tamtéž zřídil pomník důstojný. Pomník ten vyzdvižen jest na hřbitově táborském s tímto nápisem:

Josef Vlastimil Kamaryt,
básník a kněz,

nar. dne 20. ledna 1797, zemřel dne 19. března 1833.

Od ctitelů řízením studujících vys. šk. z Tábora

a odhalen dne 1. září r. 1867, při čemž řeč příležitostní činil právník
táborský Emanuel Zeis.

Téhož roku vyšly také tiskem veškeré světské a duchovní básně
Kamarytovy, jež byl nadepsaný bratr jeho Fr. Dobr. Kamaryt, děkan
kaplický, sebral a spořádal.⁴³⁾

PŘIPOMENUTÍ.

¹⁾ Z rodičů Kamarytových zemřela matka *Alžběta* dne 10. března r. 1832
hořem nad ztrátou své nejstarší dcery *Kateřiny* v 56. roce stáří svého, otec *Jan*
však 29. června l. 1835 po nešťastné operaci lékařské, maje 63 let věku svého.

²⁾ Osvícený a nábožný kněz tento i nevšední přítel národnosti a literatury
české zemřel jako kanovník v Č. Budějovicích dne 12. února l. 1859.

³⁾ Viz i *Vzájemné dopisy F. L. Čelakovského a Vlastimila Kamaryta*
r. 1818—1832, obsažené v díle *F. L. Čelakovského Sebrané listy. V Praze 1865*
— spíše to vysoce zajímavém a k historii novější literatury české na nejvýš
důležitém; pak důkladnou *monografii* skrze *J. Hanuše* r. 1855 sepsanou a v po-
jednáních kr. učené společnosti české (V. Folge IX. B.). vytištěnou: *Život a*
působení Frant. Lud. Čelakovského.

⁴⁾ *Jan Plánek*, soused strakonický, mistr truhlářský, docela autodidakt,
avšak vzdělání tak mnohostranného, jak ho zřídka nalézt u osob stavu jeho.
Bylť první, který mladému Čelakovskému vštípl lásku k jazyku a národu svému
a stal se mu hojnou svou sbírkou českých knih velmi užitečným, tak že říci
se může, že bychom snad bez Plánka neměli Čelakovského. Zemřel r. 1865.
(Viz. *Slov. Naučný*).

⁵⁾ O tom, jak Kamaryt obyčejně trávil prázdniny, píše — r. 1831 —
bratru svému Františkovi takto: „Já, milý bratře, s blaženou potěchou pamatuji
často na dny bývalých ferii, když jsem v zahradě nebo v stráncích s pěknou
knihou samotou se bavil a na večer doma sedávaje, rodičům, bratru i sestrám
hlasitě čítával, co rozum i srdce šlechtilo aneb k nevinnému zasmání přispívalo.
Zel, že těch časů ještě tuze pořádku bylo pěkných českých knih, aneb že se
mí o polském nebo jiném jazyku ani ještě nezdálo. Pak také dopisování s dra-
hými vlastenci a přáteli již tenkrátě mnohou utěšenou chvílí mi způsobilo a vždy
jsem se snažil, aby listy mé něco výtečného do sebe měly.“

⁶⁾ *Jan Marchal*, nar. ve Velešíně r. 1797, studoval gymnasium v Praze
pod Jungmannem, na to filosofii a teologii v Budějovicích. Po svém vysvěcení na
kněžství byl kaplanem na Velešíně až do června měsíce r. 1828, načež byl
správcem fary Římovské a posléze skutečným farářem tamtéž, jakož i okresním
dozorcem a radou konsistoriální, a zemřel dne 5. března l. 1867; bylť muž vzdě-
laný a vlastimilovný, psal do *Časopisu p. kat. duch. i jiných* a přeložil knihy:
„*Pane zůstaň s námi*“ a „*Utěcha o vysokém stáří*“, dědictvím *Sv.-Janským*
vydané

⁷⁾ Kamaryt psal v červenci l. 1821 příteli Ladislavovi mimo jiné takto:
„*Zlatý Ladislave, tebe kdybych neměl, uschnul bych — uschnul bych! Jenom to*
ještě jsou mé časté prosby k Bohu, aby v stav tě povolal, v němž bys štěstí své
nalezl, ne toliko pozemské nýbrž i věčné. Já ve svém stavu Bohu díky více a
více se stanovím a již bych nezměnil jej za žádný jiný na světě veškerém;
někdy tak ještě pŕitky a spory srdce mé nastoupí — pochybnosti neklidné neklid
rády by rodily v mých prsou — než zlatá pravda: Blažení jsou chudí duchem,

jejich bude království nebeské! — to, kdykoli rád by rozum můj ubohý mudrovati chtěl, to hned mne zarazí a v pokore krívím kolena před Bohem a tajnostmi jeho. — — Pokora jest ctnost, ale přílišné vynášení se? — A ta pokora žádá se k stavu duchovnímu s nábožností — ne bez učenosti — bez zdrženlivosti! O ty Boha prosím a udělití jest-li mi jich ráčí, dobře volil jsem, což i tobě srdečně přál bych, abychom i tu byli šťastní bratři.“

⁸⁾ Viz *Čas. p. kat. duch.* 1832, sv. 2.

⁹⁾ Byltě u věci té pamětliv slov Jungmannových, který často žákům svým říkával takto: „Českou dějinu (historii) čítejte, odtud nejvíc a jedině nevlastectví pochází, že sami doma cizinci zůstáváme. Čech neví sám, co jest a co by mohl býti!“

¹⁰⁾ Vysoce litovati jest, že sbírka listů přátelských, jež Kamarýt M. Antonii a ona jemu psala, přišla k ztracení, poněvadž, jak F. Čelakovský — který sbírku tu druhdy u sebe choval — píše, „listy ty byly nejpěknější stránky, kteréž M. Antonie a Kamarýt kdy psali.“ — Když později působením Čelakovského a několika jiných přátel na hrobě nábožné vlastenky této na Volsanském sv. poli zřízen byl pomník, přispěl i Kamarýt k zapravení výloh u věci té vzestlých, jakož také vybídnul jiné vlastimilovné osoby světské a duchovní k podobnému příspěvku.

¹¹⁾ Prání ta zavírala se v této básni:

Znělka

k jmeninám mého milého bratra J. Vl.

dne 19. března 1833.

Miloskvoucí rozvilo se ráno,
Slast se čistá na mne usmívá,
Že mi jmenin vítati jest dáno,
Z nichž mi steré bláho zachvívá.
Ať tak v krátkosti buď věnováno,
V bratrském co srdci spočívá,
K čemu od mladosti pěstováno,
Tím, ač vždy — zvláště dnes se ozývá:
„O kým popřeje to Svrchovaný,
By jsi denně zdraví nabýval,
Trudem nejsa žádným sužovaný,
Vezdy rajským blahem oplýval;
Spokojnosti zdrojem opojený —
Srdcem bratru zůstal nakloněný!“

¹²⁾ Že se nedočítáme širšího nekrologu o Kamarýtovi v Novinách Praž. ani v jiném tehdejší časopise z pera F. L. Čelakovského, který byl sice nejdůvěrnějším jeho přítelem, toho příčinu hledati jest snad v tom, že bývalý mezi nimi důvěrný způsob počínajíc od r. 1830 jaksi ochabl, tak že od toho času sobě více nedopisovali, aniž se osobně scházivali. Příčinu toho přivádí F. L. Čelakovský v listě příteli Plánkovi zaslaném tu, že by Kamarýt byl tehdejší jaksi příliš hověl spiritismu — čili věře v duchy a strašidla — s čímž prý se Čelakovský naprosto nemohl shodovati. (Viz. Sebr. listy Fr. Čelak. str. 498.)

¹³⁾ O té své vlastenecké metamorfose Kamarýt v listě k příteli svému píše velmi zajímavě anobrž nadšeně takto:

— — — — — „S bledou
u Parnassu německém jsem bloudil
tváří; vždy mé oko slzívalo,
choulostivě stranou vždy sem chodil,
mne by hejno cizí nevyhnalo,
anož honosí se na sta písněmi.
Já jen pod horou sem sobě zazpíval,
tys jen tamto slyšel zpěv můj němý.
Vždy mé oko slzívalo; vidil
jsem ze všeho, má že vlast to není,
pěním jiným kojila mne máti
na kolébce. Po dlouhém pak pění
pod stínícím klenem zdřimnu.“

V snění tomto básník náš se viděl přenešena v časy a kraje dětinstv svého, slyšel zpěvy, kterými jej matka koroušela na kolébce, a viděl vlnadnou Musu před sebou, jež mu domlouvala takto:

— — — — „Protož zrodila
milá máti tě, bys drahé břímě
nést jí pomáhal, jí život oblažil,
slavozpěvy děkoval a *tady*
jenom směle abys v rozkoši těžil;
anto směle vzdělával své sady!“ —
Takto řkouc mne vlnadná Klio políbí:
já ji obejmouti chci — v tom hrála
zhusta *svatá harfa* na nebi
Polákova a mně sen ten vzala. — —
— — — — Barvilo
již se nebe, měsíček již vyšel,
— — když s Čechy jsem se sbratřil,
hvězdičky se v modru jasném třpytily,
nebe se jen na mne usmívalo,
zpěvcové se v hájích temných ztišili,
láskou k vlasti srdce plápolalo!“

¹⁴⁾ Nejstarší tištěné básnické práce Kamarýtovy jsou: *Epigramy, Hádanka* a básně: *Na mou Umku* a *Má Milenka* — v Hýblových *Rozmanitostech* sv. C. a E. obsažené, a to vše z r. 1815.

¹⁵⁾ Kamarýt přeložil tehda několik větších básní německých do češtiny, mezi nimiž byla také *Bürgerova* baláda „*Únos*“, pak několik písní *Anakreontových* a nápisů *Martiálových*, taktéž složil větší *satyr*u českou (viz *Rozm. Hýblovy* sv. N. str. 79—85) a některé písně, romance a balády české.

¹⁶⁾ Velmi kratochvilné a zajímavé čtení poskytuje list, v němž Čelakovský příteli Vlastimilovi básnickou jejich nehodu líčí. Píšeť z Prahy — dne 9. prosince r. 1820 — mimo jiné takto:

„... Teď se to v cenzuře vyleželo, dnes právě z pazourů jejich jsem to zboží dostal, a hle mimo nadání, považ mimo nadání, ani slovíčka rozmilá cenzura nezměnila, viz, toté pravý důkaz, že na tom a v tom a do toho přec něco je, není-li pravda? — „Klassisch! Klassisch!“ jen zticha! Nyní ale jen, jak to dáme tlačit, já bych soudil ve folio, aby to více hluku nadělalo a více do očí každému padlo.

... Než hnedle bych byl radostí zapomněl oznámiti, co svatá cenzura na posledním listě připojila. Aj všechen um posbírej a nadivno ti sluchu!

Non imprimatur. Tvrdy.

O mortalia facta! Toté arci trudná novina. Pro Bůh! bratře! nepovídej to žádnému — to by bylo smíchu!

Zde se nám tudy počet přetřh, z toho si nic nedělám, ba to mne ještě více k práci povzbudí; jak já tomu za deset let najdu cestu, to víš, bez peněz nedojdeš daleko; ale to mě mrzí a bolí, jak jiná vlastenecká díla se hubí a potlačují. „*Štuartka*“ přeložená rovně zapovězena. Náš *Trnka* vůbec všennárodní povídky vydávat hteje, rovně tak pochodil, *Kollárových básní* polovice vymazána — a přec, až je čisti budeš, nebe počiješ! — Viz, mně se to nelíbí, an se to nemá k dobrému. Ať nám censor vyfouká, jen když se naše básně *Jungmannovi* a jiným na slovo vzatým líbily; tito nám za více ručiti musí. A konečně kdo ví, k čemu to dobré. *Aequum servare mentem!* Jen pracuj, cenzura horší než lutrie; — obsadíme budoucně toho více!“

¹⁷⁾ Jak malicherně, úzkostlivě a často i zlomyslně bývalá cenzura sobě počínala, tomu vyrozuměti tolikéž z cenzurovaných básní Kamarýtových, v nichž ku př. z „*písně nevlastenské*“ vymazán třetí řádek první štrofy: „*17i úpadu drahé vlasti*“ a celá pátá štrofa:

„Čechu styď se za své jméno,
Když předků slavné děje
Ani krůpěj krve jejich
Stuhlé žíly neproleje,
Styď se, Čechu, za své jméno!“

¹⁸⁾ Ku př. V Čechoslavu r. 1822 str. 144 čteme toto oznámení: „*Smíšené básně J. V. K. V Praze 1822, 12°, 30 kr.* Sbírka tato čili obsah nevinných zábav a srdečných citů mládenecké Musy, kterýchžto ona básníkovi v proslém pětiletí poskytovala, zasluhuje čestného místa mezi mnohými na českém parnase sebranými kvítky. Lehkost a v mnohých básních pěkná národnost jsou zvláštní pozornosti hodny, nejvíce pak zdárné přeložení Bürgerovy balády: „Únos.“

Některé z básní těch byly také do němčiny přeloženy (na př. Lenka), jiné pak v hudbu uvedeny (na př. líbezná básnička *Prstýnek*, k níž K. Novotný složil pěkný nápěv, který vytištěn jest ve *Věnci* r. 1835 na str. 53.) a mnohé z nich slyšeti až podnes z úst našeho lidu venkovského (na př. *Píseň vesničanů* a j.).

¹⁹⁾ K nevšednímu básnickému nadání a opravdové krasochuti našeho Kamaryty ukazuje mimo jiné i to, že výborně věděl se vpraviti v ducha a způsob jiných slavných básníků a literárních výtečků, pronášeje o nich zajímavé a vůbec trefné úsudky, z nichž tuto přivádíme toliko paralelu, kterou ještě ve studiích svých r. 1820 učinil v příčině obou německých koryfeů Schillera a Goethea. Právě v listě k příteli Ladislavovi, dne 23. ledna r. 1820 daném, takto:

„Goethova Musa bez ozdoby zbytečné v prosté spanilosti, s klidnou veselostí v oku usměvavém loukou se toulajíc žádný kvítek nepomine, žádným nepohrdá, okotěšky, žluťáčky, růže plané, fialky, co se nahodí, citem a umem Glycereiným v nejlepší věnec vije. Musa Schillerova již ozdobená, v štíhlé kráse, co Juno květnicí se prochází, okem ohně plným jímajíc, věnec vije z nejplnějších růží, z fial a vzácných květin zahradních. Onano pěje-li, ty nejvnitřnější, ty nejsrdečnější city budí, jeť zpěv její jako potok chrstící vina se hájkem oblíbeným; tato city nebeské pějíc, jako proud se skály se vrhá, onano radostí, slastí srdce očaruje, tato jímá rozkoší, blízkou vytrženosti.“

„Goethe jest básník čistý, naivní více, Schiller sentimentální; onen tu přednost, tu libocitnost do sebe má, že se jeho písně dají povolně provázeti hudbou, což dobře poznává náš výborný *Tomášek*; ne tak Schillerovy. Tak se mi dosavad zdají býti alespoň v básni menší. V smutnohře mistrové oba, Goethe k tomu i v činohře i veselohře, a což mám říci mimo jiné o *Hermanovi a Dorothe*? Goethe mistrný jest následovník božských Řeků, Schiller z většho dílu Angličanů.“

„Goethe jest více spanilý, líbezný, Schiller velký, vznešený; onoho milujeme, celým srdcem na něm visíme, tomuto více se obdivujeme a ctíme jej (bez ohledu na jich rozdílné genie, neboť Goethe patrně větší jest genius). — Schillera bych věnoval nejkrásnějším věncem dubovým, Goethea nejkrásnějším věncem vavřínovým, provitým růžemi.“

„Jestliže, jak pravíš, ten, komu Goethe se líbí, na formu, a komu Schiller, spíše na materii cenu klade, rozhodnouti mi nedá ratio ignava. To pravé jest, že Schiller již v materii jest výtečný; příkladem buď skoro každá jeho báseň: *Wallenstein*, *Maria Stuartka*, *Tell*; tož i v baládě i v písni, což valná ovšem jest příčina oblíbenosti sobě v něm. Já bych spolu mínil takto: Naivnost poznati (a v ní tedy zalíbení míti) není tak snadno jako velikost a vznešenost, a tím nesešněji, čím více jsme se sami vzdálili prostoty přirozené. Co s tím chci, víš. A toť jsem častěji seznal ze zkušenosti, že milovníci Schillera a hanitelé Goethea byli, ať tak dím, Špisem a Cramerem pokazení; byli milovníci chřestu a bouře, milovníci ne tak jeho pravé ceny, jak spíše jeho kvetoucí blýskavé slovnosti; byli slabého soudu (nebo těžší jest k posuzování Goethe nežli Schiller, a není-li čtenář jeho

— - - - - der unbefangenste, der ihn,

Sich u. die Welt vergisst u. in dem Buche nur lebt,

jakéhož sám sobě žádá, tomuť se ovšem nezalíbí).“

²⁰⁾ Viz výbornou předmluvu k dílu: *České národní duchovní písně*. V Praze a Hradci Kr., díl I., kteráž nad to jest i průkazem Kamarytova rázného, ryziho a při tom prostomilého slohu prozaického.

²¹⁾ Tamtéž.

²²⁾ Již v m. únoru r. 1828 měl velikou zásobu písní takových sebranou, obdržev z jediné toliko obce Planské výše 40 svazečků písničkových a z jiných obcí 15 větších kancionálů k nahlédnutí, načež r. 1829 prohlížel veliké kancionály Sedlčanské, Prachatické a jiné.

²³⁾ Viz. *Čelak. sebr. listy*, str. 240.

²⁴⁾ V druhém vydání Jungmannovy *Slovesnosti* a v Jirečkově *Antologii* přetištěny jsou některé z písní duchovních ve sbírce této obsažených.

²⁵⁾ Tehdejší redaktor Čas. Mus. Fr. Palacký pronesl se v časopise tom (r. 1831, str. 235) o těchto písních takto: „Mezi novými knihami, které tenkrát ohlašujeme, kniha tato snad a bez snadu jest ta nejznamenitější, aspoň nám největší potěšení způsobila. — P. vydavatel skutečné zásluhy tím nabyl, že i tuto stránku života národu našeho (t. j. duchovní národní básnictví naše) objasniti se snažil, dříve nežli snad jiné tvárnosti nabude.“ — Taktéž pochvalně připomíná se dílo to ve spise: *Almanach de Carlsbad* par J. de Carro. Prague 1834, a Polák *Muczkowski* pronesl se r. 1834 u věci té takto: „Wiele też religijnych pieśni gminnych mają sobie właściw koloryt narodowy. W zbiorze Kamaryta jest wiele takich, które na pobożny umysł tak wielkie robią wrażenie, jakie by zaledwie nayszczytniejsze hymny poetów lirycznych sprawić zdołały.“

²⁶⁾ Ježto průpovídky ty nebyly sestaveny dle materií, zhotovil k nim přítel Kamarytův K. Vinařický ihned po jich vyjití rejstříček podle slov, jádro jedné každé průpovídky vyznačujících, a podával ho nakladateli a vydavateli jich, aby dal rejstříček ten ještě přitisknouti. Avšak vydavatel neužil podání toho, anobř i při druhém vydání „Pomněnek“ r. 1845 dal průpovědi ty zhola jenom přetisknouti, ničehož a jmenovitě rejstříčku onoho k nim nepřičiniv. (*Čas. p. kat. duch.* 1834, str. 485.)

²⁷⁾ Viz: *Řeč při uvedení přednášení pravidel češtiny na bisk. teol. lyceum kralohradeckém r. 1882.* (Slovesnost, II. vyd., str. 824.)

²⁸⁾ Důležitý list ten začíná Kamaryt těmito povšimnutí hodnými slovy: „Milý bratře; nyní teprv ze srdce milým bratrem tebe jmenuji, an s takovou bedlivostí o českou řeč se zasazuješ. *Jel to řeč tvé matky, tvého otce, tvých bratrů, tvé vlasti. Jel to nejdražší klenot, ježž národ na světě má; v jazyku jeho jsou duše a srdce jeho schovány. Jazykem jemu vlastním jenom národ poznati, pochopiti a naň dále šťastněji oučinkovati lze.* — Kněz mimo živý příklad jediné výmluvností na lid oučinkuje, hanba tedy, jestli duchovní jazyk ten v úplné moci své a na snadě nemá, jímž při tolika příležitostech úřad jeho mu mluvití velí. Také málo by mu byla platna všecka učenost, všecky vědomosti z němčiny, latiny a jiných jazyků nashromážděné, kdyby jich ku prospěchu duchovnímu svých svěřenců nakládati a s nimi sdělovati neuměl, což bez důkladné známosti jazyka mateřského možno není.“

²⁹⁾ O původu a účelu tohoto v historii domácí beletristické literatury ne nedůležitého spolku dovidáme se z listů Kamarytových toto: Poněvadž v knihách kratochvilných u nás tehda na světlo vycházejících jazyk a všeliký jiný způsob na mnoze byly ještě jaksi surové, nedosti ušlechtilé vytřelé a prostomilé, sestoupilo se — hlavně působením Jos. Jungmanna ml. (Josefoviče) — několik starších a mladších spisovatelů ve zvláštní spolek, jehož účelem bylo, vydávati knihy zábavné, ovšem veskrz nezávadné, v takovém způsobu a jazyku, aby se jimi naše řeč konverzační ušlechtovala a rozhojňovala a „*tím se jakýsi způsobilejší sloh romantický utvořil,*“ jakož i láska a chuť ke čtení knih českých tolikéž ve vyšších kruzích budila a zanedbané češtině i v tom způsobu lepší doba zjednala. Ke spolku tomuto přihlásili se jako dělníci: A. Marek, J. Chmela, Fr. Vetešník, Fr. Šír, J. Kamaryt, Jar. Vacek Kamenický, Fr. Vlasák, J. Holman, F. Šolc a j. Dohlídka k tisku a uvádění jakés takés soustavy a jednoty v celé to předsevzetí svěřeny J. Jungmannovi ml., který tolikéž potřebné k tomu knihy německé a jiné z větší části opatroval. Překlady takto připravené vzala do tisku vdova Veterlova, držitelky arcibiskupské knihtiskárny, slibivši překladatelům dávat *„5 zl. r. č. honoráru — v knihách — za arch tištěný.“* Spolek ten vstoupiv v život r. 1826, počal vydávati *„Sbírku povídek zábavných“*, jejíž 1. a 2. díl vyšel r. 1827, obsahujíc v sobě překlad Veldenovy povídky Arwed Gyllenstierna, načež v ní pokračováno po několik let. (Viz též V. Zeleného: *Život Jos. Jungmanna*, str. 292.)

³⁰⁾ *František Kamaryt*, mladší bratr Josefa Vl. Kamaryta, nar. r. 1812 ve Velešíně; studovav v Č. Budějovicích oddal se tolikéž stavu kněžskému a byl posléze děkanem v Kaplici a arciknězem Budějovským. Kromě nadepsaných maličkostí sdělal také několik větších spisů nábožných i sebral a vydal r. 1867

básnické práce bratra svého Josefa Vl. K. Zemřel dne 30. dubna r. 1876 v 65. roce stáří svého.

³¹⁾ O tom lze se přesvědčiti z: seznamu tehdejších prenumerantů na české knihy a časopisy, v nichž nejen nepohřešujeme jména Kamarýtova, alebrž ne-zřídka čteme jej tu jakožto předplatce na 4 i více výtisků, jakož pak jsme také nejméně jednou tomu vyrozuměli z ústních seznání tehdejších knihkupcův a vydavatelů knih českých: Krausa, Widmana, Neureutra, Kronbergra, Pospíšila, Špinky a j. — Říkávalť a psávalť Kamarýt o věci té takto: „Neschází nám tak na spisovatelích, alebrž na čtenářích a odběratelích; peníz na knihu vynaložený jest pravá almužna našemu národu a vlasti, mimo jiný prospěch, který každá dobrá kniha přináší.“ Bodežž důležitá slova tato i nyní ještě mnohý tak zvaný našinec a vlastenec sobě k mysli přivedl a dle nich se zachoval!

³²⁾ K osobám, kteréž k vybidnutí Kamarýtovu začaly se zanáseti literaturou českou, sluší mimo jiné přičítati také známého *Eduarda Griess de Ronze*, švakra J. K. Chmelenského, později pol. pretora v Dalmatsku a posléze místodržitele ve Vojvodině, kdež r. 1855 smrtí sešel.

³³⁾ Tak čteme mezi vlastenci, kteří k vybidnutí Kamarýtovu oddali se študii jazyků slovanských, ruského, polského a j., také našeho důmyslného a praktického Fr. Slámu.

³⁴⁾ Dědictví Sv.-Janské vešlo ovšem teprv po smrti Kamarýtově v skutek; avšak K. měl o založení a zřízení jeho přední, dosavad ještě málo oceněné a uznané zásluhy. Neboť když staří kněz *Ant. Hanykýř* r. 1831 na tom se ustanovil, že odkáže sumu 1000 zl. stříbr. k tomu konci, aby na způsob bývalého dědictví Sv.-Václavského založila se z nich fundace na vydávání nábožných knih českých, byl Kamarýt jeden z nejprvnějších našich mužů, jemuž se onen ctihodný sluha Páně o věci té svěřil. Nechtěje tehdež ještě jmenován býti a nemoha také za příčinou vysokého stáří a churavosti své sám psáti, ba ani již čísti, vložil celou věc tu na našeho Kamarýta, který navrhl a sepsal stanovy a celý způsob, jak by fundací čili dědictví to mělo se zřídit, radil se s přátely, dopisoval prostředkem jich konsistoři pražské a jiným osobám duchovním a obstarával vše to, čehož vidělo se býti potřebí, aby nadání pod jménem „*dědictví Sv.-Janské*“ v skutek a život vešlo, jsa takřka prvním jednatelem a hlavním prostředníkem v důležitosti této. Za takové vynasnažování slíbil Hanykýř Kamarýtovi, že zaplatí zaň vklad k Matici České, položiv i skutečně r. 1832 do pokladnice matičiny 10 zl. stříbr. na jméno Kamarýtovo, kteréhož roku čteme již také Kamarýta mezi zakladateli Matice České. — Co se týče Kamarýtovy činnosti v příčině *Matice České*, tuť připomínáme, že K. — mimo jiné — r. 1832 vybízel tolikéž mladšího bratra svého Františka a jiné studující Velešínské k tomu, aby dle příkladu studujících Pacovských v prázdninách ku prospěchu Matice Č. hráli divadlo, „ježto by jim takové předsevzetí dělalo čest a jiní by tím byli povzbuzeni.“

³⁵⁾ Tak k. p. když *F. Sláma* v *Čas. p. kat. duch.* r. 1831 a 1832 pronesl své pověstné slovo: *O škodách plynoucích z německého vychování mládeže české*, Kamarýt velmi horlivě dopisoval a promlouval sobě strany toho nejen se svým okresním vikářem a budějovským scholastikem, alebrž mluvil také s tehdejším tábořským krajským Pillerem o věci té a kladl mu ji a jiným vyšším úředníkům politickým velmi důtklivě na srdce.

³⁶⁾ Kterak Kamarýt i této věci, kterouž mnozí z tehdejších tak zvaných vlastenců měli snad za pouhou hříčku a lichou marnost, přikládal vyššího praktického významu, vychází z listu, jež psal r. 1828 bratru svému Františkovi, jemuž k otázce, jaké by měl sobě zvoliti jméno české v přátelských dopisech, odpověděl takto: „Za jméno zvol sobě *Dobromil* a mysl při tom, že máš býti milovníkem všeho ctnostného a právě dobrého, v čemž i *láska k vlasti a k jazyku* jejímu se zavírá; nejvíce však musíme k tomu hleděti, abychom se před cizinci vyznamenali dobrým chováním a vzdělaností!“

³⁷⁾ Viz výše připomenutý list Kamarýtův k Čelakovskému v m. červenci l. 1821 psaný a *Hymnodii* ke dni sv. Václava r. 1824.

³⁸⁾ Ke kancionálu tomu připsal krásné moto, vztahující se k významu a podstatě písní národních, vzaté z předmluvy k jeho sbírce písní duchovních.

³⁹⁾ Viz čtení hodnou předmluvu k jeho „*Pomněnkám*“.

⁴⁰⁾ O věci té Kamarýt sám pronesl se v listě příteli Ladislavovi dne 4. srpna l. 1821 psaném velmi trefně takto:

„Strany povahy osobní také mně se ještě nedostává usedlosti, — nejvíce a nejpevněji však u mne sídlí *sprostnost*, sprostnost v jídle, v šatu, v obcování s lidmi, v srdci; že pak nyní lidé jsou sami větrníci (v městě alespoň největší díl), jeden šum, jedna etiketa, jedno fífování, jen blesky a třesky a co toho více — tedy sprostnost a nenucenost srdce mého ohrazuje se pevně láskou k samotě, k přírodě, a dobře rozumím, co každý strom, co každá bylinka mi povídá, — a ptáčata opery mi pěj i moudřeji hovoříme s najádami než nadutý hejsek s prázdnou vodnatou slečnou. Nedej Bože! abych stal se misantropem, ale dobře, výborně srovnává se sprostnost taková s povahou mého Ladislava a s jinými, kdož nám rozumějí, a na tom dosti. Tobě více uděleno smělosti, jest pravda; ale jakkoli nejednou nad mou nesmělostí se mrzívám, z více jiných stran děkuji Bohu, an mi ji odepřel k mému štěstí. Ať jest to jak jest, my jsme v dobrém srovnání, buď jeden tékavým potokem, buď druhý pevným stromem; potok napájí a občerstvuje strom, strom hájí a chrání potok od parna žhoucího stínem svým, obojí pospolu teprv krásný obraz podávají očím.“

⁴¹⁾ Kamarýt říkával a psával o věci té nezřídka takto: „Pokora jest ctnost, nikoliv však přílišné vynášení se; ano snadno se stavá, že zrovna ti, kdož rozumem svým vysoko se vynášejí, nízkou padnou. A ta pokora žádá se k stavu duchovnímu s nábožností, avšak nikoliv bez učenosti, bez zdržlivosti, bez sprostnosti v jídle, šatu, v srdci, v obcování s lidmi.“

⁴²⁾ Viz *Rubešovy sebrané spisy II.* str. 120: „Na hrobě Jos. Vl. Kamarýta v srpnu r. 1834.“

⁴³⁾ Tamtéž.

⁴⁴⁾ Kamarýtovy sebrané básně vyšly s tímto titulem: *Sebrané světské a duchovní básně Josefa Vlastimila Kamarýta, býv. exposity v Klokotech*, s životopisným obrazem od Ant. Rybičky Skutečského, vydává bratr Fr. Dobr. Kamarýt, děkan v Kaplici. V Praze tiskem a nákladem dr. Ed. Grégra 1867, 12°, str. XVI a 310 (s podobiznou J. V. Kamarýta). Ve sbírce této pohřešujeme však jednu báseň J. V. Kamarýta: „*Naděje*“, již tuto k doplnění přivádíme.

Naděje.

Zapadá již to slunečko?
Však ono zas ráno vyjde;
Moje ale zapadlo již,
Aniž více přijde.

Mojí dnové, všecka jasna
Jsou mi smutno černou nocí,
Že mi vzato potěšení
Nemilostnou mocí.

Smutné chvíle, černé noci,
Jedna jen mi hvězda svítí.
Rci, hvězdičko soucitlivá,
Můžeš-li mou býti?

Mojí bude, mojí bude!
Až vyvede anjel z hrobu —
Mou jsi mezi tisíci
V blaženou tu dobu.

Jindy a Nyní 1833. II. č. 2.

Konečně ještě připomínáme, že působením Velešínského spolku zpěváckého „*Vlastimil*“ zasazena a dne 20. srpna r. 1882 odhalena jest deska památní na rodném domě J. Vl. Kamarýta ve Velešíně, při čemž měl řeč slavnostní dr. Zátka.

P. Vincenc Zahradník.

VINCENC ZAHRADNÍK.

KNĚZ KATOLICKÝ A SPISOVATEL. *)

Vincenc Zahradník narodil se v městě Mladého Boleslava dne 29. prosince r. 1790 z otce Josefa Zahradníka, soukenníka a souseda č. d. 3., a matky Marie Anny Michalecovy z Karlšteina rozené. ¹⁾ Vzdělav se v základních vědomostech literárních ve školách tamních, vstoupil po skončených studiích gymnasijských do řádu kněží po-božných škol, kteří času toho na gymnasiu boleslavském vyučovali. I jal se nyní horlivě připravovati se k stavu učitelskému, vzdělávaje se předkem v jazycích klasických a novějších, v dějepise a pomocných jeho vědomostech a konaje při tom další studia filosofická. Pobýv pět let v řádě tom, vystoupil z něho a pokračoval r. 1813 ve studiích teologických na biskupském ústavě litoměřickém. Jakož již před tím vůbec, tak i nyní vynikal po celý čas studií bohovědeckých zvláštní důvtipností, nevšední pilností, příkladnou mravností i duševní rázností, tak že obrátil na sebe pozornost všech svých učitelův a představených a jmenovitě také tehdejšího děkana kapitoly litoměřické, osvěceného a vůbec váženého Frant. Hurdálka.

Byv dne 7. srpna r. 1813 vysvěcen na kněžství, Zahradník nějaký čas pracoval jako kaplan na vinici Páně, a to ve Všejanech a pak v Křinci, — v okrese Nymburském; když pak jmenovaný děkan Hurdálek stal se r. 1815 biskupem litoměřickým, povolal r. 1816 Zahradníka k sobě za svého sacellána a bibliotekáře a jmenoval jej později, r. 1819, také druhým tajemníkem konsistorním, načež r. 1820 přednášel Zahradník bohosloví pastýřské na ústavě teol. v Litoměřicích. Času toho působením řečeného biskupa a zřízených od něho profesorů a dozorců, mezi nimiž přední místo zaujímal dr. *Michal Fessler*, vychovanec a přítel slavného *Bolzana*, ²⁾ zkvétal nemálo teologický ústav litoměřický, z něhož vycházeli mužové v duchu opravdově křesťanském vzdělání, mravní a k praktické správě duchovní výborně spůsobilí. Ve všem tom měl i náš Zahradník nemalé účastenství, ³⁾ užívaje při tom sám také příhodného postavení svého k důkladnějšímu vzdělávání se ve všelikých vědomostech teologických, pedagogických, filosofických, linguistických a historických, k čemuž mu bohatá bibliotéka biskupská a důvěrné obcházení s tamními professory a kněžími příhodných poskytovaly prostředkův a příležitostí. ⁴⁾ Při tom vzdělával se však zvláště také

*) Vytisknuto v Čas. Česk. Mus. 1871, str. 28.

v jazyku českém a nabyt důkladné jeho známosti i starší literatury české pilným to a praktickým studováním děl Veleslavínových, Kocínových, Koldínových, Hájkových, zvláště pak bedlivým čítáním biblí šestidílné a jiných spisů bratrských. Strávil takto delší čas po straně veleučeního biskupa Hurdálka, Zahradník přešel zase do správy duchovní, byv jmenován v m. září r. 1820 farářem v Zubrnících (Saubernitz) v Litoměřicku, kteráž fary patronem jest biskup litoměřický. Zde Zahradník setrval až do 4. listop. 1830, byv povolán dekretem biskupa V. E. Milde téhož dne vydaným na faru v Křešicích, tolikéž v Litoměřicku, již spravoval až do své smrti. Zahradník zemřel dne 31. srpna r. 1836 na hlavničku, jsa teprv 46 let stár a tudíž v nejlepším právě věku mužném a u nejvydatnější činnosti pastýřské a literární. Pochován jest na hřbitově Křešickém dne 3. září t. r., při čemž řeč pohřební činil P. Jos. Pochořelý, kaplan Břežanský, a P. Václav Rennert sepsal truchlozpěv příležitostný.⁵⁾

Hledíc k pastýřskému působení a literárním pracím Zahradníkovým, sluší připomenouti, že jako svědomitý kněz katolický přední zřetel obracel k bedlivému vykonávání všelikých povinností ne snadného stavu svého, jsa upřímným přítelem a věrným rádcem ano pravým otcem svých osadníkův, a nezpěčuje se u věci té žádných prací, obětí a usilování, byť spojeny byly se sebe většími obtížnostmi a sebezapřením, jsa vůbec tak pečlivým a dobrým pastýřem stáda sobě svěřeného, jakož se to zřídka jenom přihází. Pročež také jeho práce literární vztahovaly se předkem ke správě duchovní a směřovaly k duševnímu vzdělání a mravnímu ošlechtnění osadníků jeho.

Již jako sacellán biskupský Z. sepsal *listy o vedení úřadu pastýřského* a věda dobře, že všeliké obřady církevní posluchače a věřící jenom tehdaž opravdově dojímají a v ně platně působí, když se při tom užívá jazyka jim srozumitelného, vzdělal také *rituál* v jazyku českém. Jsa pak výborný kazatel vzdělal mnoho dobrých kázání a praktických rozvrhů kazatelských jakož i sepsal několik knih katechetických a nábožných, z nichž tyto tiskem vyšly u veřejnost: *Krátký katechismus k utvození katolíků u víře jejich, zvláště pro ty, jenž katolickou víru přijímají nebo opouštějí*. V Praze 1830. *Homiletické řeči na neděle a svátky celého roku*. V Hradci Král. 2 díly 1832—3 (jež byly tolikéž vyloženy do němčiny s titulem: *Homiletische Erbauungsreden*. 1832). *Sedmecítna svátečních kázání*. V Praze 1833.⁶⁾ *Modlitby katol. v duchu zlaté knihy Tomáše Kempenského*. V Praze 1835. *Doštěpná zahrádka dítek dobrých*, obsahující v sobě vysvětlení některých článků pravé a dokonalé víry Kristovy. V Praze 1836.⁷⁾ *Rozvrhové kázání na neděle a svátky celého roku*, v Praze 1836, a *Kázání nedělní*, tamtéž, 1838, 2 díly. — O pracích těchto nesluší nám pronášeti tuto soudu nějakého, pročež ukazujeme toliko k jich recensím v Čas. p. kat. duch., kdežto se o nich velmi důkladně a chvalitebně promlouvá.

Když r. 1828 vycházeti začal právě jmenovaný *Časopis p. kat. duch.*, byl Zahradník ihned od počátku jedním z nejpilnějších a nejplatnějších jeho spoludělníkův, podávaje do něho jednak práce původní, jednak oznamuje a posuzuje v něm důležitější spisy náboženské v jazyku českém, německém, latinském a j. tehdaž vycházející, jakož i jiné znamenitější

spisy české. Časopis nadepsaný zavírá v sobě šestmécíma pojednání z pera Zahradníkovy vyšlých⁸⁾, obsahu dogmatického, mravního, pastoračního, pedagogického a biografického, kteráž veskrze vynikají důvtipností, učeností, růzností, důkladností a praktičností a dle zdání mužů, u věci té kompetentních, náležejí vůbec k nejzdařilejším pracím, jichž se dočítáme v časopise tomto, jsouce opravdivou jeho ozdobou a skutečným obohacením domácí literatury nábožné a pastýřské.

Hledíc k pedagogické činnosti Zahradníkově sluší připomenouti, že zvláštní péči a bedlivost obracel k mravnému vychovávání a praktickému vzdělávání mládeže naší, prohlížeje vždy a všude k tomu, aby mládež neučila se pouze pro školu a zkoušku, anobrž aby se cvičila a vzdělávala v tom, čeho jí v životě praktickém bude potřeba. Při této příležitosti ukazujeme k tomu, že Zahradník již jako kaplan sepsal českou *Pedagogiku* dle pravidel Niemayerových a byl tolikéž jedním ze spoluzakladatelův a nejpilnějších dělníků *kalendáře učitelského* (*Schullehrerkalender*), který drahně let vedením kanovníka Jaksche v Litoměřicích vycházel a za příčinou obsažených v něm důkladných článků pedagogických i sicě naučných času toho na slovo brán byl a tamnímu ústavu k podporování vdov a sirotekův učitelských hojných pomůcek peněžitých přinášel. Není pak žádného ročníku kalendáře toho, od jeho počátku až do r. 1837, v němž bychom se nedočetli nějaké zajímavé a čtení hodné práce Zahradníkovy; jmenovitě vynikají tu jeho „*Aforismy*“, k vychovatelství se vztahující, jež zřejmě ukazují, jak důvtipný, praktický, potřeby času svého dobře znající muž a vůbec jak šlechetný charakter byl náš Zahradník.⁹⁾

Kromě vyčtených tuto prací literárních, kteréž týkaly se zvláště správy duchovní a vychovatelství, byl Zahradník velmi činným i v jiných odvětvích literatury domácí, směřuje ovšem i zde k tomu, aby pracemi těmi veškerému národu prospěl, k mravnímu a hmotnému jeho vzdělání přičinil a takto i blahobytu jeho pomáhal. — Již jako sacellán a sekretář biskupský obíral se spisováním děl do oboru mravní filosofie, psychologie, logiky a jazykovědy sahajících a podal jako by na ukázkou r. 1818 do Nejedlého Hlasatele: *Rozjímání o některých stránkách praktické filosofie*, kteréž, jsouc tehdaž první sepsání způsobu toho v literatuře naší, obrátilo na sebe pozornost veškerého čtenářstva českého. Později sepsal Zahradník *systematickou gramatiku*, jakož i *Logiku* a *Dušesloví* čili *Psychologii*, a to na základě dlouholetých studií věcných a jazykových a nastoupil, co se terminologie filosofické a vůbec vědecké týče, na takovou cestu, kterou jediné u věci té můžeme pokládati za pravou a praktickou a kteroužto zajisté také byly by se odvarovaly všeliké ty zmatky, odpory a nesnáze, jež pozdějšími pokusy, na otrockém napodobování terminologie německé se zakládajícími, u věci té vzešly a bohužel na mnoze až po tu chvíli trvají.¹⁰⁾ Pročež vysoce jest litovati, že důležité práce tyto za příčinou nepříznivých okolností tehdaž nevyšly tiskem u veřejnost a že až po dnes nemohlo se vyhledati, kam asi rukopisy obou těchto děl, jakož i jiné rukopisné práce Zahradníkovy po jeho smrti se dostaly. Máme toliko toho zprávu jistou, že jeho *Psychologie* r. 1836 byla censurována a do tiskárny Špinkovy podána; jak tu

však bylo naloženo se spisem tím a kam se odtud dostal, o tom přes veliké klopotné vyhledávání a poptávání nedostalo se nám zprávy širší.

Zahradník sepsal také *bajky mravné*, kteréž jsouce velmi trefné a zdařilé, tolikéž vysvědčují, jak bystrého ducha byl jejich skladatel; bohužel vyšla jenom první jich sbírka, z třech knih se skládající, s velmi zajímavou předmluvou o povaze bajky mravné (v Praze r. 1832);¹¹⁾ z druhé části bylo uveřejněno jen několik bajek (v Blahozvěstu r. 1855 I. str. 25. a II. str. 40. a ve Škole a životě r. 1883), pročež přáti jest, aby celá a úplná jich sbírka byla tiskem vydána.

Mimo to podal Zahradník r. 1834 do časopisu „*Květy*“ třicet drobnějších kousků s titulem: „*Zábavné hodiny*“, obsahu mravného a naučného, ježto veskrz jsou tak důvtipné, jadrné a dojemné, že by bylo přáti, aby znovu byly přetištěny.¹²⁾

Tuto vidí se nám taktéž připomenouti, že Zahradník ve starých archivech vyhledal a před zkázou zachoval několik důležitých starých rukopisův a jmenovitě že vyhledal v biskupském archivě Litoměřickém velmi jadrně sepsané *příběhy války třicetileté*, práce to souvěkého. a až po tu dobu v literatuře naší neznámého Václ. Kozmanecia Čáslavského, kteréž podal r. 1835 v Čas. Musejním u veřejnost, doplniv sám scházející v rukopise tom vypsání posledních let (1645—1648) osudné války této.

Jakož jsme již výše připomenuli, podával Zahradník také do Časopisu p. kat. duch. *oznámení a recenze* českých i jinojazyčných náboženských a jiných důležitějších knih českých, času toho tiskem vyšlých.¹³⁾ Vše-liká tato oznámení, zvláště pak ta, která se týkají českých knih, jsou povšimnutí a čtení hodna, ježto je musíme pokládati za počátky pravé, vědecké, objektivní kritiky v literatuře naší a jich spisovatele za prvního, který se jal kriticky posuzovati domácí díla literární. Zahradník psával tu vždy *sine ira et studio*, nemaje zřetele k osobě, anobrž prohlížeje vždy jenom k věci samé a ukazuje přímo a bezohledně k nedostatkům a vadám, avšak rovněž také k dobrým stránkám jednoho každého spisu, a to co věci samé i co formy a jazyka se týče. Bodejž tehdejší spisovatelé čeští slova Zahradníkova, o jednom každém spise zvláště a o potřebách literatury naší vůbec pronešená, byli sobě k srdci a myslí přiváděli a bodejž i jiní tehdejší recensenti při oznamování a recensování prací cizích příkladu jeho byli následovali. Zajisté bylo by se tím literatuře české i spisovatelům samým nemálo posloužilo a způsob písemnictví a kritiky naší byl by bezpochyby nyní zdárnější a ráznější!

Nabyv totiž Zahradník mnoholetým čítáním dobrých knih českých důkladné známosti jazyka mateřského a pravého jeho způsobu a jádra, povzbuzoval při každé příležitosti také jiné spisovatele k podobnému studiu a toužil důtklivě i horlil vysoce na odchylování se od staré češtiny a na hyzdění a kažení její se strany tehdejších poněmčilých spisovatelův a nemotorných překladatelův. Za tou příčinou promlouval také důtklivě s přátely svými a jinými spisovateli českými, ukazoval, jak zvláště jednomu každému duchovnímu potřebí jest důkladné známosti jazyka mateřského, chce-li na kazatelnici a ve zpovědnici i ve škole platně působiti na mládež a posluchače své, a že u věci té nic tak nevádí dobrému účinku jednoho každého kázání, cvičení a katechyzování, jako to, když se místo „jadrného, příjemného, vlastního a pravého

jazyka českého“ užívá „té špinavé, šilhavé, na nejvýš protivně češtiny v cizím kabátě.“ — Pročež napomínal naše spisovatele a správce duchovní, aby se z biblí svaté a jiných starých spisů čisté a jadrné řeči české učili a dříve, nežli něco píší a vydávají, alespoň s gramatikou českou se obeznámili. Předkem pak toužil na to, „kterak mnozí spisovatelé sice českých slov užívají a pravidelně je skloňují a ohébají, avšak tak je spolu váží, jak se to s vlastní povahou jazyka našeho naprosto nesrovnává, kterýmžto způsobem vzniká jakás „*třetí řeč*,“ která není ani německá ani česká, anobrž v prostředku mezi oběma kulhá a literaturu naši nejen nezvelebují, alebrž spíše ji zlehčuje, kazí a hyzdí!“

Jakož pak Zahradník správnosti a ryzosti jazykové vyhledával při každém spisovateli českém, ať si již psal prosou nebo řečí vázanou, tak i naprosto neschvaloval odchylování se od pravidel jazyka písemného, jakéž v pracích tehdejších básníků zhusta bylo pozorovati, anobrž důtklivě vystříhal před takovým nerozumným a škodlivým sobě počínáním. Abychom zde alespoň jeden příklad přivedli, ukazujeme k trefné Zahradníkově recenzi básní Klácelových, kdež — vypsav chvalitebné jejich stránky — ke konci vytýká skladatelovi, „že místy od pravidel písemného jazyka se odchyluje, ano k neplatnému zde onde vokalizování proti obyčeji se naklání. Kdo první něco takového zamyslel, praví dále, nehrubě že vnikl do mluvy naší a do života národního; ovšem, vyjmem-li Rukopis Kralodvorský, že žádný se od Staročechů básnickému umění učit nemůže; zříme-li však na češtinu jejich, zajisté i nejvtipnější básník časů našich od nich že se učit a jimi se řídit musí.“

Jsa sám hlava nanejvýš důvtipná a originální, Zahradník byl nepřitelem všelikého otrockého následování a nemotorného napodobování prací cizích, pročež naléhal na to, aby spisovatelé naši hleděli více k pracím původním a varovali se tehdaž vůbec do módy vešlého překládání z němčiny a tím i vzešlého kazení jazyka českého hrubými germanismy, novými, duchu jeho odpornými frásami a jinými nemotornými neologismy. Ukazovalť důtklivě k tomu, kterak nejen Němcům, Francouzům a Vlachům, anobrž i nám dostalo se „dobrých hlav, bystrých smyslů a bohatých rozumů,“ kterak i my jsme s to, abychom sepsali něco dobrého a původního tak jako sousedé naši, a kterak původní vlastní práce více potěšuje a také více oslavuje původce svého, nežli dílo z jazyka cizího na domácí převedené.¹⁴⁾

Avšak třeba že Zahradník pokládal starou biblickou češtinu za základ a kanon, k němuž by každý mladší spisovatel náš bedlivě měl přihlížeti, nicméně neměl za to, že by jazyk český nemohl se více zdokonalovati a rozšiřovati a tudíž z mezí a hranic, v době Veleslavínovské jemu vyměřených, vykročovati; anobrž Zahradník nahlížel toho potřebu i přál toho sobě, aby se čeština dále a hojněji ještě vzdělávala a zdokonalovala, avšak žádal tolikéž, aby všechno to dalo se cestou přirozenou, pravému duchu a způsobu jazyka našeho přiměřenou, nikoliv však tak, jak to tehdejší přepjatí puristé a gramatičtí nedoukové obmysleli a na díle i prováděli. O tom rozmlouval nejednou s přáteli svými i psával trefně a důtklivě, čemuž na svědomí stůjtež zde slova

jeho v jedné recenzi pronešou takto: „Nikoliv na tom nestojí smysl můj, že by *starobylá čeština*, zvláště pak čeština *bratrské biblí*, již na vrchu dokonalosti byla; to však nicméně jisté jest, že češtinou *starých Čechů* poznamenána jest cesta, na které otcovský náš jazyk vzděláván a k vyšší dokonalosti veden býti má. Náš *Jungmann* a všickni naši klasičtí spisovatelé čisté češtině od starých se učili, a zcela tvrditi mohu, starých spisů českých kdož pilně nečítají, ti že ne ku prospěchu ale k zkáze a porušení literatury české píší. Na věcech ovšem více záleží nežli na řeči, ale nejvýbornější řeči málo prospívají aneb dokonce nic, nelze-li nám jinak nežli mylnou, nemocnou řečí k nim přistoupiti. Kdož poněmčile píše, ten bolestně trhá mozek český, své pak práci vši téměř ceny a hodnosti ujímá.“

Takovéto usilování Zahradníkovy o povznešení národnosti a zvláště o vzdělávání jazyka českého nezůstalo také bez dobrého účinku, ano tvrditi smíme, že nemalá část spisovatelů, kteří, tehda na poli naší církevní literatury pracovali, zvláště k jeho domlouvání a poučování osvojila sobě té důkladné známosti jazyka českého, která až podnes v pravech jejich příjemně nás překvapuje a nám je milé a čtení hodné činí. Že tomu skutečně tak jest, mohli bychom dosvědčiti slovy nejednoho z našich duchovních literátů; avšak nechťce ve příčině té příliš se šířiti, ukazujeme toliko k slovům, ježto u věci té již před lety pronesl jeden z nejhorlivějších našich vyšších pastýřův a nejvýbornějších spisovatelů duchovních, Jeho Exc. bývalý p. biskup budějovický *Jan V. Jirsík*. Píše o Zahradníkovi takto: ¹⁵⁾ „Nemáme-li smrti muže tohoto bolestně želeť, který tak neunaveně, tak pilně literaturu českou výbornými ducha svého plody obohacoval . . . Jmenovitě já zde se přiznávám, že pokud jsem v jazyku českém poněkud dospěl, toliko jeho navedením jsem dospěl, jsa od něho pozorným učiněn na jisté zvláštnosti řeči naší mateřské, kterých v gramatikách není k nalezení, a jimžto bych se byl teprv dlouhým čítáním starých knih českých aneb snad nikdy nenaučil.“ —

Hledíce k povaze a mravnímu způsobu našeho Zahradníka, tuž ze všech jeho úmyslů, předsevzetí a jednání zřejmě vychází, že byl muž vysoce a všestranně vzdělaný a osvícený, rázný a přímý, který bystrostí ducha věk svůj daleko předstíhal, při své nevšední důvtipnosti a svém soudu zdravém vždy k věci a pravdě, k podstatě a jádru zřetel obracel, všeliké nedostatky, scestnosti a vady rychle poznával a neustranně vytýkal i káral a jak by se jim mohlo platně vstříc jíti a je k lepšímu obrátiti, trefně a bezohledně ukazoval, při tom, jsa naplněn upřímnou láskou k lidu našemu a člověčenstvu veškerému, radil, poučoval a přičiňoval se k věci té vždy a všude, seč síly a skrovné prostředky jeho byly. Vše, co mluvil, psal, konal a předsebral, směřovalo pouze k tomu, aby svěřené sobě osadníky i veškerý národ náš vedl k nelíčené nábožnosti, skutečné mravnosti, důkladné vzdělanosti, praktické opatrnosti a rozšafnosti, vůbec k životu opravdově křesťanskému a tím aby přičinil k jeho hmotnému blahobytu a vzcházející odtud trvalé spokojenosti, účinné vzájemnosti a béd cizích čitelnosti. Pročež byl také prost všelikého lichého pobožnůstkářství a přetvařování i přepjatého zelotství a tudíž nestíhal a nekaceřoval těch, kdož byli jiného

smýšlení, anobrž choval se i k nim vlídně a šetrně, aniž odepřel jim své rady a pomoci, když jí potřebovali, vůbec byl při vsí své pastýřské horlivosti mírný, snášlivý, dobrosrdečný a laskavý, pohlížeje vždy k slovům apoštolským, že se máme milovati vespolek až do naplnění zákona.¹⁶⁾ — Při této své geniálnosti, důvtipnosti a laskavosti byl Zahradník nad míru skromný i prázden všeliké pýchy a nadýmání se, říkávaje: „že velmi mnoho znali jini mužové, s nimiž on nemůže se rovnati, že ví málo a že mu tudíž nelze býti pyšným.“ Při tom všem byl nad obyčej pilný, pracovitý a podnikavý, tak že pilnost a bedlivost jeho byla podivu hodna; neboť nepřál sobě téměř ani oddechu, aniž jakého zotavení a vyrazení tělesného, jsa neustále zaměstnán jednak pracemi pastýřskými, jednak čítáním, študováním a excerpováním literárních děl starších i právě tiskem vycházejících domácích i zahraničních, českých a cizojazyčných.¹⁷⁾ Jedna však z nejhvalitebnějších stránek v povaze Zahradníkově byla jeho upřímná, obětovná ano horoucí láska k vlasti, jazyku a národu českému, čemuž již z toho, co jsme o jeho literární činnosti výše pověděli, jest vyrozuměti, a co jednak vychází i z toho, že nebývalo předsevzetí vlastenského, jež by nebyl co nejhorlivěji podporoval a k jeho zdaru a rozhojnění upřímně napomáhal, činívaje vše to bez všelikého hluku a vychloubání-se, často tajně a cizím prostřednictvím.

Pročež netřeba připomínati, že neočekávaná zpráva o předčasné smrti Zahradníkově naplnila hlubokým zármutkem veškeré obecenstvo; želeno ztráty jeho nejen ze strany osadníkův a jeho přátel duchovních i světských, anobrž žel ten byl všeobecný, vycházeje od osob všelikých bez rozdílu stavu, stáří, vyznání a národnosti; neboť zvěčnělý byl získal sobě lásku a vážnost všech, kdož jej znali a s ním kdy co činiti měli. Nechtíce sami u věci té více šířiti slov, ukazujeme zde k dvěma čtení hodným, ku charakteristice Zahradníkově se vztahujícím zprávám o úmrtí jeho tehdaž u veřejnost podaným, z nichž jedna vyšla ze strany české, druhá pak sepsána byla od rodilého Němce, kteréž však obě jednomyslně v tom se shodují, „že *Zahradník náš byl muž vysoce osvícený, spanilomyslný a ctihodný, že byl pravý lidomil a filosof, vůbec charakter nevšední.*“¹⁸⁾

Ježto Zahradník nezůstavil po sobě jmění žádného a stařícká matka úmrtím jeho pozbyla své jediné pomoci a dosavadní podpory, spůsobili ctitelé a přátelé Zahradníkovi po jeho smrti mezi sebou sbírku peněžitou, jejížto část jedna odevzdána jest jmenované matičce jeho, to, co mělo se pak obrátiti na fundaci mešní za nebožtíka, věnováno na zřízení mu prostého náhrobníku a na odměnu nejlepšímu študujícímu řeči a literatury české na universitě pražské; jak dalece všemu tomu času svého zadost se stalo, nemohli jsme se však dověděti.

Ke konci budiž připomenuto, že dne 21. srpna l. 1881 v m. Ml. Boleslavi do štítu domu Krejčíkovského č. p. 56—III. zasazena byla památní tabule s nápisem: „V tomto domě byl vychován P. Vincenc Zahradník, spisovatel český, nar. 17²⁹/₁₂90, umř. 18³¹/₈36.“ (ježto dům, v kterém V. Zahradník se narodil, nemohl se vyhledati) a že vydán při té příležitosti také spisek A. Hoblem zdělaný: „Život a působení P. Vinc. Zahradníka.“

PŘIPOMENUTÍ.

¹⁾ Křestitelem byl: P. Anselmus a St. Jakobo August. cooperator, a kmotrem: Antonín Bečvarovský, měšténín. Nepodobá se, že by rodiče Zahradníkovi byli zámožni bývali, ježto měli více dětí, a každé z nich — dle matriky současné — narodilo se v jiném obydlí, z čehož vychází, že nemajíce vlastního domu, přebývali v nájmu u jiných sousedův.

²⁾ Viz životopisy obou těchto vzácných mužů ve Slov. Naučném.

³⁾ Připomínáme, že k našim kněžím vlasteneckým, na něž v mladších jejich letech Zahradník slovem i příkladem svým platně působil a je k horlivému vzdělávání národnosti naší přiměl, sluší také počítati důmyslného a vlastimilovného *Fr. J. Slámu*, který před svým vysvěcením na kněžství nějaký čas v Litoměřicích se zdržoval a tam se Zahradníkem blížeji se seznámil.

⁴⁾ Se zvláštní pilností studoval Zahradník tehdejší latinské spisy křesťanských básníkův a filosofův, a liboval sobě také v čítání básnických a prosaických prací našeho Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic, z jehož spisů: *de miseria humana, de avaritia a de felicitate* i dobré latině se přiučoval.

⁵⁾ Řeč tuto, na slova sv. Pavla: „*Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokončil a víru svou zachoval*“ činěnou, jakož i truchlozpěv nadepsaný lze čísti v Čas. p. kat. duch. r. 1836, str. 797 a 803.

⁶⁾ Čtení hodná kázání tato Z. připsal Václ. Károvi, kapit. děkanu Litoměřickému, „na trvanlivou památku obapolné jich přátelské oddanosti a vážnosti.“

⁷⁾ Dílo toto mělo býti odpovědí ke spisku: „*Zahrádka dítek dobrých*“, který r. 1832 Jos. Szalatnay, evang. kazatel v Chlebích, vzdělal a v němž se několikrát výry katolické nešetrně dotýkal.

⁸⁾ V Čas. p. kat. duch. čteme tato pojednání Zahradníkova: V II. ročníku: O hlavních ctnostech kázání, o očistci a výbornost učení o andělech; v III. roč.: O zázracích Ježíšových, slovo o škole (sepsání velmi důležité), Ludvík Blozius o církvi a Marie Magdalenská; ve IV. roč.: O církevních odpustcích; v V. roč.: O počtě svatých, o veliké ceně božského zjevení, o spojení dogmatiky s mravoučením, katechesí a pozdravení andělské; v VI. roč.: Obraz dokonalého kněze, o ceně a užívání biblí sv., o přípravě ku kázání, důkaz božství P. N. Ježíše Kr.; v VII. roč.: O rozdílu mezi duchovním a světským úřadem; život a povaha biskupa Frant. Hurdálka (biografie to obsahem i způsobem líčení zajímavá a čtení hodná); o společnosti Čechů s Lutrem; aforismy o liturgii, o božím vtělení; v VIII. roč.: O určitelnosti a svobodě vůle lidské; v IX. roč.: O pravém nakládání duchovního pastýře s akatolíky, o racionalismu čili zlém užívání rozumu u věcech víry, o vnitřní povaze ctnosti; v X. roč.: O cestách ku poznání mravního dobra vedoucích.

⁹⁾ Důmyslný a u věci té kompetentní *Fr. J. Sláma*, podává v Čas. pro kat. duch. r. 1837 zprávu o litoměřickém kalendáři učitelském, na r. 1837 vydaném, píše o *aforismech* Zahradníkových takto: „Výměsky čili aforismy ty jsou vesměs zlato ryzí, všech trusek prázdné, jenom v písečná zrnka zakulacené; mluví tu Zahradník o vychování již za našich dnů takové věci, k nimž člověčenstvo ovšem se dostane, avšak teprve tenkrát, až mu s očí jisté bělmo spadne, až z lesa rubričného vybloudí, až zvláště u nás hustý oblak germanomanie zmizí a odtáhne a jako slunce ta boží pravda nad oblohou vzejde, „že mládež učiti se má, čeho jí v životě třeba, ne pak pro zkoušku!...“

¹⁰⁾ Viz Zahradníkovu recenzi spisu: *Mentor nebo šlechetný vůdce k blaženosti* (Čas. p. kat. duch. 1836, str. 399), kdež velmi rázně a trefně mluví o novomódní české terminologii vědecké a překládání z cizích jazyků do češtiny i ukazuje zvláště k tomu, jak by se ve věcech abstraktních (Begriff, Wissenschaft, äusserer Sinn, positive Theologie, konkreter Fall, Verhältniss, Element a t. pod.) nic pouze dle slova, nýbrž dle věci a jádra mělo překládati. Pročež jest nemálo litovati, že jeho Logika česká, kterou času toho již k tisku připravoval, přišla na zmar, ježto v ní prakticky ukazoval a poučoval, jak by se při podobném překládání mělo před se jíti.

¹¹⁾ Trefnou recenzi bajek těchto čteme v Čas. č. Mus. r. 1832, kdež se mimo jiné připomíná, „že důstojná prostota, bohatá jadrnost, nenucený vtip, hluboký důmysl a plyná řeč česká jsou hlavní ctnosti bajek těchto.“ — Druhý

díl bajek těchto s připojenými aforismy o bajce, byv v měsíci prosinci r. 1834 censurován. nachází se nyní v archivu Č. Musea národního.

¹²⁾ *Zábavné hodiny* tyto zavírají v sobě tyto kusy: Radost, žízeň, vra-beček, blahý sen, spisovatel, Komenský Čechům, chudoba, Jiří Jiskra, spisovatel Kuželka, obraz Jana Žižky, div, modrá fialka, blažený pastýř slunce, bibliotéka, boháč, princovo vyznání, Jan Rokycana a Dobrovský, pláč, blaho, císař Zikmund, pan Sokol. hloupá ctnost, nařkání ctnosti, satyra, Nezamysli!, Sokrates, Oldřich a Božena, koník, smrt.

Pouze na ukázkou toho, co tyto zábavné hodiny v sobě zavírají, podáváme jich několik zde přetištěných:

Bibliotéka.

Postavil jsem na polici dlouhé řady knih, knihy vzácné, knihy zlaté, knihy klassické. *Göthe*, *Schiller*, *Herder*, *Lessing* stojí přede mnou. Někdy jenom lze mi čísti knihy tyto: avšak mně velmi prospívají. když i nečtu jich. Pouhý na ně pohled mne učí, učí — *pokoře*. Mnohoť znali, velmi mnoho jiní mužové: já vím málo, já se nesmím s nimi rovnati, nesmím, nechci býti pyšným.

Spisovatel.

Duchaplný Vlaslav mnoho myslí, mnoho cítí, mnoho výborného jako ohněm píše. Radosti má mnoho, ale málo peněz, živ jest ubožátko, živ jest — *honorárem*

Obraz Jana Žižky.

V mocném těle obyčejně mocná obývá i duše; vyrazí se duše v tváři, čísti můžeš v obličejí, kdo jest krutý, kdo jest vlídný. Tuhle Jana Žižky obraz: Tělo nevysoké, silné, zavalité, jádraplné, prsy, plece přemohutné, na svalovitém krku hrubá hlava, kulovatá, hlava břitvou oholená, nad obočím dlouhým, hustým, strašně schlípeným dolů čelo vysokého sklepení, s jednou křivou brázdou; pod obočím ostře hledí jedno jiskrnaté oko, druhé víkem přiklopeno; nos má klikatý jako jestřáb, pod nosem pak husté vousy, červené jako oheň; snědožlutá, okrouhlá tvář zrcadlo jest *divné* duše, velebystré, *dobré* duše, hrozné, překrutné duše, duše *divné* Jana Žižky.

¹³⁾ Tomu na svědomí ukazujeme k několika takovým recensím Zahradníkovým, jichž se dočítáme v *Čas. p. kat. duch.*, totiž: *Fr. Smetany: Obraz starého světa* (r. 1834, str. 661). — *Lyrické básně F. Klácela* (r. 1836, str. 356). *Vinařického: Boh. Hasisteinského z Lobkovic věk a spisy vybrané* (r. 1836, str. 362) a zvláště *F. Černého: Mentor neboli šlechtitný vůdce k blaženosti* (r. 1836, str. 399). — *Christkatholische Liturgik* von Adal. Hnojek (r. 1836, str. 339). *Erbauung in sittlich religiösen Dichtungen von Franz Effenberger* (r. 1836, str. 224). *Die Glocke der Andacht*. Gebetbuch für gebildete Katholiken (1836), kdež zvláště tepe modářství i v katolicismu nyní panující, jež činí rozdíl mezi katolictvím „für Gebildete“ a katolictvím „für Ungebildete“, kdežto přece křesťanství samo takového rozdílu nezná a toliko pohané zvláštní náboženství měli pro láji a zvláštní pro vyšší třídy.

¹⁴⁾ V *Zábavných hodinách* Zahradníkových čteme jeden velmi trefný, k věci té se vztahující kus, ježž dle celého znění zde podáváme.

Komenský Čechům.

Amos Komenský pozdravení vzkazuje milým Čec ! Jest zde u mne Koldín, Tomáš z Javořice, Strejc, Velešlavin a Kocín. Přibývá nám blaha, rostou naše radosti, české umění se zmáhá. V Čechách, na Moravě, všude píší horlivě, nepsalo se tolik nikdy. Žádný nevzbuzuje, byste byli Čechové, tím jest větší hodnost vaše. Kdo však česky píše. *staročeskou mluvou piš* střež se mrzkých germanismů. V staročeských knihách pravočeský vane duch. staročeské spisy čtete. Pište věci nové starobylou češtinou; nepřekládejte tak mnoho z němčiny. Máte české hlavy, česká srdce bohatá, nepřekládejte tak mnoho. Proste, miláčekové v smysl dáno bude vám, nepřekládejte tak mnoho. Vlastní plody těší, oslavují stvořitele: nepřekládejte tak mnoho!

¹⁵⁾ Viz *Čas. p. kat. duch.* 1836, str. 766.

¹⁶⁾ Povšimnutí hodna jsou slova, jež pronesl Zahradník o věci té ve svém spisku: *Krátký katechismus k utvrzení katolíků*, v Praze 1831, str. 201. —

„Nechce-li kdo z protestantů ke katolické víře přistoupiti, nebuď proto tupen, kaceřován, nebo sic jakým nenávisným jménem hyzděn, nechť již dobrým nebo zlým úmyslem protestantem zůstává. — Protestant, který se o pravosti katol. náboženství přesvědčiti nemůže nebo nedá, zanechán buď v pokoji tak, aby víru svou svobodně a bez překážky provozovati mohl. Katolík se i k protestantům vlídným a přívětivým ukazuj, služ jim a pomahej, zvláště pak často za osvěcení a obrácení jejich se modli.“ — Tak též čtení hodné u věci té jest Zahradníkovy pojednání: *O pravém nakládání duchovního pastýře s akatolíky* (v Čas. p. kat. duch. r. 1 v.).

¹⁷⁾ České literární práce Zahradníkovy již za živobytí jeho jednak o sobě jednak v časopisech vydané, i v rukopisech pozůstalé, vyčetli jsme již výše. Po smrti Zahradníkově vyšly ještě některé jeho práce v Blahověstu, a to: *V čem by vlastně zákon vši ctnosti ležel a o vnitřní povaze ctnosti* (1857, díl II., str. 41 a 184.), taktéž vydána byla některá jeho pozůstalá kázání ve *Veverkově Sbírce* výkladův a kázání; připomínáme pak také, že Zahradník, ačkoliv mu téměř žádný z klasiků zahraničných nebyl neznám, zvláště sobě liboval ve čtení spisů Fenelonových, Herderových, Lessingových a Garvéových, z nichž sobě tolikéž činil hojná excerpta.

¹⁸⁾ Čtemeť o Zahradníkovi v Čas. p. kat. duch. r. 1837, str. 642., takto: „Dne 31. srpna 1836 usnul v Pánu velebný p. *Vincenc Zahradník*, farář Křešický. Neulěčitedlná hlavnička zbavila vlast a literaturu českou téhož v tolikerostranném ohledu převýborného muže. Příkladný a právě v duchu apoštolském horlivý tento duchovní pastýř vynikal nejednou spanilou vlastností nad mnoho jiných svých krajanů. Pilnost jeho rovnala se pilnosti Pliniově, duch jeho byl důmyslný, vtipný a soudný jako Aristotelův; při tom byl přívětivý a ke každému vlídný jako Sokrates; ačkoliv v obecné literatuře staré i nové, řecké, latinské, české, německé, bohomluvecké, řečnické a básnické veliké známosti a zkušenosti nabyl, nicméně nedomníval se, že se již všemu naučil, necítil se uraženým, nýbrž vděčný byl každému, kdo jej na chybu činil pozorna. To všechno když uvážíme, nebudeme se diviti, že byl s to tolik psáti a že cokoliv psal, výtečným jest plodem zdravého, božím zjevením osvěceného rozumu, že všechno přednešeno řečí jadrnou a ozdobnou, právě klassickou. O časopis katol. získal sobě největších zásluh!“

Německý spisovatel (P. J. Jaksch, ctitel a přítel Zahradníkův a před ním farář Křešický) oznámil smrt Zahradníkovu (*Schullehrerkalender* r. 1837) takto: „Der Schullehrerkalender verlor an Zahradník nicht nur einen seiner Mitbegründer, sondern auch einen der thätigsten Mitarbeiter; die Literatur — besonders die vaterländische — einen der tüchtigsten Schriftsteller, der dieses Heiligthum mit reinen Händen u. patriotischer Wärme bis zu seinem Lebensende unermüdet pflegte; die Krzessiczzer Schuljugend ihren liebevollen Vater, der selbst Kind an Gemüth, offen, gerade, bieder, ohne irgend eine Verstellung, dieselbe mit unwiderstehlichen Banden an sich zog u. festhielt; die Kirchengemeinde den liebevollsten, für ihr irdisches Wohl, wie für ihr edleres Seelenheil rastlos arbeitenden u. aufopfernden Seelsorger; die Kirche Gottes einen vielseitig gebildeten, aufgeklärten, aus Ueberzeugung und Grundsätzen wahrhaft frommen, ausgezeichneten, sittlich reinen Priester; die Menschheit, besonders die arme, leidende einen ihrer edelsten, uneigennützigsten Freunde, der selbst bei beschränkten Mitteln mit liebendem u. ganz hingebendem Herzen Allen Alles werden wollte; eine achtzigjährige Mutter den Liebling ihres Herzens und die Stütze ihres hilflosen Alters; und seine Freunde? — ach einen Freund, auf welchen sie unter allen Wechseln seines Lebens sicher bauen konnten. — Wohl ahnend, dass seine hochlodernde geistige Lebensflamme sich bald verzehren und ihn der Herr über Leben und Tod schon in der Mittagsstunde zum Feierabende seines thätigen Lebens rufen werde: hatte er folgende, sehr bezeichnende Stelle aus Garvé's Briefen in seinem Exzerptenbuche besonders bemerkt: „Ich prophezeie mir ein kurzes Leben und bin sehr damit zufrieden. Ich wäre es noch mehr, wenn ich nur Etwas Gutes gethan und eine Spur von meinem Dasein zurückgelassen hätte. In allen Fällen werde ich doch nicht glauben, umsonst gelebt zu haben, wenn ich nur einen Menschen zurücklasse, den ich besser, frömmere oder glücklicher gemacht habe.“

JOSEF VOJTĚCH SEDLÁČEK.

KNĚZ ŘEHOLNÍ A SPISOVATEL. *)

Josef Vojtěch Sedláček narodil se dne 24. února r. 1785 v Čelákovicích v Kouřimsku, kdež otec jeho byl představeným a mistrem mydlářským. Vycvičiv se v základních vědomostech literárních a bu-
debních ve škole domácí, dán jest po smrti otce svého na řemeslo mydlářské; avšak k domlouvání tamního katechety poslala jej matka do Prahy na vyšší studie. Byv zde vokalistou a fundatistou u Karmelitánů, Sedláček odbyl 2. a 3. třídu na škole Maltézské a na to i třídy gramatické a humanitní na gymnasii malostranském. K přímluvě prof. Miesnera, kněze řádu premonstrátského v Teplé, vstoupil r. 1805 do téže řehole v klášteře jmenovaném a skončiv r. 1810 studie teologické na universitě pražské, stal se koncem roku toho professorem matematiky na ústavě filosofickém v Plzni a r. 1816 povýšen jest na doktora filosofie na vysokých školách pražských.¹⁾ Až do této doby Sedláček neměl nijakého účastenství v tehdejších vlastenských bězích literárních, nevěda vůbec, že by bylo nějaké novější literatury české a maje — jako tehdáž více jiných krajanů našich — za to, že kromě knížek modlitebních, kalendářův a tak zvaných kronik čili čtení jarmarečních o Enšpiglovi, Majoleně, Genovefě a t. p. není jiných českých knih kratochvilných i naučných. Teprv, a to pouhou náhodou, r. 1816 stal se z dosavadního lhostejného a nevědomého Šavla opravdovým ohnivým Pavlem a přehorlivým dělníkem „na národa roli dědičné.“

Jakož napotom Sedláček sám často přátelům a žákům svým s nemalým nadšením u věci té vypravoval, „poptáváje se dne jednoho na poště plzeňské po německých novinách a časopisech, spatřil tam náhodou Hromádkovy Vídeňské Noviny České. Zvědavostí puzen sáhl po příloze k Novinám těm přiložené, obsahující básnické a jiné práce literární, kteréž J. Jungmann, D. Kynský, P. Šafařík, V. Hanka, V. Al. Svoboda, J. L. Ziegler, M. Sychra, F. Hek, M. Patrčka, F. Turinský a j. tehdáž do listu toho podávali. Četl a žasnul! Příloha ta obsahovala v sobě mimo jiné kusy i báseň plynne a lahodně psanou, při tom tak vzletnou a dojemnou, že něco podobného v jazyku německém i jiném Sedláček dosaváde sotva čísti byl uvykl. Jako by mu prý spadlo bělmo s očí, cítil sebe najednou očarována a jako navracena v dni svého

*) „Světobor“, 1881, č. 31—36.

A. Rybička: Biografie. II.

dětinství, kdež uchu jeho s rozkoší slýchati bylo sladké zvuky řeči mateřské.“

Sedláček od té doby zamiloval sobě jazyk český co nejvíce a hleděl nyní naučiti se jazyku tomu v té míře, aby sám mohl v něm u veřejnost podávati práce podobné, jakých se byl dočetl v Novinách Vídeňských a jimiž byl takřka okouzlen. I dověděl se, že jeden z nejlepších časů toho básníků českých, totiž *Ant. Jar. Puchmajer*, jest nedaleko odtud farářem v Radnici a že jest v přátelském spojení i s jinými literáty českými, Sedláček hleděl co možná nejdříve s ním blíže se seznámiti a prostřednictvím jeho taktéž s jinými českými spisovateli a vlastenci v nějaký svazek vejíti. Což se mu také nedlouho na to v hojně míře podařilo.

K radě a pomoci A. Puchmajera Sedláček čítal nyní, a to takřka dnem i nocí, knihy a časopisy české, študoval bedlivě gramatiky Dobrovského a J. Nejedlého a neustal, dokud nenabyl dostačitelne znalosti řeči a literatury české, a to tak dalece, že ještě r. 1816 v plzeňském a okolních chrámech P. jazykem mateřským mohl náležitě slovo boží hlásati, jakož i při rozličných světských a církevních slavnostech řeči a promluvy činiti, anobrž již také básně a verše skládati. Že pak jmenovitě kázání jeho vynikala poučným obsahem, ráznou formou a živou i dojemnou přednáškou, mívala na posluchače nevšední účinek, a Sedláček proslul takto v krátkém čase jakožto výmluvný řečník a nevšední kazatel v celém okolí tamním.²⁾

Prostřednictvím A. J. Puchmajera Sedláček seznámil se nyní také s důvěrnými jeho přátely, bratřími J. a V. Nejedlými, Šeb. Hněvkovským a J. Jungmannem; s jinými pak vlastenci a literáty českými hleděl vejíti v užší spojení tím, že sám jim dopisoval, své tištěné práce jim posílal, do časopisův, jež oni vydávali, psával, knihy jich prací a nákladem vycházející nejen sám kupoval, anobrž také v okolí plzeňském rozšiřoval, jakož i všelijak jinak jim se zavděčiti a přiblížiti neváhal. Takto vešel ve svazek přátelský s J. L. Zieglerem, D. Kynským, J. Hýblem, J. Palkovičem, M. Sychrou, J. N. Hromátkou, J. Pospíšilem a jinými národovci, tak že nebylo tehdy téměř vlastence a spisovatele českého, s kterým by Sedláček nebyl vešel ve spojení, anobrž nebylo času toho předsevzetí a příběhu národnosti naší se týkajícího, v kterém by nebyl míval platného účastenství; jmenovitě co okolí plzeňského a západních Čech se dotýče, Sedláček svou neobyčejnou horlivostí, podnikavostí a obětovností byl času toho takřka osou, okolo níž vše, co se vztahovalo k naší věci národní, se otáčelo, k ní směřovalo a z ní vycházelo. Pročež vidí se nám ve příčině té déle se zdržeti a příběhy tehdy sběhlé poněkud zevrubněji vylíčiti.

I.

Jakož známo, r. 1816—1818 vyšlo několik vyšších nařízení, jimiž vzdělávání jazyka českého a literatury jeho na gymnasiích českých mělo se dostati jakéhos volného průchodu. Nařízení tato byla s obecnou radostí, ano nevšedním nadšením přijata, tak že prohlašováno, „kterak

se jazyku českému vrací příznivé časy Karlovy a Rudolfovy!“ Jedním z nejnadšenějších oslavovatelů císaře Františka I. „jakožto dárce této veliké milosti“ byl náš Sedláček, k čemuž mimo jiné předkem ukazuje báseň, kterou tehdáž s titulem: *Citové Čechů pro krále J. M. Františka I. při uvedení českého jazyka do vyšších škol* u veřejnost podal.³⁾

Na gymnasii a ústavě filosofickém v Plzni vyučovali času toho premonstráti teplší, mezi nimiž však kromě Sedláčka nebylo mužů spůsobilých a ochotných k vyučování žáků řeči české. Přednášeje Sedláček na plzeňském ústavě filosofickém již dva předměty, totiž matematiku a řeckou filologii, byl tím již dosti zaměstnán. Nicméně uvázal se nyní se vsí ochotností tolikéž ve vyučování řeči české ve vyšších třídách gymnasijských a na ústavě filosofickém. Vyučovaltě po čtyři hodiny týdně, kteréž hodiny navštěvovalo tehdáž 150 Čechův a téměř tolik Němcův. U vyučování tom Sedláček počínal sobě tak horlivě a prakticky, že samému řízení zemskému vidělo se dne 10. července r. 1817 č. 21.733 seslati zvláštní dekret tamnímu úřadu krajskému, v němž Sedláčkovi vyřknuty jsou díky za ochotné se uvázání ve vyučování to, zároveň pak dáno ostatním professorům plzeňským důtklivé napomenutí, aby se přičinili nabytí důkladné známosti jazyka českého, i nařízeno opatovi teplskému, aby při obsazování stolic učitelských v Plzni měl zvláštní zření k osobám jazyka českého dobře znalým. — R. 1818 dne 16. dubna konána jest u přítomnosti krajského Karla Breindla veřejná zkouška z češtiny, po níž dostalo se žákům i učitelům jejich Sedláčkovi obecného uznání a hluché pochvaly. Taktéž r. 1820 dne 22. února odevzdán jest Sedláčkovi krajským plzeňským pochvalný dekret vlády zemské za jeho horlivost u vyučování mládeže plzeňské jazyku českému, a při tom mládež tato k pilnému vzdělávání se v jazyku mateřském jest napomínána, jakož i nařízeno, aby na konci každého půlletí k předepsanému poznamenání materií připomenulo se také, jaké úlohy z češtiny v každé třídě se pracovaly, aby takto nařízení dne 20. února r. 1818 danému dosti se stalo. A ve vyučování tom Sedláček pokračoval ještě i v letech na to jdoucích, když nařízení nadepsaná neměla již více úplné platnosti, anobrž kdež jakás takás u věci té horlivost u vyšších míst nebyla ani příliš vítána.⁴⁾

V této své učitelské činnosti Sedláček nejen horlivě povzbuzoval žáky své k důkladnému vzdělávání se v jazyku mateřském, anobrž přimlouval také spůsobilejším z nich, aby se tolikéž pokoušeli v českých pracech literních, a posýlal takovéto jich pokusy do časopisů domácích. Takto vzbudil a vychoval literaturě české nejednoho zdárného spisovatele, z nichž zvláště připomínáme V. Zitka, J. Jindř. Marka, J. R. Macána, J. Koubka a J. Kalinu.⁵⁾

Avšak nejen své mladé posluchače, anobrž i své dospělejší známé a přátely Sedláček hleděl času toho získati literaturě domácí, a to jmenovitě ty, kteří, ač byli rodilí Čechové a jazyka našeho dosti znali, nicméně dle panujícího tehdáž obyčeje obírali se literaturou německou, domácího písemnictví sobě nevšímající. Z mužů těchto jmenujeme zde toliko *Karla Agnella Schneidra*, známého tehdáž estetika a básníka německého, který ačkoliv byl rodilý Čech, psával času toho do všech

německých časopisů pražských (Hyllos, Kranz, Hesperus a j.) a vydal také o sobě několik svazků básní německých. Navštívil Schneider v letech 1816, 1817 a 1818 lázně Mariánské, seznámil se tam s naším V. Sedláčkem a k důtklivému jeho přimlouvání, „aby ustal nositi již dříví do lesů německých a jsa náruživým lovcem všímá sobě spíše hájů českých,“ Schneider skutečně obrátil zření své tolikéž k literatuře domácí. I ačkoliv byl v letech již valně pokročil, uchopil se nicméně r. 1818 s chutí lýry české a podával vážné i humoristické práce veršované do rozličných časopisů vlastenských (Dobroslava, Milozora, Čechoslava, Miliny, Novoročenek Klicperových a j. v.), jež později sebral a s titulem: *Karla Sudimtra Schneidra Okus v básnění českém* ve 2 svazcích r. 1823 a 1830 v Hradci Kr. znovu u veřejnost podal.

II.

Náš důmyslný *Fr. Sláma* přirovnal času svého starožitné město Tábor „k starému slabikáři, z něhož jenom desky pozůstaly, byvše listy až na nějaký capart z něho vytrženy.“ Trefné toto přirovnání mohlo se času toho i na jiná města česká, jmenovitě na město Plzeň dobře potáhnouti. Toto, druhdy znamenité, na památky historické přebohaté, vždy pravověrné a bohaté město české, zapomenuvši na svou slavnou minulost a na vzácné muže a učence tam zrozené a vychované, bylo se tehdaž téměř docela odcizilo národu a jazyku českému, a vyvleknuvši se ze všeho, co bylo staročeského a národního, libovalo sobě toliko v řeči, smýšlení a způsobu cizáckém. Jazyk český vypuzen byl z kruhů vyšších i středních, z úřadův a škol všelikých, a slýchán byl již jenom ve vrstvách nejnižších; v celém tak lidnatém městě nebylo ani jediné školy, v nížto by mládež se mohla jazykem českým vycvičiti i jenom v těch nepotřebnějších vědomostech světských i náboženských.

Vyrozuměv, jaká to újma se děje národnosti naší a jaké mravní a hmotné škody tím vzcházejí nižšímu obyvatelstvu plzeňskému, Sedláček velmi těžce nesl úpadek města druhdy tak slavného a jal se s horlivostí neunavitelnou, slovem i skutkem, k tomu přičiňovati, aby v obyvatelstvu plzeňském vzbudil sebevědomí národní i cit vlastenecký, a přivedl je k poznání, „že se Plzeň opět k své bývalé slávě a platnosti vznese, jakmile se sprostí všeho, co jest nečeského a cizáckého“. K tomu konci promlouval při každé příležitosti s tamními sousedy, přiváděl jim na oči slavnou jejich města minulost a vyčítal věhlasné a učené muže tam zrozené. Za tou příčinou zdělal i obšírnou báseň: „*Na Plzeň*,“ v níž slovy srdečnými a důtklivými obyvatelům plzeňským vše to k mysli přivéstí hleděl; báseň tu přednášel také několikráte v kruzích měšťanských a nechav ji vytisknouti, rozdával ji svým venkovským přátelům a rodákům plzeňským.⁶⁾ — Účinek básně této na obyvatelstvo plzeňské byl nevšední, ano neočekávaný; neboť mnozí, „kteří až po tu chvíli, majíce oči bělmem cizáckého Němectví jakoby potaženy, tapali ve tmě národní netečnosti,“ byli básní tou takřka přetvořeni a ježto sobě před tím téměř naprosto nevšímali slavné někdy minulosti a nevšední platnosti rodiště svého, pyšnili se nyní tím, že kolébka jejich stála v městě,

„jež nepřemohly Táboritů pluky
a neschvátily Mannsfeldovy hluky“

i jali se všimati sobě příběhů vlasti své, hlásiti se k národu českému a vážit sobě řeči mateřské.

V tom však Sedláček nepřestal, anobrž maje nyní již valnou část probuzeného měšťanstva plzeňského na své straně, neváhal se zasazovati o zřízení české školy normální v Plzni, v níž by se mládež jazykem českým cvičila a pomocí jeho v základních vědomostech vzdělávala. Sedláček obrátil se strany věci té k radě městské, a to velmi důtklivě a neustal, až škola ta k místu přišla a dekretem s vyšších míst dne 1 list. 1819 seslaným potvrzena byla. Byvši pak škola ta skutečně otevřena, shromáždila v sobě již na počátku 200 žáků, kterýžto počet v prodlení let následujících, až na 400 žáků se rozhojnil, čímž zároveň dán důkaz zřejmý, že zřízení školy té bylo velmi nutnou potřebou.

Dobrý účinek, který měla báseň „*Na Plzeň*“ na probuzení citu národního v obyvatelstvu plzeňském, přiměl Sedláčka k vydání jiného spisu, města Plzně a jeho minulosti se týkajícího, totiž: „*Paměti Plzeňských.*“ — Spis ten zavíral v sobě posloupnost panovníků českých se zřetím k znamenitějším příběhům města Plzně; překlad pověstné řeči Hilaria Litoměřického r. 1467 k vladykám a měšťanům plzeňským činěné; seznam znamenitých rodákův a učenců plzeňských a obšírné vypsání slavností za přítomnosti dvoru císařského dne 15., 16. a 17. m. června r. 1820 v kraji plzeňském konaných, pak sbírku příležitostných básní Sedláčkem za příčinou příjezdu členů domu rakouského do Plzně složených a z části již před tím porůznu vytištěných.⁷⁾ I tento spis, ačkoliv to byl jenom velmi neúplný pokus děje- a místopisný, obrátil znova pozornost obyvatelstva plzeňského na slavnou někdy minulost města toho a nezůstal bez všelikého účinku.⁸⁾

Zjednav takto jazyku českému volný průchod ve chrámě, škole a měšťanstvu plzeňském, Sedláček hleděl nyní jazyku tomu klestiti cestu tolikéž do vyššího života společenského. Pročež zasazoval se již r. 1817 o zaražení českých her na ochotnickém divadle plzeňském, za kterouž příčinou býval tamním ochotníkům při pořádání her českých, co se kusů týče, raden a pomocen, vyzýval obecnstvo ústně i písemně k hojně návštěvě, spisoval prology a básně příležitostné i přivedl to tak daleko, že v zimě a na jaře r. 1818 české hry zhusta tam byly provozovány, a to zdařile a u přítomnosti četného a vybraného obecnstva.⁹⁾ Taktéž Sedláček působil k tomu, že času toho v divadle plzeňském byly také přednášeny větší hudební skladby čili oratoria k účelům dobročinným, jakož jmenovitě r. 1820 provozováno k dobrému chudých studujících plzeňských mimo jiné kusy také veliké oratorium: *Umučení Páně* s českým textem, Sedláčkem k tomu konci vzdělaným.¹⁰⁾ I napotom, kdykoliv přibyla do Plzně nějaká kočující společnost divadelní, pokud v ní bylo členů řeči české znalých, Sedláček prohlížel k tomu, aby také provozovala několikráte hry v jazyku českém.¹¹⁾

Toto vlastenecké a dobročinné konání a usilování Sedláčkovo nezůstávalo bez dobrého účinku na obecnstvo i na vyšší třídy plzeňské. Neboť starožitná a pravověrná Plzeň, kterouž tehdejší kosmopolité vyhlášovali již za město dobře německé, aneb co do národnosti stavěli ji alespoň

již po bok Litoměřicům, Žatci, Budějovicům a jiným poněmčeným městům českým, procitla působením Sedláčkovým takřka divem ze své dosavadní netečnosti národní, a veškeré obyvatelstvo i představenstvo národně ožilé Plzně, uznávající nevšední zásluby, jichž Sedláček u věci té byl sobě získal, dávaly své vděčnosti nejen slovy pochvalnými, alebrž i významnými skutky volný průchod. Již dne 23. dubna 1818 plzeňský sbor ostrořelecký vyslal k Sedláčkovi svého majora a své setníky, aby mu vzdali upřímné díky za jeho vlasteneckou báseň *Na Plzeň* a oznámili, že jest jmenován čestným členem sboru toho. — Dne 16. července r. 1820 rada města Plzně propůjčila Sedláčkovi čestné měšťanství za zásluby, jichž byl po mnohá léta sobě dobyl o oslavení města toho svými spisy a básněmi, jakož i o vzdělávání mládeže české jak svědomitým a horlivým vyučováním na ústavě filosofickém, tak i neunavitelným svým povzbuzováním a usilováním o zřízení české školy triviální v Plzni. Téhož dne odpoledne odebral se výbor měšténinů plzeňských, maje v čele tamního radního a horlivého vlastence J. Pirnera, do obydli J. V. Sedláčka a odevzdal mu jménem veškerého měšťanstva na poděkování za všechna jeho vlastenecká a dobročinná usilování krásné pouzdro se zlatým nápisem: *Vděčnost Plzeňanů Jeho Důstojnosti P. professorovi J. V. Sedláčkovi 1820.*, v němž obsaženy byly stříbrné lžice, nůž a vidličky, pak skvostné bicí hodiny s řetězem a pečetidlem s týmž nápisem, vše to od zlata. — Mimo to dali Plzeňští i při jiných příležitostech svou vděčnost a uznalost Sedláčkovi slovy i skutkem na jevo. Jmenovitě když téhož roku (1820) v noci ze 7. na 8. srpna matka Sedláčkova v Čelakovicích vyhořela, nadepsaný radní Pirner a faktor plzeňské knihtiskárny Schmadl spůsobili v Plzni sbírku peněžitou k dobrému pohořelé matky Sedláčkovy a odeslali jí sumu takto sebranou (225 zl.) ihned do Čelakovic.¹²⁾

III.

Působiv co nejhorlivěji v letech 1816 až 1820 k oživení národnosti české v městě Plzni a dodělav se tím nad všeliké očekávání platných účinků, Sedláček v krátkém čase obrátil k sobě nejen pozornost a účastenství výše již jmenovaných starších vlastencův a spisovatelů, anobrž získal tím i vážnost, lásku a důvěru jiných vrstevníků vlastenských a literátů domácích v té míře, že se o jeho přátelství ucházeli, důvěrně s ním sobě dopisovali a kdykoli sami ve příčině vyzdvižení naší národnosti a vzdělávání literatury domácí něco před se bráti chtěli, o radu a pomoc k němu se obraceli.¹³⁾

Mezi nejstarší a nejdůvěrnější přátele Sedláčkovy sluší pokládati výše jmenovaného A. J. Puchmajera, času toho faráře radnického, o jichžto vzájemném přátelství a vlasteneckém působení nebude nevhod zde šířeji poněkud se rozepsati. — S Puchmajerem v letech 1816—1820 Sedláček byl v tak úzkém spojení a pilném sobě dopisování a jednání, že Puchmajer tehdáž ničehož před se nebral, aby nebyl Sedláčka za radu a dobré jeho zdání dříve nepožádal, jakož i žádného díla nedokonal a „u veřejnost nepodal, aby o tom ihned ústně nebo písemně

Sedláčkovi byl vědět nedal; naopak také Sedláček o všem, co jej potkalo příjemného i nemilého, Puchmajerovi rychlé zprávy dávati neopomenul. ¹⁴⁾

Tomu všemu na svědomí přivádíme zde několik příběhů, kteréž, tušíme, dobře se hodí jak ku charakteristice obou našich přátel, tak i k poznání tehdejšího, ovšem že tytýž příliš idylického, avšak přes to přese všechno povšimnutí a snad zde onde i nyní ještě následování hodného „vlastenectví“. — Kdekoliv Puchmajer byl ve správě duchovní, prohlížel vždy k mravnému i materiálnímu vzdělání svých osadníků, pročež povzbuzoval je k čtení dobrých knih a naučných časopisův, a aby účelu svého snáze a jistěji dosáhl, zasazoval se záhy o zřizování zvláštních *spolků čtenářských*, kteréž by všechny dobré knihy a časopisy české odebíraly a čítaly a takto vzájemně se vzdělávaly. Takovýto čtenářský spolek Puchmajer zarazil r. 1818 ve své farnosti v Radnicích, a vyžádav sprostředkováním příznivce svého Kašpara hr. ze Šternberka potřebné k tomu povolení gubernijní, vyzval Sedláčka, aby o tom napsal širší zprávu do listů veřejných a zároveň povzbudil vlastence v jiných městech českých a moravských k zakládání spolků podobných.

Žádosti této Sedláček ochotně vyhověl, podav dne 18. září r. 1818 do č. 38. c. kr. vlastenských Novin důtklivé vyzvání k zakládání spolků podobných a ukázav zároveň k jich potřebě a platnosti co se týče pozdvižení národnosti a vzdělávání literatury domácí.

Dne 28. září l. 1818 na den sv. Václava, patrona a dědice českého, byla radnická společnost čtenářská skutečně zahájena. Po slavných službách božích shromáždili se totiž veškerí její členové, čtyřicet na počet, u přítomnosti mnoha hostů okolních ve zvláštní síni, načež Puchmajer v řeči velmi rázné ukázal k potřebě, zakládati spolky takové, a pozdravil ke konci hr. Kašpara ze Šternberka jakožto protektora společnosti této, načež bylo večer město skvěle osvětleno a při tom i hlučný ples pořádán. Přítomný tu Sedláček byl slavností tou výsoce dojat a podal o ní zprávu do všech časopisů domácích.

Nadepsané vyzvání Sedláčkovo k zakládání spolků čtenářských nezůstalo hlasem volajícím na poušti. Neboť od podzimku r. 1818 až do r. 1820 počítalo se v Čechách *devatero* takových společností čtenářských, kteréž z počátku nemálo k účelu výše vytknutému působily, a tudíž výsoce jest litovati, že nepříznivými okolnostmi a osočováním zjevných i tajných nepřátel národnosti naší nedlouho na to ve své činnosti velmi ochably, ano i docela zanikly. — Sedláček sám také zasadil se tehdež o zřízení podobné společnosti v městečku Spáleném Poříčí, kteráž byvši dekretem guber. dne 9. února r. 1819 povolena, dne 1. ledna r. 1820 Sedláčkem slavně jest zahájena. U přítomnosti tamního vrchního a vlastence p. Karla Stockera z Baerenkopfu jakožto vládního komisaře a starosty a mnohých hostů, jmenovitě kněží okolních, bylo totiž v tamním chrámu P. zpíváno: „Veni sancte spiritus,“ načež ve škole místní, kdež se nacházela bibliotéka spolková, zpívána óda: *Na vlast*, Vojt. Nejedlým složená a učitelem J. Rybou v hudbu uvedená, po kteréž Sedláček měl ráznou, k věci té se vztahující řeč a přednesl při tom dvě básně, jednu ke cti J. M. Cís. Františka I. a druhou k poctivosti A. Fr. hr. Kolovrata Libšteinského, nejv. purkrabí pražského. ¹⁵⁾ —

Společnost tato konala každé čtvrtletí své schůzky a dávala z počátku nevšední horlivost v čítání knih a časopisů na jevo, tak že téměř každé čtvrtletí padesáte i více zlatých na knihy a časopisy jest vydáváno. Když pak v letech pozdějších horlivost členů spolkových ochabovati se zdála, Sedláček zajel znova do Sp. Poříčí, svolal členy ty a řečí ohnivou a důtklivou přiměl je k nové činnosti a účastnosti.¹⁶⁾

I z let potomních (1819, 1820, 1821) vidí se nám přivésti několik příběhů vlastenských, v nichž Sedláček a Puchmajer měli vzájemné úcastenství a kteréž jsou taktéž pomůckou k jich charakteristice a k historii naší národní ožilosti. — Všickni, kdož na začátku přítomného století se zasazovali o pozdvižení literatury domácí, dobře cítili potřebu knih českých, a to nejen kratochvilných, anobrž i náučných, jmenovitě děje-, země- a přírodopisných. Že však času toho nebylo před rukama takovýchto prací původních v jazyku českém, aniž mužů k jich spisování spůsobilých, vlastenci tehdejší jali se alespoň z jazyků cizích nejpotřebnější k věci té se vztahující kusy do češtiny vykládati a je o sobě anebo v časopisech u veřejnost podávati. Ukažeme zde k J. Nejedlého „Hlasateli,“ v jehož každém ročníku (1806, 1807, 1808 a 1818) čteme kusy z *historie přirozených věcí*, a k celé řadě podobných spisů, V. M. Krameriusem od r. 1800 až 1807 vydaných. — V pozdějších letech (1816) obrátil zření své k věci této zvláště náš A. J. Puchmajer, který se byl času toho zanášel domácím bylinářstvím a zvěroznalstvím a vysoce toho žádal, aby se lidu našemu dostalo jakés knihy, k věci té se vztahující. K tomu konci chtěl, jak to byl již J. Nejedlý začal, užiti populárních spisů Funkeových, technologických i přírodopisných, a přeložiti je do češtiny. U věci té obrátil se také na našeho Sedláčka a poslal mu dne 11. ledna 1818 dva díly Funkeova přírodopisu, „aby — maje 150 českých žáků — dospělejším jako pensum na osm dní každému uložil jednoho ptáka k překládání; to když by se stalo, aby jemu — Puchmajerovi — překlady ty odeslal; on že je opraví co se týká jmen ptákův a nebyla-li by jména ta překladatelům známa, ať je vynechají, jména ta že přidá on, Puchmajer (jenž jich přes 200 věděl, a co nevěděl, chtěl se dověděti od jiných, a čeho bychom neměli, chtěl utvořiti z jazyka polského a ruského); vše to že by pak tiskem vydal pod svým a Sedláčkovým jménem.“ — Avšak nepřišlo k českému zpracování a vydání celého díla Funkeova, a to snad proto, že tehdaž mladistvý J. S. Presl jal se pracovati o obšírném přírodopise v jazyku českém, kterýž měl činiti část encyklopedie naučné, (o níž času toho J. Jungmann, A. Marek, V. Bergner, V. Al. Svoboda a j. se zasazovali,) a také ku potřebě školní a soukromé tiskem vyjítí u veřejnost.

R. 1819 M. Z. Polák, básník „Vznešenosti Přírody“, c. k. vojenský důstojník a pobočník generála Kollera, zdržuje se r. 1818 a 1819 v jižních Vlaších, upletl věnec z vavřínů na hrobce římského básníka Vergilia vyrostlých a poslal jej do Rádnice ku poctivosti a památce A. J. Puchmajera, na onen čas předního básníka českého. Jakmile věnec ten Puchmajera došel, psal ihned o tom příteli Sedláčkovi a poslal mu tolikéž věnec ten na ukázkou do Plzně. Sedláček byl vzácným darem tím i nevšedním vyznamenáním přítele svého co nejpříjemněji překvapen,

ano až k slzám polnut a předložil věnec ten ihned také svým žákům českým, zároveň je povzbuzuje k podobné činnosti a horlivosti u vzdělávání se v jazyku mateřském. Na to ukázal důmyslný dar ten taktéž svým řeholním spolubratřím a kolegům i všem vlastencům plzeňským a okolním; anobrž — jakož měl v obyčeji o prázdninách navštěvovati po Čechách a na Moravě své známé a přátele i literáty vlastenské — vzal r. 1819 věnec ten s sebou na tehdejší „svou pouť vlasteneckou“ a ukazoval jej všem nadepsaným osobám i vykládal jim význam a platnost pocty této, jakéž prý až dosavade nebylo dostalo se žádnému domácímu básníkovi a literátovi.¹⁷⁾

Tehdejší *Parnass český* (jak Puchmajer žertovně nazýval spolek svých přátel literárních, skládající se z bratří J. V. Nejedlých, Š. Hněvkovského, Fr. Štěpničky, V. Sedláčka a A. Puchmajera) scházel se času toho několikráte do roka při zvláštních slavnostech a příčinách (jmeninách, poutech, posvíceních, svátcích výročních a k tomu podobných příbězích) vždy u některého člena spolku toho, v Radnici, Žebráce, Mirošově, Plzni nebo Praze. Shromáždění tu přátelé vyraželi se pak srdečně a nenuceně, rozmlouvajíce při tom taktéž o literatuře domácí a prostředcích k jejímu zvelebení i předčítajíce sobě společně práce literární, kteréž byli od poslední schůze své sepsali, přeložili i vůbec zdělali. Při každém takovém sjezdu býval také vždy náš Sedláček, a vyražel obyčejně přítomné tu hosti žertovým vypravováním, zpíváním písní českých při pianě a čítáním svých nejnovějších básní a sepsání, kteréž nezřídka při samém shromáždění v největší rychlosti ex improviso složil a zhotovil. Zvláště prý slavná a hlučná byla schůzka přátelská dne 19. ledna r. 1819 v Radnici za příčinou jmenin Ant. Puchmajera konána, při níž kromě členů Parnassu českého bylo přítomno také několik jiných vzácných hostů. Sedláček vytrativ se tu na chvíli ze síně jídelní, v největší rychlosti zhotovil báseň, přání k jmeninám Puchmajerovým obsahující, a přednášel ji pak s velikým důrazem při obecném nadšení a potlesku vlasteneckých hodovníkův.¹⁸⁾ Při jiné takovéto schůzce r. 1820 na faře Mirošovské u Vojt. Nejedlého konané byla čtena báseň, kterou V. Nejedlý ku poctivosti několika mužův o národnost naši zasloužilých byl složil. Přítomný tu Sedláček, jsa nemálo rozveselen a rozčilen, naléhal na Vojt. Nejedlého, aby, až on — V. Sedláček — zemře, oslavil památku jeho básní podobnou; k čemuž Nejedlý s úsměvem odpověděl, že mu to nemůže slíbiti, ježto nelze se tak snadno toho nadíti, aby Nejedlý, jsa již valně v letech pokročilý, měl životem přechkati Sedláčka, muže mnohem mladšího a čilejšího. Že však Sedláček od svého žádání neustával, V. Nejedlý slíbil, ovšem více snad žertem nežli opravdově, že chce vyhověti přání Sedláčkovu. Když pak mimo nadání Sedláček dne 12. února r. 1836 V. Nejedlého předemřel, dostál tento věrně danému před 15 lety slovu svému a zdělal tklivou elegii na smrt J. V. Sedláčka, která jest vytištěna v Květech r. 1836. Příl. V. str. 18 a 19. — Nějaký čas na to, totiž o sv. Jakubě r. 1820, přijeli Sedláček, Puchmajer a jiní hosté opět do Mirošova, kterážto schůzka jest proto poněkud pamětihodna, že tu naposledy shromáždění byli všickni nadepsaní starí přátelé. Byliť tu totiž cís. rada a vrchní policejní komisař Konrád a Jan Nejedlý z Prahy, Š. Hněvkovský ze

Žebráka, A. J. Puchmajer z Radnice, J. V. Sedláček z Plzně, poříčský vrchní Stocker z Baerenkopfu a deputace z Plzně, skládající se z radního Pirnera a listovního Kouteckého, kteří přinesli Vojt. Nejedlému dekret, jímž jmenován jest čestným měšťanem plzeňským. Nadepsaní pražští hosté, pak Hněvkovský, Puchmajer a V. Nejedlý k vyzvání Sedláčkovu podepsali se tehdaž také jako čestní údové do pamětní knihy čtenářské společnosti spálenopoříčské, vrchním K. Stockrem tam přinesené.

Churavě již delší čas A. J. Puchmajer odebral se nedlouho na to k radě přátel svých do všeobecné nemocnice pražské na léčení. Avšak nedosáhl žádaného vyhojení neduhu svého, zemřev tam dne 29. září l. 1820. Jakož neočekávané úmrtí toto všechny věrné vlastence tehdaž hluboce zarmoutilo, dojala zpráva o tom předkem našeho Sedláčka co nejdůtklivěji, ježto mu bylo takto oplakávati ztrátu jednoho ze svých nejstarších příznivcův a nejupřímnějších přátel. — Nedlouho před svou smrtí Puchmajer odevzdal ještě Sedláčkovi rukopis svého díla: *Rymovník český a theorie rýmu českého*, s prosbou, aby jej vydal tiskem, kteroužto prosbu napotom i listovně opakoval, připomenuv při tom, „že — skoro patnácte let na tom pracovav — nerad by byl, aby se po jeho smrti někomu jinému do rukou dostal a snad pod jiného jménem světlo boží spatřil a tak říci se mohlo: „Hos ego versiculos feci, tulit alter honores!“ — Práci tu Sedláček napotom co nejochotněji podnikl a připraviv rukopis k tisku, přidal k němu obšírnou biografii A. J. Puchmajera, kterou byl zdělal na základě zpráv, jež byl o životě a působení Puchmajerově jednak sám sebral, jednak od V. Nejedlého, Š. Hněvkovského a hr. Kašpara ze Šternberka se dověděl. Biografie ta jest práce nemalého povšimnutí hodná, ježto zavírá v sobě zajímavá data ze života a působení prvních našich národních křisitelův a literátů: Puchmajera, Hněvkovského, bratří Nejedlých a j. v., a jest tudíž platnou pomůckou k historii našeho vzkříšení národního.¹⁹⁾

IV.

Roku 1818 založeno jest české národní Museum působením tehdejšího nejvyššího purkrabí Frant. Ant. hraběte Libšteinského z Kolovrat, Kašpara a Františka hrabat ze Šternberka a ještě několika jiných velmožů domácích. O účelu tohoto národního ústavu, o nadějích od vlastenců v ústav ten kladených, o jeho zřízení a potomním působení bylo již často a zevrubně na jiných místech mluveno a psáno. Pročež netřeba zde více u věci té slov šířiti, a tudíž připomínáme toliko, že náš Sedláček ihned po zřízení a vyhlášení musea českého přistoupil k němu jakožto člen *dopisující, přispívající a sbírající*, že vybízel ústně a písemně přátele a známé své k účastenství v ústavě tom a že sám oddával a obětoval jemu vše, seč byly síly a hmotné prostředky jeho. Sedláček vůbec dával ve příčině té takovou obětovnost a činnost na jevo, že byl v prvních letech trvání musea národního pokládán mezi nejhorlivější, nejčinnější a nejobětovnější členy jeho.²⁰⁾ Aby pak u věci té tím rázněji mohl před se jíti a k dobrému musea národního

na venku po krajích sbíratí, Sedláček vyžádal sobě od nejv. purkrabí hr. Fr. Ant. Libšteinského z Kolovrat zvláštní „*list osvědčující*“ k představeným a zemstvím v království Českém, kterýmžto přijda do měst, městeček, na panství, k místním duchovním a světským představeným, jakožto sběratel musejní se vysvědčil a legitimoval a je k pomůckám peněžitým i materielním vybízel, ukazuje při tom, kterak v čele musea jest postaven sám nejvyšší správce zemský a tudíž že dárcové pomáhající ústavu tomu, i jemu se zavděčí. Kterýžto list, jak Sedláček k přátelům svým se pronesl, skutečně k dobrému účinku jeho pouti vlastenecké nemálo přispěl a přičinil. — Ve své horoucnosti a při svém neobyčejném účastenství, kterýmž v prvních letech k museu národnímu nesen byl, Sedláček při každé příležitosti velebil také ústně a písemně všechny původce a pomocníky „toho velikého, věčného kolosea národního umění, jmenovitě Ant. Frant. hraběte Libšteinského z Kolovrat, Kašpara a Františka hrabata ze Šternberka a Fr. hr. z Klebelsberku, i žádal, aby milostivé nebe tomu vznešenému ústavu vzrůstu a prospěchu, jakož i zakladatelům jeho neochromeného štěstí, hojnosti, zdraví a dlouhé posloupnosti let života popřáti ráčilo.“ Zvláště a předkem Sedláček ctil, ano zbožňoval tehdaž Kašpara hr. ze Šternberka, a to z té příčiny, že od něho vyšel návrh k založení často jmenovaného musea národního, „ježto v něm — dle přání a očekávání Sedláčka a ostatních vlastenců — musy své výsadní místo, umělství a obchod svůj sklad a jazyk národní své útočiště nalézti měly.“²¹⁾

V.

Činnost a horlivost našeho Sedláčka na poli domácí literatury a národnosti nesměřovala však tehdaž pouze k zakládání společností čtenářských a musea národního; týž obracel toho času předkem také své zření k časopisectví a beletristice domácí.

Co časopisectví se týče, Sedláček těžce to nesl, že nedlouho před tím tré českých časopisův a novin pro netečnost obecenstva našeho zaniklo, totiž: *Týdenník Palkovičův* v Prešpurce, *Hromádkovy Noviny s Přemyslem* ve Vídni a c. k. *Schönfeldovy Noviny* v Praze. Za tou příčinou prohlížel všemožně k tomu, kterak by věc ta k lepšímu způsobu a k jakés nápravě mohla se přivésti. Tudíž domlouval a dopisoval důtklivě knihkupcům a nakladatelům ve příčině té a neustal, až konečně přiměl M. R. Krameriusa k tomu, že se odhodlal k vydávání týdeníku *Čechoslav*, jehož účelem býti mělo: podávati obecenstvu českému kusy beletristické v řeči vázané i nevázané, vypsání náučná, pojednání a zprávy literární a j. v. — První číslo *Čechoslava* vyšlo dne 1. ledna r. 1820 ve 4°, majíc v čele básně Sedláčkovu: *Vlastenec*, láskou k vlasti a úctou k vrchnostem a panovníku tehdejšímu takřka překypující.²²⁾

Ještě před vyjitím *Čechoslava* Sedláček psal přátelům svým, jakož i rozeslal tištěná vyzvání ke všem známým, vlastencům a literátům domácím, vyzýváje je důtklivě k odebírání časopisu toho a výdatnějším nežli dosavade pomáhání M. R. Krameriusovi v jeho literárních a časo-

pišecských předsevzetích, ukazuje k tomu, „kterak muž ten hlavně českou literaturou přišel na mizinu!“ Nad to napsal také do c. k. vlastenských Novin r. 1820 (29. ledna, 3. května a j. v.) „*důtklivé ponavržení a vyžývání obecnstva k odbírání novin těch i jiných českých časopisů*, připomínaje, jak vysoká jest potřeba Novin těch k oživování, udržování a vzdělávání citu národního.“²³⁾

Hledíc k beletristice domácí přivádíme, že v letech 1821—1823 objevila se na obzoru literatury české celá řada sbírek prací básnických, jež nesly v čele jména básníkův až po tu chvíli docela neznámých, aneb dosavade zřídka jenom v časopisech přicházejících. Vyšlyť času toho (jednuak v Praze, jednak v Hradci Kr.) básně: *J. Kollara, Fr. L. Čelakovského, J. V. Kamarýta, J. Herzoga, J. Jind. Marka, Fr. Rokosu, J. Kociána, Jos. Chmelenského, K. S. Šneidra* a j. v. Náš Sedláček, maje horlivé účastenství ve všem, co se vztahovalo k rozhojnění a vzdělávání literatury domácí, radoval se nemálo tomuto „hojnému rozkvětu básnickému“ a promlouval o něm ve svých českých přednáškách, ukazuje s nemalým sebevědomím k tomu, že v řadě mužů, jichžto péčí Parnas domácí tak bujně počíná se zelenati, jest i nejeden z jeho vychovanců, vyrozumívaje asi tím J. Jind. Marka a K. S. Šneidra, z nichžto onen byl Sedláčkův zamilovaný žák v matematice i v češtině, tento pak opustiv k jeho přimlouvání musu německou, chopil se — ačkoliv byl již v letech valně pokročil — přec ještě lyry české a stal se v krátkosti pěvcem u nás tehdaž nemálo oblíbeným.

Co čtenářstva domácího se týče, u věci té obracelo ono ovšem tehdaž své zření předkem k básním Kollarovým, a to vším právem, ježto co do formy i věci daleko vynikaly nade všechny dosavadní lyrické básně české. I našeho Sedlačka dojímaly znělky Kollarovy v té míře, že kdykoli s přátely a žáky svými bylo mu o nich mluvit, nerozpakoval se tvrditi: „budeli Kollar na dráze básnické tak pokračovati, že zajisté stane se opravdovým českým Petrarkou, anobřž že bude i druhým naším Lumírem, ježto básně jeho dýchají nejen jemností, lahodou, ohněm a rozkoší znělek, kterými Petrarka zbožňoval někdy Lauru svou, anobřž že tytéž překypují onou rázností a nadšeností i oním zápalem vlasteneckým, kteréž plynuly druhdy z každého slova našeho Lumíra a jiných pěvců národních.“ — Hledíc k básním Kollarovým jest zuámo, že Kollar odevzdal své básnické prvotiny J. Jungmannovi, aby on spůsobil v Praze jich vytištění. Kterak se Jungmann u věci té zachoval, a jmenovitě s jakými censurními nesnázemi bylo mu při tom zápasiti, tomu jest vyrozuměti z jeho dopisů J. Kollarovi r. 1820 strany věci té zasílaných.²⁴⁾ — Z dopisů těchto i z jiných pramenů dovidáme se také, že Jungmann tolikéž o to se postaral, aby znělky, kteréž censurou — ovšem často jenom pro jediné slovo nebo frasi nějakou — šmahem byly mřežovány a z tisku vyloučeny, alespoň v prepisech se zachovaly a (ovšem že jenom „*na zápor*“) mezi známými vlastenci a přátely se rozšířily. K těmto náležel vždy také náš Sedláček, který obdržev „*na zápor*“ takovýto prepis, čítal jej s tím větší horlivostí a sděloval jej — ovšem zase jenom *na zápor* — ihned dále se svými známými a přátely. — Mimo znělky nadepsané Kollar složil tehdaž i větší báseň časoměrnou: *Vlastenec*, v kteréž

vyzýval Slovanstvo, aby procitnuvši ze své netečnosti, sprostilo se svého dosavadního jáma a domáhalo se práv a svobod jemu, jakožto nejčtetnějšímu národu evropskému příslušejících. Vše to činí tak důtklivě ano „světoborně,“ že Jungmann se rozpakoval báseň tu cenzuře i jen předložit, vyrozumívaje, že by zajisté nebyla k tisku připuštěna, anobrž že by již pouhé její k cenzuře podání básníkovi i podavateli mohlo způsobiti nemalé nesnáze a persekuce. Přes to přese všechno rozšířila se však báseň ta tak, jako znělky mřežované, přepisováním, a to snad hojněji a rychleji, nežli by se to bylo stalo samým tiskem cenzurou povoleným. A také v této příčině byl jedním z nejhorlivějších rozšiřovatelů náš Sedláček, jmenovitě na svých poutích vlasteneckých, kteroužto cestou dostaly se básně nadepsané do rukou J. a V. Nejedlého, Š. Hněvkovského, J. L. Zieglera, V. Klicpery, J. Chmely, K. S. Šneidra, D. Kynského a jiných na východě českém přebývajících vlastenců, kdežto naopak F. L. Čelakovský o to se postaral, aby, ovšem i tu také pouze „na zápor,“ přepisy zapovězených Kollarových znělek a Vlastence dostaly se do rukou Kamarýtových, Slámových, Plankových, Karešových a jiných na západě a jihu českém žijících přátel jeho.

R. 1821 vyšla tiskem první truchlohra *Frant. Turinského: Angelina*. Tato lyrická tragedie způsobila svou ušlechtilou formou, lahodnou a plynou řečí, živými poetickými obrazy, zajímavým, tklivým obsahem a poněkud i vlasteneckou tendencí ihned po svém na světlo vydání nevšední sensaci v táboře českém. I tu byl Sedláček jedním z nejohnivějších její velebitelů, jakož k tomu ukazuje nadšený list, jež skladateli ve příčině té zaslal, a tento jej s přátely svými: Fr. Štěpničkou, V. Klicperou, Š. Macháčkem a j. byl sdělil. Sedláček pokládaje Angelinu za první vyšší dramatickou skladbu českou, čítal ji opět a opět soukromě i veřejně, tak že nemalou její část, jmenovitě monology, uměl na paměť, ano rozmluvu Ludmilinu „Kde vlast jest má?“ v I. jednání, kdež ona trefně a dojemně líčí svou vlast českou, diktoval žákům svým jako úlohu k učení se na paměť a k analysování. Když pak později někteří nám nepřející Schönggeistové v německých časopisech domácích i zahraničných dramatické dílo to lehčiti, ano za pouhé napodobení pověstné času toho tragedie Müllnerovy *Die Schuld* pokládati počali, Sedláček nerozpakoval se ústně a písemně, ve škole i sice veřejně křivost tvrzení a naříkání toho ukazovati a nevšední platnost této vzácné práce básnické hájiti a doličovati.

VI.

Hledíc k jiným pracím literárním, jež Sedláček času toho před se bral, sluší na předním místě ukázati k tomu, že tehdaž přikročil k sepsání *geometrie* čili *umění měřického* v jazyku českém, první to práci způsobu toho v literatuře domácí. — Jakož jsme již na jiném místě ukázali,²⁵⁾ zasazovalo se již okolo r. 1818 několik našich literátův a vlastenců o vydávání jakés encyklopedie čili bibliotéky náučné v jazyku českém. K domlouvání a za příkladem mužů těchto Sedláček uvázal se v zevrubné vědecké sepsání *geometrie* a *fyziky české*, poněvadž

v tom způsobu až po tu chvíli u nás něčeho úplného nebylo před rukama. R. 1820 Sedláček jal se sbírat technické termíny u věci té u nás již běžné, a tu, kde by jich nebylo, tvořiti nové, kteréžto sbírky a práce o prázdninách „na své pouti vědecké“ sděloval se svými přáteli a známými, jmenovitě s J. Jungmannem a J. L. Zieglerem, aby mu, co věci i formy se týče, vědomostmi a zkušenostmi svými byli radni a pomocni. Uživ svědomitě rady a pokynutí nadepsaných dvou svých přátel a jiných ještě mužů věci té vědomých a v ní zkušených, zdělal v jazyku českém první zevrubné vědecké sepsání o *umění měřickém* čili *geometrii*, kteréž na to r. 1822 vyšlo tiskem u veřejnost s titulem: *Základové měřictví čili geometrie*, v Praze u Josefy Fetrlové v 8° str. XXV a 420 se 7 tabulkami. Spis ten Sedláček oddal tehdejšímu nejv. purkrabí Ant. Fr. hr. Libšteinskému z Kolovrat a předeslal dílu samému obšírnou, čtení hodnou předmluvu, v níž vypisuje příčiny, kteréž jej k sepsání díla toho přiměly, a ukazuje k vysoké potřebě prací podobných v literatuře české.²⁶⁾

Nedlouho po vyjití knihy této (v měsíci lednu r. 1823) navštívil car Alexandr I. město Plzeň. Sedláček složil ihned k poctivosti jeho báseň českou a podal ji tištěnou s dvěma exempláry své české geometrie, prostřednictvím knížete Volkoňského, carovi samému. Car přijal laskavě spisy ty, obdaroval Sedláčka drahým prstenem brilliantovým a nechav jej k sobě povolati, rozmlouval s ním po delší čas velmi důvěrně jazykem německým a ruským.²⁷⁾

Jakmile byla česká geometrie vytištěna, Sedláček dal se ihned do spisování fysiky české a vydal na to r. 1825 první díl svých *základů přírodnictví nebo fysiky a matematiky potažné*, v Praze u Josefy Fetrlové v 8° str. X a 250 vytištěných, připsav jej představeným filosofických a gymnasijských škol plzeňských a všem spoluučitelům na těchže školách zřízeným. — Ve přidané předmluvě touží však nemálo na tehdejší nepříznivé poměry v našem životě národním a na vzešlou z toho ochablost na poli domácí literatury; načež přivádí prameny, z nichž při spisování díla toho čerpal, i děkuje za pomoc, kterou se mu byl u věci té co slohu se týče J. Jungmann ochotně propůjčil. Tento I. díl zavírá v sobě v I. knize uvedení k přírodnictví, pak plyno- a tokoměrství a v II. knize vahoměrství a strojnictví.

R. 1828 Sedláček vydal I. část druhého dílu své fysiky vytištěnou taktéž v Praze nákladem Josefy Fetrlové, 8° str. 144 s 2 tab., kterouž připsal Karlovi hr. Chotkovi, času toho nejv. purkrabí pražskému, a připomenul v dedikaci své, „že jenom vlastní národní literatura jednomu každému národu čestné místo mezi jinými národy pojišťuje a třeba, byl národ ten vymřel, že přece potrvá v paměti budoucích, zůstavil-li jenom díla učená po sobě.“ — V předmluvě k části té touží opět na lhostejnost a ochablost obecenstva našeho v odebírání knih českých a vyzývá je k horlivějšímu u věci té účastenství. Pojednav v díle tomto o *světloznalství* (optice), *odsvětloství* (katoptice) a *průsviteltví* (dioptrice), Sedláček chtěl vydati ještě díl III. a IV. a tím fysiku svou skončiti; avšak k tomu již více nedospěl. — Ihned jak tato část druhého dílu fysiky vyšla, podal ji zároveň s prvním dílem J. M. C. Františkovi I., začož z nejvyššího kabinetu došel ho list pochvalný. Dvěma právě

přivedenými pracemi vědeckými (českou geometrií a fysikou) Sedláček obrátil na sebe pozornost všech přátel jazyka českého i prokázal jimi literatuře domácí službu na onen čas téměř neocenitelnou. Neboť spisy těmi položen jest takřka základ ku vědeckému vzdělávání jazyka našeho v oboru tom a podán zároveň zřejmý důkaz ohebnosti, tvořivosti a spůsobilosti řeči české k vyšším, jmenovitě matematickým a fysikálním vědomostem. Pročež sluší je pokládati mezi nejvzácnější a nejplatnější práce literární v letech dvacátých u nás u veřejnost vyšlé, jakož se také naši velduchové J. Jungmann a J. P. Šafařík nejednokráté ústně i písemně v příčině té byli pronesli.²⁶⁾ Proto také Fr. Palacký, když se v letech 1828—1829 jednalo o vydávání českého encyklopedického slovníku, který se měl skládati ze tří hlavních oddělení (historicko-zeměpisného, přírodovědecko-technologického a filologicko-filosofického), za spoludělníka díla toho vyzval a položil také našeho Sedláčka, a to v části přírodovědecké, kterýž i u věci té ochotně propůjčiti se přislíbil.

Ovšem nelze tu tajiti, že nadepsané vědecké práce Sedláčkovy nebyly veskrz bezvadné. Avšak hledíme-li k tehdejšímu spůsobu a stavu řeči a literatury domácí a uvážíme-li, že to byly takřka první obšírnější pokusy na tom poli vědeckém zdělané a že práce ty nicméně, co terminologie i věci se týče, daleko vynikají nad všeliké spisy toho spůsobu u nás až do oné doby u veřejnost vešlé (ku př. geometrii V. J. Veselského, arithmetiku St. Wydry, fysiku Michálkovu a j. v.): nelze nám podceňovati platnost, potřebu a praktičnost těchto prací Sedláčkových, anobrž sluší vděčně uznávati nevšední obětovnost a bedlivost spisovatelem ve příčině té na jevo danou. Pročež také vysoce jest litovati, „že — jak Sedláček ne bez příčiny tehdáž toužil — rozličnost smýšlení, svémyslnost, sobectví, předsudkové, nevčasné a literatuře naší nepříznivé okolnosti z jedné a těhota času, panující hmotný nedostatek a neodhodlanost nakladatelů domácích z druhé strany, hlavně však nevšímavost ke všemu, co jest vlastenského a českého, ze strany těch, kteří by právě u věci té nejvíce pomáhati mohli a měli, tak že mezi *pěti miliony* česky mluvících Slovanů sotva *sto* exemplářů knihy obsahu vážnějšího možná bylo odbyti a rozprodati: zkvétání a rozšiřování vyšší literatury české tehdáž byly na újmu!“ Kterážto lhostejnost a ochablost obecnstva našeho k nadepsaným Sedláčkovým a jiným toho spůsobu pracím vědeckým byla příčinou, že Sedláček v díle svém více nešel před se, čímž také slíbená III. a IV. část druhého dílu fysiky české více k místu nepřišly a dílo to zůstalo nedokončeno.

V rozmíškách literárních, ježto v letech 1817 a 1818 ve příčině dobropísemnosti a prosodie u nás byly vzešly a napotom po drahně let trvaly, hledíc k dobropisu Sedláček stál ke straně J. Nejedlého, užívaje i ve svých vědeckých spisech ortografie bratrské, aby — jak se podobá — zjednal jim přístup i do škol veřejných, kdež, pokud J. Nejedlý seděl na stolici jazyka českého, průchod měl toliko pravopis bratrský. Teprve v pozdějších letech Sedláček zřejmě přistoupil k analogistům, ačkoliv již před tím s jich vůdci, J. Jungmannem, A. Markem a V. Hankou důvěrně obcházel a u nich ve svých pracích rady a pomoci vyhledával. — Co prosodie se týče, Sedláček hlásil se po všechn

čas k pravidlům J. Dobrovským a A. J. Puchmajerem ve příčině té vytknutým, máje jmenovitě toliko theorii, kterou byl tento co do posice a přízvuku vystavil, v básnictví českém za platnou, ježto prý povaze jazyka našeho jediné vlastní a přiměřenou.²⁹⁾

Času toho -- v letech 1825 až 1828 -- Sedláček cvičil také kněžnu Teresii Mathildu z Thurnu a Taxisu, vévodkyni Meklenburskou, paní na Chotěšově, Rychmburce, Chroustovicích a t. d., dámu to národnosti české nemálo nakloněnou, v jazyku českém, dojížděje do Chotěšova za jejího tam přebývání, i navštívil ji také dvakrát v Řezně. Za to obdržel od vznešené paní této dne 17. května r. 1828 přeskvostný dar, totiž tabatěrku zlatou s perlovým na štítě nápisem: „*Na památku*“, s vlastnoručním jejím přepisem českým.³⁰⁾

VII.

Výše přivedená lhostejnost českého obecenstva k domácím pracím vědeckým vůbec a k Sedláčkovým zvláště způsobila, že Sedláček v letech na to jdoucích již méně nežli dosavade všímal sobě literatury vlastenecké, jmenovitě vyšší a vědecké, a tudíž počínáme se s ním napotom jenom zřídka na poli spisovatelství českého, a to z větší části toliko při zvláštních příležitostech.³¹⁾ Za to však přešel tehdež do tábora spisovatelstva německého, podáváje téměř do všech vídeňských časopisů belletristických i literárních (do Hormaierova Archivu, Baeuerlových Novin divadelních, Morgenblattu, Wiener Zeitschrift für Literatur u. Kunst a j. v.) referáty literární, pojednání historická a topografická, básně příležitostné, biografie, nekrology a t. p. sepsání.³²⁾ Když pak čeští kolegové a přátelé Sedláčkovi proto domlouvali, ukazujíce, že by takto zanedbával roli národní a dříví posil do lesů teutonských, Sedláček vymlouval a ohrazoval se vždy tím, že toho nečiní z nějaké zřítnosti nebo nešetřivosti k jazyku mateřskému, anobrž „že píše do novin německých jenom proto, aby nás cizinci lépe poznali!“ — Mimo to pokoušel se času toho také ve veršování latinském, sepsav odu safickou ku poctivosti J. M. C. Ferdinanda I., vyloživ do latiny vyšlou tehdež novou hymnu národní, složiv několik lat. písní chrámových a více jiných maličností veršovaných. Vedle těchto prací literárních a svých povinností učitelských Sedláček obracel v posledních letech svých všelikou činnost k založení opatrovny pro malé dívky v m. Plzni, a užívaje při tom ochotné pomoci c. k. komisaře vojen. Schiesslera neustal u věci té dříve, až pojistil a sebral tolik pomůcek hmotných, že předsevzetí jeho mohlo ve skutek vejíti a opatrovna plzenská dne 11. února r. 1835 slavně mohla se zahájiti.³³⁾

Mimo výše již jmenované obdarování a pocty dostalo se Sedláčkovi za jeho práce literární a jeho lidumilovné působení i později ještě nemalých darův a vyznamenání. Obdrželtě r. 1832 od J. M. císařové Karoliny skvostnou číši křišťálovou stříbrem ozdobenou, r. 1834 od kněžny Amalie z Fürstenberka krásný vak pocestní a konečně od samého císaře Ferdinanda I., který byl r. 1835 po svém nastolení ponejprv zemi českou navštívil, listem kabinetním dne 11. září t. r. seslaným

obdařen jest prostředním zlatým penízem záslužným, který mu dne 30. pros. 1835 u veliké slávy jest zavěšen. — Avšak toto, ačkoliv novsední a toužebně očekávané vyznamenání netěšilo našeho Sedláčka v té míře, jak by se toho sice bylo nadíti. Neboť zároveň s ním dostalo se podobného, anobrž ještě většího vyzuamenání jiným, dle zdání Sedláčkova méně zasloužilým osobám, čímž se cítil neprávě zastíněn býti a těžce nesl takovouto nesouměrnost odměny i toužil trpce na to ústně i písemně vůči známým a přátelům svým. Trpkost tato jest pak rozhojněna ještě tím, že při plesu, kterýž plzenský sbor ostrostrlecký za příčinou od J. M. C. Ferdinanda I. obdržného stříbrného poháru byl vystrojil, nezpívala se česká, Sedláčkem k té slavnosti schvalně složená píseň, anobrž že přednášena báseň německá, někým jiným zdělaná. — Jsa již před tím kašlem obtížen a zachladiv se ještě při plesu tom Sedláček dne 24. ledna r. 1836 rozstonal se na zánět plic a že se při tom nešetřil, přešlo zanícení to do mozku, načež desátý den nemoci své — dne 2. února r. 1836 — usnul v Pánu, jsa v posledních dnech již na smyslech zcela pominulý. I pochován jest potom dne 4. února t. r. v slavném průvodu na plzenském hřbitově u sv. Mikuláše.

VIII.

Co mravní povahy našeho Sedláčka se týče, vylíčili ji z části již přátelé jeho J. J. Marek a Fr. J. Smetana v biografiích a nekrologech, jež času svého podali do Čas. Č. Musea r. 1836 str. 58 a Čas. p. kat. duch. 1836 str. 158, k čemuž tuto ukazujeme, připomínajíce však, že u věci té ještě zvláště čtení hodný jest nekrolog, jež plzenský prefekt St. Zauper ihned po smrti Sedláčkově poslal do Baeuerlových vídeňských Novin divadelních (č. 36 z r. 1836.)³⁴⁾

Ke všemu tomu, čeho jest se dočísti o životě a povaze našeho Sedláčka v pramenech výše přivedených, vidí se nám zvláště připomenouti ještě toto: Sedláček byl od té doby, kdež se r. 1816 z dosavadního, národnosti naší sobě nevšímajícího Šavla náhodou výše přivedenou stal přehorlivým vlasteneckým Pavlem, v úzkém přátelském spojení se všemi domácími literáty a vlastenci, a to se staršími i mladšími, duchovními i světskými, ať se již přiznávali k jotě nebo ypsilonu, k posici nebo k přízvuku. — V pozdějších však letech podobá se, že svazky tyto tu i tam poněkud se uvolnily. Neboť času toho Š. Hněvkovský a strana jeho jali se k Sedláčkovi jaksi nedůvěřlivě se míti, a to proto, že prý zároveň důvěrně a přátelsky obcházel s jich odpůrci, analogisty a posičníky. Tito pak chovali se k němu taktéž poněkud chladně, poněvadž za to měli, že by mu při všem co před sebe bral, bylo činiti spíše o dosažení chvály cizí a jakéhosi vyznamenání vnějšího, nežli o věc samu, buď si ona národní nebo humanitní. Vysvědčují to dopisy Š. Hněvkovského i J. Jungmanna času toho k přátelům jich zasílané, kdež jmenovitě J. Jungmann J. Kollarovi dne 3. ledna 1828 mimo jiné psal takto: „Sedláček podal J. M. C. svou fysiku a dostal z kabinetu pochvalný list, což jej nepochybně šťastna učiní, *an po takové odměně nejvíce dychtí.*“

Avšak zdá se nám, že bylo Sedláčkovi z obou stran u věci té poněkud křivděno. Neboť v tom, že Sedláček později také obcházel se stranou analogistů a posičníků, nevidí se nám spatřovati nějakou obojetnost nebo neupřímnost k starším jeho ypsilonistickým přátelům. Činil to pouze z té příčiny, že mu bylo tehdáž činiti o sestavení nové, přiměřené terminologie matematické a fyzikální, při čemž ovšem J. Jungmann a druhové jeho Sedláčkovi mohli platně radni a pomocni býti, kdežto Hněvkovský a strana jeho sotva by byla jemu mohla a věděla ve příčině té tak výdatně na ruku jíti, jako se mu toho od analogistů bylo nadíti. — Co se pak té „chvályžádostivosti“ týče, tuť ovšem nelze tajiti, že Sedláček byl chvály a cti vnější nemálo žádostiv; avšak přes to přese všechno ve všelikých svých předsevzetích literárních i dobročinných prohlížel vždy předkem a hlavně k věci samé a pak teprve k své osobnosti, tak že mu vždy předním bývalo účelem oživení národnosti, vzdělávání jazyka domácího, zvelebení města Plzně aneb dobré a užitečné tamních ústavů vzdělávacích a milosrdných. I třeba byl Sedláček v posledních letech svého žití co se týče vzdělávání literatury české poněkud ochabnul, sluší tu sobě k mysli přivést, že obecnstvo i naši tehdejší literatoři k jeho nemálo platným pracím vědeckým a spojeným s nimi obětí hmotným velmi chladně se chovali, ano jich sobě téměř nevšímali a že on při tom všem vždy přece zůstal věrným a obětovným synem vlasti své.³⁵⁾

Co se týče Sedláčkova učitelského působení, tuť vidí se nám k tomu ukázati, kterak času svého jeden hlas o tom šel, že nebylo tehdáž muže u nás, který by byl své povolání učitelské tak vysoce pokládal, o jeho nevšední váze, platnosti a důstojnosti tak upřímně přesvědčen býval a v plném vědomí této své vychovatelské platnosti ku každému, buď on osobou sebe výše ano nejvýše postavenou, tak volně a neohroženě přistupoval a věc, o niž mu činiti bylo, tak výmluvně a rázně vyličiti věděl, jako právě náš Sedláček. — Tutéž váhu a platnost přikládal k vědomostem a předmětům, kteréž mu bylo přednáseti posluchačům a žákům svým; což jmenovitě platilo o umění matematickém a geometrickém. Neboť na začátku každého roku školního mluvil o jich platnosti a potřebě s takovou horlivostí a důtklivostí, že se podobalo, kterak žákům svým chtěl takřka ukázati, že by bez vědomostí těchto člověk ani zde na světě šťasten, ani po smrti spasen býti nemohl, rovnaje se u věci té poněkud německému romantikovi Novalisovi, který touže měrou pro umění toto nadšen byl a je vždy a všude velebil.³⁶⁾

Pro svou všestrannou vzdělanost, pro svou nevšední pro vše dobré a krásné nadšenost a horlivost, pro svou upřímnost, loyálnost a vytrvalost Sedláček požíval také přízně, důvěry a vážnosti všech, kdož s ním co činiti měli, jmenovitě pak osob vyšších a vzácných,³⁷⁾ a to v té míře, že mu toho nejedni záviděli a na něho proto nevřeli. Jmenovitě byli to někteří venkovští páni Francové a byrokratové, kteří pokládajíce Sedláčkovu horlivost, ráznost a neohroženost za nemírnou smělost, dotíravost a drzost, rádi by to byli viděli, kdyby — pro jeho snad k nim nedosti ponížené se zachování — byli jej mohli náležitě po-

kárati, ano snad i zavřítí dáti; což se ovšem nedalo tak snadno ve skutek uvéstí.

U věci té vidí se nám ukázati k tomu, kterak sám J. Jungmann r. 1819 psal A. Markovi: že prý tehdejší nejvyšší purkrabí hrabě Kolovrat, ačkoliv Čechům přál, k Dolroovskému se pronesl: „Nepřestane-li Sedláček dráždit Němců, že jej dá zavřítí!“ — Avšak máme za to, že nadepsaný pán nikdy tak se nepronesl, anobrž ani tak se nemohl pronést, a že celou tu věc sluší pokládati mezi liché historky a klevety, kteréž tehdejší ramenáři našemu Jungmannovi z příčin jistých donášeli a on je ve své osamělosti a úzkostlivosti za pravdivé míti i dále rozšiřovati se nerozpakoval. Neboť máme toho jistou vědomost, že Sedláček při všelike své vlastenské horlivosti a neohroženosti přece nikdy tak nemluvil a nejednal, aby se v tom bylo mohlo spatřovati i jen nějaké „dráždění Němců aneb uražení vyšších osob úředních.“ Anobrž dával vždy na jevo největší oddanost k nejvyššímu panovníku jakož i úctu k úřadům představeným a choval se šetrně k Němcům i obcházal s nimi důvěrně, pokud se slušně měli k národnosti naší. Ukazujeme u věci té mimo jiné k básni: „*Vlastenec*“, kterou Sedláček r. 1820 zahájil časopis „*Čechoslav*“, v níž mluví takto:

„ Král náš ať žije
 Ať žije vláda
 Němec ať žije, kdež Čechův nechce pád,
 Každý z nás vije mu věnec pocty rád.
 Jen kdo smrt Čecha zhoubou chce jazyka,
 Na toho, pln vzdechu, národ si nařiká!“

Mimo to sluší uvážiti, že hr. Kolovrat po všechn ten čas co nej-laskavěji a nejdůvěrněji se měl k Sedláčkovi, že jej vybízel k českým pracím literárním a k vytrvalosti na dráze spisovatelské a naopak, že Sedláček hraběti Kolovratovi své práce literární oddával a jej básněmi, řečmi veřejnými i sice velebíval a zbožňoval. Hledíc ke všemu tomu nelze tudíž za to míti, že by spanilomyslný a národnosti naší milovný pán tento času svého něco takového o Sedláčkovi byl promluvil; anobrž bylo-li tehdež něco podobného o Sedláčkovi mluveno, sluší za to míti, že to nevyšlo z úst Kolovratových, nýbrž z úst jiných, a nad to snad i v směru a způsobu jiném a nikoliv nadepsaném. Co se pak týče loyality Sedláčkovy, tuť jsme nejednou od přátel jeho slýchávali, že téměř každé desáté slovo Sedláčkovy bylo: „*Král, národ a řeč naše*“, aneb „*Císař pán ať žije!*“ a že „*živ jsa jen pro císaře, s císařem i umřel!*“ Kteréžto poslední rčení vztahovalo se k tomu, že Sedláček jsa v posledních dnech choroby své na smyslech již pominulý, neustále jenom o J. M. Cís. Pánu, jakožto osobě přítomné, mluvil a s ním se obíral.

Podivný pořádek čili lépe řečeno chaotický způsob, jež bývalo spatřiti v soukromém obydlí Sedláčkově, vylíčil trefně žák a přítel jeho J. Jind. Marek v nadepsané biografii. (Čas. Č. M. 1836, str. 58.) Slyšeli jsme ovšem nad to času svého vypravovati i leckterou ještě anekdotu k věci té se vztahující, jejížto pravost nebo lichost nechceme tuto šířeji vyhledávati. Avšak připomínáme, že starý a důvěrný přítel Sedláčkův, J. L. Ziegler, jež Sedláček téměř každého roku o práz-

ninách v Hradci Kr. a Chrudimi navštěvoval, nám nejdennkráté vypravoval, kterak po každém odjezdu Sedláčkově domácí Zieglerovi skoro celý týden měli co dělati, nežli pokoje, v nichž Sedláček přebýval, zase jaks taks upravili a spořádali a jmenovitě věci, kteréž on při svém kvapném odchodu byl tam zapomenul, založil nebo pohodil, a to nezřídka dosti vzácné a drahocenné, vyhledali, očistili a za ním zpět poslali.

IX.

Sedláčkovy práce literární vyčteny byly již několikráté v jiných časopisech a pojednáních; jmenovitě v Jungmannově Historii literatury české r. 1849, v Slov. Nauč. a v Srbově biografickém nástinu. O Sedláčkových dílech vědeckých promluvili jsme za příčinou jich nevšední platnosti literární již výše zevrubněji. Co jeho básnických prací se týče, k těm ovšem nelze přikládati míry příliš kritické; jsoutě to z větší části veršování, kteráž Sedláček zdělal a improvisoval v největším kvapu, když a jakkoli se příležitost k tomu udála, při čemž svůj plod duševní také ihned za tepla, jsa ještě všecek rozčilen, přítomným tu hostům a přátelům stentorským hlasem svým předčítal a přednášel. Pročež nelze se také diviti, že — jakož sám říkával — „sypaje verše z rukávu“ v takovémto spěchu vedle veršů na mnoze dobrých a vzletných, i vroucí a vznešené v sobě city obsahujících, splodil a k místu přivedl také verše plané a nedokonalé.

Že se Sedláček v letech dvacátých co nejhorlivěji zasazoval o rozprodávání a rozšiřování knih a časopisů českých nejen mezi žáky a přátely svými v městě Plzni, anobrž v celém tamním okolí (což činil obyčejně s nemalou svou škodou materiální),³⁸⁾ o tom jsme již výše promluvili. — U věci té bývalo mu pravidlem: „Bez obětí hmotných nelze se nadíti nějakého zdaru a pokroku v literatuře; jalovou pochvalou a pouhou laskavostí žádná kniha k místu nepřijde; zdeť *peněz* zapotřebí. Opravdový vlastenec musí kupovati každou knihu českou i odebírat každý časopis vlastenecký, třeba je nečítal, alespoň pro pomáhání literatuře a spisovatelům. I nemůže-li sám knihu a časopis kupovati a odebírat, má alespoň jiných k odebírání a kupování horlivě povzbuzovati!“

O město Plzeň Sedláček nabytí zásluh neocenitelných, ano monumentálních. Jmenovitě hledíc k národní jeho ožilosti, musíme ji téměř jediné na vrub Sedláčkův klásti. Neboť nebyti v letech dvacátých (1816—1830) našeho Sedláčka v Plzni, bylo by město toto přes všelikou svou slávu historickou a někdejší svou pravověrnost nyní městem tak odnárodněným, němectvím a cizáctvím tak prosáklým, jakož jimi jsou nyní Liberec, Č. Lípa, Most, Žatec, Litoměřice, Budějovice a jiná poněmčená města v Čechách a na Moravě, ano „*slavná někdy a pravověrná naše Plzeň podobala by se nyní skutečně starému slabikáři, z něhož jenom desky pozůstaly, listy však až na nějaký capart byly vytrhány a zmařeny!*“

Bohužel, že — jakož to již na tom světě bývá — i obyvatelstvo

plzeňské záhy po smrti Sedláčkově takřka naprosto zapomenulo na vše, co byl tento spanilomyslný muž k dobrému města toho, co národnosti a dobročinných ústavů se týče, po dvacet let před se bral a k místu přivedl. Ano sama důtklivá v č. 17. Novin Plzeňských r. 1864 k tomu konci pronešená slova, aby město Plzeň ze své dosavadní nešetrnosti k svému někdy křisiteli a dobrodinci procitlo a alespoň rozpadlý a zapomenutý již hrob jeho obnovilo a památku jeho jakž takž oslavilo, zůstávala delší čas hlasem volajícího na poušti! Teprv r. 1879 odčiněna jest tato nešetrnost a nevděčnost tím, že na plzeňském hřbitově u sv. Mikuláše pomocí spolku „Svatobora“ zdělán jest Sedláčkovi důstojný náhrobník a že budova, kdež po tolik let blahodárně působil a kde zemřel, ozdobena jest deskou pamětní a přičiněním tamního spolku přátel vědy a literatury české vydána jest k té slavnosti monografie, v níž stručně vypsány jsou příběhy života Sedláčkova a oceněny jeho zásluhy o literární a milosrdné ústavy plzeňské.³⁹⁾

Dobrá *podobizna* Sedláčkova s autografem a heslem jeho: „*Vše pro ctnost, pro vlast, pro krále*“ vyšla nedlouho po jeho smrti přičiněním redakce Časopisu pro kat. duch. k tomu konci, aby užitek z jejího rozprodání vytěžený obrátil se k dobrému opatrovny plzeňské. Při tom pak připomínáme, že Sedláček na takoveto podobizny nemalou váhu kladl a že nejedenkrátě svým přátelům a známým a zvláště všem literátům českým ústně i písemně důtklivě přimlouval, „aby ještě za čas o to se postarali, by vyobrazení jich podoby od nějakého důkladného malíře čistě a zdařile se vyhotovilo. Neboť neleží-li jim samým pro jich osobu na tom, anobrž záleží na tom vlasti a literatuře naší, poněvadž jak jich jména tak i podoby jejich patří vlasti, kterých ona jako drahého pokladu zachovati touží a od nich své cti a slávy slušně očekává, aby se říci mohlo:

Externis veluti celebrantur jure Penates,
Sic sua quae jactet nomina Čechus habet!“

Pročež snad nemíneme se s pravdou, tvrdíce, že asi jenom Sedláčkovi máme děkovati, že se nám zachovaly věrné podobizny bratří Nejedlých, Š. Hněvkovského, J. Jungmanna, J. L. Zieglera, J. Devotyho, V. Pešiny, M. D. Rettigovy a jiných tehdejších vlastimilů a literátů.

Končíce toto biografické vypsání nadějeme se do známé shovívavosti laskavých čtenářů, že nám nebudou na zlou stránku vykládati, že jsme je zaneprazdňovati směli přítomnou vzpomínkou na muže, který právě před šedesáti lety spisy svými záhájil vědeckou, exaktní literaturu českou, který co vlastenské horlivosti a obětovné spanilomyslnosti se týče, času svého měl u nás málo sobě rovných a jemuž naše královská, pravověrná Plzeň děkovati má své národní vzkříšení, oživení a vzkvétání!

PŘIPOMENUTÍ.

¹⁾ Povýšení toto dalo se za rektorství dra. Aloisia Davida s velikou slavností dne 28. srpna r. 1816, ježto téhož dne byl uveden tehdejší arcibiskup pražský V. Chlumčanský z Přestavlk v hodnost nejvyššího kancléře university pražské. Mimo Sedláčka byli tehdejší ještě dva premonstráti teplští a professori plzeňští (Ferd. Kugler, prof. náboženství, a Michal Tampler, prof. fyziky) povýšení na hodnost doktorů filosofie, jichž promotorem byl dr. Frant. Titze, prof. dějepisu na pražské fakultě filosofické.

²⁾ V den výroční slavnosti sv. Bartoloměje r. 1816 Sedláček kázal jazykem českým tolikéž v arciděkanském chrámu P. plzeňském, pojednav v kázání tom vážně a důkladně o zásluhách apoštolů Páně o rozšiřování křesťanství a o potřebě dobrého vychování mládeže. Kázání to vyšlo ještě téhož roku v Praze tiskem u veřejnost a jest to první tištěná česká práce Sedláčkova, kterouž jméno jeho vlastencům českým tehdejší ve známost vešlo. (Viz Hýblovy *Rozmanitosti* E., str. 71.)

³⁾ Báseň tuto čteme v souvěkých časopisech, odkud jest přetištěna v Jungmannově *Slovesnosti* r. 1820 str. 18. Začíná takto:

„Díky Tobě! jasný, velkomocný králi,
Že nás Čechy opět vlasti daroval,
Tobě znějí naše vroucné, vděčné chvály,
Jimž jsí milý jazyk zhouby zachoval;“

a pokračuje ve svém nadšení vidí básník horující, kterak

„Český lev se zdvíhá, mužně hřívou třesa,
Že zas jazyk český vzhůru vstupuje:
Čtrnáct millionů Slovanů teď plesá,
Že jim milost pod Tvým žezlem panuje!“

⁴⁾ Z toho, co jsme tuto o Sedláčkově vyučování řeči české na ústavech plzeňských připomenuli, jest vyrozuměti, kterak vláda tehdejší k nařízením r. 1816—1818 o tom vydaným z počátku skutečně jakés zření měla, a že by se takto alespoň na těch učilištích, kdež na onen čas bylo spůsobilých a ochotných k tomu mužů (jakož byli: J. Jungmann, J. L. Ziegler, Fr. Svoboda, V. Klicpera, J. Chmela, J. V. Sedláček, V. Al. Svoboda, Fr. Šír, Fr. Bezděka, A. Liška a j.) nějakého, věci naší příznivého účinku bylo mohlo dodělati, kdyby bohužel nedlouho na to zlomyslným osočováním a hanebným udavačstvím zlopověstného prefekta Petritsche a jemu podobných Čechofagů i tato skrovná naděje a činnost nebyla utuchla a takřka docela na zmar nepřišla.

⁵⁾ V Hýblověch *Rozmanitostech*, Krameriově *Čechoslavu* a *Dobrozvěstu* i v Zieglerově *Dobroslovu* čteme již v letech 1817—1822 nejednu básnickou práci, vyšlou z pera tehdejších posluchačů Sedláčkových: V. Zítka, J. J. Marka, J. K. Macána a j.; jmenovitě byl to V. Zítek, který již r. 1817 k jmeninám svého učitele J. V. Sedláčka (23. dubna) sepsal báseň slavnostní, jižto čteme v Hýblověch *Rozmanitostech* G., str. 87.

⁶⁾ Báseň ta byla vytištěna r. 1818 ve Vídeuském národním ústavě J. N. Hromádky 8. str. 36. a skládá se z 15 strof osmírádkových, začínajíc:

„O Plzni, sídlo Čechů starožitné,
Ty plodná máti slavných českých hlav,
O sídlo obrů, sídlo nedobytné,
Chraň zmužile své národnosti stav“

vyčítá v 5, 6. a 7. strofě všechny někdy v Plzni narozené muže slavné a povzbuzujíc v dalším svém znění nynější obyvatelstvo k sebedůvědě národnímu a k vzdělávání jazyka mateřského, končí slovy:

„Jak se zase vlasti hodnou staneš,
Když v chvatu tomtž vězet nezůstaneš,
Tvě jmě se bude v Čechách zase stkvít,
Tvou památku Čech věrný vděčně ctít!“

⁷⁾ *Paměti Plzeňské* vyšly tiskem v Plzni r. 1821 v 8° s vyobrazením staré Plzně, písmem a nákladem Leop. Rainera, knihkupce a knihtlačitele tamtéž.

⁸⁾ Bodejž nyní, kdežto bohatý a důležitý archiv města Plzně jest již spřádán i také museum městské tamtéž zřízeno, někdo z tamních milovníkův a znatelů dějin tohoto, po Praze nejlidnatějšího města Českého, zasadil se o sepsání zevrubné a pragmatické historie Plzeňské, čímž by zajisté domácí historii politické a kulturní nemálo bylo poslouženo!

⁹⁾ Jmenovitě mimo jiné hry české byla také na divadle plzeňském vlastenská činohra: *Osvobození Plzně od Táboritů* (tuším dle známé Fischerovy činohry: „Belagerung von Pilsen“ zdělaná) u přehojném účastenství obecenstva dne 11. dubna r. 1818 ponejprv provozována a napotom opakována.

¹⁰⁾ Skladba ta vyšla tiskem s tímto titulem: *Křístus skrze své umučení oslaven*. Zpěv o utrpení Páně, v 4 hlasích se sbory a úplnou hudbou, kterou složil Aug. Bergl; zčeštil dle hudby J. V. Sedláček. V Plzni 1820. 33 str. (česky a německy).

¹¹⁾ Což jmenovitě platí o herecké společnosti Hilmarově, kteráž v zimní saisoně r. 1829—30 v Plzni delší čas se zdržovala a působením Sedláčkovým a jiných vlastenců plzeňských vedle německých také české hry provozovala (Loketský zvon, Loupežníci na Chlumu, Berounské koláče, Hedvika a j. v.). U téže společnosti byli tehdaž také J. K. Tyl a panna *Forcheimova* (později paní Skalná čili Tylová). Jakož se byl J. K. Tyl již času toho zanášel myšlenkou, zaraziti českou kočující společnost divadelní a tento svůj úmysl se Sedláčkem byl sdělil, schvaloval Sedláček nejen takový záměr Tylův, anobrž vybízel jej důtklivě k provedení tohoto, k vzdělávání řeči a povznesení a ušlechtnění života sociálního vysoce platného úmyslu jeho.

¹²⁾ Podobná sbírka k dobrému pohořelé matky Sedláčkovy učiněna přátely jeho tolikéž v lázních Mariánských i v Praze (tuto přičiněním Fr. Štěpničky), začož Sedláček napotom veřejně své díky vzdal veškerým šlechetným dárcům v Čechoslavu r. 1820 str. 215.

¹³⁾ Zvláště zajímavý jest způsob, jakým Sedláček ve svazek přátelský vešel s *Ant. Markem*, mužem, co naší národnosti se týče, času svého vůbec na slovo braným. Byv hluboce dojat „ohnivými básněmi a vlasteneckými provoláními“ našeho Sedláčka, A. Marek podal mu ruku svou ke svazku přátelskému listem z Hrubé Skály r. 1820 poslaným, který jak formou tak i obsahem svým na onen čas jest vůbec čtení hodný. (Viz Čechoslav r. 1820, str. 73.)

¹⁴⁾ Jak důvěrně a upřímně Puchmajer tehdaž lnul k našemu Sedláčkovi, tomu vyzrozuměti ze všech listů, jež onen tomuto po ten celý čas posýlal. Tak ku př. dne 21. července l. 1818 Puchmajer píše Sedláčkovi takto: „ V neděli Vás nepochybně v Mirošově (u Vojt. Nejedlého) uvidím a zas na několik neděl okřeji; nebo *kdykoliv s Vámi se sejdu, jest mi, jako bych Vaši horlivostí vlasteneckou se občerstvil a zmladl*“ — Dne 1. ledna l. 1818 psal též Sedláčkovi: „ Žádám, byste hlas svůj po Čechách, *maje mnoho dopisovatelů po Čechách*, rozeslal a zval básníře k doplnění mé sbírky k 6. dílu: Štěpničku, Marka a jiné. Štěpničkovu ódu na Vás míním i tam, proto že se mi zvláště líbí, vzíti. Ódu Vaši na Plzeň nedávejte, prosím, tisknouti, ale hodně mnoho, třeba obšírnějších not připište a mně zašlete, by svazek můj okrašlovala.“

¹⁵⁾ Viz C. k. Vlast. Noviny 25. ledna 1820.

¹⁶⁾ Jakožto pomůcku k domácím dějinám literárním a kulturním smíme tuto vyčístí spolky čtenářské, času toho v Čechách vzešlé. Byly tyto: a) Společnost *radnická*; b) *spáleno-poříčská*; c) *nepomucká* (působením děkana a vikáře Baubele zaražená); d) *v Chlumci n. Cidl.*; e) *litomyšlská*; f) *ouvalská* (J. Pleskotem, tamním mlynářem a národovcem, zřízená); g) *prachatická* a h) *heřmano-městecká*, kteráž vlastně byla ze všech nejstarší, ježto její statuty již r. 1818 jiným spolkům, jmenovitě také radnickému a poříčskému byly za vzor a za základ (viz Fialky str. XXIV.), avšak nevíme, byla-li a kdy od vyšších míst schválena. (Čechoslav 15. ledna l. 1820.)

¹⁷⁾ J. L. Ziegler, jež Sedláček téměř o každých prázdninách navštěvoval, nám nejednokrát vypravoval o zajímavém příběhu tomto, a to s nemalou rozkoší duševní i jakousi samolibostí, ježto pokládal důmyslného původce pocty této,

M. Zd. Poláka, co se vlasteneckého vzdělání týče, jaksi za svého vychovance a opatrovance.

¹⁸⁾ Báseň ta začíná: „O kýmž možno mžikem horoucí cit vlítí“ a končí „Mne pak láska Tvá kýmž ještě k sobě vine, když Tě Fama po všem světě roznese,“ a byla vytištěna v *Rymovnicku* Puchmajerově str. XVII. a ve Fialkách Puchmajerových str. XX.

¹⁹⁾ Dílo to vyšlo s titulem: „*Puchmajerův Rymovník aneb rymovní slovník*, jež vydal a životopis Puchmajera připojil Josef V. Sedláček a t. d. V Plzni 1824. 8° str. XXXXVI. a 151. s podobiznou Puchmajerovou.“ Sedláček oddal spis ten hr. Kašparovi ze Šternberka, prvnímu volenému presidentu česk. nár. Musea s obšírným přípisem a básní, v nichž jeho zásluhy o zřízení ústavu toho široce se vyličují a oslavují.

²⁰⁾ Vychází to z nejednoho listu Sedláčkova, přátelům a známým jeho tehdež u věci té zasláno. Tak psal na př. dne 23. února l. 1819 příteli J. L. Zieglerovi: „ k novému roku Vám všechno dobré z celého srdce přeji. Že nejsem hubař, to jste z Ném. Praž. Novin Nro 87. 28 Nov. str. 918 uviděl. Tak chvalně o českých mužích zřídka kdy v němčině se mluví. Za to však také jak od Vás tak od p. Pospíšila museum mnoho, velmi mnoho očekává. Já jsem nejv. p. purkrabí připověděl a přednesl, že již v mé (v Hradci) přítomnosti p. Pospíšil ke 100 zl. v subkripci pro museum měl s tou výminkou, aby to pro češtinu vynaloženo bylo. On to schválil a my ty příspěvky očekáváme.“ — (*Lumír* 1857, str. 328 a 355.) Viz též *Čechoslava* 1822 11. ledna a V. Nebeského: *Dějiny Musea Českého* 1868 str. 17, kde jmenovitě čteme takto: „Zvláštní horlivostí vynikali mezi sběrateli dr. Vojt. Sedláček, professor na filos. ústavu v Plzni, a dr. J. L. Ziegler, prof. theol. v Hradci Kr., tak že výbor musejní v instrukci, r. 1824 sběratelům vydané, oba za příklad uvozuje, kterak horlivá činnost sběratele k zvelebení musea přispěti může, neboť sebralo se v Plzeňském a Hradeckém kraji na penězích více, než ve všech ostatních krajích dohromady . . .“

²¹⁾ Viz přípis, kterýmž Sedláček věnoval Puchmajerův *Rymovník* Kašparovi hr. ze Šternberka a přidanou k tomu báseň V. Nejedlého, v nichž obou velebí se rod Šternberský a vyčítají se literární a jiné zásluhy hraběte jmenovaného. — Takto Sedláček napsal a tisknouti dal také: „*Ódu ku poctivosti Fr. Ant. hraběte Libšteinského z Kolovrat za příčinou vydaného prohlášení o založení Českého Museum 16. dubna 1818. 8° str. 8.*“, a rozeslal je po Čechách, Moravě a Slovensku i přednášel ústně při rozličných příležitostech

²²⁾ Báseň ta začíná takto:

Plesejte, bratří,
Lev náš se zdvihá,
Vlastenec spatří
Brz v Čechách zlatý čas.

František kynul,
A národ okřívá,
I jazyk, jenž hynul,
Zas vzrůstu nabývá.

²³⁾ Touže na dosavadní netečnost obecenstva domácího u věci té. Sedláček volá v nejvěším rozhorlení, „kterak jest tolik českých krajských a menších měst, tolik panství, statků, zámků, dědin, tolik českých far a úřadů, a přece že zřídka kde českých novin k spatření jest, ačkoliv se německých novin celá hejna po každé poště do českých krajů zasílají, tak jakoby v Čechách již více žádného českého ducha nebylo!“ Bohužel že by i nyní ještě podobná tužba nebyla snad zcela nemístná?

²⁴⁾ Viz *Čas. Č. Musea* r. 1880, str. 40—42.

²⁵⁾ Viz *Čas. Č. M.* r. 1869, str. 46.

²⁶⁾ Jakož kniha ta nyní již velmi řídká jest, aby čtenářové naši alespoň poněkud vyrozuměli, o čem asi Sedláček v ní pojednával a jaké terminologie v ní užíval, vyčteme tuto stručně alespoň obsah její: V I. oddělení mluví se o *měřičtví vesměs*; v II. o *délkoměřičtví* (longometrie) a *plochoměřičtví* (planimetrie); v III. o *trojhranoměřičtví* (trigonometrie); v oddělení IV. o *tělesoměřičtví* (stereometrie); v oddělení V. o *řezích* nebo *sečkách kuželových* (sectiones conicae). Mimo to vloženy jsou do knihy té také některé kusy z čisté matematiky a astronomie, totiž: *Základové strojinářství*, *základové písmenopočítářství* (algebra); *vydobyť kořene čtverečného a kostěného*; o *zlomcích desetných*; o *poměrech a srovnáních počtářských*; o *postupnostech měřických a počí-*

tářských; o kruzích na kouli nebeské představených: obzorníku, poledníku, rovníku, stěžejích a ose světa, tažení přímky polední a jiných pojmech z hvězdárství. Vynalezení průměrů koule zemské, vzdálenosti měsíce a slunce od koule zemské, výšiny enamenitější pomocí tlakoměru a výšiny mírnější pomocí spadoměru.

²⁷⁾ Báseň ta vyšla tiskem s titulem: *Hymnus* na Jeho Majestátnost Alexandra I., císaře a samovládce všech Rusů, u příležitosti Jeho slavné přítomnosti v Plzni dne 3. ledna 1823. (Viz *Lumír* 1857, str. 328.)

²⁸⁾ Jungmann jmenoval *Měřicí* (Sedláčkovu „první v tom druhu knihu klassickou.“ (Hist. lit. Č. 1825, str. 501.) — Jak vysoce pak *Šafařík* dílo to pokládal, k tomu ukazuje list, jež dne 24. února 1823 z Nového Sadu, kdež byl času toho ředitelem gymnasia, Sedláčkovi zaslal, v kterémž mimo jiné praví, „že jest to dílo, v němž kovaný umělecký duch v čisté domácí řeči, milouslovanskou srdečností oslazený, zároveň rozum i srdce čitelného čtenáře mocně a neodolatelně zajímá.“ Kterýžto list Sedláček napotom dle celého znění dal vytisknouti v předmluvě ku své české fysice.

²⁹⁾ Theorie ta obsažena jest v předmluvě k Puchmajerovým básním: *Fialky*, v Praze nákladem V. Nejedlého r. 1833 vytištěným. str. XLV—LVI.

³⁰⁾ Viz dopis prof. Št. Zäupera z Plzně dne 18. května 1828 do Novin pražských zasláný; pak Čas. Č. M. 1829. II. str. 91 a III. str. 120, a *Lumír* l. c.

³¹⁾ Sedláček vzdělal totiž r. 1834 pro české divadlo plzeňské žert dramatický: *Šest a dvacet před soudem*; za příčinou příchodu cis. Františka I. r. 1834 do Čech, a nastoupení císaře Ferdinanda I. na trůn r. 1835 složil básně příležitostné; po osudném požáru věže arciděkanského chrámu P. plzeňského dne 6. února 1835 vzdělal báseň: „*Věž plzeňská v plamenu*“ a v lednu l. 1836 báseň příležitostní k slavnému odevzdání poháru, cis. Ferdinandem I. střelcům plzeňským darovaného, ježto byla i jeho poslední prací literární. — V Srbově životopisném nástinu str. 29. čteme, že Sedláček složil také několik písní znárodnělých a jmenovitě i vůbec známou a oblíbenou: „*že peníze světem vládnou*...“; připomínáme však, že Sedláček píseň tuto nezdělal, ježto text i nápěv její jsou práce *Jos. Vorla*, kaplana někdy žebračského a potom exposity zdického, kterýž ji a několik jiných ještě písní českých v letech třicátých složil a instrumentoval ku potřebě divadelních ochotníků žebračských.

³²⁾ Sedláček jmenovitě podal do časopisů vídeňských mimo jiná sepsání: „*Přehled* (Skizze) historie města Plzně, vypsání zámku Plasského, topografické vypsání lázní Mariánských a j. v.

³³⁾ Sedláček počínal sobě jakož obyčejně i v této věci tak horlivě a neunavitelně, že v krátkém čase sebral výše čtyř set čestných úřadů, kteří k ústavu tomu jistými sumami ročně přispívali. Seznámiv se totiž na svých cestách a v lázních Mariánských a Teplických téměř se všemi vzácnějšími hosty z Rakous, Němec, Polsky, Rus a jiných krajín tam přicházejícími, vyzýval je jakož i své dosavadní přátely a známé v Čechách a na Moravě, aby se stali čestnými členy opatrovny plzeňské; čemuž oni u veliké části vyhověli, tak že se v m. květnu r. 1835 čítalo již k 400 takových úřadů čestných, mezi nimiž byli velmožové a učení ze všech měst německých a jmenovitě i baron Rothschild z Frankfurtu n. M., který ročně přispíval k opatrovně té 100 zl. (Viz list Sedláčkův k J. L. Zieglerovi, dne 12. května 1835 psaný, v *Lumíru* l. c.)

³⁴⁾ Čtení hodný nekrolog tento zůstal u nás docela nepovšimnut. I nelze nám při tom nezmíniti s, kterak sbírajíce pomůcky k životopisu Sedláčkovu s nemilým překvapením jsme vyrozuměli, že německé žurnály po jeho smrti i před tím již obšírněji, vroucněji a nestranněji o něm promlouvaly nežli naše domácí časopisy, z nichž toliko *Boleslavan* r. 1862 č. 30. a 31., a *Plzeňské Noviny* r. 1864 č. 17. zevrubněji na spanilomyslného a zasloužilého muže toho sobě vzpomenuly, při čemž jmenovitě *Noviny* Plzeňské obyvatelstvo tamní, jemuž Sedláček za svého živobytí tolikerych obětí přinesl a tolik dobrého spůsobil, důtklivě vyzývaly, aby alespoň zanedbaný hrob tohoto svého dobrodince obnoviti neváhalo! (Viz u věci té: *Kriket, Wanderungen durch einen grossen Theil von Mähren, Schlesien, Böhmen*. Wien 1838, S. 152. *Oester. Morgenblatt*. 1837 No. 25, 31 a 40. *Bäuerle, Teaterzeitung*, 1836 No. 36. *Lederer Ignaz: Erinnerungen an Pilsen* 1862, S. 320. *Loggendorff J. C. Biografisch-liter.*

Handwörterbuch der exakten Wissenschaften. Leipzig 1862 II. S. 808. *Wurzbach C. v. Biographisches Lexikon* XXX. S. 279.)

³⁵⁾ Nám ještě živě tane na mysli, kterak Sedláček s opravdovou otcovskou srdečností a neobyčejnou vlasteneckou horlivostí s námi a několika svými bývalými žáky promlouval, když jsme jej dne 13. list. l. 1834 v Praze byli pozdravili. Téhož dne byl totiž prof. *Fr. J. Smetana* povýšen na hodnost doktora filosofie na universitě pražské, kam se byl také Sedláček z lásky k Smetanovi dostavil, jedá při velmi nepříznivé povětrnosti celou noc z Plzně do Prahy, aby jenom tomuto oslavení svého přítele a kolegy mohl přítomen býti. — Taktéž nelze nám zapomenouti, jak vysoce Sedláček dojat a skličěn byl, když o vánočních prázdninách r. 1835 přišel do Prahy, nabyt tam zprávy o osudné katastrofě, která nedlouho před tím potkala našeho *F. Čelakovského* a jak horlivě a prosebně na to u vyšších míst v Praze a jmenovitě u tehdejšího nejvyššího purkrabí hr. Chotka o věci té, ovšem že bez platného účinku, promlouval a Čelakovského se ujímal.

³⁶⁾ Sedláček položil tolikéž dvě z podobných rčení Novalisových jako motto k své české geometrii takto:

„Wer ein mathematisches Buch nicht mit Andacht ergreift und es nicht wie ein Gottes Wort liest, der versteht es nicht!“ a

„Die Mathematiker sind die einzig Glücklichen. Der Mathematiker weiss alles; er könnte es, wenn er es nicht wüsste!“

³⁷⁾ Mimo jiné velmože domácí a osoby vzácné byl zvláštním příznivcem našeho Sedláčka i tehdejší vlastimilovný hrabě Frant. Dejm ze Stříteže, v jehož společnosti Sedláček vykonal dvě delší cesty, a to r. 1826 po Moravě a r. 1829 po jižním Německu; jeho pomoci peněžité užil Sedláček také při vydávání svých děl literárních, jmenovitě své fysiky.

³⁸⁾ Nebylť ti, jimž Sedláček knihy od knihkupců a tiskařů mu zaslaué rozprodával, vždy tak svědomiti, aby mu byli sumu za ně povinnou náležitě a v čas zapravili; pročež on sám celý účet knihkupecký ze svého zapravovati nucena se viděl. Tudiž také v pozdějších letech častokráte na to toužil, připomínaje, „*kterak se českou literaturou zakrvácel*.“

³⁹⁾ Spis ten námi již několikráte přivedený vyšel s titulem: *Spisovatel Josef Vojtěch Sedláček*. Životopisný nástin, sepsal *Adolf Srb*. V Plzni 1879. 8° str. 52 se světlopisnou podobiznou a autografem Sedláčkovým.

VOJTĚCH NEJEDLÝ.

KNĚZ A BÁSNÍK. ¹⁾

Jak jako ve východních Čechách — v Hradci Králové — na konci minulého století vzešel vzácný trojlístek vlastenecký, ze *St. Vydry*, *Jos. Rautenkrance* a *Jos. L. Zieglera* se skládající, tak i na západě Českém v starobylém Žebráce narodilo se téměř tou dobou tré mužů, jež vším právem sluší pokládati mezi nejhorlivější křisitele národa českého, totiž *Šebestián Hněvkovský* a bratři *Jan* a *Vojtěch Nejedlý*. Život a působení prvního z nich vylíčil šířeji r. 1870 V. Š. K. ve spisku, k slavnosti odhalení památní desky dne 29. června r. 1870 na rodném domě Šebestiána Hněvkovského v Žebráce zdělaném a vytištěném. O životě a působení Jana Nejedlého psali jsme my zevrubně r. 1877 v Osvětě a na str. 88—166 spisu přítomného, k čemuž tuto ukazujeme. Co se však týče Vojtěcha Nejedlého, ačkoliv byl času svého jedním z nejpilnějších dělníků na naší tehdejší lodi ležící roli dědičné, nemáme — kromě některých zde onde roztroušených zpráv — až po tu chvíli zevrubnějšího vypsání jeho života a nestranného ocenění jeho literární činnosti. Pročež zdělali jsme alespoň přítomný nástin biografický a podáváme jej jakožto pomůcku k pragmatické historii našeho národního vzkříšení a znovuzrození tuto u veřejnost.

Vojtěch Nejedlý narodil se dne 17. dubna r. 1772 v m. Žebráce v Čechách jakožto prvorozený syn otce Jana Kř. Nejedlého a matky Anny rozené Frydlové. Otec Jan, jsa zámožný mistr řeznický, byl pro svou rozšafnost, vzdělanost a správnost mezi spolusousedy svými vůbec na slovo brán, kdežto manželka jeho Anna vynikala něžností a spanilomyslností svou. Jakož se bylo nadíti, pečovali rodiče tito co nejbedlivěji o dobré vychování dítek svých vůbec a předkem nadepsaného prvorozence svého Vojtěcha, který již ve škole domácí nevšední chápavostí a vědomostmi pozornost svých učitelů na sebe obracel.

Vycvičiv se v základních vědomostech ve škole Žebrácké k radě a přimlouvání tehdejšího katechety Václava Lahody, později faráře svato-havelského v Praze a konečně děkana brandýsského, Vojtěch Nejedlý poslán jest r. 1783 do Prahy, aby se tam na hlavní škole a potom na gymnasiu Novoměstském, kdež vyučovali tehdejší kněží řádu pobožných škol, vycvičil v němčině a latině i jiných ještě vědomostech. Zde Vojtěch Nejedlý dostál zúplna očekávání rodičů svých, vynikaje mravností a

pilností nad své spolužáky v té míře, že byl proto podělen i cís. stipendiem. Ve školách těchto vzdělával se Vojtěch Nejedlý důkladně v jazyku německém a latinském i cvičil se také v jazyku řeckém, na gymnasiích tehdejších nevalně pěstovaném; při tom učil se tolikéž jazykům francouzskému, anglickému a vlašskému a prospíval v nich při své nevšední bedlivosti tak dobře, že již jako humanista oblíbené času toho klassiky francouzské, anglické a vlašské: Fenelona, Marmontela, Floriána, Addissona, Goldsmitha, Tassa, Boccaccia a j. v. v jazyku původním dobře mohl čítati a vykládati.

Času toho byla však vzešla válka s Turkem a dospělejší studující přistupovali k vojsku císařskému, byvše povyšováni ihned na důstojníky. I nescházelo tehdejších mnoho, že by i náš Vojtěch Nejedlý společně se svým o něco starším krajanem Šebestiánem Hněvkovským byl opustil studia svá a vstoupil pod korouhev válečnou. Že však jich rodičové k tomu nechtěli přivolit, opustili oba přátelé od válečného úmyslu a setrvali na studiích svých.

Když Vojtěch Nejedlý odbýval třídy humanitní, poslán jest také mladší bratr Jan na studie do Prahy, a to nejprve na hlavní školu piaristickou a potom na gymnasium Staroměstské. Po všech ten čas byl Jan Nejedlý svěřen péči a opatrování svého o čtyři léta staršího bratra Vojtěcha, který byl tu jeho opravdovým mentorem, jsa jemu radou i pomocí vždy při ruce a pečuje upřímně o všeliké jeho potřeby duševní i hmotné a jmenovitě pomáhaje mu také při cvičení se v jazyku řeckém, francouzském a anglickém. —

Vojtěch Nejedlý sám zanášel se tehdejších velmi pilně se zkvétající času toho literaturou německou, jmenovitě básnickou, i pokoušel se k vyzývání profesorů svých, kteří hovějíce toliko němčině a latině, jazyka českého na dobro sobě nevšímali, anobrž jím jakožto nevzdělaným a sprostým vůbec opovrhovali, tolikéž v básnění německém. Čítaje bedlivě díla Bürgerova, Wielandova a předkem Klopstockova, zamiloval sobě zvláště Hermanna, vítěze nad Římany, a chtěl k oslavení hrdiny tohoto a jeho Thusneldy sepsati širší epopeju; avšak upustil brzo po té od tohoto úmyslu svého, obrátiv své zření k literatuře české, až dosaváde nevšímané a jemu neznámé.

Jakož jsme již na jiném místě připomenuli, byla času toho, když Vojtěch Nejedlý konal svá studia na gymnasiu Novoměstském, národnost a řeč česká v největším opovržení a klonila se takřka již k úplnému úpadku. Avšak právě když jí největší nebezpečení vzcházelo, povstalo několik mužů rázných a vlastimilovných, kteří nešetříce práce ani obětí hmotných, jali se ujímati jazyka českého co drahého dědictví od ctihodných praotců nám zůstaveného, a zasazovali se o jeho zachování, vzdělávání a rozšiřování. Hlasy a spisy mužů těchto, předkem pak nadšeným a neohroženým povzbuzováním ctihodného a milovaného učitele svého Stanislava Vydry, času toho profesora matematiky na pražské fakultě filosofické, byla i tehdejší mládež studující ze své netečnosti k jazyku a literatuře domácí probuzena a k vědomí národnímu přivedena, což tehdejších mělo místa i hledíc k našemu Vojtěchovi Nejedlému.

Vstoupiv r. 1789 z gymnasia Novoměstského na vysoké školy pražské do fakulty filosofické, Vojtěch Nejedlý věnoval všelikou píli svou

důkladnému vzdělávání se v předmětech na fakultě té přednášených, byv při tom srdečným povzbuzováním váženého a milovaného učitele svého Stan. Vydry²⁾ také k tomu přiveden, že se zvláštní horlivostí jal se nyní obracet zření své tolikéž k jazyku českému, v němž se vzdělávati až dosaváde neměl příležitosti. Neboť na gymnasiích vyučovalo se času toho všemu v němčině nebo latině, jazyk pak domácí byl tam obyčejně naříkán a hanoben jako sprostácký a nevzdělaný. Pročež Vojtěch Nejedlý navštěvoval nyní pilně c. k. bibliotéku universitní a čítával tam starší spisy české, jmenovitě díla Veleslavínova, Koldínova, Komenského a jiná bratrská, a hleděl se tolikéž přiblížiti k mužům, kteří tehdaž stáli v čele hnutí národního, jakož byli: V. M. Kramerius, F. Tomsa, bratři Thámové, a zvláště F. F. Procházka a J. Dobrovský. Při tom všem šel našemu Vojtěchovi Nejedlému nemálo na ruku jeho krajan, výše připomenutý Šebestián Hněvkovský, jehož působením byl času toho také v Praze (r. 1790) mezi studujícími universitními a mladšími literáty povstal zvláštní spolek, jehož účelem bylo skládati větší a menší práce literární, obsahu vážného i kratochvilného, a to předkem v řeči vázané a podávati je čas od času tiskem u veřejnost a tím zjednávati jazyku domácímu průchod i v širších kruzích společenských, odkudž byl tehdaž téměř naprosto vyloučen.³⁾

K spolku tomuto, který se dle nejčilejšího člena svého A. Puchmajera obyčejně nazýval *Puchmírovský*, přistoupil ihned také náš Vojtěch Nejedlý a dada výhost dosavadnímu básnění německému, jal se obíratí skládáním veršů českých, řídě se při tom veskrz pravidly prosodickými (přízvukem), kteréž byl J. Dobrovský tenkrát navrhl a uveřejnil. I počínal sobě na to u věci té tak horlivě a zdařile, že byl pokládán mezi nejplodnější i nejoblíbenější básníky české, vůbec mezi nejpilnější tehdaž dělníky na Parnase i na Sioně vlastenském; neboť nebylo na to Sbírky a Časopisu ve vlasti naší vycházejícího, v němž bychom se nedočetali jeho prací básnických, větších i drobnějších, lyrických i epických, jakož i rozličných sepsání v řeči nevázané.

R. 1794 Vojtěch Nejedlý vstoupil do pražského generálního semináře, a skončiv tam studie teologické, dne 17. prosince r. 1797 vysvěcen jest na kněžství. Načež slavil své kněžské prvotiny ve farním chrámu P. u sv. Havla na Starém M. Pražském a byl ihned na to vyslán za kaplana do Drahnoujezda, kdež setrval po dvě léta, načež jej vyžádal sobě za kaplana P. Václav Lahoda, farář u sv. Havla na Starém M. Praž., rodič to Žebrácký. V Praze na kaplanství tomto Vojtěch Nejedlý strávil čtyři léta, kteráž pokládal mezi nejblaženější svého života, požívaje tu za příčinou horlivého vykonávání svých povinností pastýřských a svého vůbec šlechetného, obětovného a lidumilového zachování a jednání úplné spokojenosti a pochvaly jak se strany svých představených tak i obecné vážnosti a lásky všech tamních osadníků. Při tom byl neustále v přátelském spojení se všemi tehdaž v Praze žijícími literáty a vlastenci českými, jakož byli: Vydra, Cornova, Dobrovský, Procházka, Ungar, V. M. Kramerius (jehož expedici a novinárnu téměř každodenně navštěvoval), Tomsa, Rulík, Dlabač, bratr Jan Nejedlý, Pařízek, doktorové Held a Ivan, Vitásek a jiní učenci a umělci, — a vedle svých zaměstnání pastýřských byl neunavitelně činným na poli

domácí literatury prosaické i básnické a podával své práce jednak do „*Puchmírova Sebrání básní a zpěvů*“ (sv. II., III. a IV.)“⁵⁾ jednak vydával je o sobě u veřejnost (*Poslední soud*),⁶⁾ jednak sděloval je v rukopise se svými přátely.⁷⁾

Básnické práce Vojtěcha Nejedlého byly tehdaž vůbec nemálo oblíbeny u obecnstva pražského i venkovského; bývaly přednášeny ve schůzkách společenských a při jiných příležitostech vážných i kratochvilných a jsouce na mnoze — doktorem Heldem, Vitáskem, J. Skřivánkem, učitelem Klatovským, J. E. Doležálkem, J. Rybou a j. umělci — v hudbu uvedeny, rozléhaly se nedlouho na to v celých Čechách i na Moravě, a to tak zhusta, že některé z nich téměř znárodněly; ku př. „Lenka,“ „Ukolébavka,“ „Hrobařská,“ „Spokojený sedlák,“ „Veselý pacholík,“ „Předličky“ a j. v.

Pobyt jako kaplan čtyři léta v Praze Vojtěch Nejedlý dne 17. srpna r. 1802 jmenován jest místním správcem duchovním čili lokalistou v Pečicích, v okrese Příbramském. Byl-li Vojtěch Nejedlý již jako kaplan co nejhorlivěji pracoval na vinici Páně, byl nyní jako samostatný pastýř duchovní tím bedlivějším pastýřem svěřeného sobě stáda, vynikaje v celém okolí svou horlivostí a řečnickou působností v hlásání slova božího a bedlivostí v navštěvování školy tamní a cvičení mládeže v náboženství a jiných předmětech naučných. Pro svou kazatelskou věhlasnost, nevšední pastýřskou horlivost a neobyčejnou lidumilovnost Vojtěch Nejedlý byl v krátkém čase nejen u svých osadníků velice oblíben a od svých duchovních spolubratřích v celém okolí ná slovo brán, anobrž pro svou nevšední vzdělanost a společenskou působnost býval i ve vyšších kruzích ctěným hostem a vítaným společníkem. Jmenovitě docházel tehdaž často na Vorlík, kam od tamní vrchnosti knížete Karla Filipa ze Schwarzenberku — později slavného vítěze u Lipska — a celé knížecí rodiny zhusta býval zván a kdykoli na Vorlík zavítal, jest od jmenovaného lidumilovného velmože co nejšetrněji přijat a opravdově přátelsky ctěn, chován a častován. O spanilomyslném a šlechtetném chování a dobročinném jednání knížete tohoto Vojtěch Nejedlý vypravoval ne jeden vzácný příběh,⁸⁾ velebil vždy jeho lidumilovnost a přívětivost a když r. 1820 smrtí sešel, oslavil památku jeho srdečným truchlozpěvem.⁹⁾

Jakož jsme výše připomenuli, byl Vojtěch Nejedlý času toho pro svou kazatelskou působnost v celém okolí na slovo brán a k slavnostním a příležitostním kázáním zhusta zván a vyhledáván. Pročež také nyní z nejedné strany na něho bylo naléháno, aby své výklady a kázání tiskem u veřejnost podal, by taktéž jiní duchovní mohli jich užiti. Přání tomu Vojtěch Nejedlý také ochotně vyhověl, vydada nákladem svého bratra Jana Nejedlého r. 1806 své nedělní a roku na to příštího 1807 své sváteční a postní kázání; čímž při tehdejší nedostatku podobných prací homiletických jeho duchovním spolubratřím nemálo bylo poslouženo.¹⁰⁾

R. 1806 byla výnosná fara Radnická u Plzně prázdná, o niž se ucházelo několik kandidátů, a mezi nimi také Ant. Puchmajer a náš Vojtěch Nejedlý. Patron fary té hrabě Jáchym Šternberk chtěl ji podati Ant. Puchmajerovi; nechťe však tím jaksi skrátkiti druhého váženého

kandidáta Vojtěcha Nejedlého, hleděl věc tu vyrovnati tak, že faru Radnickou propůjčil Ant. Puchmajerovi, za to pak uvolil se dobrovolně, že Vojtěchovi Nejedlému, pokud by nedostal výnosnější fary, z důchodů svých každého roku dá vypláceti 100 zl. jako pomůcku. Dání to po smrti hr. Jáchyma ze Šternberka potvrdil též dědic jako hr. Kašpar ze Šternberka a nařídil rovněž, aby pomůcka ta Vojtěchovi Nejedlému z důchodů panských byla vyplácena. Když pak Vojtěch Nejedlý dostal se na faru Mirošovskou, k přimluvě a prosbě jeho hr. Kašpar ze Šternberka zůstavil a vypláceti dal sumu tu Šebestiánovi Hněvkovskému, jakožto pomůcku na vychování četné rodiny jeho. — Ježto byl času toho Jan Nejedlý jal se vydávati časopis český „*Hlasatel*,“ byl náš Vojtěch Nejedlý po všechna tři léta (1806, 1807 a 1808), po která vzácný a důležitý časopis ten napotom vycházel, jedním z nejpilnějších spoludělníků jeho; podáváje do něho větší a menší básně, povídky a jiná kratochvilná a naučná sepsání, jmenovitě pak větší velmi zajímavou povídku pro mládež: „*Ladislav a děti jeho*.“¹¹⁾

Setrvav na lokalii v Pečicích čtyři léta a sedm měsíců Vojtěch Nejedlý jmenován jest v březnu r. 1807 farářem na Velíze, blíž Kublova, na panství Točnickém. Fara tato s chrámem sv. Jana Křt. jest osamělá a jedna z nejstarších v Čechách, knížetem Jaromírem již r. 1012 založená na poděkování, že byl šťastně vysvobozen od smrti úkladné, kterou mu zrádlní Vršovcové, překvapivše jej samotného v lese na honbě, na místě tom byli strojili. Zpráva, že Vojtěch Nejedlý má býti přeložen na výnosnější faru Velízskou, zarmoutila vysoce jeho dosavadní osadníky, kteří chtějíce svého vůbec milovaného a váženého pastýře déle u sebe podržeti za to, aby jich neopouštěl, co nejsnažněji jej prosili a k polepšení skrovných důchodů jemu zvláštní desátek odváděti a s ním k vikáři okresnímu do Příbrami odebrati se chtěli, aby tam věc ta byla ujednána a písemně potvrzena, kterémuž přání však nebylo lze již více vyhověti.

Na osamělém Velíze Vojtěch Nejedlý vedl správu duchovní pět let a šest měsíců, a to až do r. 1813, konaje i tu s příkladnou bedlivostí své povinnosti pastýřské a obětuje nad to všeliké své chvíle prázdné vzdělávání literatury české, tak že nemalá část jeho prací básnických času toho vzala svůj původ, aneb dostalo se jí předělání, opravení, vybroušení nebo ukončení. Jmenovitě Vojtěch Nejedlý bavil se po veškeré dlouhé večery podzimní a zimní, kdež k němu obyčejně málo kdo z hostí a známých přicházel, výhradně pracemi literárními, skončiv takto obšírnou epopeji v dvaceti zpěvech: *Přemysl Otakar v Prusích*, přepracovav a opraviv báseň naučnou *Karel IV.* v osmi zpěvech a kromě toho složiv tu nemálo drobných básní lyrických a rozpravných, mezi nimiž čteme i nejednu obsahu politického, za příčinou tehdejších běhů válečných a hnutí politických zdělanou.¹²⁾

Mimo to jal se tehdež také prosaické vypsání z válek křížáckých „*Vratislav*,“ z něhož byl několik kusů podal na ukázkou do *Hlasatele*, předělávati na epopeji v sedmnácti zpěvech. Na „poušti Velízské“ zůstal Vojtěch Nejedlý pět let a šest měsíců ve správě duchovní, získav sobě i tu svou pastýřskou horlivostí, nevšední dobročinností a pravou otcovskou laskavostí srdce všech svých osadníkův, a to v té míře, že oni napotom

po drahně ještě let, když byl již děkanem v Žebráce, zhusta k němu docházeli a jej v rozličných příčinách a potřebách svých za radu a za pomoc žádali. — Bylať totiž r. 1813 prázdná fara v Mirošově u Plzně, o kterou se byl Vojtěch Nejedlý ucházel a ji také dekretem, dne 13. října r. 1813 vydaným, obdržel. — Přestěhovav se na nové své stanoviště, shledal faru i osadu velice zanedbanou a spuštěnou, a to jak v materiálním tak i v mravním způsobu. I přikročil ihned s nemalou horlivostí, obětovností a vytrvalostí k dílu opravnému, nešetře při tom práce ani nákladu a počínaje sobě vždy a všude co pečlivý, opravdově „dobrý pastýř“ stáda sobě svěřeného, a přivedl vším tím v prodlení několika let osadu svou v takový způsob, že se mohla pokládati za vzornou, ano nejlépe spořádanou v celém okolí. Pročež také požíval napotom takové vážnosti, důvěry a lásky jako snad žádný z předchůdců i pozdějších jeho nástupců, což se zřejmě ukázalo, když r. 1826 po třináctiletém působení odtud se ubíral na propůjčené mu děkanství v m. Žebráce.¹³⁾

Po celý čas svého pobytí v Mirošově Vojtěch Nejedlý pracoval, jako již připomenuto, velmi pilně na vinici Páně, avšak nezanedbával při tom i pole literatury domácí. Skládaltě básně a vypsání kratší a širší, opravoval své již hotové práce i započal několik větších děl básnických, jmenovitě epopeji: „*Svatý Václav*.“¹⁴⁾

Jakož Vojtěch Nejedlý sám z Mirošova každého roku navštěvoval bratra svého Jana v Praze, scházaje se tam zároveň s přátely a známými staršími a mladšími: Puchmírem, Hněvkovským, Rautenkrancem, Štěpničkou, Sedláčkem a j., vyzýval tolikéž nyní přátely tyto do Mirošova „k schůzkám přátelským,“ kamž oni také každého roku alespoň jedenkrát — na pouhý výroční, posvícení, visitací školní, k jmeninám Nejedlého, nebo při jiné příčině — dojížděti neváhali, anobrž i sám Dobrovský, kdykoli byl v lázních Mariánských aneb v tamním okolí, neopomenul do Mirošova zavítati. Při takovýchto schůzkách — kdež (jak A. Puchmír žertem říkával) celý český Parnas na faře Mirošovské byl shromážděn — bavili se přítomní tu přátelé co nejsrdečněji, rozmlouvajíce o svých pracích literárních a činíce návrhy k rozličným předsevzetím vlasteneckým.¹⁵⁾

Zvláště paměti hodna jest schůze, kteráž se odbývala na Mirošově o sv. Jakubě r. 1820, k níž se mimo nadání sešli mnozí uměním a přátelstvím sobě oddaní Čechové. Byliť tam oba bratři — Jan a Vojtěch — Nejedlí, Šeb. Hněvkovský, pol. komisař Konrad, Ant. Puchmajer (bohužel tehdaž již churavý), Vojt. Sedláček, slavná deputace z Plzně, skládající se z rady magistrátního Pirnera a listovního Kauteckého, a jiní ještě známí a přátelé. Deputace jmenovaná přinesla Vojtěchovi Nejedlému dekret, kterým pro své zásluhy literární jmenován jest čestným mčšťanem Plzenským.¹⁶⁾ Na večer přibyl tam také p. Karel Stokar z Baerenkopfu, vrchní Poříčský, a vyzval společnost k návštěvě divadla ochotického k její uctění spořádaného, při čemž všickni výše jmenovaní hosté zapsali jména svá do pamětní knihy čtenářské společnosti Spálenopoříčské.

V hádkách literárních, kteréž byly času toho (r. 1817 a násl.) za příčinou užívání ortografie bratrské a analogické u nás vzešly

a bohužel po drahně let s takovou důtklivostí, anobrž rozhořčeností vedeny byly, že spisovatelstvo české jimi na dva nepřátelské tábory bylo rozštěpeno, jakož jsme o tom výše šířeji byli promluvili,¹⁷⁾ — Vojtěch Nejedlý stál na straně bratra svého Jana vytrvale až do smrti své, avšak tak, že v hádkách těch neměl zvláštního osobního účastenství ani písemného ani ústního, zůstává i napotom se všemi přátely v důvěrném spojení, ať oni — jakož M. Sychra humoristicky říkával — stáli k „zakrnělému *i* nebo k bachratému *y*“; jakož to předkem platí o Dobrovském, J. Jungmannovi, Ant. Markovi a j. v. Anobrž Vojtěch Nejedlý podával se nejedenkrát s Puchmírem a Hněvkovským k tomu, aby J. Jungmanna s bratrem svým Janem smířil, aneb alespoň jakýs *modus vivendi* mezi nimi k místu přivedl; avšak tento nechtěl naprosto k tomu přistoupiti, zavrhuje zhola a naprosto všeliké u věci té činěné návrhy a podávání. Po smrti bratra Jana učinil Vojtěch Nejedlý analogistům alespoň tu koncesí, že užíval na začátku slov otevřeného *u* místo zavřeného *v*, k jiným však změnám nebylo lze ho přivést, ježto bylo u věci té jeho pravidlem, „že litery jsou pravé maličkosti a že sluší sobě všimati toliko ducha a věci samé a nikoliv klásti zvláštní váhu na takovéto titěrnosti.“ Taktéž zůstal po všechn čas věren hranatému písmu německému čili šwabachu; činěné mu od tiskařův a známých jeho návrhy k užívání okrouhlého a ozdobnějšího písma latinského odmítal obyčejně tím, „že práce jeho literární jsou určeny na větším díle ku vzdělání lidu venkovského, který se ještě nevyznává v písmě latinském, třeba dobře rozuměl učeným spisům vzdělávacím, dobrou biblickou češtinou psaným.“¹⁸⁾

Co se týče hádek, téhož času v příčině *prosodie* u nás vzešlých, totiž: má-li se užívati *přízvuku*, nebo *posice*, jak o tom šíře psáno a navrhováno ve spisku: „*Počátkové českého básnictví*“, v Prešpurku r. 1818 vytištěném, tuť Vojtěch Nejedlý po všechn čas stál pevně k přízvuku, a to tak, jak jej Dobrovský navrhoval, zamítaje všeliké změny a opravy u věci té Puchmírem, Janem Nejedlým, Zieglerem a jinými činěné a navrhované.

Jakož jsme byli již na jiném místě připomenuli,¹⁹⁾ Vojtěch Nejedlý hned po vyjití „*Počátků*“, jak se podobá, k vyzvání bratra svého Jana a jiných přízvučníků, zdělal také širší báseň v 6 zpěvech s titulem: *Bohyně*, v níž usiloval způsobem satyricko-allegorickým prosodii přízvučnou naproti časoměře hájiti a přednosti a krásy, kterými onano nad tuto vyniká, na oči vystaviti. Báseň tato byvši v květnu r. 1819 skončena a r. 1820 k tisku censurou povolena, nevyšla však u veřejnost z příčin nám neznámých.²⁰⁾

Jiný spis, který času toho na obranu *prosodie* přízvučné a dosavadní činnosti básníků českých se strany Přízvučníků naproti Posičníkům a jmenovitě spisovatelům „*Počátků*“ byl vyšel, avšak bohužel málo aneb dokonce nic k obraně té nepřispěl, anobrž přízvučníkům spíše ke škodě a na újmu byl, jest spis Š. Hněvkovským zdělaný s titulem: „*Zlomky o českém básnictví*“ a r. 1820 u veřejnost vydaný.²¹⁾ Ve spise tom Hněvkovský ke konci vyčetl také všechny spisovatele české, kteří se až dosavad básnictvím přízvučným zanašeli. Mezi nimi přivedl tolikéž Vojtěcha Nejedlého, při čemž však — jmenuje ho nejplodnějším a

jedním z nejlepších básníkův a nejvzdělanějších spisovatelů Českých, ano Českým Tassem — obsypal jej takovou chválou, že skromný náš Vojtěch Nejedlý vším tím přiveden byl v nemalé rozpaky, a to tím více, když takováto přílišná ovace i příčiny podala straně odporné k výčitce přílišného sebe přeceňování a nemístného bratříčkování, tak že spis ten — maje dosavadní přízvučné básnictví proti nářkům, že by bylo naskrz malicherným klinkáním a jalovým prosaickým povídáním, hájiti a spraviti — tomu nedostál, anobrž i ukázal, že nářky ty tytéž nebyly docela nepodstatny.²²⁾

R. 1825 bylo děkanství v rodišti Vojtěcha Nejedlého, v městě Žebráce, prázdné, o něž neváhal on se ucházeti. Že byl až dosavad již téměř třicet let strávil ve správě duchovní, a to k obecné spokojenosti svých představených a k velikému prospěchu svých osadníkův a že byl takto z nejstarších a nejzasloužilejších kandidátův: obdržel místo to, dekretem dne 24. ledna 1826 vydaným, načež se dne 14. února t. r. přestěhoval z Mirošova do Žebráka, byv tam s nemalou slávou a radostí uvítán od rady městské, všech sousedů, cechů, mládeže školní a venkovských osadníkův a dne 13. srpna t. r. pražským kanovníkem Václavem Neumannem na děkanství to slavně investován,²³⁾ a to u přítomnosti bratra Jana, profesora Vojt. Sedláčka a jiných pražských a okolních přátel a ctitelův. — Jaké dojemné ovace dostalo se tehdaž Vojtěchovi Nejedlému při odjezdu z Mirošova do Žebráka, o tom promluvili jsme již výše šířeji.

Uvázav se ve správu děkanství Žebráckého, Vojtěch Nejedlý pokračoval ve svém novém povolání nejen s dosavadní, nýbrž s rozhojněnou horlivostí a činností, pečuje co nejsvědomitěji o duševní i materiální blaho svých osadníkův a vykonává bedlivě všeliké práce pastýřského úřadu svého, hledíc jak k posluhování svátostmi, vykonávání obřadů církevních, hlásání slova božího, tak i předkem k vyučování mládeže v náboženství a jiných předmětech vzdělavacích, a tudíž k pilnému navštěvování školy místní i okolních škol filiálních.

I vyrozuměv pak, že jest tu žeň hojná, avšak dělníků že na mále, Vojtěch Nejedlý vyžádal sobě u konsistoře pražské ještě druhého kaplana, jemuž dával úplné zaopatření a vychování z vlastního měšce, nežádaje nijakého k tomu příspěvku ani od patrona, ani od osadníkův.

Jsa výborným a zkušeným paedagogem a upřímným přítelem mládeže, Vojtěch Nejedlý obracel jmenovitě v Žebráce své zvláštní zření k tamní škole místní a k filiálním školám okolním, jež, pokud to tělesné síly jeho dovolovaly, sám každý týden bedlivě navštěvoval, u vyšším pak stáří tam dováděti a dovážeti se dával a tamtéž s „miláčky svými“ se bavíval a je vyučoval. Rovněž míval horlivé účastenství ve všelikých ústavech a opatřeních dobročinných i vzdělavacích a užitečných, které se po ten celý čas v Žebráce zřizovaly; jmenovitě dával každý rok nemalou část peněžitou tamnímu ústavu chudých, poděloval každého roku mládež školní při zkouškách a jiných příležitostech knihami náučnými, chudým žákům a žákyním dával každého roku šatstvo, obuv a knihy školní; žádný pak chudý a potřebný, domácí i přespolní, neodcházel tehda z děkanství Žebráckého, aby nebyl tam obdržel nějaké peněžité nebo jiné hmotné pomůcky.

Při tom nelze nám nepřipomenouti, že Vojtěch Nejedly byl taktéž nevšedním příznivcem Žebráckých divadelních ochotníků, kteří také každého roku jmeniny jeho oslavovali divadelní hrou, prologem i nějakou kantatou,²⁴⁾ a sluší zde ukázati k tomu, že *K. J. Erben* právě ku přání a vyzvání děkana V. Nejedlyho zdělal svou hru venkovskou „*Sládci*“ se zpěvy, které známý vlastenecký skladatel a bývalý kaplan Žebrácký *P. Jos. Vorel* uvedl v hudbu velmi lahodnou.²⁵⁾

Od té doby, co Vojtěch Nejedly přesídlil na Žebrák, nezanášel se více novými pracemi básnickými, nýbrž k vyzvání bratra svého Jana pořádal a upravoval dosavadní své básně, větší i menší, jež tento chtěl tiskem u veřejnost vydati. Po přemožení rozličných překážek a nesnází, které, hledíc k některým básním, tehdejší censura činila,²⁶⁾ podány jsou *Drobné básně* Vojtěcha Nejedlyho, ze dvou dílů se skládající, a *Puchmajerovy Fialky* do tisku, který, byv r. 1833 u J. H. Pospíšila započat, protáhl se téměř po dvě léta, tak že básně ty a *Fialky*, v 12°, ony str. 192 a 171, tyto str. LVI a 155 s biografií a podobiznou A. Puchmajera, teprve r. 1835 skutečně vyšly u veřejnost. — Mezi tím však dne 31. prosince r. 1834 zemřel bratr Vojtěchův Jan Nejedly, což mělo za následek, že ostatní básnické práce Vojtěcha Nejedlyho mohly rychle po sobě vytištěny býti.

Kšaftem svým odkázal totiž Jan Nejedly bratru Vojtěchovi polovici dvoru v Trněném Újezdě, stkvostné stolní náčiní od stříbra a kmentu k užívání na čas života jeho a vyměřil zároveň sumu na hotovosti k vydávání tiskem všelikých básnických prací Vojtěchových.

Dle pořízení tohoto přikročil Vojtěch Nejedly ihned k dalšímu vydávání svých děl poetických, načež vyšel r. 1835 *Přemysl Otakar v Prusích*, epeje ve 20 zpěvích, ve třech dílech u Špinky, 12° str. 206, 211 a 200; pak druhý díl *básní Puchmajerových*, obsahující: *Chrám Gnidský* a přitištěné k tomu básně *J. Rautenkrance*, v Praze u J. H. Pospíšila, 12° str. 195, a konečně Vojt. Nejedlyho „*Karel IV.*“, báseň naučná v osmi zpěvích, tolikéž u Pospíšila, 12° str. 189 s podobiznou Vojtěcha Nejedlyho. R. 1836 vytištěn jest „*Vratislav*“, epeje v sedmnácti zpěvích, ve dvou dílech, 12° str. 200 a 225 a r. 1837 *Sv. Václav*, epeje v 8 zpěvích, s biografií a podobiznou Jana Nejedlyho, 12° str. 284, obě díla taktéž u J. H. Pospíšila.

Mimo to vydal Vojtěch Nejedly týmže nákladem r. 1835 Šeb. Hněvkovského truchlohru: *Jaromír* s podobiznou spisovatele, 12° str. 156, a r. 1837 po druhé povídku: *Ladislav a dítky jeho*, kterouž — přidav k ní svou podobiznu — Vojtěch Nejedly napotom jako na památku poděloval mládež školní a osadníky své.

Bohužel, že tyto básnické práce Vojtěcha Nejedlyho a přátel jeho nevyšly u veřejnost o několik desetiletí dříve, a že Vojtěch Nejedly na místo svých rozvláčných epejů nese-psal, jak to i původně učiniti chtěl, raději romány, v nichž by byl zajímavé příběhy, jež v epejích těch opěval, ryzí a uhlazenou řečí nevázanou vylíčil a tím ku vzdělání jazyka, jmenovitě básnické prosy, jakož i k poučení a vyrazení lidu našeho při tehdejších nedostatku romantických sepsání v literatuře naší nemálo prospěl a přičinil.

Že pak, když vytčené práce Vojtěcha Nejedlyho r. 1833—1837 u veřejnost vyšly, obecnost naše již se bylo seznámilo s převzácnými památkami nejstaršího básnictví národního, rukopisy Zelenohorským a Kralodvorským, a že tehdaž již také četlo nadšené zpěvy Polákovy, ohnivé a rázné znělky Kollarovy, prostomilé písně Čelakovského, harmonické verše Vinařického a j. v.; nevšímalo si tudíž poněkud již přežilých a příliš střízlivých básnických prací Vojtěcha Nejedlyho, nebo pohlíželo na ně toliko jako na pomůcku k historii básnictví českého, což tehdejší klassikové nemálo těžce nesli. Jmenovitě Šeb. Hněvkovský, nejdůvěrnější a nejstarší přítel Vojtěcha Nejedlyho, velice na to ústně i písemně toužil a nejednokrát takovouto nevšímavost tehdejší omladině důtklivě vytýkal a těžce pokládal.²⁷⁾

Neboť i napotom ještě Šeb. Hněvkovský, co se týče platnosti básnických prací Vojtěcha Nejedlyho, setrval ve své přílišnosti u jich přeceňování, jak byl r. 1820 ve svých „Zlomcích“ na jevo dal, čemuž zjevně jest vyrozuměti z listu jeho, dne 16. února r. 1835 z Poličky Vojtěchovi Nejedlymu zaslaného.²⁸⁾

Výše vypsanou publikací děl básnických bylo literární působení Vojtěcha Nejedlyho jaksi ukončeno. Neboť po r. 1837 nevydával více žádných prací literárních, aniž pracoval již vůbec na národa roli dědičné. Nicméně mívál i napotom ještě horlivé účastenství ve všem, co se týkalo vzdělávání národnosti a literatury domácí; kupoval všechny tehdaž vycházející české knihy vzdělavací, odbíral a četl české noviny a jiné časopisy, sděloval je se svými osadníky, propůjčoval se starým známým a přátelům k službám rozličným,²⁹⁾ navštěvoval i přes pokročilé své stáří školu místní, a vyrozumívaje, že národuost a literatura domácí přes všeliké překážky a nesnáze den ode dne zkvétá a se vzdámá, těšil se všemu tomu zřejmě a upřímně.

Dne 17. listopadu r. 1844 navštívil však naposledy chrám Páně Žebrácký, nevycházeje napotom více z pokoje, ačkoli se ještě každého dne dával obléci a přistrojovati a procházel se chvilkami po pokoji. Že pak přivolaný lékař uznal způsob zdraví jeho za nemálo nebezpečný, a že on sám na sobě cítil, kterak mu den ode dne sil ubývá, dal se dne 3. prosince r. 1844 zaopatřiti svátostmi umírajících a učinil tolikéž poslední pořízení o svých věcech časných, odkázav při tom 1000 zl. špitálu městskému, 200 zl. škole „Budči“ v Praze, 90 zl. místním chudým a 200 zl. na fundaci mešní; celou svou bohatou knihovnu daroval pak děkanství Žebráckému.

Zůstávaje při paměti a sebevědomí až do poslední chvíle, Vojtěch Nejedly usnul v Pánu tiše, nábožně a bez bolesti dne 7. prosince r. 1844 o 9. hodině ranní. Odbývaný na to pohřeb jeho byl tak slavný a velikolepý, jaký od pohřbu Jana Nejedlyho (1835) v Žebráce a krajině tamní nebylo viděti. Průvod pohřební, k němuž se dostavilo 27 kněží okolních, mnoho učitelův a úředníků z celého okolí a nesčíslné množství jiného lidu všelikého stáří, stavu a pohlaví, městského i venkovského, vedl vikář okresní. Po slavné mši smuteční zpíváno velmi dojemné „*animas fidelium*“, od P. Josefa Vorla schvalně k tomu složené, a činěna pohřební řeč P. Vinc. Lablerem, děkanem Berounským, v níž on nevšední zvěčného zásluhy o církev, vlast a národ náš vyličil způsobem

tak tklivým a srdečným, že téměř nižádné oko shromážděného tu přehojného obecenstva nezůstalo upřímnými slzami neoroseno. — Mrtvé tělo Vojtěcha Nejedlyho pochováno jest po té na hřbitově Žebráckém vedle bratra Jana Nejedlyho a zřízen mu tam tolikéž velikolepý náhrobek na způsob oltáře římského ze železa slitý, na němž čteme tyto nápisy:

Na přední straně:

Vojtěch Nejedly,
děkan Žebrácký,
narodil se dne 17. dubna 1772,
zemřel dne 7. prosince 1844.

V pravo:

Jako k bratru k Čechovi tiskne se Čech
a srdečně pracuje pro vlast,
život i jmění sází rád,
by v líčené se zastkvěla slávě.

V zadu:

Žilť co Čech, co Čech své skončil žití,
schránka jeho klesla mezi hroby,
duch se vznesl v třikrát blahé doby,
kdež mu věčné světlo nebes svítí.

V levo:

Budem, radujte se, budem živi!
Duše, jak se svého těla sprostí,
Bude oplývati blažeností,
V novém světě uzří nové divy.

Vypsavše vnější běh života Vojtěcha Nejedlyho, pokusíme se přidati k tomu ještě jakési vylíčení jeho duševní povahy a jeho dlouholetého usilování a zdárného působení na národu roli dědičné.

Slavný Vlach *Silvio Pellico* ve svém vzácném spise: „*O povinnostech člověka*“ žádá od každého opravdového vlastence, aby byl člověkem bohabojným a ctnostným, aby dobře cítil platnost a váhu veškerých svých povinností a je co nejsvědomitěji vyplňovati hleděl, aby ve svém povolání neprohlížel k nabývání bohatství a výhod časných, nýbrž aby usiloval o čest jména Hospodinova a o blaho svých bližních. A takovýmto „*opravdovým vlastencem*“ byl náš Vojtěch Nejedly.

Zdědiv po svém rozšafném otci mysl čilou a po své spanilé a jemné matce cit zbožný, Vojtěch Nejedly uvykl hned z mládí zásadám křesťanské spravedlnosti, které mu zůstaly pravidlem a vůdcem po všechn čas života jeho. — Navštěvuje vysoké učení Pražské, ovanut byl ovšem také duchem filosofie, která času toho francouzskými encyklopedisty a ilumináty byla pěstována a příšlými německými Schöngeisty tolikéž k nám donesena a zde nemálo rozšiřována. Avšak Nejedly náš zůstal při tom dalek pošetilého mudrlantství i náboženského indiferentismu, kterými nadepsaní pseudofilosofové a lžiliberálové společnost tehdejší otravovati se nerozpakovali. Pročež Vojtěch Nejedly, horlívaje napotom

vždy proti veškerým pověrám a škodlivým předsudkům, proti přepjatému pietismu a ošemetnému farisejstvu všelického způsobu, zasazoval se zároveň rázně o zavedení pravého řádu křesťanského a smýšlení mravního v životě obecném. Vykonáváje sám co nejbedlivěji veškeré povinnosti svého úřadu pastýřského, prohlížel a usiloval o to, aby v osadách, jeho duchovní péči svěřených, panovaly řád křesťanský a kázeň mravní, aby osadníci dobře vychovávali své děti a tolikéž oni sami aby se vzdělávali a prospívali v mravním i materiálním způsobu. Jsa výborným pedagogem a upřímným přítelem mládeže, věnoval sám také, kdekoli byl ve správě duchovní, školám místním i filiálním nevšední pozornost, navštěvoval je několikrát v týdnu a vyučoval bedlivě mládež v náboženství a jiných věcech užitečných. Jsa (v mladších letech) výborným a tudíž také hledaným kazatelem, hlásal v osadě své i vně ve dni nedělní a sváteční horlivě slovo boží, odbýval v dnech těch s dospělejší, škole odrostlou mládeží obojího pohlaví odpolední křesťanská cvičení a přihlížel opravdově k tomu, aby z ní svým časem vzešli obci i celému národu hodní a užiteční členové. Pročež také — jakož jsme byli již výše k tomu ukázali — Vojt. Nejedlý požíval všude, kde pracoval na vinici Páně, lásky a neobmezené důvěry svých osadníků v takové míře, jako snad málo který z jeho duchovních spolubratří: i dostalo se mu také za jeho příkladné jednání a spanilomyslné usilování nejedenkrát pochvalného uznání se strany jeho duchovních představených i vyšších úřadů světských. Ježto pak času toho u nás nebyvalo radno příliš hlasitě mluvit o svobodě a sociálním pokroku, Vojtěch Nejedlý hleděl alespoň indirektně u věci té působiti. Pečoval tudíž o rozšiřování dobrých knih mezi lidem, podporoval dle všelike možnosti ušlechtilější zábavy, se směrem vzdělavacím spojené (divadlo ochotnické v Žebráce), radoval se vzniku čtenářských společností (v Radnici, Spáleném Poříčí), usiloval o zařízení takové společnosti také v rodišti svém městě Žebráce, nešetřil peněz, kdekoli mohl platně přispěti k rozšíření národního vědomí a ušlechtilé vzdělanosti v lidu našem a vůbec ke všemu, co směřovalo k dobrému a počestnému národu našeho a předkem ku zvelebení literatury domácí. Jako byl pastýřem příkladným a „dobrým“, vlastencem horlivým, lidomilem obětovným, knězem v povolání svém neunavitelným, byl i mužem naskrze nezištným a béd a útrap cizích upřímně čitelným a dobročinným, a to někdy až nad míru, tak že téměř nebylo ani potřebí doprošovati se jeho pomoci, nýbrž kde seznal nouzi skutečnou a potřebu naléhavou, nabízel nezřídka sám pomoc svou a tudíž dával každého roku nemalé sumy peněžité ústavům chudých a pamatoval na ně také v posledním pořízení svém. K druhům svého mládí, Hněvkovskému, Puchmajerovi, Rautenkrancovi a později k jiným ještě vlastencům, Štěpničkovi, Sedláčkovi, Klicperovi a ku všem, kteří se tehdaž zasazovali o povznesení národnosti naší, lnul citem vřelým, opravdově přátelským, a to i po letech měrou stejnou. Kdykoli k němu zavítal některý vlastenec anebo přítel dobrý — na Velíz, do Mirošova, do Žebráka — slavíval návštěvu a schůzi takovou jako nějaký svátek výroční a slavnost vlasteneckou. S bratrem pak Janem, s Puchmajerem a s Hněvkovským byl, ať tak díme, jedna duše, miluje v nich sama sebe. Jsa mužem praktickým a zkušeným, a tudíž dobře vyrozumívaje, že

svornosti malé věci rostou, nesvorností pak veliké zanikají, nepřestal toho žádati, aby svornost zase vrátila se do českého tábora vlasteneckého; přihlížeje pak vždy více k věci nežli formě, nehrubé ceny přičítal pravopisným a písmovým proměnám a opravám. Vynikaje všestrannou vzdělaností a jmenovitě nevšední znalostí jazykův a literatur klassických i moderních, nicméně Vojtěch Nejedlý nevychvaloval sám sebe ani svých zásluh, jsa — téměř až příliš — skromným a mírným,³⁰⁾ přístupným a shovívavým, vůbec opravdově skoupozvukým, „neznaje dělati lerna a hluky“, ano u věci té, ať tak díme, pravý opak ohnivého a dráždivého bratra svého Jana.

Ve své domácnosti Vojtěch Nejedlý přihlížel k tomu, aby všude panoval dobrý pořádek a slušná úprava, aby se všem domácím dostávalo náležitého vychování a opatření, jmenovitě pak k svým mladším duchovním pomocníkům a kaplanům choval se co nejšetrněji, jsa jich věrným přítelem, upřímným rádcem, ano opravdovým mentorem, povzbudiv i nejednoho z nich k bedlivému se obírání literaturou a řečí naší a k vzdělávání domácí role dědičné, jakož to platí o Jakubu Macanovi, později děkanu Slabeckém, o Josefovi Vorlovi, expositou v Zdicích, o Frant. Vondřichovi, kaplanu zámeckém na Zbiroze a j. v. Pročež také při takovémto vlasteneckém, šlechtném a lidomilovném zachování a usilování nelze se diviti, že náš Vojtěch Nejedlý času svého neměl vůbec žádných nepřátel, nýbrž že všickni, kdož ho poznali a s ním důvěrněji obcovali, ctili ho vysoce a milovali upřímně.

Hledíc ku pracím literárním, jmenovitě básnickým, které byl Vojtěch Nejedlý, počínaje od svého mládí až do svého vyššího stáří, podnikal a k místu přivedl, tu ovšem, chceme-li nestrannými býti, nemůžeme se srovnávati s těmi přílišnými chválami, jež byl Šeb. Hněvkovský r. 1820 ve „*Zlomcích*“ i později o nich pronesl. Neboť nelze tajiti, že poetické práce Vojtěcha Nejedlého nečiní zadost těm požadavkům, které nynější pokročilá kritika při pracích básnických, lyrických i epických vyhledává, a té míře, jižto k nim přikládá. Avšak naopak nesluší také práce ty tak příliš podceňovati a tak s vysoka na ně pohlížeti, jak se to nyní obyčejně dělá. Nebo ať nejsou verše našeho Vojtěcha Nejedlého tak hladké a tak zvukné, rýmy jeho tak štěpné, myšlenky v nich tak vzletné a pikantní, s jakými se setkáváme ve skladbách nynější omladiny básnické, vůbec ať nejsou práce ty veskrze klassické i věhlasné a postrádají všeho lesku vnějšího, jakým stkvějí se poesie našich moderních lyrikův a epikův, a ať přišly nyní již v zapomenutí: tuť sluší přece sobě k mysli přivést, kdy a v jakých okolnostech byly práce ony započaty a k místu přivedeny. Sluší tu předkem uvážiti, že Vojtěch Nejedlý, Šeb. Hněvkovský a A. Puchmajer byli mezi prvními jinochy českými, kteří, zahořevše láskou k drahé vlasti své a k opovrhované tehdaž češtině — a to ještě před nesmrtelným J. Jungmannem a všemi jeho nástupci — jali se mrtvé křísiti, dřímající buditi, ospalé a netečné vyzývati, a že oni byli mezi prvními statečnými bojovníky za naši svatou věc, a že mezi nimi právě náš Vojtěch Nejedlý, co horlivosti a obětavosti se týče, nebyl posledním, pročež že váha a platnost zásluh jeho nezakládá se tak na výtečnosti jeho básnických a jiných děl literárních, nýbrž že ona padá více na

vliv a účinek, který dila ta měla na tehdejší generaci, a že hledíc k probouzení, křísení a vzdělávání citu vlasteneckého a smýšlení národního, tyto nyní zapomenuté básně, zpěvy a sepsání působily tehdaž co nejplatněji a nejvydatněji, ano času svého činily takřka pravé divy.³¹⁾ Nad to některé básnické práce Vojtěcha Nejedlyho i nyní ještě jsou čtení a povšimnutí hodny, a to jmenovitě jeho báseň náučná „*Karel IV.*“, která v sobě zavírá tak platné pravdy náboženské a tak vzácná a praktická naučení mravní, že jimi — ježto jsou veskrze pochopitelně, prostomile i lahodně pronešeny — každý z nás, zvláště pak naše mužská i ženská mládež mysl svou nemálo vzdělati a srdce své zušlechtili může.³²⁾

I máme také za to, že přijde doba, kde se bude nestranněji přiblížeti ke všemu tomu, co někdy hlouček vlastimilovných jinochů, „spolek Puchmírovský,“ k oživení národnosti naší vykonal a co na poli domácí literatury k místu přivedl; ano až jednou vyjde zevrubně a objektivně psaná historie našeho vzkříšení národního, bude ona zajisté oslavovati nevšední zásluhy spolku onoho, a jmenovitě bude i blahoslaviti starobylý Žebrák, z něhož vyšel vzácný trojlístek vlastenecký; z bratří Vojtěcha a Jana Nejedlych a Šebestiána Hněvkovského se skládající, k němuž vším právem sluší vztahovati — ať tak díme — prorocká slova Jana Nejedlyho, která po přečtení směšnohrdinské básně Šeb. Hněvkovského: „*Děvín*“ r. 1802 pronesl takto: „*Žebrák nebude míti z rodiny své hanbu u potomkův, ač jest jen malé hnízdo!*“

Ku konci úvahy této budiž jenom ještě připomenuto, že Vojtěch Nejedly byl vysoké a složité postavy, obličej okrouhlého, čela vysokého, pod nímž vynikalo dvě živých očí, z nichž zářily přívětivost a dobrosrdečnost, celá pak tvářnost jeho vzbuzovala důvěru a soucit k němu; husté, až na ramena splývající vlasy dávaly celému obličejí pohled vážný, ano velebný; hlas jeho byl v mladších letech silný a zvukný, v pokročilejším však věku již poněkud přitlumený; jeho chůze i celý zevnějšek byly vážny a takřka odměřeny. — Zdařilé, Ant. Machkem v oleji malované poprsí Vojtěcha Nejedlyho chová u sebe rodina Nejedlych v Žebráce, dle něhož zhotoveno jest kamenotiskové vyobrazení k básni „*Karel IV.*“ a k povídce: „*Ladislav a dítky jeho*“ přiložené.

Obnovivše přítomným vypsáním památku jednoho z nejšlechtetnějších našich lidomilův a nejhorlivějších křisitelů národu Českého, přejeme toho sobě upřímně i očekáváme to zajisté, že obecnstvo naše nezapomene bohdá zase tak brzo na našeho spanilomyslného vlastence a nejplodnějšího někdy člena básnického spolku Puchmírovského, nýbrž že nyní památka jeho na drahně let u nás bude zůstávati „*v požehnání!*“

PŘIPOMENUTÍ.

¹⁾ Pomůcky, jichž jsme k přítomnému sepsání užili, jsou kromě pramenů již při biografii Jana Nejedlyho přivedených zvláště data a zprávy, kteréž v letech studií našich sdělili s námi sám Vojtěch Nejedly a pak letos zemřelý přítel náš p. Karel Havlík, bývalý c. k. sudí v Poděbradech, jakož i nekrolog Vojtěcha Nejedlyho, r. 1844 P. Eras. Jodlem, tehdaž kaplanem Žebráckým, sepsaný a v Cas. pro kat. duchov. u veřejnost podaný.

²⁾ Jak horlivě a neohroženě sobě u věci té St. Vydra tehdaž počínal, o tom promluvili jsme šřeji v biografii jeho, str. 57 a násl.

³⁾ Viz str. 92. spisu přit.

⁴⁾ Nejstarší nám známá a tiskem u veřejnost podaná báseň Vojtěcha Nejedlyho pochází z r. 1791 a jest to óda na císa. Leopolda II., obsahující prosbu, aby brzo přijíti ráčil do Čech a vyhověl spravedlivým přáním národu Českého. --- Po smrti císaře Josefa II. byli totiž stavové čeští podali císaři Leopoldovi II. obšírné promemoria, v němž žádali za obnovení bývalého řádu zemského a zřízení stavovského a mimo jiné tolikéž za uvedení zase češtiny do škol a úřadů. Přáním tímto bylo však napotom jenom ve skrovné míře vyhověno, jmenovitě co se týče jazyka českého, byla povolena toliko stolice jazyka toho na universitě pražské, na niž povolán jest za professora Fr. M. Pelcl.

R. 1792 překládal Vojt. Nejedly společně s Boh. Dlabačem a Šeb. Hněvkovským zpěvy z opery: „*Kouzelná flétna*.“ — Po té složil Vojtěch Nejedly báseň ke dnu narození císaře Františka I., kteráž r. 1794 byla zpívána v seminári pražském. — R. 1795 vydal nadepsaný spolek Puchmírovský I. svazek svých: „*Sebrání básní a zpěvů*,“ v němž čteme šest větších a menších básní Vojtěcha Nejedlyho, mezi nimiž byla: *Lenka* (O půl noci Lenka vstala), *Ukolébavka* (Spi má zlatá) a I. zpěv epopeje: *Přemysl Otakar v Prusích*.

⁵⁾ V II. sv. „*Sebrání básní a zpěvů*,“ r. 1797 vyšlém, čteme asi 30 větších a drobnějších básní a epigramů Vojtěcha Nejedlyho, mezi nimiž jsou: II. zpěv epopeje *Přemysl Otakar v Prusích*, pak básně: *Nevděčná dcera*, *Vděčný syn*, *Spokojený sedlák*. V III. sv. „*Sebrání*“ r. 1798 vydaném jsou obsaženy: *Píseň hrobářská*, *Mladík a smrt*, *Poslání Jaroslavovi Puchmírovi* a sedm menších básniček; do IV. sv. téhož „*Sebrání*“ z r. 1802 podal Vojtěch Nejedly básně: *Poustevník*, *Předličky*, *Na Antonína Puchmíra*, *Staroušek*, *Na smrt Fr. Martina Pelcla*.

⁶⁾ R. 1804 vyšel tiskem: *Poslední soud*, básně lyrická, str. 83 v 16°, s rytým titulem, o níž připomíná recenzent v časopise: *Annalen der österr. Literatur* 1808 II. B. S. 284: „Ein vorzügliches Werk, die Sprache klassisch, Milton'scher Geist.“ V. M. Kramerius oznamuje báseň tu praví o ní takto: „Jest sepsána báseň ta veršem snadným a srozumitelným, a chci-li té práci všecku chválu dáti, neřeknu než to, že bych od srdce přál, aby všickni nynější čeští spisovatelé, co se tkne ušlechtilé a jadrné řeči, jen příkladu našeho učeného p. Vojtěcha Nejedlyho následovali.“

⁷⁾ Již r. 1802 Vojtěch Nejedly pracoval o větší básni náučné s titulem: „*Karel IV.*“ a sdělil část jednu s přítelem Šeb. Hněvkovským, kterýž vraceje ji zpět dne 12. května 1802 psal o ní mimo jiné takto: „Vašeho Karla nemohu se dosti načísti, proto že jest v něm pravá filosofie; zvláště pak druhá polovice jest s to každého atheistu napravit!“

⁸⁾ Z příběhů těch připomínáme zde toliko tento: Po skončené válce francouzské přišli poddaní knížete Schwarzenberka na Vorlík, aby uvítali svého pána a prohledli sobě při tom dary a skvosty, jimiž mocnářové evropští tehdaž po celém světě oslavovaného vojevůdce byli poctili a nadali. Když pak kníže mezi shromážděné tu rolníky vstoupil, pravil jeden z nich: „Ach, knížecí Milosti, jaká to sláva, jakých to zde spatříti drahých klenotů!“ „Ovšem, jsou to drahé klenoty a od slavných mocnářů,“ odpověděl kníže, „avšak *Vy jste mně přec milejší*, nežli všechny tyto stkvostnosti!“ I přišlo na Vorlík pak také veškeré duchovenstvo z panství Vorlického, aby po tak slavně dokonauém boji složilo hold povinný svému vznešenému patronu, majíc v čele faráře Chraštického, Matěje Lešetického, kmeta téměř již devadesátiletého. Jakmile je kníže spatřil,

šel jim ihned vstříc a ujav staříckého faráře za ruku, vedl je do pokoje svého; při obědě posadil faráře Chraštického vedle sebe a rozmlouval s ním česky co nejprívětivěji.

⁹⁾ Viz Vojtěcha Nejedlého „Drobné básně. 1833.“ I. díl, str. 187.

¹⁰⁾ V. M. Kramerius oznamuje kázání tato v „Příteli lidu“ 1806, str. 45, píše o nich takto: „Tento náš znamenitý vlastenec (Vojtěch Nejedlý), jakož všechny své práce, kteréž potud na světlo vyšly, jazykem libým, snadným a pochopitelným sepsal, tak obzvláště v těchto svatých věcech této nejprřednější vlastnosti pro lid venkovský šetřil. Což pak zvláště tato kázání poručena činí, jest to, že p. spisovatel s předneseným sv. učením i mnohé pěkné příběhy a příklady k vzdělání lidu spojil.“

¹¹⁾ V *Hlasateli* čteme tyto práce Vojtěcha Nejedlého, a to v I. ročníku 1806: *Staroušek*, idylla, *Ladislav a dítka jeho*, povídka pro mládež. *Vděčná dcera*, povídka. *Guido, král Jeruzalémský*, epizoda z vypravování: „*Vratislav*.“ — V II. ročníku 1807: *Jitro*, idylla, *Nuređin*, epizoda z Vratislava; pak básně: *Veselý pacholík*, *Jaroslav Šternberk*, *Stařec*, *Muž*, *Mládenec*. — V III. ročníku 1808: *Starostlivá matka*, idylla, *Svatá vojna na východě*, sepsání; pak básně: *Krásná Božena*, *Milosrdný hrdina*, *Písne pro dítka*. — Povídka: *Ladislav a jeho dítka* byla r. 1807 a r. 1835 přetištěna a o sobě vydána, ježto svým poučným a prostomilým obsahem a jsouc tehdaž prvním původním spisem téhož spůsobu v řeči české, obecnstvu nemálo se zalíbila; i jest litovati, že Vojtěch Nejedlý více podobných k tomu spisů nevzdělal a nevydal!

¹²⁾ Z básní těchto („*Moreau*, *Napoleon* a *Kutusov Smolenský*“) jest jmenovitě povšimnutí hodna báseň: „*Napoleon*“. Vojtěch Nejedlý, byv totiž r. 1812 — když Napoleon stál na vrcholu slávy a moci své — několik dní churavostí k lůžku upoután, složil pro ukrácení chvíle několik písní mezi nimiž i nadepsanou báseň, v níž ukazoval, kterak králové a knížata celé téměř Evropy koří se světoborci Napoleonovi; toliko Rusko že mu dosaváde pevně odpor klade a samo jediné že jest svobodno a prosto nadvlády jeho. (Básně drobné I. str. 19—26.) Báseň tuto poslal bratru Janovi do Prahy, který ji sdělil s přítelem svým J. Konrádem, policejním komisařem. Tento hleděl ji pak vůbec rozšířiti; jmenovitě vložil ji v českém i německém znění do psaného časopisu, v Praze tehdaž vycházejícího. Jakož pak za příčinou válečné výpravy, kterou Napoleon času toho chystal proti carovi Alexandrovi I., pozornost obecná obrácena byla k těmto dvěma světovládcům, přeložena jest báseň ta také do francouzského, vlašského a anglického jazyka. V překladu francouzském podána jest tolikéž velkoknižeti ruskému, v německém pak dostala se i k našemu dvoru císařskému.

¹³⁾ Když se totiž Vojtěch Nejedlý dne 14. února r. 1826 stěhovati měl z Mirošova do Žebráka, přišli již záhy z rána Mirošovští osadníci na faru, aby se s milovaným pastýřem svým rozžehnali; když pak po sedmé hodině ranní společně s P. Karlem Engelthalcerem, farářem Mešenským, vyjel z fary Mirošovské, klečeli muži i ženy, děti i starci dvěma řadama po celé dlouhé vsi, obklopili po té vůz a zastavili jej, s pláčem volajíce: „Proč nás opouštíš, dobrý pastýři! Hle, my všickni Tebe srdečně milujeme!“ — kterýmžto výjevem Vojtěch Nejedlý až k pláči pohnut byl, jakož i napotom, kdykoli sobě na to vzpomenu aneb příběh ten vypravoval, slzám nemohl se ubrániti a jich se zdržeti.

¹⁴⁾ Vojtěch Nejedlý podal času toho do V. dílu Puchmírových „*Sebrání básní a zpěvů*“ básně: *Kašpar ze Šternberka*, *Na smrt Fr. F. Procházky* a *Nevěsta*. — V IV. dílu obnoveného tehdaž *Hlasatele* (r. 1818—1819) čteme tyto práce Vojtěcha Nejedlého: *O nesmrtelnosti duše* (zlomek z básně naučné: Karel IV.); *Kantáta na důst. P. Martina Bludského*, děkana v Spáleném Poříčí; *Hnízdo*, idylla; *Zpěv I. z epopeje „Vratislav“*; *Rosalba*, příběh španělský; *Rozmlouvání mezi mrtvými* (Žížkou a Pelcem, Chudým a bohatcem, Ženou a dívkou); *Strašidlo*, povídka, a básně: *Jaro*, *Vlast* a *Radost*. — Taktéž podal několik kusů poučných do *Přítele Mládeže* (sv. 2.) a do *Věrného Raditele*, časopisův učitelských, J. L. Zieglerem tehdaž redigovaných.

¹⁵⁾ Při jedné takové schůzi udál se v biografii Vojt. Sedláčka šfřeji vyprávěný příběh, kdež Vojtěch Nejedlý vol nevol slíbiti musil, že oslaví úmrtí Sedláčkovo zvláštní elegií, čemuž on také, když Sedláček r. 1836 nenadále smrtí sešel, vyhověl, složiv ke cti a památce jeho truchlozpěv napotom v *Květech* uveřejněný.

¹⁶⁾ V drobných básních Vojtěcha Nejedlyho v dílu I. str. 67 čteme tolikéž báseň, kterou složil na oslavu starožitného a pravověrného města *Plzně* a jeho obyvatelů.

¹⁷⁾ Viz biografii Jana Nejedlyho ve spise tomto, str. 112—117.

¹⁸⁾ Vojtěch Nejedly pronesl se u věci té nejedenkráté ústně i písemně takto: „Komu na tom záleží, aby tisk krásně do oka padal, dej latinskými literami tisknouti; kdo však sobě žádá, aby spisy jeho hojně se čítaly, ten i s povrchní nepěkností spokojiti se musí. — Snad v žádném národu tolik není čtenářů jako u nás mezi lidem obecným a sprostým, kteří i biblické a učené spisy, však dobře česky psané, ku podivu čtou, jsouce řeči biblické navyklí a neznají liter latinských. Mimo to jsou mé (drobné) básně větším dílem písně a ballady pro citlivou mládež venkovskou a dospělejší lid venkovský psány, a mládež i lid ten neznají jiných leč českých liter. Bylo by to tudíž proti mému, ku vzdělání mládeže české směřujícímu podniknutí, kdyby právě těch spisů, kteréž pro ně určeny jsou, nemohli čísti!“ — Právem-li Vojtěch Nejedly takto písma latinského se vystříhal čili nic, nechceme tuto šířeji rozbírat, zůstavujice to laskavému čtenáři samému k rozhodnutí.

¹⁹⁾ Viz biografii Jana Nejedlyho, str. 157. spisu tohoto.

²⁰⁾ Viz l. c. str. 157 a 158.

²¹⁾ Viz *V. Zeleného*: Život J. Jungmanna, str. 220 a 221.

²²⁾ Viz Š. Hněvkovského „Zlomky“, str. 111 a 112.

²³⁾ *Kázání české* u příležitosti té V. Sedláčkem a *latin. řeč instalační* kanovníkem V. Neumannem činěné a „*Slavozpěv*“, S. Hněvkovským složený vyšly r. 1826 v Praze tiskem u veřejnost.

²⁴⁾ Dne 24. dubna r. 1836 navštívili tolikéž Berounští ochotníci divadelní město Žebrák a provozovali tam řízením učitele Přibíka ku poctivosti děkana Vojtěcha Nejedlyho veselohru: „*Návrat Karla XII. do vlasti*“, před níž zpívána jest od ochotníků Žebráckých kantáta J. Koubkem schvalně k tomu účelu složená a P. Jos. Vorlem zdařile v hudbu uvedená.

²⁵⁾ Ochotníci Žebráčtí provozovali již záhy, v letech dvacátých a třicátých přítomného století, hry divadelní, totiž všechny menší veselo- a činohry Štěpánkovy a Klicperovy i jiné — Hýblem, Chmelou, Tomsou — do češtiny vyložené kusy dramatické, a to, jakož jsme se sami očitě přesvědčili, nemálo zdařile. Aby se hrám těm dostalo větší svěžesti a rozmanitosti, vkládal tu, kde se to dalo dělati, výše připomenutý P. Josef Vorel, tehdejší kaplan Žebrácký, do her těch přiměřené zpěvy veselé a rozmarné a zde onde přidával i malé ouvertury a přede hry (k. p. k Hastroši), jsa sám skladatelem písní a předeher takových co textu i hudby se týče. Jednou z takových vložených písní jest také nyní vůbec známá: „*Že peníze světem vládnou*“, kterouž Vorel času toho tolikéž pro divadlo Žebrácké co do textu i nápěvu složil a napotom v časopise hudebním „*Věvec*“ u veřejnost podal, odkud se pak píseň ta po celých Čechách a celé Moravě tak rozšířila, že i znárodněla. (Viz zprávy, které p. Karel Havlík r. 1834—1837 o divadle Žebráckém do Květů podával.)

²⁶⁾ Ať o jiných pomlčíme, nechtěl censor v letech dvacátých výše připomenuté básně: *Moreau*, *Napoleon*, *Kutusov Smolenský* a *Pravý vlastenec* k tisku povolití a teprv později, r. 1832 dostalo se jim censorského: „*Imprimatur*“!

²⁷⁾ Pokud toho pomníme, byl času toho prof. *Fr. Smetana* snad jediný z mladších literátů českých, který jinýma očima k těmto pracím pohlížel a samému Vojtěchovi Nejedlymu i písemně to projevil, totiž v listě dne 16. února r. 1837 zaslaném, v němž děkuje mu za knihy poslané a posílaje mu na vzájem i své spisy, svou téměř s básnickým nadšením psanou epistolu, ukončuje těmito slovy: „*Vaše tedy povědy zůstane zásluha první, a jméno Nejedlych literaturu českou vždy ozdobovati bude!*“

²⁸⁾ List ten začíná takto: *Eheu fugaces, Postume, Postume, Labuntur anni!* Máte dobře! Ale mé mnohé práce zůstanou nedodělané; pročež jen Vy dělejte se svými spisy. Druhý díl „*Zlomků*“ přece dobrousím“ . . . Po té vyzývá Nejedlyho, aby dal své spisy u J. Pospíšila v 300 exemplářích tisknouti, počínaje ódami a jinými drobnými básněmi; pak aby přikročil k Otakarovi, . . . pomník, jež Nejedly chce bratru Janovi postaviti, aby byl jednoduchý avšak velikolepý, tak asi jako Dobrovského v Brně, nápis pak stručný a lapidární a la: *Varrus Aurelio Fratri!* s odznaky básnickými a právníckými, a připomíná dále:

„Nyní se Vašemu P. bratru ode všech stran všechna slušnost prokazuje, sočení utichlo a klasikem u Čechů on zůstane!“ Potom přecházejí k pracím Vojtěcha Nejedlyho končí takto: „Vy v ódách jistě Kollara převyšujete, kterého v nedostatku jiných za Pindara drží. Já jsem jak živ sonetty nenáviděl a za hračky je držel, a Kollar nedostihl Petrarku. Vlaši mají více rýmů, pročez jsou sonetty jejich přirozenější. Kollarovy znělky jsou básnické zlomky do nevlastenecké formy stísněné. Mimo asi sto znělek ty ostatní za mnoho nestojí, ani zpívat se nedají a točí se neustále okolo jednoho hřídele; národ z nich málo užije. Vaše zpěvy za to jsou plny citu, naivnosti a čilosti i jsou logické“ . . . Takto smýšlel o Kollarovi náš Š. Hněvkovský, kdežto F. Čelakovský, Chmelenský, Sláma, Vinařický i sám Jan Nejedly u věci té byli jiného mínění.

²⁹⁾ Tak mimo jiné byl se r. 1837 obrátil k Vojtěchovi Nejedlymu prešpurský professor Jiří Palkovič, aby mu v Praze někoho zjednal, který by tam prodával knihy Palkovičem vydané, jmenovitě jeho slovník česko-německý (42 exemplářů po 4 zl. 12 kr.), poněvadž jeho dosavadní komissionáři Mayregg a Vetterlová mu neplatili a on je úředně k placení poháněti nucen byl; též žádal Vojtěcha Nejedlyho za biografii Jana Nejedlyho do Tatrany. Načež se Vojtěch Nejedly obrátil strany věci té na svého krajana, výše připomenutého Karla Havlíka, tehdaž práva v Praze studujícího, aby tam učinil strany věci té potřebná poptání.

³⁰⁾ Jmenovitě Vojtěch Nejedly nekladl nikdy příliš veliké váhy na své práce literární, kteréž Š. Hněvkovský a jiní vrstevníci času toho nemálo vychvalovali; anobrž pronesl se v příčině té nejedenkrát velmi skromně o nich. Tak k. p. v listu svém dne 9. října 1832 Karlovi Havlíkovi zaslaném mimo jiné píše u věci té takto: „ . . . Tyto práce (básně) byly mé jediné v povolání mém vyrazení a jestliže jimi prospějí naší literatuře a schopnějších a mocnějších duchů k lásce vlastenecké a k zvelebení jazyka našeho jimi povzbudím, bude to mé nejsladší potěšení . . .“

³¹⁾ My sami z let mladosti své dobře toho pomníme a slyšali jsme to také od starších vlastenců, s jakým nevšedním úcastenstvím a neobyčejným účinkem vlastenecké básně našeho Vojtěcha Nejedlyho, epické i lyrické, času svého ve společnostech vážných, při visitacích vikářských čili střídnicích, zkouškách školních a jiných příležitostech i kratochvilích (Pravý vlastenec, Mocnost boží, Óda na A. Puchmíra. Vděčný syn, Nevděčná dcera, Napoleon, Kutusov a j. v.) byly přednášeny, a kterak Vojtěcha Nejedlyho písně, jsouce od Dra. Heřda, Vitáska, Ryby, J. E. Doležálka a j. v. lahodně v hudbu uvedeny (Lenka, Ukolébavka, Hrobařská, Spokojený sedlák, Předličky, Veselý pacholík a j. v.), po celých Čechách i na Moravě se rozléhaly ano i znárodněly.

³²⁾ Báseň „Karel IV.“ skládá se z osmi zpěvů, z nichž každý nějaké platné naučení mravní v sobě obsahuje, a to: I. Každý tvor i člověk k štěstí jest stvořen a způsoben. II. Kdo chce pravého štěstí dojíti, hledej pravé slávy. III. Bludové a náruživosti nejvíce překážejí, aby lidé šťastni byli. IV. Základ štěstí a ctnosti leží v pracovitosti a obecné svornosti, důkazem toho zlatý věk za Karla IV. v Čechách panující. V. Mírnost jest nejpřednější vlastnost k dosažení pravého štěstí. VI. Pramen všelikého štěstí jest péče o dobré vychování mládeže. VII. Povinnosti manželů, chvála čisté lásky a manželstva, a VIII. O nesmrtelnosti duše.

FRANTIŠEK JOSEF SLÁMA (BOJENICKÝ).

KNĚZ CÍRKEVNÍ A SPISOVATEL. *)

František Josef Sláma, děkan někdy Bechyňský, byl v druhé čtvrti přítomného století jedním z nejpilnějších a nejdůmyslnějších dělníků na poli ožilé literatury české, při čemž obracel zraky své zvláště k tomu, čehož našemu lidu venkovskému se nedostávalo, a vyrozuměv takto jeho nejpilnějšími potřebami, usiloval co nejhorlivěji o duševní vzdělání, mravní ošlechtění a reální vycvičení a tím zároveň o zvýšení materiálního blahobytu a rozmnožení vezdejšího štěstí národu českého. Pročež jsme neváhali příběhy života jeho šířeji vypsati a lidomilovné jeho působení podrobně vylíčiti i oceniti a takto zároveň památku jeho obnoviti. ¹⁾

I.

František Josef Sláma narodil se dne 16. května r. 1792 ve vsi *Bojenicích*, k farní osadě Bernardické v Tábořsku příslušející, pročež se ve svém dospělejším věku zhusta také psával *Bojenický*. — Rodičové Slámovi byli *Josef Sláma* a *Kateřina* manželka jeho, rozená Kloboučnickova, kteří měli kromě syna Františka Josefa ještě tři starších synův a jednu dceru. ²⁾

Prvního vzdělání literárního dostalo se Slámovi ve farní škole Bernardické, v které již jako útlý chlapec vynikal neobyčejnou důvtipností a nevšední pilností; pročež býval také prvním mezi svými spolužáky, jimž předčítával evangelium a jiné věci naučné, tak že se již tehda vůbec říkalo, „že bude učitelem nebo kazatelem.“ Pro takové výborné nadání a mravné chování domlouvali tehdejší katecheta i učitel Bernardický otci Slámovu, aby tak vtipného a pilného synáčka dal na vyšší studie. K naléhání tomu otec konečně poslal desítiletého Františka na hlavní školu Budějovskou, aby se tam vycvičil v němčině a v jiných předmětech literárních. — R. 1803 Sláma přešel ze školy hlavní na gymnasium, na němž vyučovali času toho kněží řádu pobožných škol, kterých vyučování dalo se — jakož tehda vůbec — jazykem německým a latinským s úplnou nešetrností k jazyku českému, ano zhusta i s tupením a kaceřováním všeho, co bylo českého. Pročež Sláma po všech ten čas neměl ani té nejmenší vědomosti o probuzení národu našeho,

*) Vytisknuto v Čas. Čes. Mus. 1874 a 1875.

anobrž, tak jako mnoho jiných Čechův a jmenovitě studujících tehdejších, měl i on — jakož později sám vyznával — pevně za to, „že kromě kalendářů, katechismů, knížek modlitebních a kronik o Meluzině, Brunsvíkově a tomu podobných báchorách není podstatnější a vzácnější knihy české.“

R. 1808 Sláma skončil studie gymnasiální v Budějovicích s dobrým účinkem, nabyv jmenovitě nevšední známosti jazyka a literatury německé i latinské; načež se odebral na vysoké školy pražské, aby tam slyšel vědy filosofické, času toho na tři roky rozvržené. — Vyučovali tehdaž na fakultě filosofické: professor *B. Bolzano* náboženství, *Al. Jandera* matematice, *Fr. Němeček* filosofii, *Fr. Titze* všeobecné historii, *Al. Klaar* řecké a něm. literatuře, *Meinert* estetiky a pedagogice, *Jan Xr. Mikán* obecnému přírodopisu a *Steinský* pomocným vědám historickým. Ze všech těchto professorů byl Bolzano téměř jediný, který požíval obecné lásky a šetrnosti svých posluchačů, pročež byly přednášky jeho i našemu Slámovi nejmilejší, kdežto čtení ostatních professorů — jednak za příčinou tehdejšího nepřiměřeného, anobrž nemotorného plánu studijního, jednak za příčinou pedantického aneb sice nezajímavého jich přednášení a chování se — méně zajímala Slámu, který za to soukromými studii již tenkrát hleděl nabytí těch vědomostí, zvláště v oboru věd přírodních a historických, jichžto se tehda ve třídách filosofických nepřednášelo, aneb jimžto pouze nedostatečně a neprakticky se vyučovalo.³⁾

Ve studiích těchto Sláma seznámil se prostřednictvím několika spolužákův a známých svých, mezi nimiž byl také V. Hanka, tolikéž s ožilou literaturou domácí a knihami českými času toho tiskem vycházejícími. Čítaje spisy Krameriovy a předkem vydávaného tehda *Hlasatele*, jakož i jiné knihy české, nemohl se dosti nadiviti užitečným a vzácným vědomostem, v nich obsaženým; i býval nemálo dojat a překvapen jadrností, ohebností a rázností jazyka domácího ve starších spisech užívaného, z nichž jednak J. Nejedlý v „*Hlasateli*“ některé kusy a výpisky podával jako na ukázkou u veřejnost, jednak F. Procházka, Tomsa a Kramerius znovu dávali je přetisknouti. Tím přicházel náš Sláma k poznání a sebevědomí národnímu v té míře, že nebyv — co se smýšlení jeho týkalo — až dosaváde ani Nečechem ani Němcem, stal se nyní Čechem a vlastencem, a to tak horlivým, že měl napotom, hledíc k rozšiřování národního vzdělání a pěstování řeči a literatury domácí, málo sobě rovných mezi souvěkými dělníky na národu roli dědičné.

Sláma skončiv r. 1811 studie filosofické na universitě pražské, oddal se stavu kněžskému, k němuž se cítil míti zvláštní povolání a v němž doufal, že bude moci nejplatněji působiti ku vzdělávání lidu a národnosti české i hmotně pomáhati příbuzným svým. Pročež přihlásil se na teologické učiliště v Budějovicích a byv tam přijat, oddal se studiím bohosloveckým s obyčejnou sobě horlivostí, vynikaje takto pilností, důmyslností a výmluvností mezi spoluposluchači svými. — Vyrozuměv záhy, jak vysoce toho potřebí každému knězi, chce-li náležitě dostáti vznešenému povolání svému, aby byl úplně mocen jazyka osadníků svých, a že tu nepostačují skrovné vědomosti, jichžto byl někdo u věci té nabyt v domě otcovském a škole venkovské, Sláma

neváhal vedle jiných předmětů teologických obracet i všelikou pilnost k tomu, aby se důkladně vycvičil v jazyku mateřském. I bylať času toho potřeba známosti jazyka českého teologům Budějovským tím větší, poněvadž mezi nimi bylo mnohem více rodilých Němců nežli Čechů, kdežto naopak v diécesi Budějovské bylo tehdáž více prázdných far a kaplanství českých a smíšených nežli německých. — Přišeltě na podzim r. 1811 do semináře Budějovského z Prahy teolog *Frant. Bezděka*, rodič Březnický, který navštěvovav před tím české přednášky profesora J. Nejedlého s dobrým prospěchem, byl úplně mocen jazyka českého. K vyzvání biskupa hr. Schaffgotsche Bezděka jal se přednášeti r. 1811 a 1812 německým teologům Budějovským, jichž tam bylo výše třiceti, gramatiku a dobropísemnost českou způsobem více praktickým nežli teoretickým třikrát za týden. Přednášky tyto navštěvoval i náš Sláma, třeba že se již tenkrát dosti dobře vyznával v jazyku mateřském, tak pilně a horlivě a prospíval u věci té tak výborně, že ku konci roku předčil nad svého učitele, jak to napotom tento sám nejednoukrátě vysvědčiti se nerozpakoval.

Ježto času toho studie teologické na učilišti Budějovském trvaly toliko tři léta, Sláma skončil je v m. srpnu r. 1814; že však neměl tehdáž ještě stáří kanonického a že byl také mezi tím biskup tamní hr. Schaffgotsche smrtí sešel, protáhlo se vysvěcení Slámovo na kněžství až do jara roku příštího, tak že teprv dne 15. února r. 1815 vysvěcen jest s jinými ještě kandidáty v Litoměřicích od tamního biskupa vys. důst. Václava Chlumčanského z Přestavlk a slavil tamtéž i své prvotiny kněžské.

Po svém vysvěcení Sláma zůstal jenom na krátce v domě otcovském, byv již dne 4. dubna r. 1815 jmenován kaplanem fundačním na zámku Zelenohorském u města Nepomuku ležícím, v kterémžto místě pobyl výše tři let. Ačkoliv povinnost kaplana toho záležela téměř jenom v čítání mše sv. každého dne v tamní krásné kapli zámecké, Sláma býval nicméně také činným ve správě duchovní a pomáhal kněžím tamním v kázání, přisluhování svátostmi nemocným, vyučování v náboženství mládeže školní a t. p., vzdělávaje se sám při tom ve všelikých vědomostech pastýřských a čítaje i kupuje pilné knihy a časopisy české, ačkoliv ožilost národní v okolí tamním měla tehdáž ještě malého průchodu. Při tom byl Sláma zvláště také bedlivým pozorovatelem a zkoumatelem veškerého života venkovského, všimaje sobě duchovních i materiálních potřeb lidu našeho a prohlížeje k panujícím tam předsudkům, nedostatkům a těžkostem i vůbec ku všelikým neřestem, jimiž v osudných letech 1816 a 1817 za příčinou panující tehdáž neúrody a vzešlé z toho drahoty a přímoří vlast naše byla sklíčena a zbědována. Tím položil záhy základ k svým vzácným vědomostem a praktickým zkušenostem, z nichž napotom vycházelo jeho platné působení na poli vychovatelském, pastýřském a sociálním.

Ačkoliv Sláma čítal tehdáž sotva pětmečítma let věku svého, požíval nicméně pro své nevšední vzdělání, různé jednání a horlivé v úřadu pastýřském se zachování lásky a šetrnosti nejen všech osadníkův, alebrž i svého patrona Jeronyma hr. Colloreda i jeho rodiny a všech kněží tamních i okolních, jmenovitě také tehdejšího vůbec váženého

děkana Nepomuckého Fr. Boubela a lokalisty Pradelského Františka Zemana.⁴⁾

Z Nepomuku Sláma přeložen jest dne 14. srpna r. 1818 za kaplana fundačního do Prachatic, kdež zůstal až do r. 1825 plných sedm let. — Přišed tam na podzim r. 1818 vykonával tak jako v Nepomuku po celý ten čas všeliké pastýřské povinnosti s nevšední horlivostí, obezřelostí a nezištností. — Zvláštní však zřetel po všech ten čas Sláma obracel k tamní škole normální, v nížto počínajíc od nejnižší třídy všelikým předmětům -- i náboženství -- veskrz vyučováno jazykem německým, čímž v tomto druhdy ryze českém městě jazyk český mezi mládeží a dospělejšími obyvateli na újmu jich obchodu s krajany okolními více a více se ztrácel a pomíjel. Za tou příčinou Prachatičané posílali tehdáž děti své jednak do škol v sousedních městech českých, jednak přiváděli je ke kaplanům místním žádající, aby je vycvičili v češtině alespoň v té míře, by mohli jíti k zpovědi a sv. přijímání.⁵⁾ — Sláma náš zpozorovav ihned po svém přijetí do Prachatic tento nepřirozený a nespravedlivý způsob, jakým se tam ve škole i v životě veřejném vůči národnosti české před se šlo, a vyrozuměv, jaké tím škody mravnému i materiálnímu dobrému obyvatelů Prachatických a vesničanův okolních již vzešly a ještě by vzejítí mohly: obrátil na to zřetel svého děkana Filipa Endrsa i tehdejšího okresního školdozorce, jakožto představených pastýřův a správcův osady i školy Prachatické. Avšak oba tito pánové nevšímali sobě upřímných slov Slámových; když on pak u věci té neustával, jali se takové „*novotářské myšlénky*“ jemu zřejmě na zlou stranu vykládati, anobrž jej i důtklivě před takovouto přflísnou „*nevčasnou horlivostí*“ varovati. Avšak Sláma nedal se vším tím zastrašiti, anobrž psával velmi důtklivě do časopisův o nedostacích tehdejšího školství národního a pilné potřebě jeho napravení⁶⁾ i působil u sousedů Prachatických a představených okolních vesnic českých, k německé škole Prachatické přivtělených, k tomu, že žádali za zřízení školy zvláštní, v níž by se dítky jejich alespoň v náboženství a základních vědomostech literních jazykem českým vyučovaly a cvičily. Žádost u věci té Slámou samým zdělaná jest ihned k vyšším místům podána, načež mnoho a obšírně sem a tam dopisováno, vyhledáváno a komisionováno, při čemž děkan nadepsaný věci té vždy byl na odpor, kdežto Sláma zase při každé příležitosti ústně a pak i v širším spise k nevyhnutelné potřebě školy takové ukazovati neustával. Konečně po dlouhém vyjednávání (r. 1823) věc ta vyřízena jest v ten rozum, že žádosti výše přivedené vyhověti nelze, nic však méně že se nařizuje, aby děti v nižší třídě každého dne po několik hodin v náboženství, čtení a psaní jazykem českým byly vyučovány.

Kromě školy Sláma obracel času toho zřetel svůj zvláště také k *bratrstvu* čili *kůru literátskému*, který v Prachaticích od drahně let již pozůstával a jehož členové každého dne přede mší sv. a před kázáním i při nešporech a jiných církevních slavnostech a průvodech *české písně* prozpěvovali a takto k nábožnému povzbuzení a vzdělávání lidu přítomného přispívali, jsouce zároveň téměř již jedinými strážci a pěstiteli českého jazyka v Prachaticích tehdáž již odumírajícího. I tento sbor čili lépe řečeno jeho české zpěvy byly tamním germani-

sátorům trnem v očích; pročez byli by to rádi viděli, kdyby bylo bratrstvo to buďto docela zaniklo, aneb alespoň ve zpěvích svých — na místo dosavadního českého — německého jazyka užívalo. Vyrozuměv takto, jak důležitý jest sbor ten, hledíc k oslavení služeb božích a k zachování jazyka národního v Prachaticích, Sláma působil co nejhorlivěji k tomu, aby jmenovaný kůr literátův nejen nezanikl, anobrž aby ožil a znovu se spořádal, při čemž i postaráno se o zachování jeho starožitných kancionálův a jeho knihy pamětní, jakož i o obnovení starobylého vyobrazení chrámu Prachatického a sboru toho, jež bylo vyvěšeno na kůru tomto a nyní i opatřeno novým chronografem, jež Sláma sám zdělati neváhal.

Taktéž Sláma všímal sobě ústavu k vychování a opatrování místních chudých, který byl r. 1817 působením děkana Endrsa, kaplana Petra Schmidta a několika sousedů tamních obnoven a rozhojněn. Vyrozuměv totiž, jak důležitý jest ústav takový ve příčině mravní a sociální místu každému, Sláma prohlížel bedlivě k jeho udržení a zvelebení, jakož i všude, kam napotom přišel do správy duchovní, ústavy podobné založiti usiloval. — Taktéž Sláma obracel zřetel svůj k živnostem a hospodářským záležitostem Prachaticanův a okolních rolníků, jmenovitě k tamnímu lnářství, štěpařství, vinopalnictví, vzdělávání buráku a jiných větví hospodářských, čině je pozorny na nejnovější nálezy a na praktické zkušenosti, řemesel a hospodářství polního se týkající, a dával jim i sice rady dobré a pokynutí užitečná, jakož naopak sám milerád užíval jejich zkušeností k svému vzdělání a poučení.

Takovýmto rázným, nezištným a lidomilovným jednáním a vůbec příkladným a šlechetným zachováním Sláma získal sobě, ačkoliv byl ještě velmi mladý, důvěru a lásku jak vzácnějších obyvatelů Prachatických, tak i všech venkovských osadníků. Taktéž okolní i vzdálenější jeho spolubratři duchovní, třeba že byli starší a u vyšších hodnostech postaveni, vážili sobě Slámy pro jeho nevšední vzdělanost, kazatelskou výmluvnost a pastýřskou horlivost a ucházeli se o jeho přátelství i zvali jej k sobě ve dny výroční za slavnostního kazatele a milého společníka. 7)

Avšak Sláma byl netoliko s okolními duchovními v důvěrném spojení, alebrž obcházel přátelsky také s dospělejšími studujícími Prachatickými i sousedními a hleděl je získati naší věci národní, z nichž tuto zvláště přivádíme Vojt. Jakše a V. Maurice, posluchače bohomluvectví v Budějovicích. Prostředkem jich Sláma vešel ve spojení s jinými ještě studujícími, a to předkem s Jos. Vl. Kamarýtem, Janem Marchalem a Fr. Jabulkou. S *Kamarýtem*, který času toho slyšel v Budějovicích teologii v 3 roce, Sláma seznámil se na jaře r. 1823 prostřednictvím bohoslovce Maurice a vešel s ním v nejdůvěrnější přátelství, jež trvalo bez přerušení až do smrti Kamarýtova (1833).

Oba tito přátelé dopisovali sobě napotom velmi zhusta o všelikých věcech národnosti naší se týkajících, a půjčovali sobě na vzájem knihy české a slovanské. Předkem sděloval Kamarýt se Slámou všeliké zprávy, kteréž ho z Prahy a odjinud od přátel — F. Čelakovského, Jungmanna ml., Chmelenského, Fr. Vacka, Vinařického, Jáchyma a j. — docházely; Sláma naopak psával zase Kamarýtovi o všech příbězích z okolí svého a zároveň sděloval s ním své pastýřské zkušenosti,

všeliké své vlastenské úmysly, své radostné i bolestné city, a nacházel v takovém vzájemném dopisování nezřídka jedinou útěchu v těžkostech a nesnázích, které jej nejednokrátě času toho skličovaly.⁸⁾

Toto nové seznámení se a přátelské spojení s tolika mladými a horlivými vlastenci zdálo se povzbuzovati našeho Slámu, u věcech národních bez toho již vysoce činného, ještě k horlivějšímu působení vlasteneckému a ke vzdělávání se všestrannému. — Jakož se Sláma již ve studiích byl vycvičil v jazyku francouzském, obíral se nyní (r. 1822) řečí vlašskou, a vyučil se jí v té míře, že pomocí slovníka dobře mohl vyrozuměti všelikým spisům vlašským i vykládati je do češtiny, jakož to byl od několika let již činil se spisy francouzskými a překládal ze spisů těchto ve chvílích prázdných, jako ku potěšení svému, drobné povídky a kusy poučné do Čechoslava, Poutníka a Praž. Rozličností. — R. 1823 Sláma dal se také do studování jazyka polského, a to s takovou bedlivostí, že již r. 1824 dobře vyrozumíval prosaickým i básnickým pracím v jazyku tom vydaným i právě vycházejícím.

Neméně Sláma ve příčině té byl činným roku na to jdoucího (1824), kdež čítal spisy Balbínovy, Stránského, Döbnerovy, Pelclovy a rozličná díla zahraničná, vztahující se k historii české a jmenovitě k dějinám města Prachatic. Neboť byl se jal také prohlížeti a rovnati tamní bohatý archiv městský a sbíratí všeliké památky psané, tištěné i výtvarné, minulosti starožitného města toho se týkající, za kteroužto příčinou konal také cesty v okolí Prachatickém, anobrž navštívil tolikéž archivy v Č. Krumlově, Třeboni a Hradci Jindřichově. — Rok tento byl však Slámovi v nejednom způsobu nemálo nepříznivým. Byloť mu času toho se svými představenými i se samou konsistoří v příčině školy Prachatické nemilých bojů podnikati; důležitosti rodinné působily mu tehdaž mnoho trapných dob a peněžitých vydání; času toho ztratil také svého vroucně milovaného a vůbec váženého přítele Vojt. Kareše, faráře ve Vlachovu Březí († dne 25. srpna r. 1824),⁹⁾ a nad to roz-nemohl se velmi nebezpečně milovaný otec jeho, i zemřel nedlouho potom, čímž Slámovi vzešlo nových starostí a obětí, on sám pak za příčinou namáhání v úřadě pastýřském trpěl tehdaž na kašel a bolesti prsní. Všim tím Sláma byl nemálo skličen a zbědován; avšak neztrácel důvěry, anobrž zmužil se brzo zase, doufaje, že vyšší Prozřetelnost vyvede jej ze všech těchto nesnází a obrátí vše to k jeho dobrému! — Z jara r. 1825 dostalo se Slámovi také jakés náhrady za ztrátu umrtím Vojt. Kareše utrpenou tím, že *Frant. Turinský*, známý vlastenec a básník český a skladatel tehdaž vůbec velebené tragédie „*Angelina*“, byl přeložen za justiciáře do Vlachova Březí, s nímž se Sláma nedlouho po té osobně seznámil a ve svazek přátelský vešel. — Času toho jednalo se zase ve příčině školy Prachatické, a to o zřízení třídy přípravní pro nejmenší dítky, při čemž Sláma opět co nejhorlivěji o to se zasazoval, aby učitel ve třídě té vyučoval dítky veskrz jazykem českým, a poněvadž veškerá obec i rada městská v tom jednomyslně se srovnávaly a za to žádaly, bylo se nadíti, že alespoň této skromné žádosti bude vyhověno, což Slámu tolikéž poněkud zotavilo a sílilo.

R. 1825 Šimon Bern. Vrána, dosavadní kaplan zámecký na Vorlíku, přeložen jest za faráře do Mirovic, čímž toto zámecké kaplanství bylo

prázdné. Sláma chtěje nabyti širšího pole svému působení pastýřskému i vlasteneckému, ucházel se o místo toto a obdržev je dne 2. prosince r. 1825, přestěhoval se ihned dne 10. pros. t. r. na nové své stanoviště do Vorlíka. — Z Prachatic Sláma odcházel se srdcem pohnutým, anobrž bolestným. Byltě tam strávil výše sedmi let, kteréž sluší pokládati mezi nejdůležitější v celém jeho životě, jakož to sám několikráte vysvědčil. Byla to totiž léta plná horlivých usilování a platných účinkův, avšak i tuhých bojů, nevšedních těžkostí a trpkých zkušeností, jichž Slámovi po všech ten čas bylo podnikati. I můžeme říci, že Slámovo apoštolování na národní roli dědičné vlastně v Prachaticích svůj počátek vzalo a odtamtud dále se rozšířilo.

K povinnostem kaplana zámeckého na Vorlíku příslušelo: čítati mši sv. každého dne v tamní kapli, vykládati v neděli a ve svátek evangelium, vyučovati ve škole mládež v náboženství katolickém, dohlížeti k tamní bibliotéce a archivu zámeckému a když by toho potřeba vyhledávala, pomáhati ve správě duchovní faráři Starosedlskému, k jehož osadě zámek Vorlický příslušel.

Co vzdělávání jazyka mateřského a literatury domácí se týče, ležela půda tamní naskrze ladem. V životě společenském panoval u panstva Vorlického naprosto mrav a jazyk francouzský a mezi úřednictvem, kněžstvem a učitelstvem okolním převládal spůsob německý, tak že i v chrámu a ve škole tamní užíváno takřka výhradně samospasitelné němčiny, ježto předchůdce Slámův, Šim. B. Vrána, ačkoliv byl českým spisovatelem a jako vlastenec chtěl na slovo brán býti, hověl ve příčině té naprosto přání a žádosti tehdejší kněžny, rodilé to Němkyně. — Když Sláma přišel na Vorlík, oznámila i jemu kněžna jmenovaná své přání, aby co jazyka se týče ve chrámě i ve škole zůstalo to při dosavadním spůsobu, poněvadž prý kapli Vorlickou navštěvují téměř jenom úředníci, školu tamní pak pouze děti jejich, jimž německého jazyka a vzdělání předkem jest potřebí. Sláma ukloniv se odpověděl kněžně, „že u věci té zachová se dle *svého svědomí*, nad to že mu nelze jinak činiti.“ I nehledě napotom na přání ani kněžnino ani koho jiného, Sláma jal se ve škole tamní vyučovati náboženství jazykem českým i katechisovati v chrámě tolikéž po česku a mimo to přednášeti ve škole jednou za týden dějepis domácí taktéž jazykem mateřským. Nedlouho po té vypudil — s přivolením mladého knížete — i zpěv německý z kaple zámecké a ve škole dával němčině průchod jenom dotud, pokud toho třeba bylo ke čtení a seznámení se s dobropisemností německou. Taktéž Sláma usiloval o to, aby v životě společenském na Vorlíce a v okolí jeho jazyk český nabyl náležité platnosti a aby se tam oživil cit a smýšlení vlastenecké. Pročež povzbuzoval tamní úřednictvo i obecnstvo ke kupování a čítání českých knih, novin a časopisův a k účastenství v jiných vlasteneckých dobročinných nebo sice užitečných podniknutích, jakož bylo Museum národní, Matice česká, Dědictví sv. Janské a j. v. Při tom působil také k tomu, aby na celém panství zaváděny byly ústavy pro vychování a opatrování místních chudých, domlouval hospodářům venkovským, aby se pojišťovali proti škodám živelním, aby ukládali sumy uspořené do pražské spořitelny a zasazovali se o zvelebení svých obchodů, řemesel a živností.

Kromě vyměřených povinností pastýřských Sláma zanášel se po všechen čas svého pobytí na Vorlíce také pořádáním knihovny a archivu zámeckého a obíral se tolikéž soukromým vyučováním mládeže v předmětech gymnasijských aneb připravováním jí ke studiím těmto, mívaje ročně pět až sedm takových privatistů, s nimiž ke konci roku odbýval zkoušky na školách veřejných v Písku. Tím se pak stávalo, že mimo obligátní vyučování po dvě hodiny ve škole veřejné, každého dne strávil ještě pět hodin soukromým cvičením a vyučováním. Mimo to Sláma i sice býval neustále zaměstnán, čítaje jednak nové knihy české i jiné a pracuje do rozličných časopisů, jednak spisuje žádosti a suppliky vrchnosti nebo úřadům tamnímu ve příčině nějaké pomoci nebo jiného opatření svědčící; při tom pomáhal také faráři Starosedlskému ve správě duchovní, což zvláště činil s nevšedním namáháním a sebezapřením r. 1832, v čas panující tam cholery orientálské, kteréhož roku byl také neobyčejně činným, aby zjednal výdatné pomoci Prachaticanům, jichž město dne 13. dubna r. 1832 u veliké části bylo popelem lehlo.¹⁰⁾ — Toliko v prázdninách Sláma prával sobě malého oddechnutí, kdež docházel na krátký čas ku svým známým a přátelům do Prachatic, do Písku a do Prahy, aneb navštěvoval okolní a vzdálenější krajiny české.¹¹⁾ V létě r. 1832 uprázdnila se fara v Chrašticích na patronátě Vorlickém. K důtklivému domlouvání přítele svého Š. Vrány Sláma ucházel se o místo to. I vyhověno žádosti té, a dne 8. listopadu r. 1832 Sláma jest jmenován farářem v Chrašticích, kam se ihned dne 26. listopadu t. r. z Vorlíka přestěhoval a v neděli po té (I. adventní) v tamním chrámu P. již první kázání činil.

Ježto Sláma na Vorlíce požíval obecné lásky a vážnosti obyvatelstva tamního i samé rodiny knížecí, nesli Vorličtí těžce ztrátu jeho, taktéž on sám za příčinou přesídlení toho byl sklíčen starostmi nemalými; avšak bylo mu při tom útechou, že u věci té ne tak hlasu srdce jako spíše povinnosti své uposlechl a že nebude již tak vázán ke stolu a světnici, alebrž že bude moci více se pohybovati v čerstvém povětří a tak to slabé zdraví své posilniti. — Bohužel byla fara Chraštická velice zanedbaná, ano spustlá, tak že se bylo Slámovi ihned starati o ty nejpotřebnější opravy, aby při nastalé zimní povětrnosti alespoň proti větru, dešti a jiné slotě v ní byl ochráněn. Že pak již r. 1813 měla se stavěti nová fara v Chrašticích, avšak nedbalostí úřadu patronátního a netečností předešlého staříckého duchovního věc ta po všechen ten čas zůstala ležeti; Sláma nyní zasazoval se co nejhorlivěji o to, aby věci té zjednal průchodu, při čemž mu přítel Vinařický nemalých prokazoval služeb, poháněje čas od času stavbu tu u referenta guberniálního. Když pak konečně povolení a plán k stavení nové fary od gubernia k úřadu patronátnímu byly seslány, přikročeno na jaře r. 1834 k dílu samému, při čemž Sláma byl tak činný a bedlivý, že farní stavení na podzim téhož roku bylo dohotoveno a Sláma již na I. neděli adventní mohl v něm přebývati. Když pak na jaře roku na to jdoucího — 1835 — také stavení hospodářská byla zbudována a farní zahrada opravena, přikročeno tolikéž k obnovení chrámu a hřbitova Chraštického, tak že chrám P. jest vnitř i vně opraven a ozdoben, věž kostelní o tři střevice zvýšena a novými hodinami opatřena, jakož i hřbitov urovnán

a novou zdi obehnan. Že pak osada Chraštická co do obyvatelstva i prostory nemálo. byla rozsáhlá a četná a tudíž co den větší potřeba vycházela, aby kromě faráře byl tu ještě druhý duchovní, Sláma zasazoval se důtklivě o zřízení řádného kaplanství při faře Chraštické a přivedl je také již r. 1834 k místu, načež později přičiněním nástupců Slámových i kongrua kaplanská při faře té dle zákona náležitě jest vyměřena a pojištěna.

Tak jako stavení farní a grunty k němu náležité byly sešly a zpustly, taktéž zanedbána byla celá osada ve všelikém spůsobu, a což bylo ještě horšího, členové její k všelikým opravám, o jichž uvedení Sláma ihned po svém tam přesídlení usiloval a kteréž toliko k jejich mravnímu i hmotnému vzdělání a polepšení směřovaly, naprosto byli lhostejni, anobrž z počátku i všemu tomu na odpor se stavěli. Vyrozuměvše však nedlouho po té, že nový jejich pastýř duchovní s nimi to upřímně míní a že všeliké jeho usilování k jich dobrému směřuje, stali se poslušnými rady jeho a ochotnými u plnění všelikých jeho přání a žádostí. Takto zaveden již ve prodlení prvního roku jeho tam pobytí řádný ústav chudých v osadě té a zapovězeno všeliké tuláctví a žebrání; taktéž dán výhost karbanu, přílišnému pijáctví, hádkám, různicím a jiným nemravnostem, jež tu před tím vůbec panovaly, a zámožnější část osadníků dala také pojistiti stavení a grunty své proti škodám, ohněm a jinými případnostmi živelnými vzcházejícím.

Výše přivedená zaměstnání, týkající se hospodářství polního a staveb farních a kostelních, jakož i spravování povinností pastýřských v rozsáhlé osadě Chraštické a uvádění v ní rozličných ústavů dobročinných i sice užitečných, působily Slámovi nemalé zaneprázdnění a ztrátu času, a to zvláště z jara a v létě. Nicméně zanášel se po všechn ten čas vždy ještě, kdykoliv měl nějaké chvíle prázdné, pracemi literárními. Psávalťe do *Časopisu Musejního* a *Časopisu pro kat. duchovenstvo*, sepsal r. 1834 obšírnou a důtklivou „*Obranu*“ časopisu katolického, v zimě r. 1835/6 sestavoval ze sebraných před tím materialíi „*Obraz minulosti starožitného města Prachatic*,“ r. 1836/7 zasazoval se velmi horlivě o vydávání časopisu *k poučení a vzdělání našich venkovských hospodářův a řemeslníků*, a spisoval naučnou knihu populární „*Jaromír Myslík*;“ téhož času vzdělal také vysoce důležité pojednání a návrhnutí týkající se *reorganisace triviálních a normálních škol* a předkem uvedení do nich jazyka českého a j. v. ¹²⁾

Za svého přebývání v Chrašticích Sláma z počátku požíval lepšího zdraví nežli na Vorlíce, což přičítal hojněmu se pohybování v čerstvém povětří venkovském i častému užívání studených koupelí a pití vody čerstvé. Avšak přes všeliké tyto hydropatické prostředky začal později opět churavěti a slábnouti, tak že zase polehoval a chtěj nechtěj namáhavějších prací pastýřských i literárních vystříhati se nucen byl. Pročež přál sobě míti beneficium, kde by byly příjmy buďto veskrz na hotově vyměřeny, aneb kde by alespoň nebylo takového „sedlačení“ jako v Chrašticích.

R. 1840 bylo prázdné děkanství v m. Bechyni; ačkoliv Sláma k beneficium tomuto, ježto příslušelo k cizímu patronátu, zření svého z počátku vůbec neobracel, došlo ho nicméně později vyzvání s vyšších

míst, aby se o ně ucházel. Aby se nezdálo, že se vtírá na cizí patronát, Sláma váhal z počátku vyzvání toho uposlechnouti a teprv po nemalém zápase a boji vnitřním, pokládaje vyzvání to za vyšší pokynutí, aby bedlivě pracoval na vinici Páně a národní roli dědičné i v té krajině, kde druhdy stávala kolébka jeho, odhodlal se k žádání za místo nadepsané. I obdržel je také k presentaci tamního patrona knížete Paara dekretem z konsistoře Budějovské dne 27. března r. 1841 vyšlým. — Rozžehnav se dne 18. dubna t. r. se svými osadníky Chraštickými, kteří ztráty jeho nemálo želeli, Sláma odstěhoval se dne 23. dubna t. r. do svého stanoviště nového, překvapiv svým rychlým příchodem sousedstvo Bechyňské, kteréž chtělo slavně ho přivítati. Uvítání to odloženo tudíž k neděli na to příští, totiž k 2. květnu r. 1841, kdežto po odpoledních službách božích tamní duchovenstvo, městská rada, starší pořádků řemeslnických, měšťané a lid venkovský na náměstí v slavném průvodu slušně a srdečně přivítali nového pastýře svého, načež u večer provozováno divadlo české, při čemž třináctiletá Emilie Křížkova, dceruška tamního zkoušeného radního a známého vlastence Rudolfa Křížka, k slavnosti té přiměřený prolog přednášela.

Uvázav se v toto nové beneficium, Sláma všelikou svou práci a péči věnoval povinnostem pastýřským, třeba že obvyklá churavost nyní častěji ho skličovala a zhusta celé dni k posteli poutala. — Usilovaltě předkem ihned o uvedení tam ústavu k zaopatřování a vychování chudých místních, ku kterémuž konci činil r. 1843 v tamním chrámu P. výborná kázání, jakož i soukromně vyzýval obyvatele městské i venkovské k horlivému účastenství u věci této. Taktéž dal při tamním děkanství zdělati novou studnici, a to téměř veskrz svým nákladem, zasazoval se o stavení nového domu děkanského na místě dosavadního. Velice již sešlého a vymohl u úřadu patronátního, že budova ta alespoň důkladně byla opravena a napotom i z části přestavena; taktéž vybízel k tomu, aby se zřídila v Bechyni společnost čtenářská a knihovna obecní, k nížto chtěl darovati všechny své knihy naučné a kratochvilné. I obmyslel jiné ještě opravy a užitečná předsevzetí v úřadu pastýřském a životě sociálním k prospěchu celé osady tamní; avšak bohužel uvedení jich ve skutek bylo jednak překaženo, jednak na budoucno odloženo příšlou v to nebezpečnou churavostí Slámovou. Právě když chtěl zase jednou, a to v m. srpnu r. 1843 navštívití známé a přátele své v Praze, rozstonal se na zapálení břišní blány v té míře, že musil ihned ulehnouti, kterážto nemoc co den se horšila, tak že na den sv. Václava t. r. téměř bez sebe z lázně byl vynesena a teprve po hojném mu odebrání krve jakés úlevy pocítil. — Kanovník V. Pešina navštívil Slámu na své zpáteční cestě z lázní Mariánských, poslal k němu ihned krajského fysika dokt. Hosera, který ho našel u velmi nebezpečném způsobu, vyrozuměv, že tu jest těžký neduh plicní a jaterní. — Bolesti Slámovy ulevily ovšem napotom poněkud, ale churavost trvala napořád, anobrž Sláma byl tak zbědován, že nemoha více ani choditi ani státi, větší část dne na pohovce trávití musil. Avšak i v této své sklíčenosti, když bolesti poněkud ulevily, Sláma býval vždy ještě činný a pilný; čítal knihy rozličné, odbýval sám doma pilné práce pastýřské, psával recenze do Čas. p. kat. duch. i dopisoval přátelům svým, ačkoliv jenom skrovněji

a tak, že již sám jich obsah a písmo u přirovnání s jeho předešlými listy ukazovaly k tělesné slabotě a duševní sklíčenosti písařově.

Takto Sláma strávil měsíce zimní a jarní r. 1843—4 v nemalých těžkostech a bolestech, kteréž valně ještě byly rozmnožovány zármutkem a starostmi rodinnými za příčinou úmrtí svých tří bratří starších, kteří času toho (a to v jednom roce 1842) byli zemřeli. Když pak přišla doba letní, Sláma k radě lékařův a přátel svých ustanovil se na tom, že pojede do lázní Mariánských, aby se alespoň poněkud na těle a na duchu zotavil. Učiniv potřebná opatření v příčině svého úřadu pastýřského a pořídív o statku svém, odebral se dne 3. července r. 1844 do lázní nadepsaných, rozžehnáv se s přáteli okolními a osadníky Bechyňskými v té naději, že bohdá po dvou měsících v lepším způsobu s nimi se shledá zase. Avšak jinak bylo psáno v knize Prozřetelnosti věčné! Sláma přišed do lázní Mariánských nenacházel tam nijakého ulevení svých bolestí a slabostí, anobrž způsob zdraví jeho a jmenovitě neduh plicní zhoršil se v té míře, že již v prvních dnech m. srpna r. 1844 byl opatřen svátostmi umírajících, načež 5. dne téhož měsíce ve svém 52. roce šlechetného ducha svého vypustil. I pohřben jest třetího dne po té na hřbitově tamním, kdež mu působením kanovníka Václ. Pešiny a jiných přátel po dvou letech zřízen jest skrovný náhrobník s tímto nápisem:

„Zde odpočívá v Pánu zesnulý
Fr. Jos. Sláma,
děkan Bechyňský,
zemřel dne 5. srpna 1844.“
Hledáš-li kde české klenoty,
Jeden z nich spočívá zde,
Klenot totiž vzácné osvěty,
Věrný Bohu, vlasti své!“

Týž kanovník Pešina a jiný ještě ctitel Slámův, který nechtěl jmenován býti, učinil z lásky k zvěčnělému Fr. Slámovi při chrámu P. v lázních Mariánských nadání na dvě mše sv., kteréž se tam každoročně k spasení duše jeho čítají.

II.

„Miluj bližního svého jako sebe; přítele
více než sebe; vlast více než přítele;
lidské pokolení více než vlast, — ale
Boha nade všechno!“ *Fenelon.*

Vidělo se nám položití v čele vypsání přítomného výše přivedené povědění, kteréž Sláma na Vorlíce r. 1827 vepsal do pamětní knížky příteli svému J. Vl. Kamarýtovi, poněvadž nelze rázněji, trefněji a stručněji obsáhnouti a vylíčiti šlechetnou povahu a výborné vlastnosti jeho, jako nadepsanými vzácnými slovy nesmrtelného Fenelona.

Jednou z předních ctností Slámových byla jeho neunavitelná činnost a neustálá pracovitost, jižto na jevo dával téměř od dětinství

a která v letech pozdějších dosáhla té míry, že ti, kdož jej znali a s ním důvěrněji obcházeli, nemohli se tomu dosti udiviti, kterak při tom skrovném způsobu těla svého takových prací duševních i tělesných mohl podnikati a k místu přiváděti. I podobalo se, jako by mu neustále před očima tanula vzácná slova Tomáše Kempenského, která ve svém spise *o následování Krista* P. I. kn. 19 kap. pronáší v ten rozum: „Nunquam sis ex toto otiosus, sed aut legeus, aut scribeus, aut orans, aut meditando, aut aliquid utilitatis pro communi laborans!“ — Neboť nebyl-li Sláma zaměstnán ve správě duchovní nebo ve škole, seděl zajisté doma u stolku a psával nebo čítal bez přestání, a to hluboko do noci a záhy z rána již, zanášel se jenom jako k zotavení svému čas od času štěpařstvím aneb dohlídkou k hospodářství svému. Ukracovati čas hrou aneb jinými kratochvílemi bylo mu věcí téměř neznámou i toužil zhrsta na ztrátu času, kterou mu působily rozličné „malicherné návštěvy.“¹³⁾ — Jsa takto sám neustále činným a zaměstnaným, povzbuzoval také své žáky a mladší spolubratry duchovní k podobné činnosti a sebe vzdělávání, ukazuje k vědomostem teologickým a světským, kterých by měli předkem sobě osvojiti, a ke způsobu, jakým by jich potom v životě praktickém mohli a měli užívat, dokládaje zároveň, že on téměř všeliké své vědomosti po Bohu toliko takové samočinnosti a takovému sebevzdělávání má děkovati.¹⁴⁾

K podobné činnosti a pracovitosti Sláma vyzýval vždy také své osadníky a vůbec náš lid venkovský; ukazoval, jak drahý a neocenitelný poklad jest „čas“, který byv jednou zmařen, nikdy více ~~se~~ nenavrátí, a vystříhal je před zahálkou a tuláctvím, z nichž pochází vše zlé, i připomínal, že člověk jenom tehda může od Boha platné pomoci očekávati, když především sám činnou ruku přiloží a když bude pracovati, že i Bůh mu požehná a pomůže. V témže způsobu přimlouval také jiným krajanům a vlastencům, a to zvláště mladším, aby předkem sami sebe důkladně vzdělávali a potom pilně pracovali na roli dědičné, nečekajíce na pomoc odjinud, anobrž vyhledávajíce ji toliko v sobě samých a ve vzdělanosti lidu našeho. Říkávalť obyčejně: „Velký nepomůže, ale malý!“ čímž chtěl ukázati, že nemajíce opravdových mecenášův a upřímně s námi smýšlejících vyšších protektorův, nemůžeme spoléhati na jiného leč na sebe samy a že tudíž není také radno příliš mnoho sobě zakládati na přízni cizích, sebe vzácnějších — znamenitě německých — velikánů literárních a sociálních i vysoce postavených velmožů domácích.¹⁵⁾

Jakož Sláma byl nepřítelem všeliké nečinnosti a pokládal čas ze věc nejdražší a nejvzácnější a tudíž hleděl každé chvílky dobře užití, byl tolikéž střídmy a mírný v užívání jiných věcí hmotných a nenáviděl vše, co zapáchalo marností a pouhou okázalostí, ať to bylo již v oděvu, krmích, nářadí aneb v jiných věcech, a varoval se pokud možná všelikých výloh, kteréž se nevztahovaly k nějaké potřebě skutečné nebo k účelu užitečnému, říkávaje: „že drahé se kupuje, čeho se nepotřebuje, třeba to bylo za sumu sebe menší!“ a vybízel taktéž každého jiného a jmenovitě své osadníky k podobné spořivosti a vystříhání se výloh nepotřebných. Vše to nečinil však z nějaké špinavé skouposti aneb přílišné peněz žádosti, anobrž z příčin praktických, na rozumném

a mírném užívání věcí všelikých se zakládajících, tak že zlato a stříbro měly u něho ceny jenom dotud, pokud mohl sobě jimi zjednatí věcí potřebných a užitečných, aneb přispěti a pomoci jiným v jich nesnázích a potřebách. — V této své činnosti a pracovitosti Sláma neustával po všechn čas života svého, anobrž, když již ležel na lůžku nemocném, býval stolek jeho naplněn spisy a knihami, a jakmile se mu poněkud odlehčilo, přisedal k němu a při vši tělesné slabosti odbýval své práce úřední a literární.

Avšak při této neunavitelné činnosti Sláma byl předkem také ve všech svých umýslech a předsevzetích rozšafný, obezřelý a na nejvýše důmyslný, prohlížeje vždy více k věci, podstatě a jádru, nežli k formě a skořepině a hledě užívati při všem náležitě míry, opatrnosti a vhodných i platných prostředků, tak že mu nebyvalo činiti pouze o to „co“, anobrž předkem také „jak“ se něco před se bere a k místu přivádí. Tudiž také všimal sobě panujícího smýšlení veřejného a povahy čili ducha doby své a třeba že — kde bylo činiti o pravdu a podstatu, ať se jednalo již o církev nebo národnost — pevně stával na svém mínění a hleděl jemu průchod zjednatí, nicméně vystříhal se bedlivě, aby uváděním zvětšelych, s dobou nynější se nesrovnávajících způsobů, obřadů, opatření a vůbec aby přílišným lpěním na pouhé formě a povrchnosti mínění veřejné proti sobě schválně a bez potřeby v tuhý a planý zápas nevybízel, věda dobře, že duch a povaha času bývá obyčejně vášnivější a neústupnější tu, kde se jedná toliko o formu a způsob vnější. ¹⁶⁾

Vedle této neobyčejné činnosti a důmyslnosti Sláma vynikal zároveň nevšedními známostmi theoretickými i praktickými. — Ve příčině této připomínáme, že se znal výborně ve všelikých vědomostech a zkušenostech, jichž vyhledávalo pastýřské a učitelské postavení jeho. Jakož z vydaných i pozůstalých prací jeho zřejmě vychází, nebylo téměř odvětví věd theologických, v nichž by nebyl Sláma dobře se nevyznával; hledíc pak k dogmatice, morálce, patristice, ¹⁷⁾ k bohosloví pastýřskému a pedagogice pokládán byl — a to dle vysvědčení mužů vysoce postavených a věcí těch úplně znalých — mezi domácí výtečníky theologické. Taktéž byl Sláma důkladně vzdělaný v uměních světských, a to nejen krásných a jazykových, anobrž i ve vyšších a exaktních, ve vědomostech historických a přírodních. Znaltě se výborně v jazycích klassických a vycvičil se kromě jazyka mateřského tolikéž v jazycích moderních, německém, francouzském a vlašském, jakož se také obeznámil s jazyky nám pobratřenými, polským a ruským a jejich literaturami; řeči a literatury české pak byl znalý v té míře a věděl jazyka mateřského, ať již psal učeně nebo populárně, tak jadrně, vlastně a ozdobně užívati, že práce a řeči jeho, zvláště z doby pozdější pocházející, jsou téměř veskrz takové, jak by kazatelé, učitelé, historikové a jiní naši spisovatelé vůbec měli řečnovati, vyučovati, psáti a rozumovati.

Sláma byl neméně znalý také všeho, co se vztahovalo k vědomostem života domácího a praktického, k průmyslu, obchodu, hospodářství polnímu, vůbec k potřebám a živnostem našeho lidu venkovského. I smíme tvrditi, že v první polovici přítomného století kromě neocenitelného Václ. Mat. Kramera žádný z tehdejších vlastenců, spisovatelův a literátů

tomu, čeho k opravdovému znovuzrození, duševnímu vzdělání, mravnímu vyzdvižení, vůbec k opravdové blaženosti lidu našeho jest zapotřebí, tak náležitě a důkladně nevyrozuměl a o jeho dobré, užitečné a počestné tak rázně, nezištně a prakticky neusiloval, jako právě Frant. Sláma. Pročež také, můžeme-li času toho vůbec někoho nazývati vlastním lidomilem, sluší vším právem vztahovati vzácný název tento k našemu Slámovi.

Přebýváje větší čas života svého mezi lidem naším na venku, Sláma seznámil se při své nevšední důmyslnosti a pozornosti záhy a důkladně s všelikými příjemnostmi a těžkostmi života venkovského, se ctnostmi i vadami, s dobrými i nechvalitebnými vlastnostmi lidu našeho i s veškerými zvyky, obyčeji, předsudky a nespůsoby na venku panujícími. — Pročež také jakmile se uvázal v úřad pastýřský, a to již jako kaplan, tím více pak jako farář a samostatný správce duchovní zasazoval se nejen o vyučování a utvrzování lidu sobě svěřeného v pravdách náboženských, anobrž prohlížel zvláště také k jeho mravnímu ošlechtění, reálnímu vzdělávání a důkladnému vycvičení ve všelikých věcech užitečných a vědomostech potřebných, říkávaje tu: „*Vzdělanost z vrstvy na vrstvu klad!*“ Taktéž povzbuzoval své osadníky k samostatné činnosti, ráznosti a vytrvalosti a hleděl tolikéž je vésti k sebevědomí, k poznávání a oceňování svých, od Boha mu daných sil a spůsobností, vůbec k náležitému vyrozumívání, v čem záleží vyšší jeho povolání a a na čem vlastně zakládá se cena a hodnota lidská.

Jakož pak k životu pořádnému a spokojenému nemálo se vyhledává, aby člověk alespoň ve věcech nejpotřebnějších netrpěl nedostatkem, anobrž požíval jakéhos blahobytu, toho však nelze dosíci, leč prací a činností; Sláma povzbuzoval osadníky své k pracovitosti, skrovnosti, mírnosti, k přestávání na mále, spořivosti, vůbec k zapírání sebe samého a k varování se všeliké nestřídmosti, karbanu, tuláctví, zahálky, různic a podobných k tomu nespůsobův a bezřádnův. I vyrozuměv z nabytých v Prachaticích zkušeností, jak dobře u věci té působí náležitě zřízené ústavy k zaopatřování a vychovávání místních chudých a jmenovitě, že jimi nejplatněji lze odvarovati žebrotu, tuláctví, zahálku a jiné odtud vzcházející neřesti, zasazoval se, jakož již nadepsáno, za svého pobytí na Vorlících, v Chrašticích a na Bechyni o zřízení a uvedení tamtéž podobných ústavů. K tomu konci povzbuzoval své osadníky veřejně na kázáních a cvičeních, ve shromážděních obecních a při zkouškách školních, jakož i soukromně při každé příležitosti, aby sobě všímali ústavů těchto a pomáhali je v život uváděti.¹⁸⁾ — Sláma všímali sobě taktéž jiných obecně užitečných a našemu lidu venkovskému prospěšných ústavův a zřízení a obracel k nim zřetel osadníků svých. Když v letech 1820—1830 zřizovaly se u nás ústavy k pojišťování a nahrazování škod ohněm, krupobitím, pádem dobytčím a podobnými nehodami vzešlých, Sláma ukazoval při každé příležitosti našim venkovanům k tomu, jak užitečné, důležité a potřebné jsou jim ústavy takové a povzbuzoval je soukromně i veřejně, ústně i písemně, v novinách i jiných spisech k hojnému v nich účastenství. Připomínáme ve příčině této mimo jiné zvláště obšírné pojednání „*O pohoření*“, kteréž Sláma r. 1829 podal do Čas. Mus. (2. sv. str. 62—75.), v němž ukazuje k záhubnosti ohňův a požárů

tak zhusta v Čechách vzházejících a vypisuje slovy vroucími užitečnost a potřebu spolků, škody ohněm vzešlé pojišťujících, předkem spolku českého, k účelu tomu tehda zřízeného, i vyzývá důtklivě naše městské i venkovské obecnstvo k hojnému účastenství v této a jiných k ní podobných jednotách. -- Když později zřízena byla *česká spořitelnice*, Sláma přimlouval i tu venkovským řemeslníkům, tovaryšům, hospodářům a jich čeledi, aby své sumy uspořené vkládali do pokladnic podobných a tím zjednávali a pojišťovali sobě jakous jistinu a zálohu k budoucí výživě, výpravě, nebo sice k jiné pomoci v čas potřeby, a propůjčoval se sám těm, kdož sobě sumy nějaké do spořitelnice vkládati chtěli, v té míře, že sumy ty do Prahy posílal a přáteli svými na místě náležitě ukládati dával.

Mimo vše to Sláma obracel po všechen čas své správy pastýřské pozornost a zřetel svých osadníků toličež ku všelikým nálezům a opravám v době novější učiněným, aby jich v domácnosti, řemeslech, obchodech a hospodářství svých vhodně užiti a tím příjmy a výživu svou polepšiti a rozhojnití mohli. Jsa sám důkladným a praktickým znatelem hospodářství polního ve všelikých jeho odvětvích, povzbuzoval venkovany naše k lepšímu a užitečnějšímu vzdělávání jich sadů, rolí a luk, odchýlením se od zastaralého způsobu úhorového a zaváděním střídavého hospodářství, zvláště k hojnějšímu setí bylin picních a podobných k tomu zelin, k lepšímu vzdělávání polí a luk užíváním opravených strojů, k rozmnožování a ošlechťování svého dobytka, k pěstování včelařství, štěpařství, lnářství a jiných větví hospodářských, a psával často o věcech těch velmi vřele a poučně do novin a časopisů domácích.¹⁹⁾

Jakož Slámovi našemu vysoce činiti bylo o opravdové mravní a reální vzdělání lidu našeho, všimal sobě všeho, co věci té platně mohlo pomáhati, a tudíž obracel také zřetel svůj k dobrým a užitečným knihám českým, k potřebě lidu sprostého na vesnicích a v městečkách venkovských přebývajících se hodícím, jakých však tehda u nás právě se nedostávalo. Neboť od té doby, co neocenitelný lidomil V. M. Kramerius smrtí sešel (r. 1808), leželo toto důležité pole literatury naší téměř docela ladem, tak že kromě několika knížek (Václav a Dorota, Izidor sedlák Lhotský, Arnošt Zabranský) nebylo času toho v oboru tom ničehož před rukama, a i tyto knížky, jsouce veskrze z němčiny — a to dosti nesprávně — přeloženy, nevyhovovaly potřebám lidu našeho. Pročež velikou radost způsobila Slámovi zpráva o založení *Dědictví Svatojanského*, r. 1835 v život vešlého, a to předkem proto, že knihy Dědictvím tím vydávané měly býti obsahu nejen nábožného, anobrž že se mělo při tom prohlížeti také k vydávání knih takových, kteréž by se vztahovaly k mravnímu a praktickému vzdělávání a ošlechťování lidu našeho vůbec. Tudíž Sláma povzbuzoval velmi horlivě všechny krajany své a zvláště duchovenstvo vlastenské k hojnému účastenství v dědictví tomto a podal u veřejnost obšírné vypsání účelu a podstaty ústavu toho, jež čteme v Čas. p. kat. duch. r. 1838 st. 94—116. V pojednání tom opakoval zdání své o knihách populárních, na jiných místech již pronešené, a připomínal, hledíc ke knihám nábožným, ježto by vycházely nákladem Dědictví nadepsaného, že by se mělo prohlížeti přede vším k vydávání „*Životů svatých*,” ovšem pérem pobožným, avšak při tom

i kritickým sepsaných (jako jest na př. J. Černého život sv. Terezie), k vydání dobré postily a především k vydání kancionálů čili zpěvníků, dle nynějších potřeb a okolností zdělaných a spořádaných.²⁰⁾

Jakož založením Dědictví Svatojanského potřebě knih k mravnímu a náboženskému vzdělávání se vztahujících bylo vyhověno, Sláma obrátil nyní zřetel svůj ku knihám, jimiž by náš lid venkovský reálních a praktických vědomostí nabývali mohl. Již v svém pojednání „o štěpařství v Čechách“ (v Čas. Mus. r. 1830) pronesl přání, abychom měli časopis naučný, pro lid venkovský vůbec určený, v kterém by se především promlouvalo o věcech hospodáři venkovskému užitečných a potřebných a kterým by se takto alespoň poněkud vyplňovala pozůstávající mezera u vzdělávání Čecha sprostého, jemuž němčina přístup do vyšších škol zabránila, nedopouštějíc mu naučiti se ve školách obecných něčemu důkladnému a praktickému. Myšlenky této Sláma nevzdal se napotom více, anobrž přišel za faráře do Chraštic a obeznámiv se tam ještě důkladněji nežli dosavad s hmotnými potřebami a mravními nedostatky lidu našeho, vyrozuměl, že by mezi domácími časopisy sotva bylo nějakého, který by měl tak široké pole k rozesívání všeho dobrého a užitečného a jímž by se k zlepšení mravův a materiální stránky našich venkovanů v podobné míře mohlo působiti a přispívati.

Sláma přikročil tudíž na jaře r. 1836 se vši rázností ke skutečnému provedení nadepsané myšlenky své a obrátil se především k hospodářskému radovi Hirschmannovi, tehdejšímu sekretáři kr. společnosti hospodářské v Čechách. Jakož pak tento přislíbil, že věc tu společnosti hosp. ihned předloží, jakmile mu Sláma český a německý program časopisu toho podá, Sláma jal se přes všeliké své úřední, literární a domácí práce o věc tu co nejrázněji zasazovati a se všemi známými a přáteli světskými a duchovními vyjednávati a raditi. — V m. červnu r. 1836 podal Sláma konečně radovi Hirschmannovi návrh k časopisu tomu, (ježž chtěl nazývati: „Čtení pro lid“) s jedním pojednáním jako na ukázkou. Dle návrhu toho mělo čtení to v sobě zavíratí tyto kusy: „Hospodářství v celém oboru, avšak majíc předkem zřetel k našim hospodářům venkovským; vychovávání dítek; zřetel neustálý k moci myslící, k samostatnosti a k vážnosti sama sebe, ježto Čech sám sebe nemálo zahazuje; příběhy z domácnosti a zprávy z krajín cizích a domácích, pokud se týkají průmyslu a hospodářství.“ Tisknouti měl se švabachem čili písmem německým ve velikém oktávu a vydávati ročně ve čtvrtletních svazcích asi po desíti arších, a to na nejvýše čtyřicet archů do roka, tak aby nestál výše jednoho zlatého ve stříbře.

Po delším dopisování, vyjednávání, navrhování a rozbírání co do obsahu, formy, redaktora, tiskaře, názvu, objemu, ceny, času a firmy, kdy, kde a jak by se časopis ten měl vydávati, vyšel konečně na počátku r. 1838 pod záštitou kr. hospodářské společnosti české z tiskárny Házovské první svazek časopisu často připomínaného s titulem: „*Poučné a zábavné listy pro polní hospodáře a řemeslníky v Čechách*“ v 8° s obrázky (ze zaniklého r. 1835 „Světózora“ přetištěnými). Že však společnost hosp. nešetřila návrhů Slámou u věci té činěných, že časopis ten vycházel zároveň v německé a české řeči a český text že byl pouhým překladem německého bez zvláštního zřetele na potřeby našeho lidu venkovského

a že se redakce i překládání české části svěřily rukám méně spůsobilým: nevyhovělo se časopisem tím naprosto jeho účelu původnímu a potřebám obecným. Pročež Sláma toužil také nemálo na vše to a dal nespokojenost svou s časopisem tím i zjevně na jevo.²¹⁾

Sláma chtěje sám poněkud napravit, v čem bylo tuto pochybeno, a lidu našemu alespoň jakž takž u věci posloužiti, jal se spisovati knihu s titulem: „*Jaromír Myslík z Nedbalic*“, ve kteréž upřímně, srozumitelně a důtklivě promlouval o všelikých věcech a potřebách k soukromému i veřejnému životu našeho lidu venkovského se vztahujících a dával mu v jedné každé věci a potřebě náležitě rady, poučení a výstrahy. Bohužel že knihy té k místu nepřivedl, anobřž za příčinou příšlých v to jiných prací pilných a churavosti tělesné že ji zůstavil nedokončenou; neboť dle svědectví „přísného censora Mirovického“ (Š. B. Vrány) a Fr. Vacka Kamenického, jimžto Sláma některé kusy z knihy té předčítal, bylo by to bývalo dílo, jímž by se byl lid náš mohl příjemně bavit, užitečně vzdělávati a ve všelikých případnostech života domácího i veřejného platné rady a potřebného poučení nabývati.²²⁾

Prohlížeje takto ku vzdělávání národu našeho a k rozhojňování jeho blaženosti materiální, choval se Sláma i sice nemálo spanilomyslně a dobročinně, a to zvláště k našemu lidu venkovskému. Ukazujet k tomu zvláště jeho upřímná čitelnost běd a nesnází cizích, jeho opravdová soustrast a účastenství u všelikých nehodách svých spolubližních a nevšední ochotnost pomahati jiným buďto skutkem platným aneb radou dobrou, a to i tehda, když třeba nebyl za to požádán. Ujímal se osob opravdově nuzných, opuštěných vdov a sirotek a předkem chudých studujících co nejhorlivěji; pomáhal jim²³⁾ penězi i naturalii a nemohl jim sám poskytnouti dostatečné pomoci, přimlouval se za ně ústně nebo písemně u svých přátel a jiných osob zámožnějších, aneb vzbuzoval jim dárce a dobrodince ve vyšších kruzích panských, kdež prosebné slovo jeho mívalo tehdáž platnost nemalou.²⁴⁾

Ke stkvělým stránkám v spanilomyslné povaze Slámově sluší počítati předkem také jeho nevšední úctu, lásku a dobročinnost, kterou po všechn čas prokazoval svým rodičům a příbuzným, jakož i upřímnou oddanost a neobyčejnou šetrnost, kterou na jevo dával svým přátelům. — Sláma miloval a ctil rodiče své co nejvroucněji, jakož i lnul láskou upřímnou k svým bratrům a přinášel k jich dobrému nemalých obětí peněžitých a poskytoval jim i sice pomoci hmotné, jakož se také staral dle své možnosti o vychování, vzdělání a opatření dětí jejich; ve všem, co se mile nebo nemile týkalo příbuzných jeho, míval živé účastenství; každá nehoda, nemoc aneb úmrtí, ježto se při nich udála, dojímal ho — jakož z listů jeho vychází — co nejvíce a naplňovala citelné srdce jeho bolem hlubokým. — Hledíc k přátelům, jež Sláma sobě byl vyvolil, sluší připomenouti, že sotva bude někoho, který by byl opravdovému přátelství tak dobře vyrozumíval a na ně takové váhy kladl, jako náš Sláma. Jsa u volení přátel svých velmi obezřelý, stál k těm, ježto sobě zvolil za přátele a důvěrníky své, věrně a pevně po všechn čas života svého, tak že obyčejně jenom smrt přátelské jich svazky rozlučovala.

K nejstarším přátelům Slámovým počítati sluší bibliotekáře V. Hanku, profesora Frant. Bezděku v Písku, Václ. Pohana, faráře v Po-

říčí, *Jos. Černého*, administratora u Karmelitánek na hradě Pražském, a *Vincence Zahradníka*, faráře v Křešicích. Sláma seznámiv se s muži těmito jednak již ve studiích svých, jednak záhy po svém na kněžství vysvěcení, dopisoval sobě a obcházel důvěrně s nimi až do jich nebo do své smrti. — Za svého přebývání v Prachaticích seznámil se s P. *Vojt. Karešem*, farářem ve Vlachovu Březí, přítelem a někdy literárním pomocníkem J. Jungmanna, s *Fr. Turinským*, justiciářem tamtéž, jakož i vešel ve svazek přátelský s básníkem J. Vl. *Kamarýtem* a prostředkem jeho s *Fr. L. Čelakovským*, ml. *Jungmannem* a J. *Chmelenským*. Za svého kaplanování na Vorlíce uzavřel přátelství s *Šim. Ber. Vránou*, farářem Mirovickým, s *Kar. Vinařickým*, tehdejší ceremoniářem arcibiskupským, později farářem Kovaňským, a s *Fr. Vackem Kamenickým*, zámeckým kaplanem Březnickým. Když se kanovník *Václ. Pešina* stal správcem dědictví Svatojanského a redaktorem Časopisu pro kat. duch., Sláma zhusta s ním sobě dopisoval ve příčině Dědictví i Časopisu toho; taktéž byl tehdejší v literárním spojení a dopisování s *Frant. Palackým*, redaktorem Časopisu Musejního, do něhož podával výborná pojednání populární a historická, jakož i s *Václ. Špinkou*, J. *Pospíšilem* a jinými osobami na půdě národní literatury naší času toho pracujícími. — K přátelům a známým těmto Sláma choval upřímnou lásku a šetrnost, jsa jim z celé duše oddán a býváje jim ve všelikých příčinách co nejplatněji raden a pomocen, pokládaje jich prospěchy a škody za své vlastní a mívaje účastenství ve všem, co se jich týkalo, buď si to dobré nebo zlé, příjemné nebo odporné. Potkala-li některého z nich nehoda nějaká, hleděl jich ihned těšiti, dobré mysli jim dodávati a dalo-li se činiti, i skutkem jim pomocen býti. — Umřel-li někdo z přátel jeho, Sláma býval ztrátou takovou dojat a sklíčen co nejvíce, tak že často za tou příčinou delší čas ani spáti ani jeho požívati nemohl, a to předkem tehdejší, když přítel takový horlivě působil k oživení národnosti v okolí tamním, tak že tím nejen Sláma, alebrž celá vlast újmu a ztrátu utrpěla.

Neméně chvalitebnou anobrž snad nejstkvělejší stránkou v povaze Slámově byla jeho vroucí láska k vlasti a národu svému a jeho neunavitelná péče o opravdové vyzdvižení a vzdělání jazyka mateřského a literatury domácí. — Sláma přišed z české školy Bernardické na studie do Č. Budějovic, nenabyl tam — jakož výše pověděno — ani té nejmenší vědomosti o národnosti a literatuře české a seznámil se teprve v studiích filosofických v Praze se staršími a novějšími spisy a knihami českými. Vyrozuměv napotom, jak jadrný, bohatý, ohebný a ušlechtilý jest jazyk český a že domácí starší literatura z XV. a XVI. století daleko vyniká nad souvěkou literaturu německou a že i novější spisy české zavírají v sobě nemálo věcí naučných a čtení hodných: jal se bedlivě cvičiti se v jazyku českém a svou samočinností a pilností donášeti to, k čemu dosaváde nebyl veden a co takto naučiti se zanedbal. V takovém sebe vzdělávání — a to zvláště bedlivým čítáním biblí, spisů Veleoslavínových, Komenského a jiných starších knih českých — neustal napotom více, čímž nabyl také nevšední působivosti a známosti jazyka i literatury domácí.

Sláma byv zřízen ve správě duchovní, hleděl jazyku českému vždy

a všude, ve škole i v chrámě, zjednatí náležitý průchod, a jmenovitě nedopouštěl, aby tu nebo tam byl vytištěn a vyvržen; stalo-li se to však před tím nedbanlivostí a netečností jeho předchůdců nebo zlo-
myslností osob jiných, usiloval o to napotom co nejdůtklivěji, aby věc
ta v náležitý způsob byla přivedena a jazyku našemu dostalo se práva
mu náležitého. U věci této nezpěchoval se nižádných prací ani nesnází,
jsa tu neunavitelný, neoblomný a neohrožený; hájil a bránil národnost
českou tak horlivě a vytrvale a usiloval o uvedení jazyka mateřského
do škol a života veřejného tak důtklivě, avšak i tak prakticky a obezřele,
že sotva kdo jiný času toho ve příčině této k němu přirovnán býti může,
pročež jej také vedle Balbína, K. Tháma a V. M. Krameria vším
právem mezi přední obhájce a ochrance řeči a národnosti naší po-
kládati smíme.

Jedna z předních překážek, jež prospěšnému vzdělávání a roz-
šiřování literatury naší času tehdejšího byly na újmu, záležela v ne-
dostatečném zřízení českého obchodu knihkupeckého. Jakož nebylo
tehda na venku téměř žádných řádných knihkupcův ani kolportážů českých,
nuceni byli vlastenští spisovatelé a jiní národovci místa ta zastávati a
takto prenumeranty na nové knihy a časopisy sbírat, jim knihy došlé
zasýlati a peníze za ně vybírat, vůbec o rozšiřování literatury domácí
sami se zasazovati. Že to byla práce ne vždy příjemná, anobrž s ne-
malými obtížnostmi ano i ztrátami peněžitými spojená, toho netřeba
zde doličovati. — Jedním z takových, a to z nejčinnějších knihovních
jednatelův a prostředníků byl také náš Sláma. Nejen že sám kupoval
všechny tehdaž vydávané knihy české a že odbíral všechny času toho
vycházející časopisy naše, byl mimo to jako komisionářem a jednatelem
všech domácích knihtlačitelův a vydavatelů, tak že všeliké spisy české,
jež tehdaž v Praze, Hradci Kr., Brně, Plzni a jinde na světlo vycházely,
Slámovi v několika exemplářích se zasýlaly, kteréž on svým známým
a přátelům dodával a přijaté za ně peníze knihtlačitelům a knihkupcům
zasýlal.²⁵⁾

Kupování a bedlivé čítání dobrých českých knih starších i nových
Sláma pokládal za povinnost každého vzdělaného našince a předkem
kněze českého. Pročež také téměř ničehož tak důtklivě a těžce nevy-
týkal svým duchovním spolubratřím jako to, když se zpěchovali kupovati
knihy a časopisy české aneb když v jich dalším odbírání ustávali,
vymlouvajíce se, „že jsou časy těžké, chudých že mnoho a příjem
jejich malý, a že bez toho co pro svůj lid, aby jim rozuměl, češtiny
potřebují, té že již mají od dětinství svého.“

Jakož byl Sláma vysoce horlivý v rozšiřování časopisův a dobrých
knih českých, taktéž míval platné účastenství ve všech zřízeních a
ústavech, ježto se ku zvelebení jazyka, vzdělávání národnosti a roz-
hojňování literatury domácí času toho u nás zakládaly. — Tak byl
naplněn radostí nevyslovitelnou, když jej z Prahy došla zpráva o zalo-
žení „*Matice české*“, k níž ihned přistoupil, a to dvakráte; ponejprv
to učinil pseudonymně s heslem: „*Pololetní oběť chudého syna české
vlasti na oltář chudé matky přinesené ze srdce věrného,*“ a když základ
matičný s tímto heslem doplnil, položil jiných padesáte zlatých k ústavu
tomu se svým zřejmým jménem.²⁶⁾ — Nemenší účastenství Sláma

dával na jevo při založení „*Dědictví Svatojanského*“ a působil — jakož již nadepsáno — velmi horlivě k jeho rozšiřování svým důkladným pojednáním v Čas. p. kat. duch. r. 1835 vytištěným. — Taktéž horlivě všímal sobě Musea českého; posýlal tam knihy a jiné vzácnosti, radoval se upřímně z jeho rozkvětu a stal se konečně v prosinci r. 1842 i jeho skutečným členem. — Rovněž Sláma obracel pozornost svou k národnímu divadlu českému, pokládaje je za ústav k oživení národnosti, zvelebení literatury a k ošlechtění mravův i způsobů sociálních vysoce užitečný a důležitý, pročež také často toužil na J. N. Štěpánka za příčinou jeho nepřilíš vzorného řízení her českých na divadle pražském. Vůbec Sláma platnosti a potřebě dobře zřízeného divadla národního vyrozumíval v té míře, jakož snad málo kdo z jeho vrstevníků, jak to i vychází z jeho dnes ještě čtení a povšimnutí hodné odpovědi, kterou podal r. 1837 do „Květů“ (Př. XII. str. 47) k otázce J. K. Tylem v „Č. Věce“ t. r. (č. 12.) učiněné v tento rozum: „*Zdali by se společnost herců českých po Čechách udržela?*“

I ve všelikých jiných příčinách, ježto se týkaly národnosti a literatury domácí, Sláma býval horlivým účastníkem a jmenovitě propůjčoval se radou i pomocí svým přátelům a mladším i starším spisovatelům při vydávání jich prací literárních.²⁷⁾ — Vůbec každý příběh, jenž se vztahoval k národnosti nebo literatuře domácí, zajímal Slámu nemálo. Jmenovitě těžce nesl Sláma každou ztrátu, ježto věci národní vzcházela úmrtím neb odejitím z Čech do země jiné některého domácího spisovatele, horlivého vlastence aneb štědrého mecenáše. Pokládaltě každého domácího spisovatele a upřímného vlastimila ~~ja~~ bojovníka pro vlast a národnost; pročež nemálo býval potěšen, když se dověděl, že „hlídka a stanoviště vlastenské úmrtím nebo odejitím jeho osiřelé bylo obsazeno jiným vlastencem, který v okolí tom zase bedlivě vzdělávati a strážiti bude půdu a věc národní.“ Taktéž hleděl oslavovati, zachovati a obnoviti památku mužův o vlast naši zasloužilých, podáváje nekrology a zprávy biografické o nich do Novin a Časopisův a zřizuje k jich počtě slavnosti pohřební.²⁸⁾

Sláma jsa muž rozšafný a praktický, vyrozumíval také, jak vysoce jest nám především zapotřebí svornosti a nevšedního sebezapírání, ač mají-li důležitosti národní před se jíti; pročež povzbuzoval při každé příležitosti našince co nejdůtklivěji k tomu, aby, co národnosti a vzdělávání jazyka se týče, byli svorní, smířliví a vzájemně sobě radní a pomocní. Tudíž nesl velmi těžce všeliké roztržky, ježto tehda za příčinou užívání dobropísemnosti bratrské a analogické, pak časomíry a přízvuku byly u nás vzešly a spisovatelstvo domácí ve dva tábory nepřátelské rozštípily, což pokroku národnímu po delší čas nemálo bylo na újmu. Za tou příčinou toužil také trpce na původce hádek těchto, jmenovitě na Dobrovského (ačkoliv jej sice vysoce sobě vážil) a prof. J. Nejedlého, ukazuje k tomu, „*kterak to kvašení mezi Čechomily a ty jejich hádky a rozbroje o j a y, pak o prosodii a t. p. slouží nám jenom k hanbě u Němců, dusí mnoho dobrých a potřebných sil a posléze dokazují, že ti páni ne tak zdaru vlasti jako spíše své cti a slávy herostratské vyhledávají!*“ Pročež také těžce nesl, že i konsistoře hradecká a buďejovská v ty hádky písmenkové se zapletly a poslouchajíce pouze

návrhů prof. Nejedlého, *ypsilón* školám národním oktrojovaly, „rozhodující takto o něčem, k čemuž naprosto nebyly působily a povolány.“ — Touž měrou Sláma horlival na katolické Slováky v Uhřích, kteří následující rozkolnictví Bernolakova bez všeliké podstatné příčiny, co jazyka spisovného se týče, od Čechův a evangelických spolubratří svých se odtrhli, a ukazoval trefně a důtklivě k nepodstatě a lichosti příčin u věci té přiváděných a k neblahým účinkům tudíž vzcházejícím.²⁹⁾

Ačkoliv Sláma u věcech národnosti české se týkajících byl vůbec velmi činný, horlivý ano neohrožený, nicméně při své rozšafnosti a praktičnosti vystříhal se bedlivě všeho, co by směřovalo proti zákonu, právu a slušnosti, rázně usiluje pouze o to, aby se národu českému, hledíc ke školám a správě veřejné, alespoň poněkud za spravedlivé stalo a aby vláda tehdejší, upustíc od násilného a nepřirozeného germanisování, u věci té „Němcům i Čechům stejnou měrou měla“; při čemž v listech i spisech svých zřejmě a důtklivě ukazoval ke škodám, kteréž nejen národu našemu, alebrž celému státu tudíž vzcházely. Že však censura tehdejší (v l. 1820—1830) bývala tak vysoce přísná, že se stávala někdy až směšnou a nemotornou, policie pak zase chovala se tak příliš ouzkokostlivě, že ve všelikém sebe nevinnějším — ať tak díme písmenkovém a slabikovém — hnutí ve vlasti naší čenichala ihned nějaké husitské nebo panslavistické tendence a k tomu konci mnoho špehounův a náhončích chovala: Sláma šetřil u věci té náležité opatrnosti a prozřetelnosti, i napomínal mladší ohnivě a méně zkušené přátele a známé své, aby byli ve všelikém počínání opatrní a varovali se všeho, co by je samé nebo jiné našince — jmenovitě „batušku“, Jungmana st. — mohlo v nesnáze přivést a věci naší na škodu býti. — Chtěje pak nicméně k oživení národnosti domácí důležité pravdy do světa vysílati a lid náš na ně pozorna učiniti, užíval k tomu dle své důmyslnosti a praktičnosti rozličných cest a způsobů, jimiž to provedl, že se policie i censura u věci té stávaly docela neškodnými.

Tak ku př. vykládal kusy a pojednání o národnosti a šetření jazyka mateřského, v Hormayerově „*Archivu*“ tehdež u veřejnost podávané, do češtiny a vkládal je — udáda jich pramen Vídeňský — do Čechoslava a jiných listů českých, kdež bývaly bez překážky vytištěny, ježto censor Pražský neodvážil se zavrhnouti to, co bylo censurou ve Vídni již k tisku povoleno.³⁰⁾ Taktéž k vybídnutí Jungmanna a jiných přátel Pražských Sláma spisoval články podobné v jazyku německém a podával je do nadepsaného Archivu, kdežto — že obsahovaly pravdy jenom jaksi všeobecné a známá již povědění — bez překážky bývaly vytištěny, tak že věci ty alespoň v jazyku německém vešly vůbec ve známost, z čehož našinci mívali nemalé potěšení a vděčně připomínali Slámovi takovouto taktiku důmyslnou.

Co práci a působení Slámova na poli pastýřském, paedagogickém a literárním se týče, tu — hledíc k působení jeho ve správě duchovní — dle vlastní zkušenosti a došlých nás platných a hodnověrných svědectví tvrditi můžeme, že Sláma svým povinností pastýřským jako kaplan i samostatný správce duchovní v té míře zadost činil, že jej vším právem mezi nejhorlivější pastýře duchovní v diécesi Budějovské času toho žijící pokládati sluší. — Kdekoliv činiti bylo o dobré a užitečné svěře-

ných mu osadníků, Sláma nešetřil žádných prací a obětí, nelekal se nižádných překážek a nesnází a neustával v usilování svém, pokud nedosáhl šlechetného a lidomilovného účelu svého, býváje takto horlivým vzdělavatelem, praktickým učitelem, upřímným rádcem, ochotným pomocníkem, anobrž opravdovým otcem svých žákův a osadníkův.

U věci této pomáhala Slámovi nemálo jeho neobyčejná výmluvnost; věděltě tak jadrně, srdečně a dojímavě mluvití, věc, o níž činiti bylo, tak trefně a pochopitelně vylíčiti, její platnost a potřebu tak rázně a živě ukázati a užitečnost její důkazy nesnadno vývratnými a k jádru a věci samé sahajícími tak opodstatniti, že posluchačové, třeba že z počátku byli tvrdošijni, lhostejni a nečitedlni, konečně přece jeho vroucí ano ohnivé řeči nemohli odolati, anobrž pravdy a potřeby jím kázané uznati a žádosti a přání Slámovu u věci té chtěj nechtěj průchod dáti nuceny se viděli. — Pročež byl také Sláma v celém okolí jako řečník na slovo brán a hledán, a osoby vzácné a samy nevšední vzdělaností i výmluvností vynikající nerozpakovaly se nejdříve nazývati jej „*zlatouústým*“, a památka jeho, jakožto výborného slova božího kazatele, zachovala se dlouho v bývalých jeho osadách, anobrž trvá až podnes v paměti jeho žákův a mladších spolubratří duchovních.

Jakož Sláma byl kněz opravdově nábožný, avšak při tom i muž všestranně vzdělaný a osvícený, byl taktéž úhlavním nepřítelem všelikých lichých pobožnůstkářství a licoměrností pod zástěrou náboženství křesťanského tak často páchaných a horlival co nejdůtklivěji na zneužívání chrámu i školy k účelům světským a sobeckým, na všelike nepořádky do kultu církevního se vloudilé a vůbec na všechno, co se nesrovnávalo s pravým duchem křesťanství, se zdravým rozumem a přísnou mravností, a zasazoval se tudíž také co nejúčinněji o odvarování všelikých podobných nespůsobů a neřestí. Za tou příčinou nebyl taktéž přítelem tak zvaných „*poutí přespolečných*“ (na sv. Horu, do Vamberčic, do Marie Zelli a j.) a žádal sobě toho upřímně, aby všechny pouti docela přestaly, i sepsal k tomu konci důkladné a povšimnutí hodné pojednání: „*Pouti, jich vzrůst a mravní cena*“ do Čas. p. kat. duch. (1830 str. 205). Taktéž toužil na všelike knihy pietistické, jakož jsou: „*Pekelní žalářové*“, nekritické „*legendy svatých*“, vypravování směšných, božské všemohoucnosti nehodných divů a zázraků a na jiná k tomu podobná, křesťanského náboženství nedůstojná vypsání i na všelike nemotorné brošurky ascetické a polemické, ježto každému rozumnému katolíku jsou k pohoršení a náboženství katolické u odpůrcův uvádějí toliko v lehkost a nevážnost. Vůbec Sláma u věci té říkával, „že toho celým srdcem žádá, aby se lidu věřícímu mléko čisté pravdy bez otravujících mydlin a chléb života bez nadýmavých kvasů podávaly!“³¹⁾ Vyrozumívaje však zároveň, jak mocně i vnější způsob obřadů církevních působí na mysl lidu, zvláště venkovského, a jej tu k pobožnosti povzbuzuje, tu zase k roztržitosti láká: Sláma bedlivě prohlížel k tomu, aby chrám P., hřbitov a jiná místa posvátná byla v náležitě míře, aby tu panovaly čistota a pořádek, aby zpěv a hudba chrámová byly slušny a k účelu církevnímu přiměřeny a aby se z míst těchto odstranilo vše, co by jich bylo nedůstojno a mohlo citu nábožnému býti na urážku. — Vůbec pak Sláma choval se ve své správě duchovní vždy a všude tak, že zřejmé

z toho vycházelo, že nebyl pouhým „nájemníkem“, anobrž že byl „dobrým pastýřem“ stáda svého, za jehož dobré neváhal odvážiti se statku, zdraví i života svého, jakož to ukázal několikráte, předkem pak r. 1832 v čas panující tehdejší cholery orientálské.³²⁾

Avšak při vši své pastýřské horlivosti Sláma byl dalek všeliké náboženské nesnášlivosti, všelikého nerozumného zelotství a jizlivého kaceřování a stíhání osob u víře s ním se nesrovnávajících. Zvoliv sobě za heslo slova miláčka Páně: „*Synáčekové moji milujte se!*“ a jsa pamětliv slov apoštolských, „že se máme milovati až do naplnění zákona“, choval se vždy šetrně, shovívavě, vůbec opravdově křesťansky k jinověrcům. Tudíž nesrovnával se s články polemickými v Čas. p. kat. duch. na evangeliky naměřenými, a předkem těžce to nesl, že redaktor časopisu toho v pojednání Slámově „o poutích“ o své újmě vyjel sobě ne příliš slušně na tehdejší „odpadlíky“ a zvláště na jednoho kněze slezského (I. Ronge). Říkával: „Jestli nás milování nesvede, hádáním se ne-sejdeme; třebať ovšem jíti do zbraně, avšak jenom k obraně!“

Sluší tuto konečně tolikéž připomenouti, že se Sláma velmi dobře znal i ve všech zákonech a nařízeních, vztahujících se ke správě duchovní, k věcem patronátním a školským. Jakož pak sám co nejbedlivěji šetřil všech těchto nařízení a zákonův a plnil co nejsvědomitěji veškeré své povinnosti, žádal také od jiných, aby se taktéž chovali, aniž dopouštěl, aby práva jeho byla zkracována, aneb aby zákonům správy duchovní se týkajícím újma se činila, aneb aby jich neprávě bylo vykládáno, chováje se tu dle starého pravidla: „Kdo oltáře užíváš, oltáři služ, však také kdo oltáři sloužíš, oltáře užívej!“ Za tou příčinou míval ovšem nejedenkrát hádky s úředníky patronátními, kteří o své újmě a z osobní kyselosti, zvláště když byl v Chrašticích, leccos jemu na příkoř činili a jej dráždili.

Jakož Sláma při každé příležitosti důtklivě k tomu ukazoval, „že kořeny opravdové blaženosti každého národa v dobrém vychování mládeže jsou zarostly“: pokládá tolikéž vedle hlásání slova božího a přísluhování svátostmi vyučování mládeže v náboženství a jiných věcech užitečných a praktických za jednu z nejvážnějších povinností každého správce duchovního, a pročez tutéž péči a bedlivost, s kterouž plníval jiné své povinnosti pastýřské, věnoval i škole a navštěvoval ji s touž horlivostí, s kterou konal služby boží a jiné obřady církevní.

Cíté již téměř od dětinství v sobě povolání k vyučování a vzdělávání jiných, a zanášej se ve studiích svých i v letech pozdějších delší čas cvičením mládeže v předmětech rozličných, Sláma nabyt tím — ve všech odvětvích paedagogických — nevšední theoretické působivosti a praktické zkušenosti, jichž napotom při jedné každé příležitosti hleděl a věděl nejen sám užiti, anobrž i u veřejnost podati a takto ku vzdělávání vychovatelství národního platně přičiňovati.³³⁾ — Jsa takto opatřen hlubokými vědomostmi a praktickými zkušenostmi a jsa rovněž důkladným znatelem veškeré povahy lidské a potřeb věku každého, Sláma také býval úhlavním nepřitelem všelikého houževnatého pedantství a všedního, bezsrdečného kantorství. Pročez nevázal se na-

prosto při vyučování mládeže na formy, ježto staří, pohanští i křesťanští pedagogové a magistrové u věci té nám vytknuli a jimi vyučování v těsné stěny a úzké meze jako by zavřeli, anobrž hleděl stěny a meze ty rozvolniti a rozšířiti a tím větší novosti a zajímavosti i platnějšího účinku u vyučování dosíci. Tudíž počínal sobě u vyučování mládeže v náboženství a jiných předmětech reálních i jazykových tak originálně, snadně, přirozeně a prakticky, zároveň však tak důkladně, trefně a vůbec tak výborně, že pokládán byl mezi nejlepší naše pedagogy času onoho,³⁴⁾ a to vším právem. Neboť sotva kdo z našich světských a duchovních učitelův a vzdělavatelů tehdejších tomu, na čem se předkem a vlastně dobré vychování mládeže zakládá a jak se má při tom před se jíti, chceme-li platného účinku dosíci (t. j. čemu a jak se má mládež vyučovati), tak dobře a místně vyrozumíval jako náš Sláma!

Po všechny časy Sláma za největší překážku u vzdělávání lidu a vyučování školním pokládal to, že se u věci té šlo před se způsobem jednak nepraktickým, jednak nepřirozeným, poněvadž věcem, jichžto v životě skutečném především bylo potřebí, buď naprosto nebylo vyučováno, aneb vyučováno-li něčemu takovému, dalo se to jazykem cizím, nesrozumitelným, ducha i mysl umořujícím. — Dle tehdejšího zřízení tak zvaných škol normálních (hlavních) i středních (gymnasijních) byl totiž jazyk německý nebo latinský klíčem, jímžto toliko jednomu každému otvírala se brána k chrámu všelikých vědomostí a umění a tím zároveň ku všelikým vyšším hodnotám a úřadům světským a duchovním. Anobrž způsob veškerého vyučování času toho zdál se býti takový, že přednášeny byly ve škole rozličné předměty jenom proto, aby se mládež jimi toliko vycvičila v jazyku německém nebo latinském; pročež také samému náboženství vyučováno jazykem tím a nic jazykem přirozeným, mateřským. Co se pak týkalo vědomostí praktických, v životě skutečném potřebných, k těm se buď naprosto neprohlíželo, aneb alespoň nikoliv v té míře, jak toho sobě bylo žádati.

Tento nerozumný a nespravedlivý způsob vyučování dotýkal se našeho důmyslného, šlechtného a své vlasti a národu upřímně milového Slámy — od té doby co přišel k sebevědomí a poznání nedostatkův a potřeb lidu našeho — co nejbolestněji, pročež obracel napotom ve všelikých svých úmyslech, předsevzetích a jednáních k této veledůležitě věci především zřetel svůj a prohlížel dle vši možnosti k tomu, aby se ve příčině té národu našemu stalo za spravedlivé, jmenovitě aby jazyk český do škol a života veřejného zase byl uveden a mládež naše aby prostředkem přirozeného jazyka svého a nikoliv více — jak toho dosavadní způsob germanisační vyhledával — aby cizím, nesrozumitelným jazykem byla vzdělávána a cvičena.

U věci té podal již roku 1821 do Čechoslava velmi důtklivou rozpravu: „Milá vlast, kde tě bolí a kde nejvíce?“ — Taktéž sepsal roku 1826 ve formě „*listů důvěrných*“ širší pojednání, v němžto zřejmě, důvodně a neohroženě ukazoval ke škodám, kteréž v příčině náboženské, mravné i materiální vcházejí z německého vychování mládeže naší ve školách hlavních. Že však tehdejší okolnosti censurní a policejní byly velmi nepříznivé a pročež nebylo se nadíti, že by je censura pro-

pravdy v nich hlásané u veřejnost podati dovolila: zůstaly listy ty ležeti, ve stolku spisovatelově. — V letech třicátých však, když se věci národnosti naší zdály býti příznivější, Sláma vyhledal pojednání řečené a poslal je do Prahy příteli Vinařickému, aby je, hledíc k jeho obsahu, jednak v Čas. p. kat. duch., jednak v Čas. musejním dal vytišknouti. Část pojednání toho čili listy, vztahující se k vyučování náboženskému, byly na to r. 1831 a 1832 v Čas. p. kat. duch. skutečně vytištěny, v Čas. musejním nebylo však ze příčin nám neznámých ničehož z nich u veřejnost podáno.

V listech vydaných s titulem: *„O škodách plynoucích z německého vychování české mládeže na našich národních, zvláště pak venkovských školách“* — Sláma zřejmě a důtklivě ukazoval k veliké platnosti vzdělávání mládeže v náboženství křesťanském a ke škodám, kteréž odtud vzcházejí, když se ono zanedbává, aneb když se to děje způsobem nepřírozeným, t. j. jazykem cizím, nesrozumitelným a nikoliv mateřským, ježto sice nelze, aby vyučování to působilo na srdce i na mravy a vešlo do života. Pokládal to za jednu z předních příčin vzrůstající se na venku náboženské netečnosti a chladnosti, i měl to za největší urážku náboženství křesťanského, že se ho u nás užívá téměř jenom jako prostředku ke cvičení a utvrzení mládeže — v němčině!

Pojednání toto, jsouc psáno rázně, tklivě a ohnivě a zakládajíc se na hlubokých pravdách a nepopíratelných zkušenostech, mělo nemalý účinek na čtenáře Časopisu katolického, z nichž mnozí a jmenovitě i tehdejší světící biskup v. důst. Fr. Pištěk Slámovi svou spokojenost a přání upřímné, aby také u vyšších míst k pravdám pronešeným náležitý zřetel byl vzat, na jevo dáti neváhali. — Ze světských čtenářů listů těch divil se ovšem leckterý, že censura listy tyto vůbec k tisku povolila, anobrž někteří z nich, obávající se, kdyby pravdám tam hlásaným průchod byl dán, že by jich dosavadní byrokratická všemohoucnost a pohodlnost mohla škodu vzíti a oni se synáčky svými pro neznámost a nešetření jazyka národního najednou svých tučných úřadův a stkvělých hodností zbaveny býti, rádi by to byli viděli, kdyby u věci té proti spisovateli, redakci a censorovi způsobem trestním bylo se zakročilo a „všelikému nebezpečnému novotářství“ najednou přítrž se stala. Avšak nepřišlo k ničemu podobnému; nic však méně vzali nadepsaní páni Francové venkovští od té chvíle našeho Slámu v nemalou nelibost a mnozí z nich nerozpakovali se napotom nejdenně nazývati jej „prvním v Čechách revolucionářem!“ Avšak vším tím Sláma ve svém usilování o napravení dosavadního neblahého způsobu vychování školního nedal se mýlit aneb od něho odstrašiti, anobrž setrval mužně a neohroženě v úmyslu a usilování svém. Pročež také když přítel Vinařický — k vyzvání sboru musejního pro vzdělání řeči a literatury české — roku 1832 sepsal zvláštní „memorial v příčině škol národních“³⁵⁾ a sděliv jej se Slámou, jeho se tázal, neměl-li by také jeho — Slámo — pojednání škol těch se týkající (listy nadepsané) zároveň vládě zemské podati, Sláma mu odpověděl dne 16. dubna roku 1832 ihned takto: „Soudíte-li, že by to dost málo dobrému vlasti naší prospělo, učinite to, byť i na mne — čeho bohdá nebude — dost veliké odpovídání upadlo; nebo radost jest, trpěti pro takové věci!“

Taktéž Sláma i napotom odporoval všelikým pokusům germanisačními a hájil rázně vyučování jazykem národním ve školách venkovských. — Jmenovitě když Písecký krajský úřad dne 11. května roku 1835 k úřadům politickým a vikariátům učinil otázku: „Ist est raetlich den ohnehin nur auf Trivialschulen beschraenkten Unterricht in der böhm. Sprache auch aus diesen letzten Zufluchtsorten zu verdraengen und statt dessen alles deutsch unterrichten zu lassen?“ oder „Ob es erspriesslich waere unter die uebrigen Lehrgegenstaende auch die deutsche Sprache einzufuehren?“ — Sláma sepsal obšírnou odpověď, v nížto zřejmě a důtklivě ukazoval, že jest jazyk mateřského při vyučování ve školách triviálních v místech českých nevyhnutelně potřebí, a přiváděl, jak škodlivé účinky mívá každý nepřirozený způsob vychování a jmenovitě že národ slovanský, v říši rakouské tak rozšířený, ve svém vzdělávání jenom proto tak platně nemůže předsejít, poněvadž se při tom jeho mateřského jazyka nešetří. Taktéž ukazoval, že příčiny u věci té přiváděné — že prý toho vyhledává náš pospolitý život obecný a obchod s cizími — jsou nedostatečné, poněvadž by pak také Němci k vůli Čechům cvičiti a vyučovati se musili jazykem českým, což se však neděje.³⁶⁾

Čeho sobě vlastenci čeští v letech třicátých tak vysoce přáli a žádali a o čem tak často a horlivě vespolek promlouvali a sobě dopisovali, aby totiž tehdejší, k úplné germanisaci lidu našeho směřující zřízení škol hlavních a středních k prospěchu národnosti naší bylo změněno, mělo po nastoupení na trůn J. M. císaře a krále Ferdinanda V. Dobrotivého konečně alespoň z části se vyplniti a ve skutek vejíti. — Jednánoť tehdáž ve příčině té u vídeňské dvorské komisi studijní dlouho a obšírně, až pak roku 1837 věc ta seslána jest k české vládě zemské s tím nařízením, aby prostředkem úřadů krajských v každém vikariátu vyslechla osoby ve věcech školních a národních zběhlé a spolehlivé a předložila pak komisi dvorské jich dobrá zdání a návrhy o tom, které změny a opravy by se ve zřízení škol triviálních zavésti měly.

V kraji Prachenském došlo takové vyzvání dle návrhu vrchního úřadu Vorlického zvláště také na S. B. Vránu, faráře Mirovického, a na našeho Slámu, tehdáž faráře Chraštického, jakožto osoby pro důkladnou známost školních a národních potřeb nejen ve vikariátu Mirovickém, alebrž v celém Prachensku na slovo brané i sice spolehlivé. Oba tito vlastenští pedagogové poradivše se před tím u věci té jeden s druhým, zdělali zdání své společně. — Jakož pak zdání toto sluší pokládati mezi nejdůležitější práce, ježto v příčině nadepsané z venkova byly ke guberniu pražskému podány a ono jmenovitě zřejmě ukazuje, jak výtečným pedagogem, horlivým vlastencem a opravdovým lidomilem byl náš Sláma, podáváme tuto výpis z listu jeho, který u věci té dne 7. února roku 1838 poslal příteli Vinařickému. Píšeť mimo jiné takto: „ Že císař pán něco ve školách proměnití hodlá, že se na to našich vikariátů dotazuje, jest Vám nepochybně dobře povědomo. V našem však kraji došla otázka ta na Mirovického faráře a na mne. Nevím, mám-li to za šťastnou náhodu, či za něco jiného pokládati? Mirovický mne navštívil, abychom se u vyjádření srovnávali, a já jsem

včera u večer své zdání dohotovil, ovšem na celých šesti arších. Nyní je můj p. kaplan přepisuje a poněvadž pochybuji, aby se kromě jednoho vikariátu kdo s námi srovnával, žádati hodlám, aby se zdání mé separátně k vládě podalo. Mluvil jsem — nač se ovšem netázali — : 1. O potřebě lepšího vzdělání našeho učitelstva, k čemuž jsem potřebnou přípravu na tři léta vykázal, anož nejbídnější řemeslo týž čas k vyučení se vyhledává. 2. O přípravě samé, v čem by záležitosti a jak by vedena býti měla. 3. O platu učitelům, o zrušení tak řečeného sobotálesu a rozvržení téhož platu na všechny občany, ježto na školách více nežli na vojsku záleží. 4. Odpovídal jsem na otázku, jakých oprav ve školách triviálních a 5. jakých na hlavních školách potřebí. — Co jsem tuto navrhoval, víte dávno již; budiž všecko česky v českých městech a na základě české mluvnice vyučujtež se dítky v jazyku německém a v německých městech zase jazyku českém týmž během. Ukazal jsem té věci nutnou potřebu, volající její k nebi spravedlnost a přirozenost, odvolávaje se na zkušenost a ovoce nynějšího nepřirozeného zvedení a zase na svou vlastní — podle navržení mého sebranou — zkušenost, uveď dva své poslední žáky, z nichž jeden v Budějovicích, druhý v Písku jedním rokem studující, prvními ve všech třídách gramat. byli. — Pro větší sjednocení hlasův odešlu jeden přepis do Prahy a asi dva přepisy musím po vůkolí a jeden do Budějovic odeslati. Doba jest podle toho rozhodující, kteréž pomíjeti nelze; hleďte tedy prostředkem svých přátel v Praze k témuž svatému účelu jak možná působiti a prostě nebesa za smilování! Naše učitelstvo v hlavních školách, ano sami měšťané i mnozí vikáři, zvykem a pitomostí zaslepení, mohli by se tomu opírat, a v tom případě by dobře bylo, kdyby moji „*důvěrní listové*“, jejichžto předělání bych se rád podrobil, nyní tiskem vyjít a tak potom cestu té věci prokrestiti mohli. .“

Dobrá zdání a návrhy tyto Sláma a Vrána podali — prostředkem vrchního úřadu Vorlického — krajskému úřadu v Písku, zároveň pak Sláma jeden přepis toho poslal do Prahy a dva přepisy k okolním vikářům. Jak se s tímto spisem — v němž pronešeny byly pravdy tak vzácné a zřejmé a učiněny návrhy tak důmyslné, užitečné, praktické a slušné — naložilo u úřadů politických, toho nemáme širší vědomosti; avšak lze se domyslit, že byl položen ad akta, tak jakož celé o věci té zavedené jednání, ježto zřízení škol národních a hlavních zůstalo i po r. 1838 totéž, jaké bylo před tím. I jest toho vysoce litovati, že vláda již tehda navržené opravy a změny ve skutek neuvedla, ježto by tím zajisté rozličné, později (r. 1848 a násl.) u věci té vzešlé neshody, neshodnosti a zmatky snadno byly se mohly předejiti a odvarovati, aniž by snad nynější státní pedagogové byli musili potřebné u věci té rady a pomoci v Prusích, Švýcařích a jiných zemích zahraničných s nemalými útratami vyhledávati a tamní spůsoby a zřízení do našich škol s nevšedními překážkami a nemalými výlohami uváděti a vštěpovati.³⁷⁾

Vypsavše práce a usilování Slámovy na poli domácího vychovatelství, neváháme vyčíti ještě jeho působení na poli literatury domácí, a to jak církevní tak i světské, zároveň pak předeslati tato připomenutí. —

Jakož žádná literatura, má-li se důkladně vzdělati a opravdově zvelebiti, bez náležité, rázné a nestranné kritiky nemůže se obejít, i náš Sláma ve své spisovatelské činnosti obracel předkem pozornost svou k této vysoce důležité věci, a to tím více, ježto tehdejší recenze nových knih českých, v novinách a časopisech obsažené, podobaly se více pochvalným oznámením knihkupeckým nežli nestrannému a věcnému knih těch posouzení a rozebrání. Za tou příčinou Sláma nejedenkrát psal velmi rázně a důtklivě v časopisech našich o potřebě kritiky v literatuře české,³⁸⁾ a žádal toho sobě upřímně, aby recenze a kritiky nových knih českých byly spravedlivé, nestranné a slušné a aby se vztahovaly na všelike větve literatury naší, církevní i světské, a aby se takto nedopouštělo, by spisy nezralé, nedůkladné, strannické aneb věci nepodstatné a nepravdivé v sobě zavírající do obecnstva našeho vcházely a je zaneprazdňovaly. Avšak ačkoliv Sláma důtklivě ukazoval k potřebě nestranné kritiky v literatuře naší, nicméně nesrovnával se naprosto s neslušným způsobem, jakým ji pseudonymní „pan Hromotluk“ v Čechoslavu r. 1824 chtěl provozovati, ježto podobnými sprostými frásemi a surovými důtkami věci samé se nepomůže, anobrž z toho jenom vzájemné kyselosti a škodlivé rozmršky vzbázejí. Pročež také napomínal ty, kdož by již způsobem satyrickým kritiku u nás provozovati chtěli, aby to činili alespoň v té slušné a vtipné míře, jak to dělávali náš Komenský ve svém Labyrintu a Němec Rabener ve svých Satirách.

Kromě kritiky usiloval Sláma tolikéž o to, aby se literatura naše více nežli dosaváde vzdělávala pracemi původními, k přirození a potřebám lidu našeho přiměřenými, a tudíž napomínal spisovatele naše, „aby nebrali sobě školy Němců, Anglů, Gallů a j. tak přísně za vzor a vodítko, že by pak té myšlence nemohli místa dáti, kterak svět veliký a vedle oněch škol vždy ještě založena býti může škola jiná, naše, *národní*, která by se předkem zakládala na následování čisté, nezkalené přírody, této věčně jaré a čilé matky všelike pravé krásy, vznešenosti a velikosti, a na vzdělávání dějin domácích a oslavování naší slavné minulosti. Škola Anglů ani Němců že se nemůže hoditi Slovanům, leč by zakrsati a lipami jsouce, zdubovatěti chtěli!“³⁹⁾ —

Taktéž při své rozšafnosti a praktičnosti Sláma přál toho sobě, aby u vydávání původních nebo překládání cizích spisů do češtiny především k takovým se prohlíželo, kteréž by se hodily k opravdovému vzdělání a ošlechtění lidu našeho a byly mu formou i obsahem přístupnější a srozumitelnější. Tak uznával již tehdáž zároveň s jinými vlastenci, že by ovšem bylo žádoucno, abychom měli přeložena do češtiny dramatická díla Shakespearova; avšak větší se mu zdála býti toho potřeba, aby se spíše vykládali klassikové řečtí a latinští a jmenovitě prosaičtí na jazyk český, nežli dramata nadepsaná. — Za tou příčinou obracel také větší zřetel ke knihám naučným, psaným řečí prostou, nevázanou, nežli ke knihám pouze kratochvilným a pracím básnířským, jež tehda pokládal ještě jenom jako by za koření a jídla pro mlsná hrdla měšťácká a nikoliv za stravu našemu lidu venkovskému se hodící. — Pročež se Sláma ve své činnosti literární obmezoval také toliko na spisování děl prosaických. Vše to však Sláma nečinil z té příčiny, že by mu se snad bylo nedostávalo náležitého krasocitu, aneb že by býval

neznal prací zahraničních i domácích básníkův a beletristův, aneb že by vůbec býval nepřítelem básnictví; anobrž vše to činíval pouze hledíc k tehdejšímu okolnostem a z příčin praktických, lidomilovných, jakož jsme o tom výše širěji již promluvili. Neboť Sláma znal důkladně básnickou literaturu zahraničnou i domácí, čítával sám rád básně všeliké a že vyrozumíval tolikéž krásám, podstatě a platnosti prací básnických a krásné literatury vůbec, vychází z trefných a zdravých jeho úsudků, ježto pronášel o domácích i zahraničních spisovatelích.⁴⁰⁾

Hledíc pak k *Slámovým pracím spisovatelským* připomínáme, že se nám vidělo, rozvrhnouti je na dvě části, z nichž první zavírá v sobě práce, ježto jsou obsahu theologického, druhá pak ty, ježto připadají v obor literatury světské.⁴¹⁾

I. *Theologickou literaturu* Sláma obohatil několika pojednáními, jež jsou obsažena v Časopise pro kat. duchovenstvo a vztahují se k historii církevní, k archeologii, morálce, bohosloví pastýřskému, homiletice, pedagogice a methodice. Jsou pak tato: „*Pouti, jejich původ, vzrůstání a cena*“ (r. 1830, str. 205). — „*Zásluhy křest. náboženství o prozřetelné zaopatřování nuzných*“ (r. 1831, str. 33 a 187). — „*Proč a jak by se měla láska k čtení u mladého duchovenstva buditi a zachovati?*“ (r. 1831, str. 323). — „*O škodách plynoucích z německého vychování české mládeže na našich hlavních školách*“ (r. 1831, str. 559, a r. 1832, str. 94). — „*Mrtvé moře*“ (r. 1832, str. 323). — „*O dědictví sv. Jana z Nep.*“ (r. 1835, str. 94). — „*Bůh k nám mluví také dopuštěním nemocí*“ (r. 1836, str. 665). — „*O literátských společnostech vůbec, zvláště pak o literátech m. Prachatic*“ (r. 1837, str. 446). — „*Potomci Lutherovi*“⁴²⁾ (r. 1838, str. 163). — „*O bratrstvech*“ (r. 1839, str. 264, 481).

Mimo pojednání tato Sláma zdělal též mnoho kázání a řečí nedělních, svátečních a příležitostních, z nichžto dosaváde tyto byly vytištěny: „*Sedmero postních kázání, kteréž druhdy činil Frant. Sláma, bývalý děkan v Bechyni*. V Praze 1867, 8°, str. 85. (Vydal p. Vil. Králík, kons. rada v Budějovicích, k dobrému chlapeckého semináře tamtéž.) — Mimo to čteme také ve *Sbírce výkladů a kázání* E. Veverkou a V. Kratochvílem v Praze r. 1853—1864 vydané, ve sv. I., II., III., IV., VI., VII., IX., XII. a XIII. výše třiceti kázání, řečí a výkladů nedělních a svátečních, Slámou zdělaných. Týž zůstavil nad to ještě mnoho jiných prací homiletických, vztahujících se k nedělím, svátkům výročním, k příležitostem rozličným a událým se příběhům radostným i žalostným (mezi nimiž zvláště také vzácná kázání postní o ústavu chudých, r. 1834 na Vorlíce a jiná o téže věci r. 1843 v Bechyni přednášená), která však až dosaváde nebyla vytištěna, aniž vůbec víme, kam se dostala.

O platnosti a podstatě theologických prací těchto, co věci se týče, nechceme a nemůžeme — jsouce pouhou lájí a tudíž k tomu nepovolání a nespůsobili — pronésti nějakého úsudku. Avšak musíme připomenouti, že vzácné osoby duchovní, s nimiž jsme u věci té již před lety a nyní zase promlouvali, nerozpakovaly se tvrditi, že Slámovo pojednání v Čas. p. kat. duch. obsažená sluší pokládati mezi nejlepší práce toho spůsobu, anobrž hledíc k důkladnosti, jadrnosti a praktičnosti jejich, že jsou

vedle pojednání Zahradníkových, tolikéž tam obsažených, pravou ozdobou časopisu jmenovaného; a takových úsudků chvalitebných slyšeli jsme nemálo také o homiletických pracích Slámových. Co pak vnější formy řeči těchto se týče, tuť se nám po bedlivém jich přečtení vidí připomenouti, že Sláma v nich zhusta vykročuje z mezí a pravidel, kterých škola a pastorálka kazatelům našim vyměřily a předepsaly. Sláma nepopisuje — ať tak díme — vždy strom od kořene vzhůru ku pni, větvím a korunce, anobř činí to často naopak, počínaje od svršku jde dolů ke kořenům. Také přikročuje ve svých řečech zhusta bez rozvláchného uvádění a rozvrhování ihned k jádru a věci samé; začíná tam, kde jiní obyčejně skončují, a naopak; vůbec mluví často způsobem tak stručným, neočekávaným a překvapujícím, vždy však tak dojímavým, že i tu jest se podiviti jeho důmyslnosti, originálnosti a praktičnosti.

Sláma podával také mnoho recensí knih theologických a jiných u nás i vně tehdaž vycházejících do Čas. p. kat. duch., anobř po smrti Zahradníkově (1837) býval předním u věci té dělníkem. — Recenze tyto jsou velmi důležité, byvše psány důkladně, objektivně a nestranně se zřetelem k obsahu i k formě (jazyku) jedné každé knihy; předkem pak jsou proto zvláštního povšimnutí hodny, že Sláma — užívaje každé příležitosti k mravnímu vzdělávání národa našeho — v recensích těchto zhusta pronáší hluboké pravdy a vážné připomínky ze své zkušenosti a navrhuje důležité opravy, což činíval proto, „poněvadž čas prudkoteký zvláštní pojednání na papír ihned vyliti mu nedovoľoval.“ Při tom Sláma nehleděl jenom ke knihám vlastně theologickým, anobř obracel zření své také k jiným spisům obecně poučným a k literatuře naší se vztahujícím.⁴³⁾

O často již jmenovaný Časopis pro kat. duchovenstvo náš Sláma získal sobě trvalých zásluh, a to zvláště také svým spisem: „*Obrana časopisu pro kat. duchovenstvo*“, k vyzvání tehdejší redakce zdělaným a r. 1835 v Praze v arcibisk. tiskárně vytištěným. — Ozývalť se totiž času toho z rozličných stran kněžských i světských nepřívznivé hlasy ano trpké stesky a důtklivé nářky ve příčině časopisu toho, tak že mnozí dosavadní předplatitelé nechťeli jej proto více kupovati, jiní pak jsouce k odbírání jeho vyzvání, vymlouvali se tím, že ukazovali k hlasům a nářkům takovým. Vyličiv v nadepsané Obráně na začátku mizerný způsob, v jakém byly národnost a literatura naše v první čtvrti přítomného století, a promluviv důtklivě o nevšímavosti a neznalosti, která hledíc k jazyku národnímu tehdaž u větší části našeho duchovenstva panovala, Sláma ukázal k příčinám, ježto přiměly konsistoř Pražskou k zaražení časopisu dotčeného a k účelu jeho, vzdělávati totiž kněží naše ve všelikých odvětvích theologických a pedagogických jazykem českým. I promluviv potom zřejmě a nestranně o dobrých i slabých stránkách časopisu toho, ukázal tak trefně a rázně lichost a nepodstatu všelikých výmluv a stížností, od kněží i nekňeží ve příčině časopisu toho pronášených, že každý nestranný čtenář snadno mohl vyrozuměti, „že pánové tito časopisu tomu předkem a zvláště jenom proto nepřejí a jej nařikají, poněvadž jest to časopis český a nic německý!“ Bohužel že knížka tato, jež co do ráznosti a důtklivosti k pověstné apologii Balbínově vším právem přirovnána, anobř v ně-

kterých kusech i nad ni položena býti může, u nás málo jest známa a všimána, ačkoliv zavírá v sobě pravdy, pověření a přání, kteráž až podnes jsou platná a všeho povšimnutí hodná!

II. Co *světské literatury* se týče, tuť se setkáváme se Slámou předkem na *poli historickém*. — Pokládaje ode dávna historii vůbec za nejrozkosnější a nejdůležitější vědu světskou, Sláma cítil to bolestně, že právě historie česká, kde by měla býti nejzajímavější, ani úplnosti ani dostatečného světla do sebe nemá a že zhusta od pravdy se uchyluje. Pročež byl vždy upřímně toho žádostiv, aby naši k tomu spůsobilí krajané každý ve svém okolí všeliké staré památky v ústech lidu, v listech nebo budovách zachované sbírali a u veřejnost podávali. Čehož takto od jiných žádal, tomu sám také ochotně podrobiti se neváhal a tudíž kdekoli se zdržoval, sbíral pilně a svědomitě vše, cokoliv paměti hodného jazyk, péro a dláto z časů minulých na věk náš přenesly, nešetřiv u věci té času, práce, výloh i všelikých obtížností. Vše to zvláště činil — jakož výše psáno — za svého sedmiletého přebývání v Prachaticích, kteréžto město až do velikého požáru (r. 1832) mělo ráz a spůsob tak starožitný a velebný a chovalo v sobě tolik ze století XV. a XVI. pocházejících památek monumentálních, že se mu tehdaž u věci té žádné jiné město v jihozápadních Čechách nerovnálo.

Na základě materiálů těchto Sláma vzdělal r. 1835—36 monografii města Prachatic, která r. 1838 v Praze u J. H. Pospíšila tiskem vyšla s titulem: „*Obraz minulosti starožitného města Prachatic*,“ 8° st. XII. a 277. Ve spise tomto — z něhož užitek čistý věnován z polovice Prachatickému špitálu, z polovice pak Chraštickému ústavu chudých — Sláma ve třech částech vylíčil příběhy Prachatické od nejstarších až do našich časův, a to tak pragmaticky, objektivně i prostomile, že spis ten, co věci i jazyka se týče, pokládati můžeme za vůbec zdařilý ano vzorný, tak že by přáti bylo, aby ti, kdož u nás spisují podobné monografie, ku vzácné této práci Slámově zření měli a dle ní díla svá vzdělávali.⁴⁴⁾

K monografii této vztahuje se a jest s ní spojeno Slámovo pojednání „*Zlatá stezka*“ v Čas. Mus. r. 1837 st. 153—168 vytištěné. Jestli to zároveň platná pomůcka k historii domácího obchodu kupeckého, jmenovitě se solí, kterýž ve středověku se provozoval po tak zvané „zlaté stezce“ (via bohemica), jež z Pasova Šumavou běžela a krajinu Pasovskou s Prachaticemi a odtud s celým královstvím českým spojovala. — Taktéž sluší sem poněkud potáhnouti nadepsané Slámovo pojednání o *Společnostech literátských* v Čas. p. kat. duch. r. 1837 vytištěné, poněvadž Sláma v něm také šířeji promlouvá o spolku literátů, který v Prachaticích od pradávna až po dnes pozůstává, byv r. 1575 u vigílii sv. Tomáše (20. pros.) skrze p. Vilíma z Rožmberka zvláštními artikuli nadán a v XVII. století obnoven. — Sem náleží poněkud i spisek Slámův: „*Slovo útěchy poslané Prachatičanům* po nešťastném ohni, jenž v jejich městě dne 13. dubna r. 1832 za hodinu 137 domů v popel obrátil,“ poněvadž zavírá v sobě tolikéž zajímavá data k místopisu Prachatickému se vztahující. —

V časopise Musejním čteme taktéž dvě pojednání Sláмова, která se týkají jednak historie, jednak filologie domácí a zároveň ukazují,

jak důmyslně, avšak při tom i jak střízlivě a rozumně Sláma sobě počínal, když se zabral na pole filologie domácí, totiž: „Má-li se čísti *na lesu* nebo *na jezu*?“ (r. 1829, 3 sv. str. 92), pak: „Pokus o vysvětlení českých jmen místních slabikami „ice“ a „vice“ se ukončujících, a jen v množném počtu užívaných“ (r. 1834, str. 394—404). V onom Sláma ukazuje, kterak ve 3. díle Script. rer. boh. str. 448 dobře položeno jest „*na lesu*“, čímž pobřežní obyvatelé středních řek českých Lužnice, Votavy a Vltavy vyrozumívají *dříví poražené, klády* a t. p., a připomíná zároveň, jak vysoce jest nám potřebí dokonalého *glosáře českého*, předkem pak důkladné historie země české, věrným a nestranným pérem sepsané. — V pojednání o jménech na *ice* a *vice* vycházejících Sláma ukazuje, a to nemálo důvtipně a prostomile, k libozvučnosti, ohebnosti a skladnosti jazyka našeho, kteréž se jeví ve jménech osad českých, pak k tomu, že všechna jména na *ice* vycházející sluší odváděti od jmen osobních (patronymica), nechceme-li do zjevných bludův a směšných báchor upadnouti. Důmyslné pojednání toto zavdalo pak příčiny našemu Fr. Palackému k širšímu důležité věci této uvážení a k etymologickému rozebrání jmen českoslovanských, tamtéž na str. 404—409 vytištěnému.

V Čas. Mus. r. 1837 str. 220 čteme ještě tři historicko-lingvistické drobnůstky, Slámou tam podané, a ve Květech r. 1843 č. 21 „*Drobnůstku k uchování paměti zasloužilých Čechoslovánů v minulosti*,“ čili dáta k biografii *Václava Petříka* (Petreus) Budějovského, který byl až do r. 1586 vychovatelem pověstného napotom kurfiřta bavorského Maximiliana I., v níž Sláma ukazuje také ke zvláštní vychovatelské spůsoblosti Čechoslovánův.

Hledíc k prstonárodnímu spisovatelství ukázali jsme již výše, kterak Sláma i tu platně se pokusil, sepsav rozličná pojednání k poučení a ošlechtění lidu našeho a ku vzdělání materiálního jeho dobrého směřující, jmenovitě že podal dvě taková pojednání do Čas. Mus., totiž: „*O pohoření*“ r. 1829 sv. 2. str. 62 a „*Slovo srdečné o štěpařství*“, r. 1830 str. 165. Tolikéž jsme již výše připomenuli, že Sláma v letech 1827—1832 podával do Čechoslava, Rozličností Praž. Novin a do Č. Včely zajímavé zprávy a kratší pojednání polního hospodářství, štěpařství, včelařství a jiných živností se týkající a mimo to že pracoval o náučné knize populární: *Jaromír Myslík z Nedbalic*, které však nedokončil. Taktéž opravil Mejstříkův spis: „*Izidor, sedlák lhotský*“, r. 1821—22 v Praze vytištěný, který pak r. 1845 nákladem lidomilovného V. Veitha znovu tiskem vyšel.

Jakož v letech 1820—1830 byl ještě veliký nedostatek spisů českých k obveselení a poučení mládeže a k obdarování jí při zkouškách dobře se hodících, Sláma přeložil k tomu konci také několik tehdaž vůbec oblíbených povídek Schmidových do češtiny, z nichž tyto tři: *Holoubek*, *Ztracené dítě* a *Štědrý večer* r. 1827 v Písku u Vetterle byly vytištěny. — Co se pak týče pojednání a prací pedagogických, ježto Sláma vzdělal, ukazujeme k jeho recensím knih rozličných v Čas. p. kat. duch. obsaženým, v nichž ze své zkušenosti podává trefná naučení a činí zajímavá připomenutí a důležité návrhy ke spisovatelství se vztahující; na př. v recensích: *Jahrbuch für Eltern, Lehrer*

u. Erzieher von Jaksch 1836 až 1844 (Čas. p. kat. duch. 1836 až 1844), *Fr. Herrmann, Elementarbildung d. Taubstummen* (tamtéž roku 1839 str. 146), *J. Svobody Školka a Malý písař* (tamtéž r. 1840 str. 125 a 127) a j. v. — Tolikéž do *Přítele mládeže* (r. 1840 str. 105 až 110) podal důležité pedagogické pojednání: „Řeč při zkoušení o tom, jak mají rodičové školní kázní napomáhati?“

Mimo tyto o sobě vyšlé spisy a širší pojednání Sláma vzdělal také do Čechoslava několik povídek mravných a kusů historických, z části z francouzského (*les uits françaises*) přeložených, jakož i psával v letech 1820—1825 nekrology, zprávy cestopisné a literární do Rozlič. Pražských Novin, do Čechoslava, Květů (1837) a Č. Včely (1835—1840), a to často pseudonymně podpisuje se: *Amals* (Sláma), *F. J. A—s* aneb *Bojenický*.

Bohužel, že Slámovy práce literární, věci i formou svou tak výborné, jsouce nejvíce v časopisech roztroušeny, nyní již toliko našemu staršímu čtenářstvu jsou známy, kdežto by právě mladší naše generace bedlivě je čítati a obsaženými v nich vzácnými pravdami, důvtipnými myšlenkami a praktickými návrhy ducha svého nemálo vzdělávati, rozum svůj brousiti a srdce ošlechtovati mohla a měla. Pročež by bylo přáti, aby všeliká tato pojednání aneb alespoň ta, která v sobě zavírají obecně platné pravdy a po dnes ještě povšimnutí hodné návrhy a poučení, se sebrala a znovu u veřejnost podala.

Co se týče podoby a vnějšího způsobu Slámy našeho, připomínáme, že byl postavy jenom střední, těla spíše slabšího a skrovného a tváří bledých, tak že mnozí, kdož jej ponejprv viděli sedícího u stolku psacího, ani věřiti nechtěli, že by to byl onen „důmyslný a rázný Sláma“, který býval tehdáž pro své práce literární a své usilování vlastenské tak na slovo brán, a teprv když se jim událo patřiti v jeho černé, pronikající oko, aneb slyšeti jeho jadrnou, ohnivou, dojímavou, vše uchvacující řeč, bylo se jim diviti tomu, že v tak skrovné schránce tělesné mohly přebývati duch tak veliký, srdce tak šlechtné a vůle tak pevná ano obrovská. I litovati jest nám toho nemálo, že nemáme věrného vyobrazení Slámovy; nebo pokud víme, nedal se za živobytí svého malovati, a toliko bývalý přítel a spolužák jeho P. Václav Pohan vykreslil poprsí jeho několikráte na černo způsobem silhouetním; jedna ze silhouet těchto dostala se laskavostí nedávno zemřelého p. děkana Frant. Kamaryta i nám, jižto jako vysoce vzácnou památku až po dnes u sebe chováme.

Ve své domácnosti Sláma miloval tichost a skrovnost, jsa vůbec nepřitelem života příliš hlučného a všeho toho, co zavánělo pouhou marnivostí a přílišnou okázalostí, anebo co bylo spojeno — jakož již výše psáno — se zbytečným plýtváním času a peněz, na př.: hry, hostiny, kratochvilné cesty, návštěvy a t. p. Avšak nicméně prohlížel vždy bedlivě k tomu, aby všude v domácnosti panovaly pořádek, čistota a vnější slušnost a aby nescházelo ničeho, čeho v domě nebo v hospodářství bylo zapotřebí, a předkem aby kaplan jeho co stravy, posloužení a celého vychování se týkalo, slušně a náležitě ve všem byl opatřen a nemohl sobě v ničem u věci té do faráře svého stěžovati. —

Vůbec Sláma choval se ke svým kaplanům velmi šetrně, ano opravdově po otcovsku, užívaje každé příležitosti k jejich poučení a vzdělávání a sděluje s nimi své důkladné vědomosti literární a vzácné zkušenosti pastýřské; taktéž prohlížel k tomu, aby jak dospělí osadníci tak i mládež kaplanovi, jakožto přednímu pomocníku ve správě duchovní, povinnou vážnost prokazovali, a těšil se z toho, když oni kaplana sobě náležitě všímali, jeho poslouchali a vůbec šetrně k němu se chovali.⁴⁵⁾ — Týmže způsobem měl se Sláma také k učitelům školním k jeho osadě náležitým, jsa jich upřímným rádcem a praktickým pomocníkem, vůbec pravým jejich mentorem. —

Končíce toto vypsání života a působení F. J. Slámy Bojenického, připomínáme, kterak snad leckterý ze čtenářů našich bude nám vytýkati, že jsme k práci přítomné brali jenom barvy jasné, temnějších však k tomu neuživše, aniž vůbec stínu nějakého k tomu příčinivše, kdežto přece i v sebe skvělejším vyobrazení beze stínu a barev temnějších nelze se ani obejít. I nemůžeme ovšem u věci této zatajiti, že jsme jak za živobytí Sláмова tak i po jeho smrti z nejedné strany slychali stesky a nářky na něho a vyrozuměli, že rozličné osoby světské a duchovní jevily kyselost proti němu. — Avšak uváživše bedlivě a nestranně všeliké tyto stesky a nelibosti přesvědčili jsme se, že vycházely veskrz od osob, kteréžto — jsouce ducha sprostého a srdce nečitélného — nad ten chléb vezdejší a život pohodlný ničeho vyššího neznaly a tudíž velikosti ducha a šlechetnosti srdce Sláмова nemohly a nechtěly vyrozuměti, a pročež v takové své pitomosti a ničemnosti všeliké vlastenské usilování a lidomilovné návrhy jeho pokládaly buďto za pouhá dobromyslná blouznění aneb za nepraktická ano nebezpečná novotářství. Byliť to totiž jednak takoví velebníčkové a kantorové, kteří novotami, ježto Sláma ve škole i správě pastýřské zaváděl aneb zavésti usiloval, ze své dosavadní pohodlnosti a ničemnosti nemile byli vyburcováni a při tom trpkými pravdami a výčitkami Slámou u věcí té pronášenými cítili se nepříjemně dotknuti a tudíž se nerozpakovali své nelibosti a kyselosti proti němu při každé událé se příležitosti průchod dáti, — jednak pak vycházely nářky ty zvláště ze strany pověstných času toho pánů franců vyšších i nižších kategorií, kteří ne bez příčiny se obávali, že by oni i synáčkové jejich snadně mohli z módy přijíti a od svých dobrých žlabův odstrčeni býti, kdyby vše to, co osvícený a lidomilovný Sláma navrhoval, ve škole a správě veřejné bylo mělo průchod míti a v život vejíti. — Nevidělo se nám tudíž míti zřetel zvláštní k takovýmto jednak malicherným steskům, jednak zlomyslným nářkům a jim k vůli obraz přítomný jinak, totiž ne tak jasné, anobrž temnější — nežli se to stalo — nakresliti a vyličit, naopak vidí se nám setrvati při všem tom, co jsme, hledíc k povaze a působení Slámovu, výše byli pověděli a vysvědčili.⁴⁶⁾ I připomínáme na konec toliko ještě, že chtěli-li bychom všeliká tato povědění a vysvědčení naše zde v krátkosti obsáhnouti, že bychom to nemohli trefněji a stručněji učiniti, jako slovy těmito: „že Sláma hleděl vždy a všude platně přispěti k vítězství pravdy a k blaženosti člověčenstva,

že ochotně podával ruku svou, kde bylo činiti o nějaký dobročinný účel aneb sice nějaké předsevzetí vlastenské, že předstihnuv svým důmyslem i svými zkušenostmi daleko dobu svou, ničehož tak vroucně a upřímně sobě nežádal, než: aby pominulo neblahé, vše germanisující usilování vlády tehdejší, a aby mládež naše neučila se toliko pro zkoušku a pro školu, anobrž aby se cvičila a vzdělávala v tom, co jí v životě vědět jest potřebí.“

PŘIPOMENUTÍ.

¹⁾ Pomůcky, kterých jsme při spisování přítomné biografie užili, jsou: Vědomosti, jichžto se nám v letech studií našich v Praze (r. 1832—1840) o Slámových pracích literárních a předsevzetích vlasteneckých dostalo; dopisy Slámovy k jeho přátelům (J. Kamarytovi, K. Vinařickému, Fr. Bezděkovi a j.); literární práce Slámovy jednak v časopisech i o sobě vydané, jednak v rukopise pozůstalé, zprávy Fr. Slámy se týkající, kteréž v hojné míře nám podal nedávno zemřelý d. p. Ant. Kypka, někdy kaplan Slámův a potom farář v Kovářově, pak v. d. p. Vilím Králík, bývalý žák a nyní kanovník Budějovský, a d. p. A. Forst, farář Bernardický; konečně vzpomínky a data k Slámovi se vztahující, jež jsou roztroušeny v rozličných knihách a časopisech.

²⁾ V direktáři čili katalogu diecesánském udán jest 17. květen jakožto den narození Slámy. — O rodině Slámově sdělil s námi d. p. farář Forst z matrik Bernardických tyto zprávy: Otec našeho Františka Jos. Slámy, *Josef Sláma*, narodil se r. 1754 v Stehlovicích a seděl tamtéž na gruntě č. p. 13 a pojal za manželku *Kateřinu*, dceru *Janu Rosipala*, jinak Kloboučnicka, která mu tam porodila syny *Václava* (n. 1772 † 1842), *Janu* (n. 1782 † 1842) a *Josefa* (n. 1782 † 1842), pak dceru *Kateřinu* (n. 1779 † 1821). Roku 1785 přestěhoval se Jos. Sláma do Bojenic a držel tam hospodu č. p. 19. Zde se mu narodili tři synové, *Františkové* nazvaní, z nichž však starší dva záhy zemřeli, tak že toliko nejmladší z nich, náš *František Jos. Sláma*, zůstal na živě. „*Sláma*“ nebylo prý pravě příjmení rodiny té, která prý se vlastně nazývala „*Hynous*“, jakož také starší bratr Slámův, *Jan Sláma* (n. 1782), v matrice křestní zapsán jest jako syn Josefa *Hynousa* čili *Slámy* (Joannes filius *Josefi Hynous vel Slama*, rustici Stehlovicensis NC. 13 et *Catharinae* filiae † Joannis Rosipal vel Kloboučnik). Co našeho Fr. Slámy se týče, sluší ještě připomenouti, že zapsán jest dvakrát v matrice ke dni 17. května r. 1792, a to jedenkrát jako by v Bojenicích a po druhé jako by v Stehlovicích v č. 19 byl narozen; kteréžto druhé zapsání patrně na nějakém nedopatření se zakládá, ježto vůbec známo jest, že se Sláma narodil dne 16. května r. 1792 v Bojenicích a nikoliv ve Stehlovicích a tudíž se také „*Bojenický*“ psával.

³⁾ Fr. Sláma pronesl se později nejedenkrát o tehdejší kus a nepraktickém zřízení studií gymnasijských a filosofických v ten rozum: „Kdybych tehdejší způsob vyučování věrně vylíčil, čtenář by spíše nějaký paskvil nežli opravdové vypsání čísti se domníval!“

⁴⁾ Oba tito důstojní a vážení mužové připomínají se tolikéž v historii r. 1818 objeveného rukopisu Zelenohorského, byvše mezi osobami, s nimiž jej vynálezce jeho Jos. Kovář t. r. nejprve sdělil.

⁵⁾ Sláma vyučoval ihned po svém přijetí do Prachatic několik tamních synků v češtině, mezi nimiž byl r. 1819 také *Jan N. Neuman*, který studovav napotom v Budějovicích a byv r. 1836 vysvěcen na kněžství, odešel do severní Ameriky, kdež jako missionář a apoštolský vikář nemálo působil k rozšíření víry katolické mezi divochy tamními.

⁶⁾ Viz mimo jiné Slámovo čtení a povšimnutí hodné pojednání v Čechoslavu (r. 1821, st. 170, 182, 187): „Milá vlast, kde pak tě bolí a kde nejvíce?“

⁷⁾ Jmenujeme zde předkem Matěje Drexlera, administrátora Koričského, napotom faráře Hosiňského († 1862), Josefa Marka, faráře a děkana Chýnov-

ského († 1832), Vojtěcha Kareše, faráře Vlachovobřezského († 1824), Jana Körnera, profesora na theol. učelíšti Budějovském, a Jana Geitha, kanovníka a napotom probošta Budějovského.

⁹⁾ Korespondence Sláмова s Kamarytem, Vinařickým a jinými vlastenci tehdejšími jest nemalého povšimnutí hodna, jsouc jednak nevšední pomůckou ku charakteristice mužů jmenovaných, jednak důležitým pramenem k historii ožilé národnosti naší; pročť jest přáteli, aby veskrz aneb alespoň u výboru tiskem byla u veřejnost podána.

⁹⁾ Viz Slovník N. D. IX. str. 518—519.

¹⁰⁾ Požárem tím bylo 137 domů s radnicí a jinými starožitnými budovami v popel obráceno a škody výše 500.000 zl. str. způsobeno. Sláma poslal ihned, jak jej o tom zpráva došla, celou svou hotovost peněžitou Prachaticanům; učinil na Vorlíce a v okolí tamním sbírku k jich ruce a vzdělal i vydal spisek v českém a německém jazyku s titulem: „*Slova útěchy*“ a „*Trostworte*“, který byl s povolením řízení zemského vůbec prodáván a nemalá suma za něj stržena mezi pohořelé rozdělena.

¹¹⁾ Takovou větší procházku podnikl Sláma jmenovitě v prázdninách r. 1827 po středních Čechách, na níž navštívil město Příbram a tamní doly stříbrné, na to šel na Obečnici, Hořovice, Komárov a Hluboš a navštívil zříceniny Valdecké, Točnické a Žebrácké. Ze Žebráka, kdež navštívil váženého vlastence a básníka Vojt. Nejedlého, odebral se přes Zdice a Beroun na Tetín a Karlův Týn a odtud přes sv. Jana pod Skalkou do Prahy, strávil tam tři „bláznivých“ dní ve společnosti milých mu přátel: Jungmanna otce i syna, Hanky, Vinařického, Černého a j. v. Cestu tuto vypsál později také v České Včele (r. 1835).

¹²⁾ O vyčtených tuto pracích literárních promluvíme níže šfřeji.

¹³⁾ Nejednoukrát Sláma k tomu ukazoval, co Komenský náš u věci té trefně byl pronesl takto: „Tovaryšstvo není než pomoc aneb k hříchům, nebo k nějakým zbytečnostem, aneb alespoň k zahálce a maření času.“ (*Labyrint světa, kap. 39. 12*)

¹⁴⁾ Povšimnutí hodné jest u věci té sepsání, kteréž Sláma podal do Čas. p. kat. duch. (1831, str. 323) s titulem: „Proč a jak by se měla láska k samostatnému studování u mladého duchovenstva zbuditi a zachovati?“

¹⁵⁾ V příčině této jest čtení hodný list Slámův, jež z Prachatic dne 11. dubna r. 1823 poslal J. V. Kamarytovi, když mu tento oznámil, že mezi údy Musea českého čteme nyní i německé a jiné koryfeje literární a velmože rozličné (Göthe ho, Humbolda a j.).

¹⁶⁾ Tomu vyrozuměti jest zvláště z obšírného a důkladného pojednání „*O bratrstvech*“ (Čas. p. kat. duch. 1839, str. 264 a 481), kdež Sláma odpovídá k otázce: „Zdaž jest na čase, aby se bývalá, r. 1788 zrušená bratrstva vzkrísila?“

¹⁷⁾ Ze spisův Otců sv. Sláma zvláště sobě liboval ve spisech sv. Athanasia, Jana Zlatoustého a Augustina; z oněch přeložil sám také několik kusů do češtiny.

¹⁸⁾ Jak velikou váhu Sláma na tuto věc kladl, tomu předkem vyrozuměti jest z jeho obšírného a důkladného, rovněž k církevní a kulturní historii důležitého pojednání: „*Zásluhy křesťanského náboženství a prozřetelné zaopatřování chudých*“, v Čas. p. kat. duch. 1831, st. 33 a 187, k němuž tuto ukazujeme. Taktéž sluší sobě povšimnouti kázání postních, kteréž za tou příčinou činil na Vorlíce r. 1829, potom v Chrašticích r. 1833 a posléze r. 1843 na Bechyni, při nichž vždy, jakož sám psával, „hořival vroucností“. Kázání činěná v Chrašticích na slova biblická: „Nebude se nedostávat chudých v zemi přebývání tvého V. Mojžíš 16.“ choval v rukopise nadepsaný d. p. Ant. Kypa, a přáteli by bylo, aby byla vytištěna.

¹⁹⁾ Ukazujeme tuto ke zprávám hospodářským, kteréž Sláma od r. 1826 až 1830 podával do Rozličnosti Pr. Novin, pak k pojednání „*O štěpařství ve škole*“, tamtéž r. 1830 č. 35. a „*Slovo o ochraně včel*“ ve Včele r. 1840 str. 98. — Zvláště pak obracíme zřetel čtenářů našich na „*Slovo upřímné o štěpařství*“, obsažené v Čas. Mus. (r. 1830, str. 165—185), v němž Sláma o této větvi hospodářství venkovského, druhdy v Čechách tak bedlivě pěstovaného, avšak bohužel nyní na mnoze zanedbaného, promlouvá tak srdečně a náučně, že se tomu divíme, kterak vzácné vypsání toto nebylo již několikrát v kalendářích

a jiných časopisech hospodářských znovu přetištěno aneb alespoň k němu ukazováno.

²⁰⁾ Kdo bedlivě prohlédl knihy Dědictvím Svatojanským až po tuto dobu vydané, vyrozuměl k nemalému potěšení svému, že v. d. správcové jeho svědomitě hleděli vyhověti přání, Slámou ve příčině vydání Kancionálů, Postily a Životů Svatých r. 1838 pronešenému.

²¹⁾ Psaltě Sláma mimo jiné příteli Vinařickému dne 7. února r. 1838 u věci té takto: „Časopis hospodářský v tom kroji, v jakém se první svazečkové objevili, jest pravý paskvil na zdravý rozum hospodářské společnosti; k tomu ta vysoká cena, ten špatný tisk a ta praněmecká, ani do významu věci v lidu nejobyčejnějších se neznající řeč, ta nemotorná povídka o zemanovi a t. p. v., vše to ukazuje, že se naše hosp. společnost do potřeb lidu našeho nezná...!“

²²⁾ Po smrti Fr. Slámy přišel rukopis knihy té s jinými ještě spisy Slámovými do rukou cizích a bohužel přes všeliká u věci té činěná doptávání a dopisování nemohli jsme se až po tu chvíli dovědět, kde by se rukopis této vzácné — třeba že nedokončené — knihy nyní nacházel.

²³⁾ Jak zhusta a horlivě Sláma ujímal se chudých studujících z okolí Piseckého do Prahy přicházejících a kterak jim buďto penězi aneb platnou přímluvou pomocen býval, tomu vyrozumět z listů k příteli Vinařickému u věci té posílaných, kterýžto také dle své vůbec známé spanilomyslnosti v takové příčině vždy ochotně a dobročinně se zachoval.

²⁴⁾ Zvláštní důkaz své šlechetné, dobročinné a béd cizích čitelné myslí Sláma dal na jevo, když — jakož jsme výše připomenuli — starožitné město Prachatice dne 13. dubna r. 1832 z veliké části popelem lehlo. — Podobnou čitelnost a ochotnost k rychlé a platné pomoci dával na jevo jako farář Chrástický; třeba že v tehdejších nepříznivých letech úroda a polní užitky z jeho farního hospodářství nebývaly příliš hojné, nicméně pomáhal milerád jiným hospodářům, kteří byli pilní a pořádní a příčinou živelní nebo sice nehodou nezaviněnou přišli v nesnázi a nedostatek, zakládaje je ochotně a bezzištně ze své zásoby zrnem a jinými potřebami a když mohl, i hotovými penězi. — Nevšední dobrosrdečnost a lidomilnost Sláma vysvědčuje a ukazuje i kšaft čili poslední pořízení jeho; odkázal téměř veškeré své jmění k účelům milosrdným, a to tak, aby dvě pětiny připadly chudým osady Bechyňské, dvě pětiny chudým města Bechyně a jedna pětina chudým rodiště jeho, vsi Bojenic; své knihy náučné a kratochvilné odkázal společnosti čtenářské, která se měla na Bechyni zříditi.

²⁵⁾ Na svědomí tomu, jak horlivě sobě Sláma u věci té počínal, připomínáme, že v okolí, kdež přebýval, kupovaly se jeho působením v míře hojné nejen knihy a časopisy kratochvilné a noviny politické, anobrž že se tamtéž odbíraly i časopisy vědecké a knihy náučné, a to v nemalém počtu. Tak ku př. pokud byl v Prachaticích, posíláno tam 15 exemplářů Rostlináře, a když přešel na Vorlík, odbíralo se v tamním okolí 17 exemplářů Časopisu Musej., 10 exempl. Světozora (Šafaříkova), 9 exempl. Časopisu p. kat. duch, a 18 exempl. Jungmannova Slovníku.

²⁶⁾ Tato „Oběť nejmenovaného syna chudého“ dojala tehdejší vlastence nemálo, tak že náš J. Kollár k poctě „syna tohoto“ v IV. zpěvu (Lethe) své Slávy dcery i zvláštní znělku (72) složil.

²⁷⁾ Jmenovitě Sláma nemálo pomáhal F. L. Čelakovskému a J. V. Karmarýtovi, když sbírali české písně národní, onen světské, tento nábožné, jakož i platně se propůjčil J. E. Feilovi při zdělávání jeho Sekretáře právního, sděliv s ním mnoho důležitých listin z archivu Prachatického.

²⁸⁾ Ukazujeme tuto mimo jiné předkem k panichydě čili zádnšním službám božím, kteréž Sláma způsobil r. 1820 v Prachaticích ihned po smrti básníka našeho A. J. Puchmíra na památku jeho tam někdy horlivého působení pastýřského a vlastenského. (Viz Čechoslava 1820, str. 261.)

²⁹⁾ U věci této sluší sobě povšimnouti, co Sláma jak trefně tak rázně pověděl v Čas. p. kat. duch. 1841, st. 527.

³⁰⁾ Viz na př. pojednání z Hormajera *Archivu* Slámou přeložené: „O materské řeči vůbec a jak národnost zachovati?“ a v Čechoslavu r. 1824 vytištěné.

³¹⁾ Viz Slámovu výbornou recenzi spisu: „Das Christenjahr oder Abbildung und Legenden der Heiligen auf alle Tage des Jahres 1839“, v Čas. p. kat. duch. r. 1841 str. 122 obsaženou.

³²⁾ Sláma byl času toho zámeckým kaplanem na Vorlíce a že se farář Novosedlský nebezpečně rozstonal, Sláma zastával ho delší čas ve správě duchovní. Jmenovitě když nákaza morní v okolí tamním nejvíce zuřila — tak že na př. v jediné vsi Probylově, 280 duší čítající, každá pátá osoba se rozstнала na choleru a v krátkém čase 23 osob tam smrtí sešlo, — přisluhoval Sláma s úplným sebezapřením a odvážením se zdraví a života svého nemocným obyvatelům nejen svátostmi umírajících, anobrž i jinou pomocí tělesnou. zastáváje tehdež — ať tak díme — místo duchovního, lékaře, právníka, posluhovače, anobrž i hrobníka!

³³⁾ Že nebylo odvětví vychovatelského, k jehož vzdělání a zvelebení by náš Sláma nebyl obracel zřetele svého, tomu na svědomí připomínáme, že sobě upřímně a horlivě všimal tolikéž *vyučování a cvičení osob od přirozeně hluchoněmých*, kteréž bylo tehdež u nás téměř na dobro zanedbáno, a pronášel své povšimnutí hodné zdání a návrhy v této důležité příčině, jakož čteme v Čas. p. kat. duch. 1835 str. 146.

³⁴⁾ O výborném způsobu vyučování Slámovu klademe zde zprávu, jižto u věci té podal jeden z bývalých žáků jeho, muž vážený a u vyšší hodnosti církevní nyní postavený. Píšeť mimo jiné takto: „Bylo to r. 1831, když mne otec k vůli té milé němčině na Vorlík dodal, ježto se v tamější zámecké škole i německému jazyku vyučovalo. Tehdež byl Sláma mým katechetou a spolu ve zvláštních hodinách mne ke studiím připravoval... Jak jsme se těšili, když k nám do školy přišel — a přicházel často! Uměť tak pochopitelně a zajímavě vyučovati, že jsme s něho ani oka nemohli strhnouti; když pak o dobrotivosti boží, o lásce Spasitelově aneb o vlasti nám vypravoval, tu oko jeho častokrát slzou se zarosilo a vnitřní oheň přelíval se z jeho srdce i do srdce žákův jeho. — Přednášel nám ve škole též dušesloví dle Kampe a na základě mluvnické Sýkorovy vyučoval nás tak lehounce němčině, že jsme po dvou letech hotovými Němci se stali a zkoušku v Písku všickni s ‚vyznamenáním‘ odbyli. — Na půl hodiny před školním vyučováním a hodinu po něm dovoloval nám na zámeckém náměstí si hráti a nejednou pohlížel ze svého okna na hry naše. — Když třešně dozrály, vodíval co rok všechny své žáky do své zahrádky, kdežto jsme sobě, kdo co chtěl, třešně natrhati mohli; taktéž děvčata vodíval tam na srstky a na rybíz. — Bylť náš, a my jeho! Jaký to rozdíl mezi ním a pozdějšími mými učiteli!“

³⁵⁾ Viz Čas. Č. Mus. 1872, str. 343.

³⁶⁾ Odpověď tu čísti lze téměř dle celého znění v Michlově Literárním letopise 1839, str. 43, k níž tuto ukazujeme.

³⁷⁾ Toto všelikého povšimnutí hodné dobré zdání našeho Slámy, svědčící jednak o praktickém, šlechtném a vlasteneckém jeho smýšlení vůbec a u věcech školních zvláště, jednak jsoucí důležitou pomůckou k obeznámení se s tehdejšími neblahým způsobem našich škol triviálních, p. ředitel *Em. Tonner* vyložil dle celého znění na jazyk český a podal překlad ten u veřejnost v Čas. Česk. Musea, r. 1877 str. 88—102 s titulem „*Osvědčení furáře Chraštického strany toho, má-li se vyučování německé uvést do škol českých?*“ — k čemuž tuto ukazujeme.

³⁸⁾ Tak píše na př. v „Obraně časopisu kat.“ o potřebě kritiky v literatuře naší na str. 25. takto: „Má-li naše literatura po svém nynějším zakvétání také do ovoce vyzrání, bez kritiky se to nestane. Němcům pomáhaly školy od abeced až do akademií, a přec ti, kdož s Lessingem, Wielandem a Klopstockem němčinu zvelebovati a rozlévající se franštině bráze ve chvalitebném úsilí stavěti se snažili, že bez kritiky ničehož nesvedou, napořád volali. Jak že pak nemá u nás kritiky třeba býti, kde recensent školu od abecedy až do akademie nahraditi má, kdež se jediná příležitost vyskytá celé obecnosti s pravým vkusem slohu českého

obeznámiti? Arciť má kritika všude spravedlivá býti, ale v Čechách také třeba ke slušnosti hleděti, a jest-li všude, zde nejvíce každé osobní urážky svatě se vystříhati, ježto spisovatelé čeští, úzkými mezemi své země sevřeni, téměř všickni z tváře se znají, a hned chvály, hned hany v celém obecenstvu čtenářů českých nabývají. Ale obratný a pravého blaha vlasti a církve vyhledávající recensent umí i pravdě povinnou obět bez útěku věnovati i potřebnou v soudu přísnost blahým dechem lásky osladiti. A takovou recenzi který spisovatel s upřímnou vděčností nepřijímá: tomu neběží o církev, ani o vlast, ani o vlastní zdokonalení; tomu běží toliko o sebe, a jeho hněvy, prázdné hněvy, jeho ztráta slzami neorosená!“

³⁹⁾ Viz Slámovu recenzi Almanachu „Vesna“ r. 1838 v Čas. p. kat. duch. r. 1838 str. 305.

⁴⁰⁾ Jak náležitě Sláma oceniti věděl básnické práce Kollárovy, tomu lze vyrozuměti z listů jeho, J. Kamarýtovi poslaných. Tak píše dne 23. listopadu r. 1823: „... Kázání výborného Kollára posílám Vám zpět a prosím Boha neustále, aby tento vzácný muž svým nevšedním ohněm dále se nezaběhl, než nastojte, časové nynější toho dopouštějí! Přeju-li sobě koho z našich spisovatelů osobně poznati a ctíti, — on to jest! — Jeho znělky převyšují vše, co v tom způsobu básnictví slovanského mně známo. Bůh mu dopřej dlouhého žití; ten nám bude nejméně Briareem!...“ — A dne 19. května r. 1824 píše témuž takto: „... Kollár až potud mezi známými mně básníky českými nade všechny vyniká. Ani mně možná není vypsati city, jež při čtení jeho básní srdce mé naplňují. Jej opravdu sama přirozenost k básnictví povolala. Kéž by ho dobrotivé nebe ochránilo a na dlouhá léta zachovalo, aby také zdaření svých prací užiti mohl!...“ Taktéž Sláma vychvaloval dramatické práce našeho Klicpery, jmenuje jej mistrem v básnictví dramatickém a přirovnává jej — co líčení charakterů se týče — k Shakespeareovi — Neméně oblíbil sobě „milého Kamarýtova Ladislava (Fr. Čelakovského)“ pro jeho vlastenskou horlivost a krásné básně, předkem však chválil jej jako mistra v prosaickém spisování za příčinou jeho překladu „knih sv. Augustina o městě Božím“, kterýž pokládal mezi nejvýbornější díla nové i starší literatury české.

⁴¹⁾ Zde připomínáme, že se Sláma v letech 1820—1825 v pracích svých podpisoval obyčejně pseudonymně: „F. J. A—s.“ t. j. Amals = Sláma; aneb „F. J. Bojenický“, dle rodiště svého, vsi „Bojenice.“

⁴²⁾ Zpráva o žijících v 9. koleně potomcích dra. M. Luthera r. 1838 vzatá z Altona'ského Adresskomptoiru d. 5. list. 1838.

⁴³⁾ Předkem čtení hodny vidí se nám býti tyto „Recense“: Jahrbuch für Eltern, Lehrer u. Erzieher von Ig. Jaksch, od r. 1836—1844. (Čas. p. kat. duch. 1836—1844.) — Vesna, almanach pro kvetoucí věk na r. 1838. (Tamtéž 1838, str. 305.) — Nothwendigkeit der allgemein einzuführenden Elementarbildung der Taubstummen von F. Hermann. (Tamtéž 1839, str. 546.) Fabelmagazin in deutscher, böhm. u. franz. Sprache von J. Schnütter 1838. (Tamtéž 1839, str. 164.) Das Christenjahr von J. Raab 1839. (Tamtéž 1840, str. 119.) — J. Svobody Školka a Malý Pisař. (Tamtéž 1840, str. 125 a 127.) — Stálá památka pro děti, které welebnú swatost oltarni poprvé prigali. W Trnawe 1839. (Tamtéž 1841, str. 527.) — Acht Predigten bei der Jubelfeier des eilfhundertjaehr. Bestandes der Dioecese Regensburg 1840. (Tamtéž 1842, str. 726.) — Fr. Havránka nedělní kázání 1841. (Tamtéž 1843, str. 524.)

⁴⁴⁾ Viz oznámení a recenzi spisu tohoto v Čas. Mus. 1839 str. 124 a v Čas. p. kat. duch. 1839 str. 567.

⁴⁵⁾ Sláma měl za své správy farské a děkanské tři kaplanů, z nichž třetí a poslední P. Frant. Felix byl také jeho nástupcem v hodnosti děkanské na Bechyni a zemřel tamtéž d. 7. června r. 1866. První z kaplanů těchto, p. Alois Zykan, výborný varhaník, zemřel jako farář v Slověnicích; druhý pak, často připomínaný P. Ant. Kypta, zemřel nedávno jako farář v Kovářově.

⁴⁶⁾ Čtení hodný u věci té jest dopis do Bechyně a jejího okolí svědčící a roku 1845 — již po smrti Slámově — ve Květech na str. 127. vytištěný takto: „... Jaké to smutné převraty za krátký čas, — na př. v naší škole — převraty,

nad nimižto zátkati musí duše každého vlastence. Jak krásně to před rokem vypadalo v Bechyni! Pamatuji se, že se tam již také o zaražení městské knihovny a čtenářské společnosti jednalo; vím, že zvěčnělý p. děkan veškeré své naučné a zábavné knihy k tomuto účelu obětovati chtěl a je také v poslední vůli své k cíli tomu odkázal. — Snad potomkové nynějších obyvatelů města tohoto poznají cenu muže toho, který přistěhovav se mezi své od svých nepoznán, tak časně zemřel; snad svou dobou uznají zásluhy činného života jeho a zalkají nad brzkou ztrátou jeho i ti, kteří — pozemským ziskem vedeni — ne-li zjevně, alespoň v duchu plesali nad jeho úmrtím. A sotva že půl léta odpočívá muž ten osvícený v zemi, jehož snahou tak krásně počínala rozkládati kořeny své v této krajině neprobuzená před tím ještě národnost naše: a již vše opět ve staré koleji jako před čtyřmi — desíti lety! . . .“

VÁCSLAV ALOIS SVOBODA.

PROFESSOR A SPISOVATEL. *)

Leckterý čtenář bude se asi nemálo tomu diviti, že přítomným vypsáním smíme obracet pozornost obecnstva našeho k muži, jemuž pěvec Podunajský vytýkati se nerozpakoval literární obojživelnost a přivéstí jméno jeho ve své nesmrtelné Slávě dceři jenom „pro žert a pro rozličnost“ ¹⁾ a na nějž i napotom ještě několikráte toužino, „že by Čechům sliboval, Němcům však dával, nevyplniv krásných nadějí, v mladších letech o sobě vzbuzených“. ²⁾ — Avšak kdo poněkud bedlivěji a nestranněji zanášel se příběhy naší národní ožlosti, zajisté vyrozuměl tomu, že *Václava Al. Svobodu* sluší pokládati mezi nejpilnější dělníky na národa roli dědičné v první čtvrti běžícího století a že on i napotom vždy zůstal věrným synem své vlasti, tak že „žerty a tužby“ času svého na něho pronášené nezdají se býti veskrz místné a podstatné. — Pročež jsme to těžce nesli, že až po tu chvíli nevidělo se žádnému z bývalých známých a žáků Svobodových, aniž komu ze starších i mladších literátů domácích zevrubně a objektivně promluvíti o jeho literárním působení a šířeji ukázati, proč a jakým asi právem Svoboda v mladších letech u nás býval nemálo na slovo brán, za to však v pozdější době zhusta naříkán a kaceřován?

Za tou příčinou pokusili jsme se sami o jakés vypsání u věci té, a to na základě zpráv, jež nás došly z úst a listů bývalých vrstevníkův a dobrých známých Svobodových, s užitím při tom dát, kteráž jsme vyhledali z jeho děl a prací literárních, tištěných i rukopisných, jakož i zkušeností a vědomostí, jichž jsme sami nabyli za času svých studií v městech Pražských, kdežto jsme měli příležitost, činění a působení Svobodovo nestranně pozorovati a tolikéž s povahou jeho se obeznámiti.

Toto připomenuvše, podáváme přítomné biografické vypsání ctěnému obecnstvu k laskavému povšimnutí a líbeznému obsažených v něm dát a výpisek užití, žádající toho sobě zároveň, aby zanikající již památka zajímavého života a nevšední literární činnosti Svobodovy byla tím obecnstvu zase k paměti přivedena a obnovena a i na budoucno trvale zachována!

*) Osvěta r. 1879, str. 801.

Václav Alois Svoboda narodil se dne 8. prosince r. 1791 v Navarově v Boleslavsku, z otce Václava Svobody, sládka tamtéž, a matky Eližběty — dcery Františka Krausa, kancelářského ve Svijanech, a Eližběty Svobodové — a pokřtěn jest ve farním chrámu P. v Kroužkově, kamž Navarov byl přifařen, dne 11. pros. t. r. na jméno otcovo.³⁾ Dle rodiště tohoto Svoboda psával se napotom *Navarovský*, jak se podobá k rozdílu od jiných téhož jména spisovatelův a vlastenců českých, času toho v Praze i na venku přebývajících.

Prvního vychování dostalo se Svobodovi v domě otcovském, načež navštěvoval farní školu v Boskově, kdež se učil česky čísti, psáti a počítati, jakož se tu také cvičil ve zpěvu a hudbě instrumentální. Ježto rodičové Svobodovi mezi úředníky, duchovními a vzácnějšími sousedy v Navarově, Turnově, Železném Brodě, Olešnici, Boskově, Smržově a vůbec v celém okolí měli mnoho příbuzných a známých, přicházeli tito při rodinných a výročních slavnostech do Navarova na návštěvu, začež pak zase rodiče Svobodovi s dětmi svými na vzájem navštěvovali tyto své známé a přátele. Tím se stalo, že mladý Svoboda, který již jako útlý chlapec vynikal nevšední pamětí, důvtipností a chápavostí, záhy obeznámil se nejen s vzácnějšími rodinami okolními, anobrž také s všelikými místními památkami historickými i ethnografickými.

Ze školy Boskovské Svoboda poslán jest k dalšímu cvičení do Jenišovic a odtud dán na výměnu čili „wechsel“ do Líberce, aby se tam utvrdil v němčině. Vycvičiv se v tamní škole triviální v jazyku německém a jiných předmětech, Svoboda vrátil se na podzim r. 1802 zase do Boskova, aby u tamního faráře P. Jos. Nigrina, dobrého přítele rodičů svých, vzdělával se v náboženství, jazyku latinském a jiných předmětech gymnasijských, poněvadž při výtečných schopnostech a dobrém prospěchu, ježž byl ve věcech školních až po tu chvíli činil, rodiče jeho na tom se byli ustanovili, že ho dají na vyšší studie. — Na faře Boskovské Svoboda strávil dvě léta a odbyl za ten čas — r. 1803 a 1804 — na gymnasiu piaristickém v Ml. Boleslavi soukromě zkoušky z dvou nižších tříd gymnasijských, z tak zvané tehdejší principie a gramatiky, a to k všestranné spokojenosti. — V Boskově, místě poutnickém času toho ve dny Mariánské nábožnými poutníky z celého okolí hojně navštěvovaném, Svoboda cvičil se mimo předměty literární ještě také důkladněji ve zpěvu a hudbě a pomáhal na kůru při všelikých slavnostech církevních, kteréž se v tamním chrámu P. Navštívení P. Marie za příčinou četných poutí a přicházejících tam procesí zhusta a slavně konaly. Tyto pouti a slavnosti chrámové nezůstaly bez účinku na chápavou, ohnivou a jaksi i přepjatou mysl a na jemnou a zbožnou duši mladistvého Svobody; i podobá se ku pravdě, že jeho potomní zalíbení v katolických obřadech církevních a jmenovitě v kultu Mariánském, jeho pěstování básnictví duchovního a nevšední sobě libování v hudebních skladbách chrámových odtud původ svůj vzalo a ve všem tom hlavní své příčiny mělo.

Času toho žilo také na Semilsku a v okolí tamním mnoho tak zvaných *čtenářův* a *písmáků*, kteří jsouce osoby dospělejší a zkušenější a tytéž i zámožnější, byli v držení starších knih českých, nábož-

ných, historických i sice naučných (biblí Melantrišské a Svatováclavské, kalendáře Veleslavínova, kroniky Hájkovy a Beckovského, bylináře Matiolova, Komenského Labyrintu, Ginterodovy Cyropédie a j. v.), odbírali tolikéž Krameriovy Vlastenské Noviny a jiné české spisy naučné i kratochvilné z „Expedice české“ tehdaž vycházející. Téměř se všemi těmito čtenáři a písmáky okolními Svoboda hleděl se za svého přebývání v Boskově seznámiti; docházel k nim sám i v průvodu faráře Nigrina, vypůjčoval sobě od nich knihy české, nábožné i historické, a vyptával se bedlivě na všelike příběhy, paměti, pověsti a historie místní i celého okolí.

Kromě čtenářův a písmáků těchto byly tehdaž také v některých místech okolních zvláštní — ať tak díme — *divadelní spolky*, kteréž času podzimního a zimního, obyčejně v neděli a ve svátcích, odpoledne po službách božích v některé větší jizbě sousedské se shromažďovaly a tam zvláštní hry provozovaly, a to tak, že vybrané k tomu osoby mužské a ženské, starší a mladší z paměti odříkávaly úlohy, jež se vztahovaly k příběhům biblickým (Šalomounovi, Tobiašovi, Narození, Zjevení, Umučení Páně) nebo k legendám domácím a cizím (o sv. Dorotě, sv. Václavu, Janu Nep.), jsouce při tom oblečeny v roucha zvláštní, ovšem ne vždy po biblicku a historicku, anobrž zhusta nemálo křiklavě a nepřiměřeně způsobená.⁴⁾ Text ke hrám těmto byl zdělán ve způsobu rozmluv, jež zde onde provázeny byly taktéž zpěvem a hudbou, byvše tytéž sepsány jazykem dosti správným a jadrným.

Hry tyto zajímaly našeho Svobodu nemálo a pročež kdykoli mu bylo lze, býval jim přítomen, pozoroval vše, co se tu dalo a mluvilo, pamatoval i zapisoval sobě scény, jež se mu zvláště líbily, jmenovitě legendy ze života sv. Václava a Jana N., a kteréž tehdaž zvláště na jeho obrazovnost působily a v mysli jeho hluboce utkvěly. — Her těchto všímal sobě Svoboda i v pozdějších letech, tak že kdykoliv jako student o prázduinách nebo za jinou příčinou do okolí toho přicházel, navštěvoval nejen známé sobě čtenáře a písmáky, anobrž vždy také tyto vesnické hry biblické.⁵⁾

Odbyv soukromě s dobrým prospěchem zkoušky ze dvou nižších tříd gramatických na gymnasiu Mladoboleslavském, Svoboda náš dán jest na podzim r. 1804 do třetí třídy gramatické — syntaxi — do Prahy na gymnasium Staroměstské. I zde počínal sobě nemálo chvalitebně, zanášej se pilně jmenovitě studováním jazyka řeckého a cviče se v něm bedlivým čítáním v předepsané řecké čítance Goedikové. — Po prázduinách r. 1805 Svoboda odešel na gymnasium Mladoboleslavské, aby tam navštěvoval třídy humanitní, rhetoriku a poesii.⁶⁾ Profesorem studií humanitních času toho (1805—6) byl tam piarista *Dominik Kynský*,⁷⁾ známý český spisovatel a horlivý národovec i výtečný humanista, který co vzdělání literárního a jmenovitě vyvinutí ducha básnického a probuzení smýšlení vlastenského se týče, slovem i příkladem svým nejplatněji na našeho Svobodu působil a k tomu, co Svoboda napotom u věci té předsebral a vykonal, hlavní a trvalý základ položil, jakož to on sám při každé příležitosti a jmenovitě také nedlouho ještě před svou smrtí zřejmě vysvědčoval a vždy vděčně sobě připomínal.⁸⁾

Jsa totiž sám všestranně vzdělán a v jazycích klassických i moderních výborně vycvičen, Kynský nepřestával ve svém úřadě učitelském na tom, co bylo předepsáno a obsaženo v knize školní, anobrž obeznamoval posluchače své — mezi nimiž byl tehda náš sedmnáctiletý Svoboda nejdůvtipnějším a nejohnivějším — s klassiky všech národův a časů, předčítaje a vykládaje jim ve škole i mimo školu příslušné kusy z nich, rozmlouvaje s nimi obšírně a pochopitelně o všem, co jim byl předčítal, a ukazuje vždy, co poučného, mravného a krásného jest v tom obsaženo. Jmenovitě obracel při tom také jejich pozornost k ožilé tehdaž literatuře české a k vydaným v ní spisům a překladům Nejedlého, Jungmanna, Kramera a j., zvláště pak k výborným a důtklivým vlasteneckým pojednáním, v 1. sv. vycházejícího tehdaž *Hlasatele Českého* obsaženým. Kynský konal také velmi často se žáky svými společné procházky v půvabném a romantickém okolí Boleslavském, ukazoval jim ku všelikým krásám a půvabům přírody veškeré, jakož i ke spůsobům, výhodám i těžkostem života venkovského, a hleděl takto jejich ducha opravdově vzdělati a jich srdce ošlechtiti i smysl jich záhy k životu praktickému obracet, jsa při tom dalek všeho suchoparného moralisování a houževnatého kantorování, anobrž maje se k nim jako důvěrný přítel a otcovský rádce a jsa takto opravdovým mentorem svých tělem a duší mu oddaných žáků. Takovýmto výtečným vedením Kynský vzbudil také záhy v našem Svobodovi lásku k povolání učitelskému a byl hlavní příčinou, že Svoboda po skončených studiích filosofických se připravoval a napotom i skutečně obrátil k úřadu tomu.

Odbýv r. 1806—7 druhou třídu humanitní na témže gymnasiu, Svoboda odešel po té do Prahy, aby se tam na vysokých školách oddal studiím filosofickým, kteréž r. 1808—1810 odbyl a ukončil.⁹⁾ Avšak mezi professory, kteří času toho na Pražské fakultě filosofické vyučovali, jakož Svoboda nejdénkrát vypravoval, byl professor náboženství dr. *Bernard Bolzano*¹⁰⁾ téměř jediný, který svými důvtipnými, živými, hluboké, potud neslýchané pravdy hlásajícími a tudíž tehdaž pověstnými přednáškami pozornost všech posluchačův a jmenovitě také našeho ohuivého Svobody na sebe obracel a ducha i srdce jich velice zaujímal, kdežto přednáškám ostatních profesorů, buďto za příčinou samého, více méně suchoparného předmětu, aneb nudného a nezáživného spůsobu jich přednášení, jen malého účastenství ze strany Svobodovy se dostávalo. Za to Svoboda obracel zřetel svůj k jiným věcem, jmenovitě se vši horlivostí zanášel se po všechn ten čas estetikou, studiemi jazyků klassických i novějších a věd k tomu se vztahujících, mytologií, archeologií, politickou a kulturní historií a j. v.

Byv, jakož již připomenuto, učitelem svým D. Kynským pozorna učiněn na ožilou národnost a literaturu českou a nejnovější její plody, Svoboda navštěvoval nyní také přednášky prof. J. Nejedlého¹¹⁾ o české řeči a literatuře a čítal bedlivě básnické i prosaické práce Puchmajerovy, Jungmannovy, bratří Nejedlých, Hněvkovského jakož i starší, jmenovitě Komenského, spisy české, a jal se sám pokoušeti se ve veršování českém, skládaje epigramy a jiné drobnůstky veršované a vykládaje na česko některé kusy z lat. chrestomatie pro třídy humanitní předepsané.¹²⁾

Právě toho času, když V. Svoboda přišel do Prahy, vstoupilo do

studií filosofických tamtéž několik mladíků z venkova, kteří — byvše jako on povzbuzeni příkladem a domlouváním jiných probuzenějších vlastenců — jali se všimati sobě jazyka národního, cvičiti se v něm, i sice horlivě se zasazovati o další jeho zvelebování a vyzdvižení. Z jiných těchto sluší předkem jmenovati Frant. Klicperu, staršího bratra našeho dramatika Václava Klicpery, pak Adama Neumanna, Josefa Havelku, Ant. Vicha, Jana Jodla a Jana Dlabáče. S těmito a jinými ještě dospělejšími i mladšími vlastenci náš Svoboda záhy se seznámil a vešel s nimi v jakýs přátelský spolek literární, jehož účelem mělo býti: bedlivé čtení knih českých, vypisování sobě z nich kusův a frází zajímavých, vykládání kusů z cizích jazyků do českého, dělání veršů původních a vůbec všímání sobě všeho, co by se týkalo života národního a pozdvižení jeho. Aby vše to tím rázněji a platněji před se šlo, přátelé tito měli se scházeti každý čtvrtek v obydlí Františka Klicpery, tam o věcech k národnosti a literatuře domácí se vztahujících promlouvali, básně, jež byli složili, nebo kusy, kteréž byli z jazyků cizích do češtiny přeložili, předčítati, přečtené rozbírat, opravovati, k dalším pracím sebe povzbuzovati a jedni druhým chuti dodávati, a vůbec u věci té sobě radni a pomocni býti.¹³⁾

Jedním z nejhornlivějších členů spolku toho byl V. Svoboda; přinášval téměř každý čtvrtek jeden i více kusů původních nebo přeložených,¹⁴⁾ avšak zhusta nedokončených aneb jenom zhruba navržených, tak že se nemohlo o nich podrobně rokovati, což mu také „kamarádi“ často důtklivě vytýkali. Avšak důtky tyto zůstávaly prý obyčejně bez účinku, ježto Svoboda při své ohnivé, těkavé a nevázané povaze nemile to nesl, chtěl-li mu kdo jiný něco vytýkati nebo předpisovati, anobrž říkával tu obyčejně toliko: že pravému Svobodovi *svoboda* ve všem jde a má jíti nade všechno, a odpovídal k tomu pak jenom „prostořekými vtipky“, jež mu kamarádi při událé se příležitosti stejnou měrou spláceti neváhali. — Tuto svou svobodu čili snad lépe řečeno „nevázanost“ Svoboda jal se prý času toho vztahovati i na veškero své vnější chování, nehledě sobě totiž často ani náležité úpravy v šatstvu aniž jakés slušnosti v obcování s jinými, i trvaje často hluboko do noci v krčmách a kavárnách, třeba že druzí kamarádi dávno již byli domů se odebrali.¹⁵⁾

Roku 1809 na podzim přibyl také do Prahy Václav Hanka Hořeňovský, který skončiv téhož roku v Hradci Král. studie gymnasijsní chtěl v Praze navštěvovati čtení filosofická. Týž znaje se již z Hradce Král. s Frant. Klicperou a Jos. Havelkou, z nichž však onen o dvě léta, tento pak o jeden rok ve studiích byli před Hankou, připuštěn jest tolikéž do nadepsaného spolku studujících českých a seznámil se takto záhy i s naším Svobodou,¹⁶⁾ s nímž později vešel v užší svazek přátelský, tak že mu Svoboda napotom téměř ve všech literárních a sociálních jednáních býval nemálo raden a pomocen.

Roku 1810 na podzim Svoboda vstoupil do práv, kdežto přítel Frant. Klicpera oddal se na lékařství. Avšak sotva že skončil první rok studií právnických, Svoboda dal jim na podzim r. 1811 výhost a uvázal se v úřad soukromého vychovatele v rodině sv. pána Zessnera ze Špicberku. Jsa takto sprostěn starostí o vezdejší výživu a chtěje

jíti nadobro ke stavu učitelskému, věnoval nyní všeliké své chvíle prázdné studiím klassiků latinských, řeckých a německých. Jmenovitě zanášel se bedlivým čítáním básnických plodů Frid. Schillera, jež byl prof. D. Kynský žákům svým předkem schvaloval a k nim ukazoval, pak sbíráním a studováním filosofických a dramatických prací L. A. Seneky. A ježto tragédie Senekovy, jakož i práce jiných římských dramatikův až po tu chvíli úplně nebyly sebrány, vysvětleny a na jazyk německý vyloženy, Svoboda chtěl se sám časem svým o to pokusiti a činil nyní již k tomu náležité přípravy; při tom však obíral se i jinými pracemi literárními a zvláště také českým veršováním. Že však v tomto svém úřadě vychovatelském nepožíval takové zvůle a nevázanosti, jaké byl sobě žádal, vzdal se ke konci roku školního 1811—12 úřadu toho nadobro a obrátil se zase k právníctví, dada se na podzim r. 1812 zapsati do 2. roku studií juridických a stal se takto spolužákem Havelkovým.

Avšak podobá se, že Svoboda i nyní pokládal studie právnické jenom za věc vedlejší, zanášeje se tak jako před tím předkem studii filosofickými a historickými a podniknuv také již r. 1812 zkoušku z děje- a místopisu k dosažení profesury z předmětů těchto na některém gymnasiu. Vedle toho obíral se jakož za svého mentorování, tak i nyní zase co nejhrolivěji literaturou českou, jmenovitě původním veršováním i překládáním kusů cizojazyčných do češtiny, zůstávaje takto ve spojení literárním nejen s dosavadními „kamarády“, anobř seznámiv se i s jinými mladšími vlastenci a spisovateli Pražskými a venkovskými, a zvláště také s *Ant. Markem*, tehdejší kaplanem Libuňským, a dopisoval sobě s nimi napotom prosou i veršem.

Jakož pak času toho Josef Jungmann, tehdejší professor tříd humanitních na gymnasiu Litoměřickém, svými překlady (*Ataly*, *Ztraceného ráje* a j.) i pracemi původními obsahu literárně vlasteneckého v *Hlasateli*, v *Hromádkových Novinách* i jinde vytištěnými pozornost veškeré mládeže české na sebe byl obrátil, i náš Svoboda hleděl se mu přiblížiti a s ním se obeznámiti. Věda, že *Ant. Marek* jest důvěrným přítelem Jungmannovým, Svoboda zvolil jej sobě za prostředníka u věci této; k čemuž se Marek ochotně propůjčil a pozornost přítele svého Jungmanna na Svobodu obrátil, vyrozuměv totiž z řečí a psaní jeho, že jest to mladík nevšedními schopnostmi nadaný a neobyčejnou lásku a horlivost u věcech vlasteneckých na jevo dávající. Jmenovitě *A. Marek* byl tenkrát napsal své pověstné „Poslání Josefovi Jungmannovi“, ¹⁷⁾ jež sluší pokládati za nejdůtklivější filipiku na utiskovatele národnosti české, která po obnovení literatury po onu dobu byla tiskem vyšla, ukazujíc radostně a hrdě k mocnému synu Slavie na východě, jakožto tvůrci lepší budoucnosti národu slovanskému. K tomuto poslání V. Svoboda zdělal zvláštní báseň čili *Omluv na list P. A. Marka P. Jungmannovi zasláný*, již začíná takto:

Bratře v Čechii!
 Díky za naději, již tvé přání zžalo
 v srdci mém a druhů mých,
 ano doufati nám ukázalo
 v statnost bratří Slovanských . . .

a končí takto:

Já dostojím věrně svému *jmenu*,
 Čech jsa, otčině své dostojím,
 svolíte-li, k Vám se, milí, kmenu
 statnému, já slabý, připojím . . .
 osudno-li jinak, tedy rozvaliny
 pohromin nás pohřbí věrné vlasti syny!

Omluv tento A. Marek sdělil s Jungmannem, který přečta jej dne 16. srpna 1812 s velikou radostí psal Markovi: „Psaní p. Svobody s poděkováním vracuji; přece hle naděje, že i po nás budou mnozí smýšleti, jakož jsme my smýšleli.“ Od té doby Jungmann byl i laskav na Svobodu a všímal sobě všelikých jeho prací literárních i počínání vlasteneckých; začez r. 1813 Svoboda oslavil taktéž jmeniny Jungmannovy zvláštní básní, kteráž t. r. ve Vídni v l. XXXXI. Hromádkových Prvotin tiskem vyšla.¹⁸⁾

Sluší pak tuto připomenouti, že od té chvíle po drahně let všechny literární práce Svobodovy velice se různily od jeho dosavadních pokusů, majíce do sebe téměř naskrze ráz politický, ano na mnoze demokraticko-revoluční a srovnávajíce se s hnutím svobodomyslným, kterým času toho mládež na universitách německých zaujata byla a kteréž tamní vlády samé, poněvadž se proti nadvládě zpupných Frankův a krutému utiskování národa německého naměřeno býti zdálo, jednak zjevně podporovaly, jednak alespoň zřejmých překážek mu v cestu nekladly. — Svoboda totiž nyní liboval sobě ve skládání a překládání takových básní a prací, v nichž trpce touží se na utiskování národův aneb kde se velebí svoboda a svornost všech obyvatelův i ukazuje k bezpráví a nátiskům, kterých lidu snášeti jest od jeho vladařův a pánův, a pronáší se přání, aby lid jáma toho se sprostil. Což často činil slovy tak důtklivými, že se nám nevidělo je zde opakovati a pročez toliko přidáváme, že se Svoboda času toho v takových českých básních svých nepodpisoval jinak, leč *Vladyboř* nebo *z Vůlemilova*, v německých pak: *Wahrlieb Freimuth*.¹⁹⁾

Času toho (r. 1811—12) byl se na učení Pražském počet studujících, kteří se k národnosti české zřejmě hlásili a o její pozdvižení upřímně se zasazovali, nade všeliké očekávání rozmnožil. Vlastenečtí studující tito, chtějíce účelu svého jistě a úplně dosíci, uchopili se u věci té širších a výdatnějších prostředků, nežli jakých byl nadepsaný spolek v minulých letech užíval. Pročez nepřestávali již na společném čtení knih českých, skládání prací původních a vykládání kusů z jazyků cizích do češtiny, jakož i nezdálo se jim více spokojiti se s tím, čemu se o jazyku českém a literatuře domácí ve čteních prof. Nejedlého byli naučili, anobrž žádali sobě nabyti u věci té vědomostí důkladnějších, jakož i jakés takés známosti jiných jazyků slovanských. Za tou příčinou docházeli někteří z nich v jisté dni k patriarchovi J. Dobrovskému, který jim z nevyvažitelné studnice svých filologických vědomostí a vzácných praktických zkušeností hojných naučení a platných pomůcek poskytoval. — Chtějíce jazyku mateřskému, dosaváde opovrhovanému a z vyšších kruhů společenských i úřadů veřejných vyloučenému zjednati jakés vážnosti a širšího průchodu, zřizovali přednášky deklamační, kteréž se ve dni feriální v síních akademických

veřejně odbyvaly, k nimž pak zváni bývali a také přicházeli vyšší úředníci, šlechticové domácí, professoři akademičtí a jiní hodnostáři a literáti.²⁰⁾

Taktéž zarazili k tomu konci, aby jazyk český v obyvatelstvu Pražském i venkovském většího účastenství nabýval, ochotnickou společnost divadelní, spojivše se ve příčině té s muži věci znalými a milovnými, jmenovitě s několika mladšími sousedy a úředníky Pražskými a zvolivše u věci té J. N. Štěpánka za svého ředitele.²¹⁾

Ve všelikém tomto vlasteneckém počínání a usilování naší mládeže studující i V. Svoboda měl horlivé a platné účastenství, a to hned r. 1811, jakož i napotom r. 1813, když se zase vrátil k veřejným studiím právnickým. Jmenovitě Fr. Klicpera a V. Svoboda byli velmi činní v přednáškách deklamačních a hrách divadelních. Oba deklamovali téměř každý čtvrtek, přednášejíce kusy obsahu vážného, historického i sice vlastenského, na př.: Ódy na Čechy, na Žižku, O prozřetelnosti boží, Bitvu Černopolskou, monology ze Schillera a Shakespeara a t. p.²²⁾ — Oba hrávali taktéž na ochotnickém divadle českém úlohy hlavní: Klicpera charakterní, Svoboda hrdinské a intrikánské, a docházeli hlučné pochvaly, ježto vynikali živou, ráznou hrou, zvučnou mluvou a imposantní postavou. Svoboda ovšem při tom žádal toho sobě, aby J. Štěpánek, ne-li napořád tak alespoň častěji nežli dosaváde dával provozovati hry vážnější, jakož byly: Schillerovi *Rozbojníci* (Räuber), Shakespearův *Makbeth*, Zschokkův *Abelino*, Kotzebueův *Hrabě Běnovský* a t. p. Avšak Štěpánek maje za to, „že Pražské obecenstvo raději se zasměje nežli sobě zapláče“ a že mu tudíž hry: *Štěkavec*, *Krejčí Divišek*, *Čech a Němec* a p. jsou milejší, nežli nadepsané hrůzo- a truchlohry, přiváděl zřídka jenom vážnější kusy na divadlo, a to ještě obyčejně toliko hry, jím samým zdělané nebo přeložené, na př.: *Fridolína*, *Rudolfa z Felseku*, *Břetislava*, *Obležení Prahy od Švédů*, *Jana z Nepomuku* a t. p., což zavdávalo příčiny, že Svoboda a také jiní ochotníci se Štěpánkem nejedenkrát se rozkmotřili, všelikého účastenství ve hrách českých se zřekli a teprve k důtklivému domlouvání přátel a ostatních ochotníků na divadle zase vystoupiti se odhodlali.

Času toho (roku 1813—14) byl již také Václav Klicpera na studiích filosofických v Praze a mívál taktéž platné účastenství v nadepsaných přednáškách a hrách divadelních. Hledíc k těmto V. Klicpera srovnával se docela s naším Svobodou v tom, že by se předkem mělo pohlížeti ke hrám původním, obsahu vážnějšího, historického i sice vlasteneckého, „poněvadž jenom takovými kusy může se platně působiti ku vzdělávání krasochuti, k ošlechtění srdce a oživení citu národního u obcenstva domácího.“ V. Klicpera sám jal se také pokoušeti o sepsání původních her divadelních, jimiž by se účelu nadepsaného snadněji mohlo dosíci, nežli přivedenými překlady Štěpánkovi. Jmenovitě dvacetiletý tehdaž V. Klicpera zdělal první svou „bajku dramatickou“, již nazval *Blaník*, a to dle staročeské pověsti, k osvobození vlasti české rytíři Blanickými se vztahující. Hra ta docházela tenkrát u všech milovníků Thalie české, s nimiž ji V. Klicpera částečně nebo v celku byl sdělil, nemalé pochvaly, a to prý pro „svou vlaste-

neckou tendenci, pro rozmanité jednání a různé, téměř Shakespearovské charaktery.“ Pročež by ji všickni našinci — ochotníci a diváci — rádi byli viděli na prknech divadelních, a zvláště také náš Svoboda, jemuž by se bylo v úloze Zbyhoně, při jeho různé hře, ohnivé řeči a vynikající postavě, zajisté dostalo žádoucí obecné pochvaly. Avšak nepřišlo tehdy k tomu, tak že dramatická bajka tato teprv později (a to ponejprv dne 25. března r. 1815) na divadle Pražském byla provozována, při čemž V. Klicpera sám vystoupil v úloze Zdeňka Zásmuckého.²³⁾ Tiskem vyšla hra tato v I. svazku divadla Klicperova r. 1820 v Hradci Kr. vytištěného s titulem: „Blaník, dramatická bajka v 5 jednáních.“

Připomenuli jsme již výše, že V. Svoboda vrátiv se na podzim r. 1813 ke studiím právnickým, nicméně zanášel se více studiemi filosofickými nežli právníckými, čili jak kamarádi jeho říkali, „že i tenkrát liboval sobě více v Horácovi a Schillerovi nežli v Justiniánovi.“ Jmenovitě k vyzvání V. Hanky Svoboda byl od r. 1813 až 1816 pilným spoludělníkem „Příloh literárních“ (Prvotín pěkných umění) Vídenských Novin Hromádkových, do nichž podával písně, deklamace a jiné kusy vážné i žertovné; jakož se pak také času toho, počínajíc r. 1811 s neobyčejnou horlivostí zanášel básnictvím *příležitostným*, tak že nebylo snad tehdy šlechtice, učenice, umělce a vůbec osoby vzácnější u nás, aniž událo se tu příběhu zajímavějšího, k jichžto oslavení a paměti nebyl by Svoboda složil nějakou českou, německou nebo latinskou ódu, píseň, promluvu nebo podobnou k tomu skladbu veršovanou nebo prosaickou, kteréž buďto tiskem vycházely u veřejnost aneb toliko v prepisech se rozšiřovaly.²⁴⁾ Nechtějice širším jich vyčítáním čtenáře naše nuditi, přivádíme toliko z českých básní nejznamenitější: *Kutusov Golenišev Smolenský, Chvalozpěv k uvítání císaře Rakouského a císařovny do Čech a Plesání poddaných hraběte Filipa Kinského.*²⁵⁾

Především pak vidí se nám zde ukázati k jedné z nich, kterouž Svoboda nejen v celé vlasti české, anobrž i za hranicemi se proslavil a zření obecné na sebe obrátil, totiž na *ódu*, jižto po uzavření míru Vídenského (1814 a 1815) složil a v jazyku českém s titulem: *Na mír Evropy 1815*, v latinském pak s titulem: *In monumentum pacis paen victoribus pacificis cantatus 1815* u veřejnost podal. Obě tyto básně, skládajíc se každá z nich z osmnácti strof čtyřřadkových, vytištěny byly v časopisech tehdejších také o sobě, a dostaly se pak do rukou osob vysoce postavených, ano i samých mocnářův a diplomatů na sněmu Vídenském tehdy shromážděných. Česká báseň jmenovitě přišla do rukou jak císaře Rakouského Františka I., tak i cara Ruského Alexandra I., jehož vítězným plukům a zvláště požáru Moskevskému hlavní zásluha o pokoření zpupnosti francouzské v ní byla přičítána.²⁶⁾

Roku 1814 bylo jedno učitelské místo tříd humanitních v Čechách uprázdňeno. Jakož se Svoboda již před lety na tom byl ustanovil, že se oddá úřadu učitelskému, podnikl, jsa času toho posluchačem práv v 3. roce, zkoušku konkursní pro stolicí tu a obstál ji výborně. Nedošlo se mu však místa toho, byloť propůjčeno Baltazarovi Bayerovi, kaplanu Bochovskému, a to proto, že on zkoušku tolikéž výtečně odbyl a nad to byl již šest let ve správě duchovní a tudíž starším a zasloužilejším

kandidátem nežli náš Svoboda. Že se však konkursní práce Svobodova, co podstaty se týče, téměř docela rovnala práci Bayerově, bylo Svobodovi zároveň věděti dáno, jákmile zase nějaká stolice humanitní bude prázdná, že se na něho, bude-li toho sobě žádati, přední zřetel vezme.²⁷⁾ A jakož byla právě učitelská stolice historie a geografie na gymnasiu Píseckém uprázdněna, Svoboda poslán jest do Písku, kdež zastával místo to prozatím po jedno půlletí.²⁸⁾

Když pak roku na to příštího (1815) prázdná byla professura tříd humanitních na c. k. gymnasiu Jindřichohradeckém, Svoboda hlásil se o stolicí tuto a obdržel ji na dobro, ačkoliv byl tehdáž sotva čtyřmécítmaletý, dle dané mu přípovědi a jak se podobá i proto také, že byl vydanou ódou „Na mír Evropy“ znova a zřejmě pozornost i vyšších kruhů učených a vládních na sebe obrátil.

V měsíci říjnu r. 1815 V. Svoboda přestěhoval se do Hradce Jindř. a uveden jest na začátku školního roku 1815—16 v úřad profesora obou tříd humanitních na gymnasiu tamním skrze tehdejšího prefekta P. Ignáce Sekouška, premonstráta Želivského. Na gymnasiu tom vyučovali času toho kromě V. Svobody (který přednášel stylistiku a klassiky latinské v obou třídách humanitních, a to v každé týdně po 10, dohromady po 20 hodin) tito professori: P. Jiří Fischer náboženství katol. ve všech pěti třídách; Alois Unschuld latině ve 3. třídě gramatické a nad to řečtině v téže třídě a obou třídách humanitních; Ignac Schreiner matematice ve všech třídách, pak přírodopisu v 1. a fysice v 2. třídě gramatické; Adolf Kopec latině v 1. a 2. třídě gram. a Med. dr. Karel Skalický geografi a historii ve všech třídách. Kopec a Skalický byli tehdáž tak jako Svoboda na gymnasium to teprv povoláni, jmenovitě přišel Skalický na místo Aloisa Uhla, na gymnasium Písecké přeloženého. — S professory těmito hleděl náš Svoboda, jsa nejmladším mezi nimi, žíti po všechn čas svého tam přebývání v kolegiální svornosti, chovaje se k nim, třeba že snad byl nejdůvtipnějším a nejčilejším mezi nimi, veskrz velmi šetrně, propůjčuje se jim ochotně při každé příležitosti ke službám všelikým, jakož i naopak milerád užívaje jich pokynutí pedagogických, pokládaje je za muže u věci té zkušenější.

Jsa nyní sprostěn všelikých starostí o výživu a potřeby vezdejší a nad to i neženat a vystřízlivěv již také ze své předešlé demokratické výstřednosti, V. Svoboda oddal se svému povolání učitelskému a dalšímu vzdělávání se literárnímu s takovou horlivostí, že neměl tehdáž snad u věci té sobě rovného kolegy. Věnovalť téměř všechn prázdný čas pracím učeným, spisuje a u veřejnost podáváje nejedno povšimnutí hodné dílo filosofické aneb sice k povolání učitelskému se vztahující, jakož i pokračoval u vzdělávání literatury domácí, jak to byl před tím společně se svými přáteli a kamarády činíval.²⁹⁾

Jak již vždy před tím, tak i nyní Svoboda hleděl seznámiti se s muži vzdělanými v okolí tom se zdržujícími a zjednati sobě přístup k tamním vzácnějším osobám stavu světského i duchovního a užiti při události jejich dobré rady, platné pomoci a žádoucí přízně. — Takto seznámil se s předními členy cisterciátského kláštera Vyšebrod-

ského, jmenovitě s učeným jich opatem P. Izidorem Teutschmannem a neméně vzdělaným převorem a bibliotekářem P. Štěpánem Lichtblauem, a zjednal sobě takto zároveň přístup do rozsáhlé a zvláště na starší klassická díla bohaté knihovny klášterní. Rovněž věděl sobě zjednati přístup k tehdejší vrchnosti Jindřichohradecké, vážené hraběcí rodině Černínské, kdež sobě získal zvláště přízeň a důvěru mladého, všestranně vzdělaného a vlastenecky smýšlejícího hraběte Eugena Černína.³⁰⁾ — Taktéž seznámil se s výtečnějšími professory na gymnasiu a ústavu theologickém v Budějovicích času toho vyučujícími, jakož i s předními členy tamní kapitoly a konsistoře biskupské, při čemž se mu dostalo i přízně samého času toho (1816) nově jmenovaného biskupa Arnošta Růžičky, k jehož vysvěcení a nastolení biskupskému složil vzletnou báseň latinskou.³¹⁾

Hledíc k pracím filologickým, k úřadu učitelskému se vztahujícím, ježto Svoboda času toho vykonal, ukazujeme toliko ke dvěma z nich, a to proto, že jimi proslul nejen mezi filology rakouskými, alebrž že jimi obrátil pozornost na sebe i zahraničných, jmenovitě německých humanistů. Jsoutě to částečný překlad chrestomatie latinské do němčiny s výkladem filologickým, pro druhou třídu humanitní předepsané, pak tolikéž německý překlad všech tragedií Senekových a jiných lat. dramat s obšírnými poznámkami filologickými a kritickými.³²⁾

Co tehdejší činnosti našeho Svobody na poli domácí literatury se týče, ukazujeme k tomu, že v hádkách literárních, kteréž byly času toho za příčinou užívání dobropísemnosti bratrské a analogické u nás vzešly, a přešedše pak působením V. Hanky v prudký boj osobní mezi ním a prof. J. Nejedlým, napotom veškeré domácí spisovatelstvo ve dva nepřátelské tábory rozštěpily: V. Svoboda stál ihned na začátku jich (1816) na straně analogistův a vytrval v boji tom až do jeho skončení, jsa po celý čas věrným společníkem a bohužel zde onde až příliš horlivým spolubojovníkem „svého kamaráda“ V. Hanky, jakož o tom jinde již šířeji bylo psáno.³³⁾ Pročež vidí se nám zde jenom ještě připomenouti, že V. Hanka — který, jak známo, již jako mladík byl nevšedním znatelem lidí i dobrým politikem a tudíž ihned po svém příchodu do Prahy r. 1809 vyrozuměl, jak platných služeb by jemu náš Svoboda ve všelikých jeho předsevzetích svým časem mohl konati — věděl v krátkém čase našeho Svobodu tak pevně k sobě připoutati, že kdykoliv toho sobě žádal, Svoboda mu se co nejochotněji k službám propůjčoval; a takto se také po všechen čas svého přebývání v Hradci Jindř. zachovával. Jmenovitě k žádosti Hankově Svoboda ještě roku 1815 a 1816 pilně dopisoval do Hromádkových Novin Vídenských a překládal české písně Hankovy do němčiny;³⁴⁾ především pak vyložil času toho k žádosti Hankově vynalezený tehdejší rukopis Kralodvorský na jazyk německý, jakož níže šířeji o tom promluvíme.

Když r. 1816 a 1818 vyšlo několik vyšších nařízení, dle nichž se měl míti jakýs takýs zřetel na jazyk český ve školách středních i v životě veřejném, tak jako jiní tehdejší vlastenci tolikéž i náš Svoboda měl z toho nemalé potěšení a dal u věci té citům svým průchod zvláštní básní, již vydal s titulem: *K mládeži české*,³⁵⁾ a řečí podě-

kovací, kterou jeden ze žáků jeho ke konci roku školního 1816—17 veřejně přednášel („Dankrede an den Kaiser Franz I. für die Erhaltung der böhm. Sprache u. Literatur“), i jal se ve škole chovati se dle nařízení těchto. Tudiž cvičil žáky své v gramatice české a dobropísemnosti analogické, seznamoval je s literaturou domácí i překládal k jich potřebě některé kusy z chrestomatie pro třídy humanitní předepsané nejen do němčiny, alebrž i do češtiny.³⁶⁾ Že pak času toho nebylo před rukama nějaké knihy naučné ku potřebě české mládeže gymnasijsní v té příčině sepsané, Svoboda dal se ihned do spisování knihy takové, čili navedení k stylistice české, již chtěl tiskem vydati s titulem *Rhetorika*, a psal o tom také svému bývalému učiteli D. Kynskému do Brna,³⁷⁾ žádaje ho za radu a za praktická pokynutí. Upustil však později od předsevzetí toho, když z Prahy došla ho zpráva, že již prof. J. Jungmann o sepsání díla podobného pracuje, kteréž také r. 1820 s titulem *Slovesnost* tiskem vyšlo. — Jakož známo, byla nařízení výše psaná výkladem dne 16. února r. 1821 vyšlým téměř docela zrušena a všeliké vyučování mládeže gymnasijsní v češtině toliko dobré vůli učitelů samých jest zůstaveno. Vyrozuměv z toho i z došlých ho pokynutí, že vláda takovému vyučování a vůbec všeliké vlastenecké horlivosti a nadšenosti valně nepřije, Svoboda ustal od svého dosavadního působení a nečinil potom v Hradci Jindřichově i později v Praze z kathedry u věci té již ani tolik, co by bývalo snad přece ještě možno a žádoucno činiti, a obmezoval svou činnost u věci národní již hlavně jenom na působení na poli spisovatelském.

Václav Hanka objeviv dne 16. září r. 1817 v Králové Dvoře nejvzácnější staré dílo básnické literatury české, tak zvaný *Rukopis Královodvorský*, dal o tom ihned všem svým známým — a jmenovitě také našemu Svobodovi — věděti, kteřížto všickni takovému neocenitelnému nálezu upřímně se radovali. V. Hanka chtěje tento vzácný poklad literární přístupný učiniti také těm, kdož by ve staročeském jazyku nebyli dobře zběhlí, anobrž chtěje naň obrátiti pozornost tolikéž zahraničních, jazyka českého neznalých učenců, žádal V. Svobodu, aby se uvázal v překlad těchto staročeských básní do němčiny, a poslal mu ihned jich přepis, jakmile pomocí J. Dobrovského byl se naučil slova a řádky dělití a je čísti.³⁸⁾ Svoboda neváhal ještě koncem r. 1817 dáti se v žádané překládání řečeného rukopisu, a to nejprv básní „Jaroslav“ a „Beneš Hermanův“. Zaslav pak ihned oznámení vysoce důležitého nálezu toho i svůj překlad Beneše Hermanova do Vídenského časopisu „*Vaterlaendische Blätter*“, přivedl přese všeliké linguistické nesnáze jemu u věci té se naskytující a přes jiná svá zaměstnání³⁹⁾ překlad celého rukopisu již koncem měsíce června r. 1818 k místu, tak že básně ty jak v původním staročeském tak i obnoveném českém textu zároveň s německým jich překladem ještě r. 1818 mohly cenzuře předloženy a již na začátku r. 1819 tiskem vydány býti takto: „*Rukopis královodvorský. Sebrání lyricko-epických národních zpěvů* věrně v původním starém jazyku, též v obnoveném pro snadnější vyrozumění s připojením německého přeložení. (Starobylých skládání díl zvláštní.) Vydán od Václava Hanky. V Praze u Boh. Háze a Jos. Krausa 1819. 12° str. (kromě připomenutí a vysvětlení) 119; — *Die Koeniginhofer*

Handschrift. Eine Sammlung lyrisch-epischer Nationalgesänge. Aus dem Altböhmischen metrisch übersetzt von Wenzel Svoboda von Nawarow. Herausgegeben von Wenzel Hanka. Prag 1819. Gedruckt bei Gottlieb Haase. In Commission bei J. Krauss 12°. S. 62.“ — Při tomto německém překladu vytištěn jest jakožto Vorerinnerung kus z J. Dobrovského: Geschichte der böhm. Literatur 1818. S. 385 — kdež on praví o rukopise tom, že vše převyšuje, co se dosavade starých básní našlo — s tímto dodatkem překladatelovým: „Wie weit die Uebersetzung und selbst Erneuerung dem Originale nachstehe, sieht jeder Kenner der altböhmischen Sprache ein.“ K tomu všemu přidáváme ještě, že toto první vydání rukopisu Kralodvor. stálo tehdaž, a to na tiskacím papíře, 1 zl. 30 kr. v. č., na velinovém 1 zl. 30 kr. v stříbře.

Příšcím o tomto Svobodově německém překladu Rukopisu Kralodvorského vidí se nám připomenouti, kterak v letech padesátých několika německými skeptiky pronášeny byly pochybnosti o pravosti Rukopisu řečeného, z nichž jeden, *Max Büdinger*, vyřkl i to zvláštní mínění, že Rukopis ten původně byl sepsán jazykem německým a teprv osobou jinou že vyložen jest do češtiny, a to dle zdánlivé shody dvou slov ve Svobodově německém překladu rukopisu toho s německým textem kroniky Hájkovy. Z čehož jest vyrozuměti, že Büdinger vlastně našeho Svobodu měl za skladatele básní v Rukopisu Kralodvorském obsažených. Avšak V. Nebeský v pojednáních svých: *Rukopis Kralodvorský a Max Büdinger*, pak *Nová akta ve při o Rukopis Kralodvorský* v Časop. Česk. Mus. 1859 str. 198 a 397 vytištěných ukázal, a to předkem na základě původních listů Svobodou v letech r. 1817—1819 k V. Hankovi poslaných, úplnou nepodstatnost a lichost i celý vnitřní odpor, ano směšnost i zlomyslnost mínění toho tak trefně a nevývratně, že netřeba u věci té něčeho více přičiňovati.⁴⁰⁾ Ježto pak tím i památka našeho Svobody všelikého podezření na něho v příčině, že by byl měl podíl ve falšování drahocenných básní nadepsaných M. Büdingrem a jeho skeptickými společníky neprávě zdviženého, jest úplně spravena a očištěna, nevidí se nám zde o věci té šířeji mluvit, anobrž máme za to, že i nyní postačí ukázati toliko k pojednáním výše přivedeným.

Ovšem nelze tajiti, že tento německý překlad Rukopisu Kralodvorského Svobodou zdělaný nebyl ve všem dosti vlastní, správný a doslovný; avšak sluší také u věci té sobě k mysli přivést, že času toho kromě Dobrovského, Jungmanna a Puchmaiera bylo asi málo osob u nás, kteréž by byly rukopis ten správněji a důkladněji snad věděly do němčiny vyložit, a že se právě jim nevidělo uvázati se tehdaž v překlad podobný, aneb v redakci a vydání textu původního, anobrž že zůstavili vše to V. Hankovi. Což pak mělo za účinek, že původní starý text byl toliko věrně diplomaticky se všemi zkráceními a zhusta beze všeho rozdělení slov vytištěn a k tomu jenom ještě přidán obnovený text český, který však — jak při tehdejší skrovné známosti staročeského jazyka se strany vydavatelovy snad ani jinak nebylo možno očekávati — byl na mnoze temný, nesprávný, ba tytýž docela chybný. Hledíc k tomu všemu nelze tudíž práci Svobodově, t. j. jeho německému překladu Rukopisu Kralodvorského, všelikou platnost upírati, anobrž vidí se nám nemalou váhu na ni klásti, a to již proto, že tenkrát

nejen mladším, nezběhlejším, anobř i starším, působilejším milovníkům knih českých při tehdejší praskrovné známosti jazyka staročeského zhusta bylo se obracet k německému překladu, chtěli-li textu původnímu vůbec vyrozuměti a tak tohoto neocenitelného pokladu literárního užiti a jemu se radovati. Jmenovitě učenci germánského a románského a na mnoze i jinoslovanského původu nemohli tehdaž téměř jinak, leč prostředkem překladu Svobodova vyrozuměti zajímavému obsahu a vysoké platnosti epických a lyrických skladeb v rukopise tom obsažených a přesvědčiti se o tom, na jaký stupeň vzdělanosti⁴¹⁾ národ náš již v šedé minulosti byl se vyšinul. Pročež nelze jinak, leč díky vzdáti a vděčnými býti Svobodovi za to, že k žádosti Hankové v nesnadnou, avšak velmi žádoucí a potřebnou práci tuto se uvázal a že ji tak, jak to na onen čas u nás vůbec možno bylo, k místu a konci přivedl.⁴²⁾

Jiný příběh, který času toho téměř zároveň s objevením Rukopisu Kralodvorského na poli literatury naší se udál a nemalé hnutí mezi vlastenci a jmenovitě básníky domácími způsobil a tolikéž pozornost našeho Svobody v plné míře k sobě obrátil, byl spisek r. 1818 v Prešpurce vytištěný s titulem: „Počátkové českého basnictví, obzvláště prosodie.“ Sepsáním tímto byla panující dosaváde přízvučné poesii, ano všelikému rymování zřejmá válka vypovězena a — jak to byl J. Jungmann již r. 1804, ovšem tehdaž jenom klidně a šetrně vyložil — bylo nyní zjevně a bezohledně s velikou nadšeností vysloveno, že toliko básně časoměrně zdělané mají do sebe cenu skutečnou, verše pak přízvučné že jsou beze všeliké podstaty básnické a všeliké rymování že jest leda-bylé klinkání. I vzešel takto u nás nový boj literární, v němž, ať tak díme, ne více o písmena *i* a *y*, anobř o celé slabiky bylo činiti, tak že dle humoristické výpovědi jednoho vrstevníka „vedle vojny *písmenkové* zuřila u nás času toho ještě také válka *slabiková*.“ — Jakož pak o věci této na jiných místech bylo již šíře psáno a promlouváno, připomínáme zde toliko, co našeho Svobody se týče, že on dle své povahy — nehleděti totiž příliš k autoritě nějaké, anobř zřetel míti více k novosti věci a duchu časovému — i v této příčině přidal se ihned ku straně, „ku které stála tehdaž mládež a nadšenost obecná“, nešetře již ani toho, že se strana druhá opírala o autoritu samého patriarchy Dobrovského, muže tak učeného a vzácného, že času toho přední osoby téměř všech stavův a národův jej velehily, ano u věcech jazyka slovanského se týkajících takřka za neomylného jej pokládaly.⁴³⁾ Tím se stalo, že Svoboda, přečta sotva knížku nadepsanou, zanevřel na poesii přízvučnou v té míře, že se zařekl, „že na budoucno nezdělá jediného přízvučného verše více!“ Nechceme tuto ovšem šířeji vyhledávati a ukazovati, kterak asi napotom Svoboda slovu svému dostál; to jsme však na jisto postavili, že všeliké své přízvučné práce básnické, chtěje je v letech na to jdoucích znovu vydati, předělal způsobem časoměrným (na př.: Ódu na mír Evropy r. 1815., Ódu k jmeninám D. Kynského, Vypsání bouře z Vergilovy Eneidy I. zpěv, 50. v. a j. v.), jakož také, že všeliké jeho práce básnické, původní i přeložené, příležitostné a jiné, kteréž v prodlení let 1818 do 1825 sepsal a vydal, aneb v rukopise zůstavil, zdělaný jsou veršem časoměrným.⁴⁴⁾

Jakož Svoboda byl až po tu chvíli panicem, ustanovil se nyní

na tom, že vstoupí do stavu manželského, a pojal r. 1819 Annu Gerstenerovu za manželku, kteráž mu napotom byla věrnou družkou na další pouti života jeho, s níž on také až do její smrti (1847) žil šťastně a spokojeně. Že však manželství to zůstalo bezdětné, Svoboda přijal r. 1826 k sobě osiřelého dvouletého bratrovce svého Karla Svobodu, syna to svého nejmladšího bratra Aloisia, jemuž dal napotom výborné vychování a důkladné vzdělání ve věcech literárních, staraje se vůbec jako opravdový otec o jeho tělesné i duchovní dobré. Že pak opatrovanec tento záhy dával na jevo nevšední spůsobilost k rejsování a malbě, Svoboda dal jej r. 1842 na Pražské akademii, Rubensem tehdež spravované, důkladně vycvičiti v umění nadepsaném, v němž Karel Svoboda napotom nemálo se proslavil.⁴⁵⁾

R. 1819 bylo gymnasium Jindřichohradecké rovněž jiným gymnasiím rakouským o jednu třídu rozmnoženo, tak že se skládalo ze dvou humanitních a čtvero gramatických tříd, při čemž zrušena jsou zároveň místa dosavadních odborných učitelův a jest nařízeno, aby vyučoval v každé třídě — kromě náboženství — jeden toliko professor všem předmětům. Dle tohoto nového zřízení Svoboda vyučoval nyní již toliko v jedné třídě humanitní, a to střídavě v 5. a 6. třídě, avšak kromě stylistiky a vykládání klassiků bylo mu již také přednáseti historii, geografii a matematiku; při čemž připomínáme, že druhým professorem tříd humanitních na gymnasiu Jindřichohradeckém jest jmenován P. Antonín Liška, premonstrát Strahovský, dobrý to známý a kamarád V. Svobody již z let mladších, s nímž napotom společně nějaký čas v hodinách prázdných vyučoval dospělejší tamní studující gramatice a písemnostem českým.⁴⁶⁾

R. 1821 byly v Praze na gymnasiu Malostranském obě profesury humanitní prázdné, Svoboda ucházel se o jednu z nich a obdržel ji za příčinou své literární a pedagogické spůsobilosti, kterou byl po celý ten čas prokázal a na jevo dal. — Strávil takto plných šest let v Hradci Jindř. Svoboda v měsíci říjnu r. 1824 přestěhoval se do Prahy a uvázal se na začátku roku školního 1821—22 v propůjčenou sobě stoliči humanitní na gymnasiu jmenovaném. — Ředitelem ústavu toho byl tehdež Karel Kauba, náboženství vyučoval tam premonstrát P. Matěj Ehrlich a professory tříd gramatických byli: Mikuláš Plahl, Josef Eichler, Frant Schollar a Alois Müller; druhá professura humanitní nebyla ještě obsazena, dostala se však později Janu Zimmermannovi. — Tak jako v Hradci Jindř. Svoboda hleděl i v Praze s jmenovanými kolegy svými žíti svorně a přátelsky, chovaje se k nim, a to zvláště ke starším z nich, co možná šetrně a shovívavě, býváje jim inilerád ve věcech školských a jiných raden a pomocen, přijímaje tolikéž sám od nich rady a poučení ve příčině povolání svého.⁴⁷⁾ — Rovněž byl Svoboda po všechn ten čas velmi bedliv svých povinností učitelských, pročež také tehdejší ředitel gymnasií českých, kanovník František Pöllner, byl nemálo laskav na něho i dal mu také svou spokojenost nejedenkrát na jevo.⁴⁸⁾

Vrátiv se do Prahy Svoboda neopomenul obnoviti známost s osobami, s nimiž byl již ve mladších letech před svým odchodem do Hradce Jindř. vešel v jakýsi svazek literární a přátelský, anobrž hleděl se při-

blížití k jiným literátům a umělcům v Praze tehdáž se zdržujícím, a to ať si oni byli Čechové nebo Němci, pokud jenom byli to muži opravdově vzdělaní, nestranní a vůbec vážení.⁴⁹⁾ Předkem Svoboda obnovil tehdáž známost s prof. J. Jungmannem a byl s ním napotom po delší čas v užším svazku přátelském; docházel k němu často, radíval se s ním o svých pracích literárních, užíval bedlivě rad a naučení u věci té sobě daných a stál v tehdejších rozmíškách dobropísemných i prosodických po všecken čas (1821—1829) pevně k straně Jungmannově. Jmenovitě v neblahém sporu mezi J. Jungmannem a J. Nejedlým o užívání ortografie bratrské a analogické času toho vzešlém a bohužel s nevšední urputností na obou stranách po drahně let vedeném, Svoboda byl na straně Jungmannově, a to snad až příliš činným, sbíraje se zvláštní horlivostí všeliké zprávy o tom, co prý J. Nejedlý a jiní starověrci proti J. Jungmannovi a jeho přátelům obmýšleli a k jich potlačení osnovali a spuntovali a donášeje vše to s neobyčejnou ochotností a bedlivostí J. Jungmannovi, čímž jemu ovšem nezřídka způsobeno znepokojujících okamžení ano dob trudných v jeho dosavadním klidném způsobu života. — Při tom však sluší sobě k mysli přivést, že Svoboda u věci té nejednal vždy dle vlastního zkušením a přesvědčení, anobrž že zhusta sloužil jenom za nástroj příteli svému V. Hankovi, „který prý nezřídka svého lehkověrného a zbrklého kamaráda vysílal tam, kam se mu samému nevidělo choditi, a rozhlašoval jím to, co sám nechtěl roztrubovati.“⁵⁰⁾ — Tak se i stalo, že Svoboda roku 1822 společně s Hankou sepsal velmi důtklivou, ano na mnoze jizlivou a osobními urážkami naplněnou recenzi gramatiky české, kterou byl J. Nejedlý r. 1821 vydal takto: *Praktische böhmische Grammatik für Deutsche*. 3. Auflage. Prag 1821 8°., v nížto, jak známo, na všechny (analogické) novotáře důtklivě dorážel. Recenze tato nepřišla však u veřejnost, ježto J. Nejedlý, nabyv ještě v čas o ní známosti, věděl toho u censure dosíci, že nebyla k tisku povolena.

I podobá se, že náš Svoboda tehdáž také v jiné, nemálo vážné příčině literární do veřejnosti vstoupil toliko k domlouvání přítele svého V. Hanky, totiž v příčině pravosti Soudu Libušina. — Vůbec známo jest, kterak v měs. listopadu r. 1818 způsobem mysteriosním tehdejšímu nejv. purkrabí Pražskému hrab. Frant. Kolovratovi Libšteinskému zaslán jest na pergaméně psaný zlomek staré básně, nazvaný tehdáž dle obsahu jejího: *Libušin soud*, kterýžto zlomek nejvyšší purkrabí odevzdal do zřízeného právě národního Musea Českého. Jakož dále povědomo, náš patriarcha Dobrovský prohlásil již několik neděl po té v listech, k známým svým zaslaných, rukopis ten naprosto za podvržený, netajiv se při tom, že pokládá J. Jungmanna nebo V. Hanku aneb oba vespolek za skladatele a J. Lindu za písaře falsifikátu toho. Autorita Dobrovského byla u věci té tak mocná, že tehdejší Výbor Musea Českého po zdání Dobrovského rukopis ten uznal za podvržený a vyloučil jej ze sbírek musejních; načež delší čas netroufal sobě žádný u veřejnost s ním vystoupiti.

Konečně se přece k tomu odhodlal A. Marek, zaslav přepis rukopisu toho J. B. Rakowieckému, který jej v I. sv. své Pravdy Ruské r. 1820 ve Varšavě u veřejnost podal, odkudž jej admiral Šiškov ve Zvěstech

akademie ruské r. 1821 tolikéž vytisknouti dal. Že však oba dva text Soudu Libušina chybně četli a vykládali, obstarali bratři Ant. a Jos. Jungmannové správnější vydání rukopisu řečeného a dali je s novočeským překladem v 3. sv. I. dílu čas. Kroku str. 49. r. 1822 vytisknouti, prohlásivše při tom báseň tu za nejstarší památku naší literatury národní, načež roku na to jdoucího vyšel v časopise Pražském „*Der Kranz*“ i německý překlad Soudu Libušina, u veřejnost. Takovýmto rozšiřováním domněle závadných zlomků nadepsaných J. Dobrovský byl vysoce rozhorlen a vystoupil jakožto člen výboru musejního r. 1824 znova proti pravosti jejich, a to veřejně v Hormayerově Archivu ve Vídni vycházejícím č. 46., v článku nemálo důtklivém s titulem: *Literarischer Betrug*.

Vyčtu několik starších apogriřických, k Slovanstvu se vztahujících rukopisů, Dobrovský ukazoval k tomu, jak podivným způsobem Soud Libušin svým časem byl zaslán hr. Kolovratovi, vyvodil již z toho, že jest falešný, a nepřiváděje jiných důkazů k provedení svého mínění, prohlásil zlomky řečené za podvrženou mazanici (*unterschobenes Geschmier*) a obviňoval jich zasylatele ze zřejmého podvodu i jmenoval jej darebákem, který své krajany, horlivé, avšak lehkověrné to vlastence, chtěl tím toliko balamutiti (*einen Schurken, der leichtgläubige warme Patrioten, seine Landsleute, zum Besten haben will*). Při tom sluší ještě připomenouti, že Dobrovský J. Lindu tehdež hlavně proto prohlásil za účastníka oné falsifikace, že byl on jedním z mladíkův, kteří v letech 1813—1816 přednášky Dobrovského o staroslovanštině navštěvovali, že dle nabytých takto vědomostí zhotovil staroslovanskou hymnu ve své povídce *Záře nad pohanstvem* a že v Soudu Libušině přicházejí slova a rčení, ježto čteme v hymně právě připomenuté.

Až po tu chvíli nebyl se žádný odvážil toho, aby Dobrovskému u věcech, kde činiti bylo o slavistiku, odporovati chtěl, tak že slova a zdání v příčině té vždy byla vrch obdržela. Tentokráte však objevil se odpůrce, který nedada se odstrašiti všemohoucí až dosaváde autoritou Dobrovského, povstal proti němu v témž listu, v kterém byl on nadepsaný útok na pravost Soudu Libušina tak zřejmě a důtklivě učinil. Byltě to náš V. A. Svoboda, který dne 16. dubna r. 1824 v č. 64. Archivu výše jmenovaného horlivě, avšak slušně zlomků staročeských se ujal a pravost jejich proti velikému učenci dokázati hleděl. Dříve nežli odpověděl Dobrovskému, Svoboda položil ve své apologii na onen čas nemálo zdařilý překlad Soudu Libušina, přidada také poznámky k několika nesnadnějším kusům. Po té ukazoval, že Dobrovský své nářky a svá nešetrná udání hlavně jenom zakládá na holé vyčítání několika spisů, jichž nepravost vůbec známa jest; a nedávaje se ve vyvracování jeho „přeucených námitek, zakořeněných ideí a hyperkritických pochybností“ Svoboda ukazoval k tomu, že předkové naši zajisté nebyli tak suroví a zhovadilí, jakými býti je Dobrovský pokládá. Při tom rozbíral především starožitný způsob, kterým báseň ta jest psána, a ukazoval k síle a důrazu básnickému i k milé v ní panující prostotě a tvrdil, že vše to jinak vysvětliti nelze, leč skutečným vysokým stářím rukopisu toho; dokládaje se ke konci své hluboké úcty, kterou k Dobrovskému pro jeho veliké zásluhy o řeč a literaturu českou v srdci svém

chová, připomínal ještě, že u věci té vystoupil také proto, aby se ujal svých přátel, jichž se Dobrovský v předešlém svém sepsání tak nešetrně byl dotknul a křiklavě je nařkl. Dobrovský však odbyl tuto apologii Svobodovu krátkou odpovědí: „*Vorläufige Antwort auf Herrn W. S. Ausfälle*, Prag 8. Juni 1824“ v č. 79. téhož Archivu vytištěnou, připomenuv v ní toliko, že nyní již nepokládá Lindu za skutečného skladatele (für den wirklichen Verfasser), sice však že zůstává při svém dosavadním mínění a tvrzení a podal nedlouho po té zevrubnou zprávu o *Rakowieckého Prawdie Ruské* do Wiener Jahrbücher 27. B. str. 88 až 119, v níž všechny své pochybnosti a námitky proti pravosti často jmenovaných zlomků zevrubně vypsál a vyložil. K tomu napotom ani Svoboda aniž kdo jiný za života Dobrovského více neodpověděli.

Že V. Svoboda proti Dobrovskému za pravost Soudu Libušina a na odvedení nářků na přátele své u věci té od něho pronešených vystoupiti se odhodlal, to mu tehdáž ode všech mladších, k straně Jungmannově stojících spisovatelův a vlastencův nemálo bylo pokládáno a díků za to vzdáváno.⁵¹⁾ Naopak však starší, k straně J. Nejedlého držící vlastenci měli všeliké u věci té s Dobrovským polemisoání, hledíc k jeho literárním zásluhám a hlubokým vědomostem linguistickým, za věc velmi nemístnou i neslušnou a kárali důtklivě ty, kdož se Dobrovskému tehdáž veřejně na odpor stavěti směli.⁵²⁾

Jiné ještě literární předsevzetí, v něž se Svoboda, a to k vyzvání a domlouvání přítele svého V. Hanka, času toho uvázal, bylo účastenství, kteréž měl u vzdělávání a spisování textu českého i německého ke sbírce vyobrazení z dějin českých, kterou známý vlastenský malíř a litograf *Ant. Machek* s titulem: *Dějiny Čechů v obrazech* v letech 1820—1825 nákladem svým v Praze vydával.⁵³⁾ A. Machek jal se totiž r. 1820 u veřejnost podávati litografická vyobrazení z dějin českých ve foliu s textem českým a německým. Český text k tomu zhotovil z větší části V. Hanka; k několika vyobrazením zdělal však text náležitý k vyzvání Machkovu a Hankovu náš Svoboda, sepsav k tomu konci jednak sám několik původních zpěvů historických v němčině a češtině, jednak přeloživ některé české legendy a balády do němčiny. Všechny tyto texty Svobodovy Hanka později (r. 1826) vydal také o sobě s titulem: *České historické zpěvy, Böhmische historische Gesänge* v 8° ve dvou částech.⁵⁴⁾

V měsíci dubnu r. 1824 přišel do Prahy *František Palacký*, chtěje tam konati některé studie historické a odejítí pak zase na Slovensko. Avšak zůstal tu na dobro, byv J. Dobrovským doporučen Frant. hraběti Šternberkovi a napotom i jeho příbuznému Kašparovi hraběti Šternberkovi, času toho presidentu Musea Českého. V. Svoboda byl již před tím učiněn pozorným na Palackého, a to jeho pracemi literárními. Neboť nebylo tehdáž již tajemstvím více, že Fr. Palacký kromě J. P. Šafaříka měl přední účastenství ve spise: *Počátkové českého básnictví*, r. 1818 v Prešpurce vydaném, který času toho byl zavdal příčiny k boji mezi posičníky a přízvučníky, v němž — jakož připomenuto — Svoboda stál ku straně těch, kteří hájili časoměru. Taktéž byl Palacký obrátil na sebe pozornost literátů, jmenovitě humanistů českých, svým sepsáním o esteticě v I. dílu „Kroka“ u veřejnost podaným. Naopak nebylo také

literární působení V. Svobody Palackému neznámo, ježto — nehledíc k jeho dosavadním pracím básnickým — překladem Rukopisu Kralodvorského do němčiny jméno jeho bylo vešlo ve známost literátům u nás doma i sice za hranicemi přebývajícím. Palacký přišel do Prahy seznámil se v krátkém čase s V. Svobodou, a seznav v něm muže klassicky vzdělaného i vůbec věci národní upřímně oddaného a tehdaž horlivě o zvelebení literatury domácí se zasazujícího, třeba že snad ne vždy dosti opatrného a rozvážlivého, obcoval s ním důvěrně a radíval se s ním v nejedné příčině literární.

Jakož známo, výbor Musea Českého r. 1826 usnesl se na tom, že bude — počínajíc od r. 1827 — vydávati zvláštní periodický spis v obou jazycích zemských, z nichž německý s titulem *Monatschrift des böhm. Museums* měl vycházeti každého měsíce, český pak s titulem: *Časopis Českého Museum* každého čtvrt léta, a svěřil redakci obou těchto časopisů Fr. Palackému. Mladistvý tehdaž ještě Palacký uvázav se v tuto dvojí redakci, ucházel se o pomoc starších a mladších literátů pražských i venkovských, českých i německých. Z domácích spisovatelů německých přihlásili se téměř všichni čelnější v Praze i na venku přebývající literáti, mezi nimiž byli básníci *K. E. Ebert* a *V. Marsano*, professoři *Halaška*, *Schnabel*, *Millauer*, *A. Müller*, *Effenberger*, *Sommer*, setník z *Rittersberka*, literát *Schottky*, lékař *Stelzig* a j. v. Z českých spisovatelů chtěli přispívati: *J. Jungmann*, *Turinský*, *Dobr. Rettigová*, *V. Nejedlý*, *Sychra*, *Š. Macháček*, *V. Al. Svoboda* a *V. Klicpera*.

Mladší však — Čelakovský, Kollar, Kamarýt a j. v. — vzdalovali se z počátku podniknutí toho, a to prý předkem z té příčiny, že časopis český nevycházel v stejné míře s časopisem německým, jsa toliko kvartálníkem, kdežto německý byl měsíčníkem.⁵⁵⁾ Ano i sám J. Jungmann vzdal se — po vyjití I. svazku časopisu českého r. 1827 — dalšího v něm účastenství, a to hlavně proto, že Palacký jeho pojednání: „*O klasičnosti*“ na několika místech změnil a zkrátil. Za to byl náš Svoboda právě v prvních třech letech (r. 1827—1829), kdež časopisy ty vycházely, jedním z nejochotnějších a nejpilnějších u věci té pomocníků a spoludělníků, a to jak při německém, tak i při českém časopise, podávaje do nich obou své práce původní a přeložené, totiž: básně, pověsti, kusy naučné, pojednání kritická, recenze, literární oznámení a t. p.⁵⁶⁾ Taktéž do příštího ročníku něm. měsíčníka mus. (roku 1830) Svoboda chtěl podati několik kusův, a to mimo jiné zvláště také literární vzpomínky ze své mladosti s titulem: „*Bilder u. Erinnerungen aus meiner Jugend*“ a jal se také je spisovati.⁵⁷⁾ Avšak z příčin nám neznámých nedokončil jich, jakož pak vůbec od té doby nepotkávání se s ním více mezi spoludělníky ani českého ani německého časopisu Musejního (z nichž tento r. 1830 a 1831 vycházel již toliko o jednom svazku s titulem *Jahrbücher des böhm. Museums*).

Nicméně Svoboda zůstal i napotom ve přátelském spojení s Fr. Palackým a byl hotov pomáhati mu při jiném důležitém díle, o jehož k místu přivedení Palacký tehdaž se vši horlivostí se zasazoval, totiž: *Sepsání encyklopedického slovníku českého*. Jmenovitě Svoboda chtěl se, když by k tomu dílu přišlo, uvázati ve všeliká pojednání a sepsání, kteráž by se vztahovala ke starším klassickým i novějším literaturám,

k esthetice a z části také k stylistice (slovesnosti), k čemuž by byl dobře užil těch materiálů, jež byl již r. 1818—1820 sebral, chtěje tehdaž, jakož jsme výše připomenuli, ku potřebě svých českých žáků zdělati jakous stylistickou rukověť s titulem „*Rhetorika*“. Pročež také Fr. Palacký ve schůzce, s povolením nejvyššího purkrabí hr. Chotka dne 12. listopadu r. 1829 svolané a odbývané, mezi 21 spisovateli českými, jakožto spoludělníky slovníku toho, jmenoval již také, a to na šestém místě, V. Svobodu Navarovského. Že však dílo to tehdaž nepřišlo k místu, odpadlo všeliké další působení Svobodovo u věci té, což on ovšem těžce nesl a nejednokrátě důtklivě na to toužival.

Jakož bylo první vydání Rukopisu Kralodvorského času toho již rozprodáno a poptávka po díle tom nemálo se množila, V. Hanka chtěl přikročiti k novému, druhému vydání textu původního i překladu německého. Ježto V. Svoboda mezi tím původní text rukopisu toho bedlivěji byl prozkoumal a při tom vyrozuměl, že první jeho vydání na mnoha místech nebylo dosti správné, jmenovitě že potřebí řádky zde onde jinak rozdělit, nežli se to stalo při prvním vydání, předělal svůj německý překlad a podal tolikéž dříve nežli byl celý nový překlad tiskem vyšel, část jeho, báseň „Čestmír a Vlaslav,“ do německého časopisu Musejního, kdež v I. díle 3. ročníku na str. 304—312 byla vytištěna. — Ovšem jest litovati, že Svoboda při tomto druhém vydání text staročeský zde onde libovolně proměnil a co do pravopisu nepřiliš správné jej u veřejnost podal. Za to však sluší vděčně uznati, že přidal k tomuto druhému vydání obšírný a na onen čas všelikého povšimnutí hodný úvod i přehojná, a to dobrá i důkladná poznamenání a vysvětlení historická, geografická a stylistická, čímž nemálo zvláště k tomu přispěl, že i méně vzdělané čtenářstvo básním v Kralodv. Rukopise obsaženým vyrozuměti a nevšední jich platnost jakž takž oceniti mohlo.⁵⁹⁾ Toto nové vydání vyšlo s titulem: *Kralodworský Rukopis. Zbírka staročeských zpěwo-prawných básnj s niekoľika ginými staročeskými zpěwy*. Nalezen a wydán od *Wáclawa Hanky*, knihownjka u národujho Musea; s diegepisným úwodem od *Wáclawa Aloysia Swobody*, c. k. professora třjd humanitnjch. Připogen wierný snjmek pjsma. W Praze, v kněhkupectvj J. G. Calve. 1829, 8°. — *Königinhofer Handschrift. Sammlung altböhmischer lyrisch-epischer Gesaenge, nebst andern altböhmischen Gedichten*. Aufgefunden und herausgegeben von *Wenceslaw Hanka*, Bibliothekar des k. vaterlaendischen Museum, verteußt und mit einer historisch-kritischen Einleitung versehen von *Wenceslaw Aloys Swoboda*, k. k. Humanitäts-Professor. Nebst einem Facsimile. Prag. J. G. Calve'sche Buchhandlung 1829. 8°. XXVIII. a 244.⁶⁰⁾

V. Svoboda zdělal a přeložil téhož času ještě několik větších a menších básní příležitostných, a to českých, německých a latinských, z nichž však přivádíme toliko: *Píseň při mši svaté*, 1827, 8°, str. 6, a *Hymnus secularis de divo Joanne Nep.* 1829. Pragae: 8°, p. 4, kteréž byly času svého velice rozšířeny,⁶¹⁾ pak německý překlad známé ódy, kterou slavný někdy humanista Bohuslav Hasenšteinský z Lobkovic na oslavu lázní Karlovarských složil s titulem: *In thermas Caroli IV.* a jižto známý lékař lázeňský dr. *de Carro*, přidada k ní její překlady v 17 jazycích, r. 1829 tiskem u veřejnost podal; při čemž připomínáme,

že český překlad básně té způsobil tehdáž *Karel Vinařický*, který času toho doktorovi de Carrovi do jeho Almanahu Karlovarského podával taktéž stručné zprávy o tehdejší literatuře české.

R. 1828 začal v Praze vycházeti *Časopis pro katolické duchovenstvo*, k jehož spoludělníkům přihlásil se také náš Svoboda; jmenovitě podal do něho r. 1829, za příčinou slavené tehdáž stoleté památky vyhlášení Jana z Nep. za svatého a za patrona českého, ukázkou z větší legendy k jeho počtě složené, totiž: *Narození sv. Jana Nep.*, jakož i dal tam vytisknouti výše psaný *hymnus latinský*, k jubilární slavnosti téhož světce sepsaný; v ročníku VI. (1833) časopisu toho čteme Svobodův český překlad známé lat. *písně sv. Kazimíra* k Panně Marii (Omni die, die Mariae), kterýž, hledíc k nesnadnému rytmiickému způsobu básně té, svědčí o nevšední veršovací způsobnosti našeho Svobody.⁶²⁾ Po roce 1833 nečteme však Svobodu více mezi spoludělníky časopisu výše jmenovaného, jakož pak on. vůbec potom po delší čas nevydával větších prací literárních v jazyku českém,⁶³⁾ nýbrž skládal toliko. rozličné básně příležitostné a jiné, vydávaje je o sobě i v časopisech; taktéž překládal času toho rozličné francouzské a vlašské texty operní do češtiny a němčiny, a opravil své již dříve zdělané překlady několika divadelních kusů německých, jakož i pracoval na původních dramatech českých, kteréž práce zůstaly však z větší části v rukopise, ježto toliko jedna z nich vyšla u veřejnost.⁶⁴⁾

Svoboda zanášel se totiž od mladosti své kromě studií jazyků klassických tolikéž, a to velmi pilně, starší a novější historií domácích umění výtvarných a hudebních a čítal i vyhledával s nemalým zálibením vše, co se vztahovalo k biografii našich skladatelů a umělců, při čemž jej předkem zánímala díla našich Skretů, Rainerů, Brandlů, Prokových a j. — Pracovav až po tu chvíli toliko na poli básnictví lyrického a epického, chtěl se nyní také pokusiti na poli dramatickém, a jakož byli spisovatelé francouzští a němečtí času toho ke svým pracím dramatickým a novellistickým zhusta volili látky ze života proslulých básníků, herců, malířů, sochařův a jiných umělců domácích a cizích, Sv. ustanovil se na tom, že on tolikéž bráti bude ke svým dramatům předměty, kteréž by se týkaly malířův a jiných umělců českoslovanských. I zvolitě k svému prvnímu pokusu dramatickému příběh ze života našeho nejslavnějšího malíře Karla Skrety, jehož díla umělecká byl právě pilně studoval a ježž byl — pro jakous takous shodu své povahy s povahou umělce toho — předkem sobě zamiloval. Za základ své práce položil známou anekdotu ze života Skretova, dle nížto jeden šlechtic domácí, pohaněv obraz Skretou v Praze ve způsobu A. Caracciho malovaný, později též obraz ve Florencii za drabý peníz koupil, pokládaje jej za původní dílo Caracciho. Toto své první dílo dramatické Sv. vzdělal v rymovaných verších alexandrijských a připsal je Jos. Jungmannovi, c. k. prefektu Staroměstského gymnasia a tehdáž — po ukončení jeho Slovniku — veleslavnému rektoru university Pražské;⁶⁵⁾ načež bylo r. 1841 nákl. Mart. Neureutra vytištěno s titulem: *Karel Skreta, vlastenská směšňohra v trojím dějství* 8°, st. XIV. a 119.⁶⁶⁾ Drama toto bylo ihned po svém vyjití v domácích listech příznivě posuzováno a roku na to jdoucího (1842) na den sv. Václava na českém divadle v Růžové

ulici provozováno, při čemž ovšem litovati jest, že tehdejší censor divadelní text původní na mnoha místech změnil, ano zhanobil v té míře, že text provozovaný velice se odchyloval od textu původního, čímž obmyslený efekt dialogu i jednání v částech těch byl oslaben a na mnoze docela zmařen, ačkoliv provozování sice bylo dosti bedlivé.⁶⁷⁾

Toto libovolné a nemotorné se zachování censorovo, jakož i vzešlé jakés nedorozumění ze strany ředitelstva divadelního rozhořčilo Svobodu tak vysoce, že ustal od dalšího spisování dramát ze života umělců domácích, anobrž že se vůbec nechtěl více zanáseti pracemi divadelními. Teprve později, k naléhání přátel a známých svých, přeložil zase několik oper a sepsal český a německý text k opeře *Drahomíra* Fr. Skroupem složené, jakož se dal také do spisování tragedie *Elišběta*, poslední z rodu Smiřického, kterou však nedokončil.

Času toho byly se udály změny ve správě a učitelstvu gymnasia Malostranského, ježto po odejití K. Kauhy stal se ředitelem gymnasia toho Jan Janda, před tím gramatický professor na akademickém gymnasiu Pražském; nad to tamní učitelská stolice náboženství propůjčena jest kn. Václavovi Böhmovi a stolice gramatická po M. Plahlovi Františkovi Mühlvenzlovi, jakož tam také zřízen stálý adjunkt (V. Paděra). Avšak změny tyto neměly zvláštního účinku na dosavadní literární působení a sociální postavení našeho Svobody, který tak jako až dosavade i napotom neunavitelně byl činným na poli pedagogickém, literárním a humanitním. — Co literární činnosti V. Svobody v letech na to jdoucích (1840 až do r. 1845) se týče, připomínáme, že času toho kromě nescíslných menších prací básnických vyložil známou *knihu o následování Krista P.* z latiny do němčiny,⁶⁸⁾ že sepsal *cyklus básní* — v českém, německém a latinském jazyku — na oslavení kněžského jubilea arcibiskupa *F. Lad. Pyrker*a, že překládal *české národní písně* do němčiny, Goethovu *Ifigenii* do latiny a *výbor básní Schillerových* do češtiny a latiny.⁶⁹⁾

Hledíc k tehdejšímu, sociálnímu postavení našeho Svobody sluší ukázati k tomu, že času toho v městech Pražských nebylo ústavu artistického, humanitního i sice milosrdného, v němž by Svoboda nebyl mívál platného účastenství, jsa jednak účinkujícím nebo přispívajícím jich členem,⁷⁰⁾ jednak pomahaje k jich udržení a zvelebení sbíráním příspěvků, vyhledáváním nových členův a propůjčováním se při akademiích, divadlech, přednáškách a podobných předsevzetích, kteréž se k prospěchu ústavů těchto čas od času dávaly, a to skládáním básní příležitostných, spisováním prologův a epilogů, překládáním textův a zpěvův operních a jinými k tomu podobnými pracemi literárními.⁷¹⁾

Tím se také stalo, že Svoboda obeznámil se a v užší spojení vešel s vyššími a vzácnými osobami, jež v čele ústavův a spolkův nadepsaných času toho byly postaveny, aneb sice mezi přední osoby stavu duchovního a světského tehdejší se pokládaly.⁷²⁾ U věci této jest nám také ukázati k tomu, že Svoboda konaje skoro v každých prázdninách cesty po Čechách i vně za hranicemi a navštěvuje při tom jmenovitě tolikéž přední lázeňská místa česká, hleděl a věděl se při té příležitosti přiblížiti přicházejícím tam mužům učeným a vzácným, jak domácím tak i cizím, a vejíti s nimi v užší spojení a tytýž i v přátelské a důvěrné

sobě dopisování. Z mužů těchto jmenujeme zde toliko čtyři nejslavnější. totiž: velmistra tehdejších literátů německých *W. Goethea*, slavného přírodovědce *Humbolda*, věhlasného císařského lékaře životního dra. *Ondřeje sv. p. Stiffta* a oslavovaného tehdejšího básníka Tunisiady a Rudolfiady *F. Lad. Pyrker*.⁷³⁾ Takovýmto literárním počínáním a sociálním působením stalo se také, že Svoboda času toho byl nejen v Praze a v Čechách, anobrž i vně vlasti naší osobou vůbec známou a tytýž nemálo na slovo branou.

Na podzim r. 1845 bylo tomu 25 let, co Svoboda byl se uvázal v úřad profesora tříd humanitních na Pražském gymnasiu Malostranském, jež s nemalou horlivostí k dobrému svěření sobě mládce po všechn ten čas platně spravoval. Hledíc k tomuto 25letému prospěšnému působení učitelskému a uznávajíc tolikéž nevšední služby, kteréž byl svými pracemi literárními a jmenovitě zdařilými básněmi při zahájení jízdy na c. k. státní dráze z Brna do Prahy a jiným humanitním usilováním až dosavade dobrému obecnému činil, vidělo se tehdejšímu magistrátu Pražskému propůjčiti V. Al. Svobodovi *právo souseda kr. hlavního města Prahy*, a to bez tax a poplatkův a vydati mu dne 24. list. 1845 svědčící na to *diplom měšťanský*.⁷⁴⁾

Toto nevšední vyznamenání a jmenovitě služeb městům pražským činěných vděčně uznání způsobilo Svobodovi nemalou radost, jakož i potěšilo přátele a známé jeho. Toliko z jedné strany hleděno k tomu nejen lhostejně, anobrž s nemalou trpkostí, a to ze strany těch našinců, kteří byli již před tím „*pro tu jistou dvojjazyčnost*“ Svobodu vzali sobě v nelibost. Pokládajíce totiž tento diplom magistrátní hlavně za odměnu toho, že se Svoboda, dle jich zdání, času toho svými pracemi literárními více Němcům nežli Čechům propůjčoval, dávali své kyselosti k němu ústně i písemně průchod v ten způsob, že mu vytýkali, kterak při svém nevšedním nadání a při svých bohatých vědomostech a rozsáhlých zkušenostech literárních a pedagogických až po tu chvíli nepodal národu svému nějakého většího díla stylistického nebo básnického, jímžto by byl buďto potřebě praktické vyhověl, aneb literaturu naši vůbec platně rozhojnil, anobrž že — rozdrobujíc své síly duševní — maří drabý čas věcmi malichernými a „*že Čechům vždy jenom slibuje, Němcům však že skutečně hojně dává a platně slouží*.“ — Jakož pak tužbám a nářkům těmto sluchu svého propůjčovali i mužové u nás tehda pracemi a zkušenostmi svými na slovo braní, Svoboda viděl se nedlouho po té nucena proti tomu se ozvati a z nářků těchto se vyvésti, jakož to níže ukážeme; při čemž však zároveň sluší připomenouti, že Svoboda jsa nadepsaným vyznamenáním nemálo povzbuzen, nyní tím více pracemi literárními i působením humanitním hleděl se zavděčovati a propůjčovati „*svým milým souměšťanům Pražanům*“. Zdělalť ihned na to kromě několika menších básní a sepsání legendu o sv. Václavu a Podivínu v jazyku českém, německém a latinském, kteráž byvši působením pražského arcibiskupa Jos. Al. hr. ze Schrenku a Notzingu vytištěna s titulem: *Sanct Wenceslaw und Podivin. Legende im böhmischer, deutscher und lateinischer Sprache von V. A. Svoboda*, prodávána jest ku prospěchu zbědovaných obyvatelů městečka Dešné v Tábořsku, kteréž r. 1846 trojím požárem (dne 26. a 29. srpna a 12. září) bylo navštíveno a téměř docela zkaženo.

R. 1845 byl císař Ferdinand I. Dobrotivý obci Pražské daroval překrásné sousoší sv. věrozvěstů Cyrilla a Metoděje, naším Maxem řemeslně v mramoru zdělané, pro chrám Marie Panny před Týnem. K žádosti rady městské Svoboda složil na oslavení vzácného daru tohoto obšírnou báseň epickou: *Svatý Cyril a Metod, apoštolé Slovanští*, v jazyku českém a německém a věnoval ji nadepsanému „králi ctnému“ na důkaz vděčnosti za skvostný jeho „dar otecký.“ — Báseň tato zavírá v sobě cyklus patnácti menších básní, příběhy ze života nadepsaných světcův opěvujících, a doslov „k milým spoluměšťanům Pražanům,“ v němž připomíná, že zdělal básně ty, jednak aby jménem obyvatelů Pražských díky vroucí pronesl otci králi za velikolepý dar jim učiněný, jednak aby Pražanům dal nový důkaz své vděčnosti za to, „že jej, u Krkonoš zrozeného, za svého spoluměšťana přijali.“ — Cyklus tento měl býti v obou jazycích ozdobně vytištěn a prodáván, suma pak takto stržená měla býti na obnovení starobylého chrámu P. Týnského obrácena a mělo se obnovení to vykonati v prodlení r. 1848, u příležitosti pětistoleté památky založení university Pražské. Že však za příčinou tehdejšího hnutí politického nepřišlo ani k onomu ani k tomuto, nevyšly básně ty u veřejnost, anobrž zůstaly v rukopise ležeti.⁷⁵⁾

Neníť neznámo, kterak se u nás v první čtvrti přítomného století nevšední pozornost obracela k německému básníkovi Fridrichovi Schillerovi, a to v té míře, že zvláště před objevením Rukopisu Kralodvorského tento velkopěvec germánský byl jako hvězdou vodící, ku kteréž nejen mladší naši básníci, anobrž i dospělejší humanisté své zření měli. Tak to činili A. Puchmayer, J. Jungmann, A. Marek a J. Šafařík, později Tomsa, Macháček, Purkyně a jiní; zvláště pak to byl krasocitný a vůbec klassicky vzdělaný piarista Dom. Kynský, který při každé příležitosti žáky a posluchače své pozorny činil na neocenitelné básnické výtvořky Schillerovy, ukazuje k tomu, kterak tento věhlasný miláček národa německého s nadšenou ideálností, žhoucí fantasií a řečnickou majestátností jenom to, co jest opravdově krásno, vznešeno a dobro, vynáší a velebí a pěje takto od srdce k srdci, mocí ať tak díme elektrickou na čtenáře působí a mysl jeho hluboce dojímá! Tím se také stalo, že tolikéž náš Svoboda, bývalý to žák Kynského, zamiloval sobě Schillera nad jiné básníky německé a čítal práce jeho tak bedlivě, že velikou část drobnějších básní jeho uměl z paměti a že se, jakož jsme již připomenuli, záhy také pokoušel nejedno jeho dílo básnické vykládati do češtiny. — Uvázav se pak v úřad učitelský, Svoboda neváhal obracetí tolikéž pozornost svých žáků k literárním pracím Schillerovým a seznamovati je s neocenitelnými krásami básnickými a vzácnými pravdami praktickými v jeho spisech obsaženými. I pokračovaltě také nejen v začatém překládání básní Schillerových do češtiny, anobrž dle příkladu linguisty Fuglistellera, který byl „píseň o zvonu“ latinskými rytmy vložil, pokoušel se tolikéž o překládání básní těchto do latiny veršem rymovaným. — Příčina toho byla tato: Když Svoboda, byv jedné noci v letech třicátých silným hřmáním ze sna probuzen, dlouho po té nemohl zase usnouti, jal se u sebe Schillerovu baládu „*Rukojemství*“ rýmem do latiny vykládati a přeložil takto z paměti sedm prvních strof, kterýžto překlad ihned z rána napsal a k tomu ostatní ještě

strofy v rymovaných verších latinských přičinil. Že pak přátelé a známí, kterým byl tuto svou práci přečetl, jej k tomu, aby u věci té pokračoval, vybízeli, přeložil potom všechny balády a několik jiných větších a menších básní Schillerových (*píseň o zvonu, na radost, Cassandra, důstojnost ženského pohlaví, slavnost Eleusinská, Vítězosláva, Hektorovo loučení* a j., celkem asi 30 kusů) v rýmech do latiny (rythmis similiter desinentibus). Všechny tyto básně přeložil napotom také do češtiny a ukázal tento překlad český příteli Purkyňovi, když on přišel r. 1840 do Prahy, kterýž Svobodu k jich tiskem vydání vybízel, ačkoliv byl sám právě také veškeré lyrické básně Schillerovy na jazyk český vyložil.⁷⁶⁾

Svoboda se z počátku jaksi rozpakoval svůj český překlad básní Schillerových podati u veřejnost, a to předkem z té příčiny, že některé z básní nadepsaných již před lety „nejvýtečnějšími vzdělavateli jazyka našeho — A. Puchmayerem, J. Jungmannem, A. Markem a j.“ — byly přeloženy a také vytištěny. Později však, po zdravém věci uvážení a bedlivém přirovnání dosavadních překladů k jich originálu, Svoboda odhodlal se (r. 1845) k tomu, že vydá svůj překlad, a to latinský i český, u veřejnost a že k němu ještě přidá latinský metrický překlad Goethovy *Ifigenie v Tauridě* a německý rytmický překlad lyrických básní Horácových s latinským komentářem. Čistý užitek z vydání toho vzešlý měl se obrátiti na zřízení fundace pro pilného a spůsobilého žáka, který by se chtěl věnovati profesuře humanitní, a měla fundace ta dle přání Svobodova r. 1848 při pětistileté slavnosti založení university Pražské ve skutek vejíti. — Latinský text překladů těchto byl již r. 1845, český pak r. 1847 vytištěn⁷⁷⁾ a k oběma textům přičiněn, co úvod dedikační, cyklus básní k oslavě 50letého kněžského jubilea již výše připomenutého básníka J. L. Pyrkeru, r. 1842 Svobodou zdělaný, a to k latinskému textu v jazyku německém a českém, k českému pak toliko v jazyku českém. — Český překlad často jmenovaných básní Schillerových vyšel s tímto titulem: „*Výbor básní Fridricha Schillera*. Zčeštil V. Al. Svoboda atd. — Prodává se k nadání příspěvků pro čekance humanitního učitelstva. V Praze 1847. 8° str. XXVI. a 130.“ K tomuto českému vydání přidána jest — po připomenutí básně dedikační, na str. XVII.—XXVI. širší předmluva, v nížto spisovatel mimo jiné ukazuje zvláště k tomu, proč tento svůj překlad básní Schillerových vůbec na světlo vydává, a snaží se při tom tolikéž vyvésti se z nářkův a tužeb na něho tehdejších i před tím již, a to proto činěných, že se nejen českým, nýbrž i německým a latinským spisováním a veršováním obíráti nerozpakoval.⁷⁸⁾ — Nezdá se však, že by tehdejší protivníci našeho Svobody byli poněkud sobě povšimli a k mysli sobě přivedli, co on k své obraně byl pronesl, ježto tužby a nářky, jichžto Svoboda apologií tou chtěl se spraviti, nedlouho po té znovu a důtklivěji se opakovaly, jakož níže připomeneme.

Vůbec nebyl r. 1847 příliš příznivý Svobodovi, a to jak v sociálním tak i v soukromém životě jeho. Neboť zemřela mu téhož roku milovaná manželka jeho Anna, s nížto byl od r. 1819 výše 36 let žil v bezdětném svazku manželském, avšak v domácí spokojenosti a srdečné svornosti; kterážto ztráta Svobodu při jeho nevšední citlivosti a vroucnosti hluboce dojala a na mysli vysoce sklíčila, anobrž i jeho činnost

duševní jaksi oslabovati se zdála. K tomu přišla ještě také jeho tělesná churavost, ježto začal tehdáž trpěti na bolest v krku a kašel silný, tak že toliko s velikým namáháním poněkud hlasitěji mohl mluvit, což mu jak v úřadě učitelském, tak i v jiné jeho činnosti sociální nemálo vadilo a v cestě bylo. — Nicméně i tu Svoboda nepřestal činným býti na poli literárním, přeloživ jmenovitě času toho Tómy Štítného *Knižky šestery* na jazyk latinský, kterýžto překlad zároveň s původním českým textem k nadepsanému jubileu university Pražské r. 1848 dle usnešení výboru slavnostního měl tiskem vyjít, k čemuž však, jakož známo, tehdáž nepřišlo. Času toho podal také zase několik básní do Časopisu p. kat. duch., jmenovitě: *Pia vota Pio IX. Pontifici Maximo a fidelibus Bohemis*. R. 1847 st. 2. pak: „Píseň k Panně Marii,“ srbský text s českým překladem (tamtéž st. 533) a j.

Hnutí politické a národní, kteréž po té v měsíci březnu r. 1848 v říši Rakouské vůbec vzešlo, a jmenovitě českým vlastencům k nemalým nadějím příčiny zavdalo, dotklo se i našeho, ovšem tehdáž již nemálo zbědovaného Svobody v míře nevšední. Byltě tolikéž té pevné naděje, že přání a toužení, kteréž byl již jako jiných studující a napotom jako mladý učenec v příčině povznešení národnosti a zvelebení literatury naší v srdci svém choval a nejedenkrát slovem i písmem průchod jim dávati se nerozpakoval, konečně ve skutek vejdu a takto jazyk a národnost naše s řečí a národností německou na roveň že postaveny budou. Nadějí touto a spojeným s ní jakýmsi úzkostlivým očekáváním Svoboda — ačkoliv tehdáž byl již nemálo churav a v letech pokročilých — býval vysoce rozčilen a rozdrážděn; avšak podobalo se zároveň, že vše to na zdraví našeho vždy ještě pro volnost a národnost neobyčejně horujícího Svobody i nepříznivě působí a zbývající mu síly duševní a tělesné zřejmě oslabuje a sežírá.

Času toho Svoboda byl také povolán do zřízeného právě *výboru národního*, v němž měl zvláště zasedati v *oddělení školském*. Avšak jeho valně již pokročilá churavost krční a prsní a jmenovitě křečovitý kašel, jímž času toho sklíčen byl, způsobily, že nemohl v poradách výborových i vůbec v jiných příčinách a předsevzetích účastenství míti v té míře, jak by toho sobě byl žádal, anobrž že byl nucen na nějaký čas téměř na dobro vzdalovati se všelikého jednání veřejného a sociálního.

K tomu přišlo i to, že tehdáž někteří z našinců ve své vlastenecké horoucnosti takřka ze všelikých mezí mírnosti, prozřetelnosti a slušnosti vykročovali a zhusta věci provésti usilovali, kteréž se přičily právu a pořádku veřejnému. Tím se pak stalo, že muži soudnější a povážlivější, a to i takoví, o jejichž ryzím smýšlení vlasteneckém nedalo se pochybovati, vyrozumívající, že podobné výstřednosti věci naší více na újmu nežli k dobrému budou, s jednáním takovým se nesrovnávali a přemrštěnce takové k jakés takés mírnosti napomínali, a když vše to nemělo žádoucího účinku, veřejné činnosti se vzdalovali, ano i vložených na ně tehdáž obecních a veřejných úřadův a povinností se vzdálili.⁷⁹⁾ — Ačkoliv náš Svoboda býval vždy sice svobodomyslný — anobrž, jak se o něm zhusta říkávalo, tak „*prostořeký*,“ že proto i jisté osoby naň nebývaly příliš laskavy — vyrozumíval nicméně dle svých mnoholetých

zkušeností, že takovéto jednání tehdejších „vlasteneckých křiklounů“ nepovede k dobrému konci, anobrž že nám bude jenom na škodu a na újmu. Pročež nerozpakoval se několikrát svou nespokojenost v příčině té jim na jevo dáti a k jakés takés mírnosti a prozřetelnosti ukazovati. Avšak tím nejen nenapravil pánů těchto, anobrž popudil je jenom ještě více na sebe, tak že oni své, již po delší čas k němu chované kyselosti nyní úplně volný průchod dávali a jej. jmenovitě ke konci r. 1848, z přílišného hovění živlu německému, nevšímání sobě věci národní ve škole i životě veřejném a tudíž z nevděčnosti a věrolomnosti k národu svému ústně i písemně vinit i sice naříkati, ano zřejmě urážeti se nerozpakovali.

Že takovéto zřejmé ostouzení a liché podezřívání našeho, vůbec nemálo citlivého a tehdáž již velmi churavého a dráždivého Svobodu hluboce dojímal a vysoce zkormucovalo, netřeba zde opakovati a snadno jest vyrozuměti, že on na takové nešetné se chování při každém sejítí se starými přátely a známými svými trpce toužíval a sobě stěžoval. Dokládaje se při každé takové příležitosti své dosavadní činnosti na poli literatury domácí, ukazoval k tomu, jaká křivda se mu děje, a to zhusta ze strany těch, kteří druhdy nejednou rady a pomoci jeho užívali a činnost jeho nemálo schvalovali. Sepsaltě také za tou příčinou jakous apologii čili obranu, v nížto sumovně vyčetl, co byl až dosavade ku vzdělání literatury domácí u veřejnost podal, která česká díla má ještě v rukopise ležeti a kterak z Pražských profesorů byl jedním z prvních,⁸⁰⁾ kteří na začátku roku školního 1848—49 žáky své k vykládání klassiků latinských kromě do němčiny také do češtiny přidržovali, a že on jim také k tomu konci několik elegií Tibullových a Properciových i několik ód Horaciových z tehdejší chrestomatie do češtiny přeložil a kterak o jiných ještě věcech školních pracuje, a jmenovitě že také novou všeobecnou historii k potřebě škol českých dle zvláštního praktického způsobu a plánu spisuje. Avšak dříve ještě nežli apologie tato u veřejnost vešla, bylo Svobodovi navždy se rozloučiti se světem vezdejším. Zemřeltě v obydlí svém v domě č. 366—III. na Malé Straně dne 8. ledna r. 1849 o 7. hodině večerní v 58. roce věku svého, a to náhle a neočekávaně puknutím srdečnice; pochován jest potom dne 10. ledna t. r. odpoledne o půl čtvrté hodině na hřbitově Košířském. — Bohužel nevidělo se žádnému z veřejných listů českých, v Praze tehdáž vycházejících, podati jakýs takýs nekrolog o V. Al. Svobodovi, ačkoliv tam času toho ještě nemálo jeho starých kamarádův a dobrých známých i bývalých žáků zůstávalo, a toliko v „Bohemii“ (č. 8. a 9. r. 1849) čteme jakous zprávu ke smrti a posledním dnům života Svobodova se vztahující.

Vypsavše takto příběhy vnějšího života V. Al. Svobody, promluvíme ještě o jeho působení literárním a sociálním, jakož i o jeho povaze duševní, pokud se to snad nestalo již ve vypisování právě připomenutém.

Co činnosti na národu roli dědičné se týče, tuť jsme již výše připomenuli, že počínaje od r. 1811 až do r. 1830 Svoboda byl jedním z nejpilnějších dělníků na poli tom, a vyčetli jsme již také takřka do

podrobná práce literární, kteréž času toho i napotom až do r. 1847 byl zhotovil a jednak tiskem u veřejnost podal, jednak v rukopise zůstavil. Pročež netřeba u věci té zde šířeji promlouvat, anobrž postačí snad toliko k tomu ukázati, a dodáváme k tomu jenom, kterak ze všech těchto původních i přeložených, veršovaných i prosaických děl Svobodových zřejmě vychází, že byl bedlivým následovatelem nové školy české, J. Jungmanem, A. Markem, J. S. Preslem a V. Hankou času svého zahájené a předkem ve tvoření nových slov sobě libující, jakož i při tom horlivým milovníkem starých, již obsoletních slov a frází, kterých se byl dočetl ve Starobylych Skládáních, v rukopisech Kralodvorském a Zelenohorském, v *Mater Verborum*, v Dalimilovi a v jiných času toho objevených aneb znovu vydaných starších spisech českých. Užíval pak napotom slov a frází těch i tu, kde by se byl dobře bez nich obejít mohl, anobrž některá přiváděl ve svých dílech v té míře, ano tak stereotypně, že pouze dle nich jest vyrozuměti, kdo je asi sepsal, třeba bychom nečtli v nich podpisu Svobodova.⁸¹⁾

V pracích veršovaných, původních i přeložených, Svoboda řídil se až do r. 1818, jakož jsme již výše připomenuli, prosodii přízvučnou, Dobrovským a Puchmayerem schválenou; potom však po vyjití známých *Počátků českého básnictví* až do r. 1830 stál k časoměře, a to tak pevně, že času toho neskládal jiných veršů leč časoměrných, anobrž že i své předešlé práce přízvučné při novém jich vydávání časomírou vyložil a toliko u překládání starých zpěvů církevních do češtiny řídil se rytmem originálu latinského. Při této příležitosti jest nám též k tomu ukázati, že u vykládání těchto písní do češtiny Svoboda nejedenkrát ukázal se býti mistrem nevšedním, věda rymované verše latinské, při vši jich úsečnosti a zvučnosti, neméně zvučně a trefně českými rýmy vykládati, tak že mužové u věci té u nás na slovo brání: Kynský, Holásek, Vinařický, Chmelenský a j. nejedenkrát Svobodovi proto chválu vzdávati a překlady jeho s nejzdařilejšími způsobu toho pracemi, jmenovitě s překlady Sušilovými, na roveň stavěti, anobrž tytéž i nad ně je pokládati se nerozpakovali.

Hledíc k pracím Svobodovým, ježto se vztahují výhradně k literatuře latinské a německé, a k těm, kteréž zdělal předkem ku potřebě školské, o těch — ježto leží mimo obor přítomného vypsání — nemůžeme zde slov šířiti. Pročež připomínáme toliko, že dvěma z nich, (*Muster redender Künste*, 3 Baende, Neuhaus u. Prag r. 1820—1827, *die Trojanerinnen*, Tragoedie, Wien 1830, čili první části jeho většího díla: *L. A. Senecae Tragoediae*, 3 Baende, Wien u. Prag 1825—1830) pro jich praktičnost a důkladnost dostalo se času svého takového účastenství, že jsme je vidali v rukou téměř každého profesora i žáka humanitního.⁸²⁾ Taktéž nelze u věci té nepřipomenouti, že Svoboda pilným čítáním starších a moderních klassiků při své výborné paměti a neobyčejné chápavosti u věci té nabyl takové sečtělosti a spůsobivosti, že celé básně, dialogy a kusy z děl těch z paměti věděl přednáseti, jakož i že s neobyčejnou lehkostí české, německé a latinské verše uměl skládati, tak že nejedenkrát ve škole a jinde v čase nad očekávání krátkém celé básně improvisoval, jakož i sebe delší práce příležitostné (prology, epilogy, kantáty, poděkování atp.) nezřídka přec noc,

ano takřka před samou jich přednáškou, skládal i překládal. — Rovněž jest nám zde i to přivést, kterak (dle svědectví mužův u věci kompetentních, jakož byli professorové Kynský, Klar a J. St. Zauper, pak osvícený a zvláště jako humanista na slovo braný biskup Hurdálek) Svoboda času svého pokládán byl mezi nejvzácnější latinské filology a humanisty rakouské a německé,⁸³⁾ a jmenovitě kterak, pokud se týče známosti starších křesťanských básníků (Sedulius, Laktantius, Prudentius a j.) a starých lat. zpěvů církevních, málo bylo tehdež u nás filologů, jižto by se byli u věci té se Svobodou slušně mohli porovnat.⁸⁴⁾ — Konečně jest nám zde obrátiti pozornost čtenářů našich tolikéž k tomu, že Svoboda nebyl pouze výborným filologem a humanistou, anobrž že byl tolikéž horlivým milovníkem, ano nadšeným velebitel a důkladným znatelem všelikých prací beletristických, a to jak básnických, tak hudebních a výtvarných, jsa všeho toho horlivým oznamovatelem a rozšiřovatelem, duchaplným recensentem, i důkladným a nestranným posuzovatelem, jakož k tomu ukazují oznámení, referáty a pojednání, kteréž o věcech těchto do časopisů Pražských a Vídeňských čas od času podával.⁸⁵⁾ — Že se Svoboda v mladších letech zanášel tolikéž sbíráním místních pověstí a povídek českých, o tom jsme se již výše zmínili a přidáváme zde jenom ještě, že v pozdějším čase, jmenovitě v letech čtyřicátých, sbíral také data a materiálu k biografii Albrechta z Waldsteina, pověstného knížete Fridlandského, a to působením hraběte Kristiána z Waldsteina, pána na Mnichovu Hradišti, a V. J. Svobody, vrchního tamtéž; z nichž onen, jakož známo, času toho byl zdvihl žalobu proti kr. fisku českému v příčině statků, nadepsanému knížeti někdy náležitých, po jeho však r. 1634 zavraždění ke komoře král. sebraných.

Z literárních prací Svobodových zůstala veliká část v rukopise, jmenovitě: české překlady výše přivedených her dramatických a operních, pak nemálo českých básní (balád a legend), jeho sbírka pověstí českých, latinský rytmičtý překlad Goethovy *Ifigenie v Tauridě*, německý překlad všech lyrických prací Horácových s latinským komentářem,⁸⁶⁾ latinský překlad T. Štítuého: „Knížky šestery“ a materiálu k biografii Waldsteinově. Bohužel přišla však větší část této literární pozůstalosti po smrti V. Svobody do rukou cizích a snad docela na zmar. Nám se ze všeho toho dostal toliko (laskavostí p. K. Jelena) nadepsaný cyklus legend: „*SS. apoštolové Cyril a Metod*“ v českém i německém jazyku do rukou, jež jsme odevzdali do archivu Musea národního.

Pokud duševní povahy našeho Svobody se týče, jest nám vyznati, že měl do sebe jak nevšedních vlastností chvalitebných, tak i mnohých zvláštností a slabostí. — Jak výstředně v mladších svých letech sobě počínal, o tom jsme již výše šířeji promluvili; zde pak u věci té ještě připomínáme, že ve svém dospělejšímu věku ovšem poněkud vystřízlivěl a mírněji i slušněji mluvil a jednal, že však nicméně i napotom vždy ještě u něho převládal živý cit a ohnivá obrazotvornost nad rozumem a chladnou úvahou. Při takovéto nevšední citlivosti a ohnivosti býval také všelikým vnějším hnutím a vnitřním dojmům snadno přístupný,

anobř propůjčoval se jím téměř bezděky, pročez nemohl také tak lehce někomu něčeho odepřít, když byl za to důtklivě požádán, a to zvláště tehdaž, vycházela-li žádost taková od přátel nebo známých jeho, aneb vyrozuměl-li, že žadatel jest nějak sklíčen a zbédován, aneb když za to měl, že tím vůbec obecnému dobrému aneb věci národní bude poslouženo. Jsa však při tom i vysoce drážlivý a ohnivý, býval také velmi lehce uražen a dával pak průchod své kyselosti i vůči jiným osobám, ovšem ne vždy tak skutkem, jako spíše slovy trpkými a důtklivými. Avšak bývalo také snadno jej zase udobřit, zvláště když se ukázalo, že se to nestalo zúmyslně, anobř více nedopatřením aneb překvapením, kdež pak obyčejně hleděl a věděl dáti celé věci jakýsi plášť humoristický aneb satirický.

Tato přílišná citlivost a ohnivost byla asi také příčinou, že Svoboda ve svých předsevzetích a konáních nebýval vždy dosti vytrvalý, anobř že přecházel z jedné práce do druhé, neukončiv zhusta ani onu ani tuto, alespoň ne v té míře, jak by toho přátelé jeho sobě byli žádali, a jak jim to sám byl přislíbil; což napotom zavadalo příčiny k rozličným na něho tužbám a kyselostem. Sluší zde také ukázat, že této přílišné citlivosti a tékavosti a spojené s ní jakés takés nesamostatnosti věděly a hleděly rozličné osoby, ano i sami „kamarádi“ Svobodovi k svým účelům zneužívati a jej takto nejedenkrát k řečem a skutkům přiváděti, kterých by při chladnějším uvážení a zdravějším rozmyslu sotva byl pronesl a vykonal.

Avšak všechny tyto zvláštnosti a slabosti daleko byly převyšovány dobrými vlastnostmi a chvalitebnými způsoby, s kterýmiž se setkáváme v povaze a jednání našeho Svobody. Neboť nelze upírat, že Svoboda byl muž neobyčejně nadaný, vzdělaný a zkušený, pro vše dobré a krásné nadšený a zanícený, vůbec pak geniální; nad to řečník nevšední, který — zvláště v mladších letech — při svém zvučném a příjemném hlase, při své ohnivé akci a svém důrazném přednášení posluchače poutati a hluboce dojímati věděl. Při tom byl muž přímý, neznaje přetvářky a pokrytství, máje vždy co na srdci, to na jazyku, a vůbec málo dbaje na malicherné formálnosti a vnější „škrobené“ způsoby; taktéž byl nemálo dobrosrdečný, a veskrz spanilomyslný, cizích bíd a neřestí upřímně čitelný, jiným dle sil svých pomahati ochotný a v příčině té k všelikým službám vždy povolný. Vše to pak činil, nehledě na to, dostane-li se mu asi za to nějakého uznání, aneb vzejde-li mu z toho zisk a užitek materiální, říkávaje obyčejně toliko: „Dej Bůh, aby mnohým prospělo, co upřímným srdcem podáváno.“ Pročez také nemálo křivdili Svobodovi ti, kdož jej časem svým viniti směli z jakés ješitnosti, samolibosti a sebenadsazování, ježto všeho toho při svém konání a usilování dalek býval. Neboť ačkoliv Svoboda jako literátor sobě dobře svědom byl své duševní převahy a způsoblosti, nicméně nevynášel se nikdy sobělíbě nad své kolegy a literární vrstevníky, anobř choval se k nim vždy šetrně a mírně, při čemž se ovšem nerozpakoval ješitné chvástání a liché nadsazování několika tehdejších malicherných křiklounův a mělkých hlav trefným humorem náležitě odbyti, aneb i dle potřeby důtkou ostrou pokárati. U vykonávání svých povinností učitelských Svoboda býval přese všechny své práce literární a vedlejší konání humanití velice

bedliv, o důkladné vzdělávání žáků svých nemálo pečliv a předkem o udržování kázně školní velmi dbalý, anobrž u věci té často až příliš přísný a snad tytýž i méně nežli slušelo „humanitní“.

Pro spanilomyslné a obětovné jednání a vydatné humanitní počínání, jakož i pro rozsáhlé a důkladné vědomosti na poli klasickém a beletristickém, i pro bedlivé plnění povinností učitelských dostalo se Svobodovi nejednou pochvalného uznání s míst vyšších i od rozličných sborův učených a humanitních, jakož mu bylo těšiti se tolikéž přízni mužů pro jich vysoké postavení a nevšední vzdělanost tehdáž doma i vně na slovo braných.⁸⁷⁾

Jak platných služeb Svoboda prokazoval národnosti a literatuře naší již jako studující v letech 1811—1815, jakož i napotom svými pracemi literárními po drahně let do časopisů domácích podávány, aneb o sobě tiskem vycházejícími, o tom jsme již výše šířeji promluvili. Zde jenom ještě ukazujeme k té zvláštnosti v povaze našeho Svobody, že on, byv sice nemálo svobodomyslný a na mnoze i radikální, nicméně již od mladosti velice hověl citům náboženským a tytýž snad i pietistickým, a tudíž že po celý čas s neobyčejnou vroucností ano nadšeností lnul ke krásným uměním křesťanským a přednost dával nábožným obrazům, církevním zpěvům a chrámové hudbě před podobnými výtvary světských umění krásných. Pročež brával také nejraději látky k svým básnickým pracím z domácích legend a z domácí historie církevní, a sepsal takto mnoho básní a cyklů básnických k životu našich věrozvěstů ss. Cyrila a Metoděje, Václava, Vojtěcha, Jana Nep. a jiných dědicův a patronů českých se vztahujících. — Jaké tužby a nářky v letech čtyřicátých pro tu jistou „dvou- a trojjazyčnost“ od některých našinců na Svobodu byly pronášeny, a kterak on písemně z nich vyvésti a spraviti nucena se viděl, o tom jsme již výše pojednali. Pročež nevidí se nám zde o tom více slov šířiti, anobrž připomínáme toliko, že se zajisté každý střizlivý a nepodjatý člověk a jmenovitě každý upřímný vlastenec v tom se Svobodou srovnávati bude, „kterak všeliké obapolné nevražení jednoho národa na druhý, každému lidomilu znechutiti a zoškliviti se musí, ježto se tím všechno právě tam hubí a plení, kde by třeba bylo svorným a shodným snažením vzdělávati, štěpovati a budovati.“ Ovšem nelze zde tajiti, kdyby Svoboda při svých neobyčejných nadáních, způsobilostech a krasomných vědomostech míval do sebe tolikéž té mravenčí pilnosti a heroické vytrvalosti, kterouž prosluli naši Jungmanové, Preslové, Palačtí a Šafaříkové, že by nám byl mohl zůstaviti díla vzácná a znamenitá, kterými by naše, tehdáž ještě velmi chudá literatura, platně byla rozhojněna bývala. Že toho však neučinil, obrátiv zřetel svůj k pracím méně důležitým i tytýž malicherným, toho ovšem jest vysoce litovati! Avšak jednali bychom nemálo nespravedlivě, kdybychom chtěli na prosto zapomínati na vše to, co Svoboda přes to přese všechno k zvelebení literatury a vyzdvižení národnosti naší v první čtvrti století přítomného byl před se vzal a vykonal. Neboť již tím, že byl nejprvnějším, který zdařile do němčiny vyložil naše nejstarší básnické památky literární (Rukopisy Kralodvorský a Zelenohorský) a takto je učinil přístupnými obecnstvu domácímu i obrátil na ně pozornost literátů zahraničných;

prospěl literatuře naší vysoce a zasloužil sobě již tím památku nehynoucí a místo neposlední v historii naší národní ožilosti!

Nad to více může naše čtenářstvo z toho, co jsme o oněch nářcích a tužbách výše byli připomenuli, samo dobře vyrozuměti, že nářky a tužby tyto jsou nevčasné a nepodstatné, a to tím spíše, když uvážíme, že Svoboda nikdy, ať si již psával a básnil latinsky, česky nebo německy, nepřestával býti věrným synem vlasti své. Ukazujet k tomu mimo jiné také to, že — vyjmouc díla pro školu určená — Svoboda k pracím svým volil látky obyčejně jenom z dějin domácích, aneb věci národnosti a vlasti naší se týkající, nad to, že právě svými duchaplnými přednáškami a nadšenými rozprávkami i tehdejší mladší generaci německou na naši slavnou minulost dovedl v té míře pozornu učiniti, že vzešli z ní básníci, a to právě ti nejnadanější, brávali sobě z ní předměty k pracím svým, a opěvující naše Vlasty, Břetislavy, Čestmíry, Husy, Žižky, Tábority a j., bývalou nevšední platnost a vzácnost jména Českého široko daleko rozhlašovali, jakož pak sluší ukázati i k tomu, že těm, kdož jemu nejedenkrát radívali, aby, opustiv tábor nevďěčných krajanů svých, nadobro věnoval se literatuře německé, ať tak díme, stereotypně odpovídal: „Dass er seine Thätigkeit dem Volke der Čechen, dem er eigentlich angehört, nicht entziehen darf und nie entziehen werde!“

I na to nelze nám u věci té zapomenouti s jakou neobyčejnou šetrností a upřímnou láskou po celý čas náš Svoboda nesen byl ke všem, kdož tehdaž platně a svědomitě pracovali na národa roli dědičné, třeba že oni na mnoze chladně ano nešetrně k němu se byli zachovali.⁸⁹⁾

Co se konečně vnějšího způsobu týče, připomínáme, že Svoboda byl muž mohutné postavy, složitých údů, vzezření výrazného, avšak dobrosrdečného a obličejem ať tak díme antického, a že, jakož vůbec i pokud zevnějšku se týče, liboval sobě v té zvláštnosti, že téměř po celý rok odíval se jaksi stereotypně, nosívaje totiž černý frak, světlé lehké spodky a vysoký cylindr, ježž však obyčejně držíval v ruce, chodě s hlavou odkrytou. — Zdařilou podobiznu Svobodovu chová u sebe rytec pan Leop. Schmidt; mimo to bylo také ve Světozoru r. 1868 vytištěno jeho menší xylografické vyobrazení.

PŘIPOMENUTÍ.

¹⁾ Viz Kollarovu Slávy Dceru, zpěv Lethe, znělku 25.

²⁾ Viz Václ. Zeleného: Životopis Jos. Jungmanna str. 124—125.

³⁾ Václav Al. Svoboda pokřtěn jest skrze tehdejšího faráře Kroužkovského, P. Václ. Prokopa Itze, při čemž byli kmotrem Jos. Bušek, hospodský z Turnova, a svědky křestními Jan Schmid, ranhojič Navarovský, a Kateřina, manželka Josefa Kobuše, sládko okolního. — Zde vidí se nám zároveň ukázati k tomu, že v matrice Kroužkovské, latinským jazykem času toho psané, se čte, že V. Svoboda pokřtěn jest dne 14. prosince 1791, den narození jeho však že byl „*nudius tertius*“. Ježto slova ta znamenají tolik co „*nunc dies tertius*“ t. j. dnes tomu již třetí den čili předvěčím, mělo by se snad za to míti, že se V. Svoboda nenarodil dne 8. nýbrž teprv 9. prosince r. 1791. My jsme však

nic méně položili narození jeho na den 8. prosince, a to proto, že Svoboda slavil své narozeniny vždy dne 8. prosince, a že den ten ve všelikých biografických zprávách, o něm nás došlých, položen jest za den jeho narození. — Přidáváme tuto ještě, že dle matriky Kroužkovské V. Svoboda měl tři mladších bratří: Jana, Františka a Aloisia, a tolikéž sester: Eližbetu, Annu a Josefku, vše v Navarově v letech 1793—1803 narozených a v Kroužkově pokřtěných, a že po r. 1803 nepřicházejí více nijaké zápisky v matrice tamní k rodině Svobodově se vztahující. Zprávy tyto sdělil s námi s nevšední ochotností důst. p. Jan Kořínek, nynější farář v Kroužkově, začož mu řádky přítomnými vzdáváme své díky uctivé.

⁴⁾ Tak na př. bývalo tu viděti Herodesa a Piláta v turbanu s měsícem, s bambitkami za pasem a v červených čizmách uherských; tři krále se zlatými a stříbrnými kříži na prsou; Marii a Dorotu v dlouhých i kratších, pestrými fábory ozdobených sukních s rakouskými dukáty a tovary na krku; Josefa pěstouna v dlouhém ovčím kožichu v širokém klobouku na hlavě a t. p., nad čímž se však diváci naprosto nepozastavovali aniž se tím sice uráželi.

⁵⁾ V dospělejších letech svých Svoboda o všem tom chtěl zdělati širší pojednání. I začal také v letech dvacátých něco podobného spisovati, a měla práce ta vyjít tiskem v německém měsíčníku Musea Českého (*Monatsschrift des böhm. Museums*), který r. 1827 za redakci Frant. Palackého počal vycházeti, s titulem: *Bilder u. Erinnerungen aus meiner Jugend*: 1. das biblische Schauspiel auf der Dorfflur; 2. die Cercles in der Dorfstube. Avšak z příčin nám neznámých sešlo s toho. Krátké návržení vypsání toho dostalo se nám po smrti Svobodově do rukou, jež jsme odevzdali do archivu Musea Českého. Při tom připomínáme ještě, že podobné hry provozovaly se v minulém století také v jiných místech severovýchodních Čech, jakož o tom v Mikovcově Lumfru (1855 II. str. 809) svým časem šířeji bylo promluveno.

⁶⁾ Dle tehdejšího zřízení skládaly se studie gymnasiální jednak ze šesti, jednak z pěti tříd, a to dle toho, byla-li to gymnasia *akademická* (k universitě nebo lyceu příslušná), nebo jenom obyčejná. Na pětitřídních gymnasiích vyučoval v obou třídách humanitních jenom jeden professor stylistice a literatury latinské a německé, a to v každé třídě po devět hodin téhodně, kdežto na akademických gymnasiích byl v každé třídě humanitní zvláštní professor předmětů nadepsaných; v třetí a čtvrté třídě gramatické na akademických a v třetí třídě gram. na obyčejných gymnasiích vyučoval jeden učitel jazyku latinskému a taktéž i v první a druhé třídě gramatické. Učitelové tito byli tehdaž třídní; pro ostatní předměty: náboženství, matematiku, přírodopis, fysiku, historii a geografii byli však zřízení učitelové odborní; jazyku řeckému na pětitřídních gymnasiích vyučoval obyčejně též učitel, který byl třídním v třetí třídě; na akademických gymnasiích vyučovali jazyku tomu dle pravidla professorové humanitní, každý ve své třídě, ježto měli poměrně méně hodin vyučovacích. Toto zřízení trvalo až do r. 1818, ježto r. 1819 způsobeno na všech gymnasiích šest tříd a v každé třídě zřízen pro všechny předměty, kromě náboženství, toliko jeden — třídní — učitel, při čemž zároveň vyučování přírodopisu a fysice z gymnasií na prsto jest vyloučeno. Tento způsob vyučování zůstal napotom až do r. 1849 ve své váze.

⁷⁾ Viz biografii Dom. Kynského v Čas. Č. Musea r. 1866.

⁸⁾ Jmenovitě v pozdějších letech Svoboda několikráte oslavil tohoto svého učitele nadšenými básněmi a příležitostnými chvalozpěvy, z nichž některé vyšly také tiskem o sobě i v časopisech tehdejších. Jednu takovou báseň čteme tolikéž v Jungmannově Slovesnosti z roku 1829 str. 29 a z roku 1845 str. 575, a to znělku k 4. srpnu — jmeninám D. Kynského — sepsanou. V znělce této Svoboda líčí slovy ohnivými účinek, jež mělo vyučování Kynského na ducha a srdce jeho, takto:

V mém jinošském duchu mnohé moci,
vlohy, zárodky se rojily,
ale vše to temně, matně;
Tvé nauky z neladu a noci,
mistře! v lad a svit je pudily,
bych stál k ctnosti, vlasti, víře platně!

⁹⁾ Studie filosofické skládaly se času toho ze tří roků: logiky, fysiky a metafysiky.

¹⁰⁾ Tohoto svého zamilovaného učitele oslavil Svoboda několika německými básněmi.

¹¹⁾ Práce J. Nejedlyho — jmenovitě jeho na onen čas nemálo zdařilý překlad I. zpěvu Iliady Homerovy — D. Kynský schvaloval nejedenkrát svým žákům a ukazoval k nim, aby je pilně čítajíce, ohebnosti, bohatosti a jadrnosti jazyka českého vyrozuměti mohli. Za tou příčinou i Svoboda bedlivě čítal spisy J. Nejedlyho, a r. 1810 oslavil jej také básničkou ze 14 přízvukných hexametrů se skládající, v níž mu děkuje za překlad nadepsaný, „jímžto výše vyčtené chvalitebné vlastnosti jazyka českého platně jsou vysvědčeny.“

¹²⁾ Jeden z epigramů těchto, „Dobrotivé přítelkyni,“ čteme v Hlasateli Č. z r. 1808; jestliť to, jak se podobá, nejstarší tištěná básnická práce našeho tehdejší 17letého Svobody.

¹³⁾ Vše, co tuto píšeme sdělil s námi ústně i písemně v Pánu zesnulý radní zemský, p. Jos. Havelka, který na podzim r. 1808 z Hradce Králové přibyl do Prahy na vyšší studie a až do jich skončení platné účastenství měl ve všech vlasteneckých předsevzetích tehdejších akademiků Pražských. (Viz širší jeho biografii ve Světozoru r. 1871.)

¹⁴⁾ Jedna z prvních prací, již V. Svoboda přátelům svým předčítal, jest český překlad ódy Horácovy: „Na lodi, na níž se Vergil do Athén plavil,“ kn. I. óda 3., kterýž byl již asi r. 1807 zhotovil, nyní pak jakž takž opravil. Překlad ten jest i vytištěn v V. sv. Puchmajerova Sebrání básní a zpěvů z r. 1814, str. 61.

¹⁵⁾ P. Jos. Havelka, odpovídaje již na krátko před svou smrtí k listu našemu, u věci té jemu zaslanému, připomenul toto: „V. Al. Svoboda byl tehdejší vedle Fr. Klicpery nejdůvtipnějším a snad i nejčilejším mezi námi, avšak býval při tom pravé přetrhdlí, i sice, jakož mu tehdejší také přezdívalo, pravý „Bruder Lüderlich“. Psával se již tenkrát dle svého rodiště „Svoboda Navarovský“, a to proto, že času toho bylo mezi vlastenci a kolegy našimi několik jich téhož příjmení.“ — Že Svoboda skutečně býval přetrhdlí, že totiž leccos začal pracovati, avšak to nedokončil, tomu vyrozuměti též z toho, že vyčítaje v rukopisném, námi do Česk. Musea odevzdaném „Seznamu básní a prací prosaických V. Al. Svobody“, svá dosavadní sepsání literární, při dobré jich třetině připomíná: „finiendum“.

¹⁶⁾ Nesrovnává se tudíž s pravdou, že by V. Hanka, jakož se toho dočítáme v spisku: Oslava památky V. Hanky str. 15, býval spolužákem Svobodovým; nebyltě jim ani ve filosofii, ani v právech, ježto Svoboda ve filosofii a v 1. roce práv byl o dvě léta, v 2. a 3. roce práv však o jeden rok v studiích před Hankou.

¹⁷⁾ Viz V. sv. Puchmajerova Sebrání básní a zpěvů str. 116 a V. Zeleného Život J. Jungmanna l. c. str. 122.

¹⁸⁾ K básni této, jež se skládá ze 36 veršů, mythologickými obrazy a neobyčejnými frasemi vyšňorených, zde proto ukazujeme, že jest to první veřejné oslavení našeho Jungmanna.

¹⁹⁾ Mimo jiné kusy a básně Svoboda času toho 1812—13 složil v jazyku českém: *Ódu na Švýc* (Švýcarsko), v níž vysoce pokládá svobodné zřízení obcí švýcarských; pak vyložil do češtiny Schillerovu báseň z r. 1782: *Zlí mocnářové* (die schlimmen Monarchen), a Schubartovu pověstnou elegii: *Hrobka knížecí* (die Fürstengruft), jakož i překládal do češtiny sensační tehdejší hru Schillerovu: *Rozbojníci* (die Rauber), jejížto první část předložil tolikéž J. Jungmannovi, žádaje toho na něm, aby ji opravil, který se mu však na ten čas nemohl v tom propůjčiti, vrátiv mu ji prostředkem A. Marka zpět proto, „poněvadž to ještě tuze německy a nuceně psal a tudíž by snáze bylo to znovu přeložiti, nežli přeloženo ke zlepšení.“ (Zelený l. c. str. 125.) V německém jazyku složil podobné tendenční básně: „Budova's Schatten (An C. Bolzano), Am Grabe Al. Waldsteins, Herzog v. Friedlandt“ a j.

²⁰⁾ Mezi hosty těmi bývali sám tehdejší nejv. purkrabí hr. Fr. A. Kolovrat Libšteinský, Isidor kníže z Lobkovic, městský hejtman ryt. Mertens, Jeník ryt. z Bratřic a j. v.

²¹⁾ Viz nadepsanou biografii J. Havelky v Světozoru r. 1871, str. 222, kdež jsme všeliké vlastenecké usilování tehdejších studujících Pražských šířeji vypsalí.

²²⁾ V. Svoboda nepřestával však na českých básních, již před rukama ležících, anobrž skládal a překládal sám také k tomu konci básně a kusy deklamační. Že však mezi nimi bývaly i takové, kteréž se nehodily dobře k veřejným deklamacím akademickým, (na př.: Zlí mocnářové, Hrobka knížecí, Óda na Švýc, Komenského úpění ve vyhnanství, U hrobky Vojtěcha z Waldsteina a j. v.), Svoboda však nic méně kusy takové veřejně chtěl přednáseti, vzházely z toho mezi ním a kamarády jeho často nemalá nedorozumění i důtklivé rozmlísky.

²³⁾ V biografii V. Kl. Klicpery r. 1874 vydané čteme na str. 13. toto: „Pamětihodno, že se před provozováním Blaníka jeden z tehdejších profesorů Pražských (tušíme V. Al. Svoboda) o novém básníku vyslovil: „Klicpera, dramatický básník. Totě k smíchu Vždyť je z Chlumce; kde by se v těch bažinatých planinách básnický duch mohl vyvíhnouti? a pak není Cidlina Peneus a břehy její nejsou údolí Tempé.“ — I vidí se nám zde připomenuti, že v povědění tomto, pokud se týče V. Al. Svobody, bude snad nějaké nedopatření, ježto Svoboda r. 1815 nebyl professorem v Praze, anobrž se tam času toho snad ani nezdržoval, byv tehdež zatím učitelem místo- a dějepisu na gymnasiu Píseckém. Pročež pronesl-li Svoboda něco podobného o básníkově Blaníku, mohlo se to státi jenom v letech dřívějších, kdež nebyl ještě poznal dramatické nadání Klicperovo, a i tu zajisté nebyl by to pronesl s úmyslem urážlivým, alebrž spíše žertovným, humoristickým, jakož on vůbec tehda „ve své geniální prostofekosti“ — jak jsme již výše připomenuli — i vůči svým starším kamarádům podobné vtipky improvisovati se nerozpakoval.

²⁴⁾ Svoboda jal se nejedenkrát tyto své básnické práce sbírat, chtěje je tiskem vydati. Avšak nepřišlo nikdy k tomu. Došly nás jenom některé z básní těch úplné, některé známé jenom dle titulů jich. Vychází pak z básní těch, že Svoboda byl tehdež známý v předních Pražských rodinách městských, uměleckých i šlechtických, a že bedlivě ohracel své zření k tehdejším příběhům válečným a politickým (od r. 1812—1815).

²⁵⁾ Filip hr. Kynský, pán na Rychmburce, Chroustovicích, Pirksteině atd., příbuzný polské rodiny Poňatovských, důvěrný přítel kralovohradeckého biskupa Háje, pán vůbec lidomilovný a veliké oběti hmotné v tehdejších těžkých válečných na oltář vlasti přinášející, byl tehdež „jako pravý staročeský kavalír a vlastenec“ vůbec na slovo brán a od poddaných svých jako jich otec dobrotivý upřímně milován.

²⁶⁾ Česká óda začíná takto:

Pl-sejte lidé! zorem se svobodným
teď vzneste se k hvězdám. Ztříštěny poroby
jsou kruhy, blažena již zvířle,
žádaný mír se již světu vrací.

Báseň tato byla prvotně složena přízvukně; po r. 1818 však Svoboda předitel ji časoměrně, a takto jest i vytištěna v Jungmannově Slovesnosti z r. 1820 str. 7, a z r. 1845 str. 452, k čemuž tuto ukazujeme.

Latinská óda začíná takto:

Gestite gentes! Tollite liberos
ad astra vultus! Vincula rupta sunt,
ac alma libertas in orbem
paxque diu redit expetita!

a byla později tolikéž přetištěna v spisku Svobodově: *Poëseos latinæ specimina* v Praze r. 1832 vydaném. — Jakou sensací báseň tato času svého doma i vně způsobila, a která pozornost obecnstva na skladatele jejího obrátila, o tom nám v mladších našich letech často bylo vypravováno. Jmenovitě známý profesor filologie na universitě Pražské Al. Klar nejedenkrát veřejně k básni té ukazoval, a syn jeho P. Al. Klar, vydavatel almanachu *Libussa*, oznamuje v něm r. 1849 úmrtí Svobodovo, báseň jeho: „In monumentum pacis 1815“ jakožto práci předkem povšimnutí hodnou zvláště připomenul a k ní ukázal.

²⁷⁾ Vaterlandische Blätter 1814 N. 79. S. 410.

²⁸⁾ Stolice učitelská místo- a dějepisu na gymnasiu Píseckém dostala se na to r. 1815 Al. Uhleovi, pověstnému času svého „Bohemariusovi“, jak jej pokřtil J. Jungmann ve své filipice, kterou byl r. 1813 podal do Hromádkových

Příloh literárních pro jízlivé nářky a hrubé urážky na jazyk Uhlem v časopise „Bohemia“ r. 1812 pronesené. Rázná a důtklivá slova Jungmannova měla pak na Uhla takový účinek, že z urputného Šavla stal se horlivým Pavlem, tak že napotom sám se upřímně ujímal jazyka a národnosti naší a býval v důvěrném spojení s vlastenci tehdejšími a také s naším Svobodou.

²⁹⁾ Svoboda zanášel se tehdyž mimo jiné práce zvláště také překládáním do němčiny latinské chrestomatie pro 2. třídu humanitní předepsané, přidává k překladu německému hojné a trebné výklady filologické, estetické a historické. Překlady tyto vyšly tiskem s titulem: *Muster redender Künste*, a to 1. a 2. díl v Hradci Jindř. r. 1820, z nichž onen zavíral v sobě překlady některých elegií Tibullových, Propertiových, Ovidových, Catulloových, tento pak ód Horácových; díl 3., obsahující části Aeneidy Vergilovy, vytištěn byl teprv — po předsídlení V. Svobody do Prahy — r. 1829 tamtéž.

³⁰⁾ Svoboda oslavil také sňatek tohoto svého příznivce zvláštní básní r. 1817 v 4° vytištěnou: „Vítání nově zasnoubených manželů: Jejich Milosti p. Eugena hr. z Černín a Chudenic a Terezie rozené hraběnky z Růže, od jejich českých poddaných obětované 29. května 1817.“

³¹⁾ Báseň ta vyšla tiskem r. 1816 a později r. 1832 ve sbírce Svobodových básní lat. takto: *Ad (pt.) Dom. Ernestum Růžička . . . carmen inaugurale domino secundo diaecesis Budvicensis episcopo acceptis sacris Prosulis ordinibus, Praga Budvicium reduci MDCCCXVI.*

³²⁾ Tragedie Senekovy a fragmenty jiných lat. dramat Svoboda sebral a vyložil tolikéž již za svého přebývání v Hradci Jindř., jakož to vychází z předmluvy k dílu tomu přiložené a v srpnu měsíci r. 1820 tamtéž datované. Dílo samo však vyšlo v 3 dílech teprv v letech 1825—1829, a to ve Vídni a v Praze, nákladem kněhkupectví Karla Háze.

³³⁾ Viz V. Zeleného životopis J. Jungmanna str. 176 atd., pak biografii J. Nejedlyho v Osvětě 1877 str. 511 a násl.

³⁴⁾ Jakož povědomo, Hanka tehdyž skládal písně české, kteréž jednak V. Tomáškem, jednak M. Knížetem jsou v hudbu uváděny. Aby však písně tyto mohly přednášeny býti taktéž v kruzích, do kterých jazyku českému času toho nebylo ještě zjednáno přístupu, Hanka dával je přítelem svým Svobodou z části také překládati na jazyk německý, a takto s původním českým i přeloženým německým textem tisknouti; čímž se stalo, že některé písně Hankovy času toho v českých i německých společnostech bývaly zpívány a oblíbeny. Toto platí jmenovitě o písni: „*Hospodářství: Vystavím si skrovnou chaloupku*“ atd., kteráž zároveň v českém i německém (Svobodově) textu r. 1816 v Praze u Kendersa o sobě tiskem vyšla, v letech pak čtyřicátých paní Juliánou Glaserovou znovu do němčiny vyložena byla.

³⁵⁾ V básni té, která se skládala ze 17 čtyřřádkových strof, z nichž poslední zní takto:

Králi! jenž nám ten blažený poklad dal,
otče přeslavný, naše díky přijmi,
tvá Čechům věrným bude vezdy pevná
záštita láska!

počínal sobě Svoboda tak nadšeně a sanguinicky, jako všichni ostatní vlastencové (Puchmajer, Nejedly, Kynský, Sedláček), kteří tehdyž „tuto velikou koncesi jazyku českému učiněnou“ opěvali aneb o ni v časopisech promlouvali.

³⁶⁾ Jeden z kusů těchto: „Vypsání bouře na moři,“ z Vergiliovy Eneidy I. v. 50 a násl., prvotně přízvukem přeložený, později však časoměrně předělaný, Svoboda dal napotom vytisknouti v Kroku I. sv. I. str. 19.

³⁷⁾ Viz biografii D. Kynského v Č. Č. Musea 1866 str. 228 a násl.

³⁸⁾ J. Jungmann psal v přelíně té dne 29. pros. 1817 A. Markovi takto: „Svoboda na požádání Hankovo to vše (t. j. básně v Ruk. Kralodv. obsažené) do němčiny překládá; mně nevědek! Jak brzy to vyjde, neomeškám Vám zaslati výtisk.“ (V. Zelený I. c. st. 234.) Z dopisu tohoto jest viděti, že Jungmannu jaksi nedověřoval tehdyž příliš v způsobilost Svobodovu u věci té, ačkoliv později — podáváje totiž r. 1822 jakous zprávu o rukopise Kralodvorském do Dobroslava sv. 10. str. 27 — nazývá překlad Svobodův „dobrým“.

³⁹⁾ Jmenovitě Svoboda byl tehdaž strávil delší čas připravováním se ke zkoušce konkursní pro stolicí estetiky a filologie klassické, kterou také o velikonočních prázdninách r. 1818 ve Vídni podnikl.

⁴⁰⁾ V nejnovější době také prof. A. V. Šembera v dodatcích k 4. vydání I. dílu své literatury české („Kdo sepsal Kralodvorský rukopis r. 1817? Ve Vídni 1880“) nařkl podobným způsobem V. Svobodu. Že však Šembera náрек ten naprosto neprokázal, nelze k němu nějaké zření míti. Viz *Mor. Orlice* č. 148., 1880 a *Hlas* č. 52., 1880., v onom totiž pojednání p. Ferd. Menčíka, v tomto rozpravu p. Fr. Vymazala, v nichž se lichost a úplná nezpůsoblost Šemberova u věci té šíře prokazuje.

⁴¹⁾ Že tomu tak, vychází z nejedné zprávy v zahraničních listech německých i slovanských obsažené, jmenovitě z toho, jak se byl tehdaž velmistř literátů německých W. v Götbe, po přečtení německého překladu Svobodova o Rukopisu Kralodv. pronesl, a z přípisů slavného romantika Fr. de la Motte-Fouqué Svobodovi a Hankovi zaslaných.

⁴²⁾ Jestliť to věc poněkud charakteristická a budoucímu historikovi literárnímu povšimnutí hodná, že se v letech po objevení Rukopisu Kralodv. nejprv jdoucích v listech a spisech českých — kromě skrovného oznámení ve *Zvěstovatelci* — nedočítáme nijaké podrobnější zprávy nebo nějakého širšího vypsání a ocenění tohoto pokladu literárního, a že teprv po pěti letech J. Jungmann podal o něm stručné a střídme oznámení do Dobroslava (sv. 10., str. 27.—39.). Naopak ovšem bylo mezi tím nejedenkrát v listech německých k Rukopisu Kralodv. ukazováno a o něm šířeji promlouváno; jmenovitě *J. Dobrovským* v jeho: *Geschichte d. böhm. Sprache u. Literatur 1819*, *Dambeckem* v časopise *Hesperus 1818*, *Meinertem* v *Archivu für Geschichte u. Literatur 1819*, jakož i *Nejmenovaným* v *Hyllosu 1819*, č. 15., a v *Prager Zeitung*, Juni, č. 1.—3. — Taktéž všimli sobě Rusové a Poláci rukopisu toho ihned po jeho vyjítí; jmenovitě *Ruská akademie* vydala jej již r. 1820 v původním textu s ruským překladem a obšírným pojednáním, jež byl sepsal president akademie té, generál Šiškov; taktéž čteme již r. 1820 v 9. sv. *Pamětníka Varšavského* širší zprávu o rukopise našem, s polským překladem několika básní z něho.

⁴³⁾ Viz V. Zelený I. c. str. 217.—225. K tomu připomínáme, že náš Svoboda — jakož s námi sdělili někteří „kamarádi“ jeho — oblíbil sobě tehdaž časomíru tak vysoce, že se mu nevidělo šetřit více autority Dobrovského, aniž váhy klásti na vzácná slova svého druhdy zbožňovaného učitele dra Bolzana, který — promlouvaje o vzdělanosti a povolání národů — nejedenkrát prý k posluchačům svým o Dobrovském pronesl se takto: „Meine Herren, das ist Einer von den drei Millionen Böhmen, welcher bei allen gebildeten Völkern die grösste Achtung genießt u. sie verdient!“

⁴⁴⁾ Z básní těchto jest zvláště jedna obsahem i formou svou povšimnutí hodna, kterouž Svoboda r. 1824 dne 27. srpna na své cestě po Krkonoších, na tak zvané *Bílé louce*, byl složil a v 11 časoměrných distichích obsáhl. V básni této touží s nevšedním roznícením a trpkým bolem na to, že větší část krajiny, jež lemují pohoří Krkonošské a zvláště ty, kteréž se odtud k severu rozprostírají, nyní jsou docela odcizeny národnosti slovanské a koruně české a přeje s upřímným rozechvěním, aby země tyto byly nám zase navraceny.

⁴⁵⁾ Viz *Slov. Nauč.* VIII., str. 1169.

⁴⁶⁾ *Antonín Liška*, nar. r. 1792 v Praze, vstoupil r. 1811 po skončených studiích filosofických do řádu premonstrátského na Strahově, r. 1814 povýšen jest na hodnost doktora filosofie a r. 1817 poslán za profesora na gymnasium Žatecké, odkud přešel r. 1819 na gymnasium v Jindř. Hradci, kdež po odchodu V. Svobody cvičil sám žáky v češtině. R. 1826 jmenován jest prefektem gymnasia v Bochni v Haliči, kdež zemřel r. 1847. — Liška byl taktéž dobrý přítel a starý kamarád V. Hanky, a liboval sobě ve všelikých novotách a filologických hříčkách, jež tento času svého zaváděl; při tom zanášel se také bedlivě řečtinou a vykládal prosou do češtiny Homerovu Iliadu a Odysseu. Překlad Odyssey vyšel tiskem r. 1844, jako číslo 4. *Bibliotéky klassiků*, v Praze tehdaž vydávané.

⁴⁷⁾ Svoboda byl času toho zvláštní náklonností nesen k prof. Mik. Plahlovi, k jehož počtě — když r. 1829 vyznamenán byl penízem záslužným — sepsal a tiskem vydal lat. ódu: *Ode, cum aureo numismate insigneretur Nicolaus Plahl, c. r. Gramatices in gymnasio Pragae minoris Professor. die 6. decemb. 1829.*

⁴⁸⁾ Na vzájem asi za to Svoboda oslavil zase ředitele Pöllnera při nejedné příležitosti básněmi a proslovy lat., z nichž nemálo zdařilá byla óda, kterou Svoboda složil a vydal k jmeninám Pöllnerovým dne 2. dubna 1822.

⁴⁹⁾ Z mužů těchto jmenujeme zde toliko mladého tehdaž básníka německého *K. E. Eberta*, později oslavovaného skladatele Vlasty, Břetislava, Cestmíra a jiných básní, na jehož směr básnířský Svoboda svými duchaplnými rozprávkami nemálo působil, zůstáváje napotom až do smrti své v úzkém s ním spojení přátelském i literárním.

⁵⁰⁾ Takto se několikráte o Hankovi pronesl k Svobodovi náš poctivý, ovšem tytýž i příliš upřímný Norbert Vaněk.

⁵¹⁾ Hanka, Linda, Čelakovský a j. psali o tom ihned svým přátelům na venek, kteří zprávu tu zase dále rozhlášovali. Takto psal J. Kamaryt z Budějovic Fr. Slámovi do Prachatic, jakož tomu vyrozuměti z listu Fr. Slámy Kamarytovi dne 5. čvce 1824 zasláního, v němž píše takto: „Co mně strany Hormayerova časopisu o Svobodovi píšete, to mi líto že nás to ještě nedošlo, těšíme se velice brzkému téhož čtení.“

⁵²⁾ Šeb. Hněvkovský rozhorlil se v příčině té tak velice, že dáváje o tom širší zprávu příteli V. Nejedlému, tehdaž faráři Mirešovskému, pronesl při tom anathema nadě všemi protivníky Dobrovského v ten rozum: „že nejsou hodni, aby jemu (Dobrovskému) rozvázali i jen řeménky u jeho obuvi.“

⁵³⁾ Viz biografii A. Machka ve Světozoru r. 1869 vytištěnou, kdež jsme o tomto uměleckém předsevzetí širěji promluvili.

⁵⁴⁾ Část první zpěvů těch zavírá v sobě: *Vorspruch* str. 1.—3. *St. Wenceslaw und Rastislaw* in 9 Gesaengen, *Sv. Václav a Rastislav* v 9 zpěvích, str. 4.—29., oboje od V. Al. Svobody, z nichž český text jest přetištěn tolikéž v Macháčkově Krásorečnicku; *Dragomíra's Untergang*. Ballada von Prof. W. Al. Svoboda. *Drahomířino propadení*, přel. od S. Macháčka, str. 31.—49. *St. Adalbert's Rückkehr* von Prof. W. Al. Svoboda, *Vojtěchův návrat*, přel. od V. Hanky, str. 51.—75. Druhá část obsahuje v sobě: *Oldřich a Božena*, baláda od prof. P. J. Šafaříka. *Udalrich u. Božena*, übersetzt von Prof. W. Al. Svoboda, str. 1.—12.—Zde ještě také připomínáme, že Svoboda k vyzvání sv. p. Hormayera času toho psával taktéž do časopisu *Archiv für Geschichte, Kunst u. Literatur*, ve Vídni jeho redakcí vycházejícího, podáváje tam básně i prosaické kusy, z nichž zvláště ukazujeme k pojednání Svobodovu o *Pražské akademii malířské*.

⁵⁵⁾ Viz dva povšimnutí hodné listy Fr. L. Čelakovského (ve sbírce listů jeho r. 1865 vydané), kteréž dne 4. bř. 1826 a 21. čvce 1826 u věci té psal příteli J. V. Kamarytovi.

⁵⁶⁾ Tuto podáváme podrobný seznam prací Svobodových v obou časopisech Musejních (r. 1827—1829) obsažených. V prvním ročníku Čas. Česk. Musea čteme tyto kusy: Překlady německých básní prof. A. Müllera: *Horymír a Šemík* v romancích, a *Kaša a Bivoj*, dle pověstí věkostaré, pak zdarilé překlady starších latinských zpěvů církevních: *Dies irae*; *Cur umudus militat* a *Stabat mater* s historickým pojednáním o jich skladatelích Tomášovi Celanském a Jakubovi Benedettim Tudurtinském; *Hrad Navarov*, pověst národní, vyňatou z větší sbírky pověstí domácích, a *Krátké ponaučení o zemi*. — Do prvního ročníku německého časopisu *Monatschrift des böhm. Museums* V. Al. Svoboda podal báseň: *St. Wenzel im Fürstenrathe zu Regensburg*, ze čtyř kusů se skládající: *Vorspruch*, *Aufruf*, *Fürstenrath* a *Umwandlung*, pak baládu: *der eiserne Hahn v. Raab 1598* a *Kleinskal*. Beschreibung des dortigen Felsenpanteons, jakož i několik kritických pojednání a literárních oznámení: *Über den histor. Roman: Die Schweden in Prag von Karoline v. Pichler*; pojednání to čtení hodné za příčinou obsažené v něm důkladné připomínky: *Über poetische Behandlung nationaler Stoffe*, a velmi trefného porovnání Schillerovy trilogie *Wallenstein* s Grillparzerovou pověstnou tragedií: *Königs Ottokar Glück u. Ende*, v níž se nerozpakoval ukazovati k slabým stránkám této tehdaž vůbec zbožňované práce dramatické; pak *Rückblicke auf die Leistungen der prager Bühne im J. 1826*, v nichž duchaplně vypisuje a náležitě oceňuje hru dvou, času toho nejvýznamnějších celebrit hereckých, kteréž r. 1826 na divadle Pražském pohostinsku vystoupily: *Eslaira* a *Zofie Müllerovy*, a konečně širší oznámení *Tomášková rekviem*, jež vyšlo tehdaž s titulem: *Hymni in sacro pro defunctis cantari soliti pleno concertu musico redditi* a *Wenc. Joan. Tomášek Bohemo*.

Opus 70, folio, — v kterémžto oznámení Svoboda ukazuje, že rekvieem toto jest „ein Meisterwerk, das glaenzen wird in allen Zeiten neben den edelsten Schöpfungen der Kunst, solange der Sinn für das Edle u. Schöne nicht untergeht, das seinem Schöpfer dauernden Ruhm gewährleistet.“ — a to způsobem tak zevrubným, trefným, znaleckým a při tom opravdově básnickým, že můžeme všem ctitelům vzácné musy našeho nesmrtelného umělce a krajanu, k oznámení tomuto ukazovati. — V druhém ročníku Čas. Česk. Musea na r. 1828 čteme Svobodovu baládu: *Karlův vár* a v německém měsíčníku z téhož roku: *Legende vom heil. Johann v. Nepomuk*: 1. das Erntefest, 2. Gelübde, 3. Geburt a 4. Hochschule; pak *Proben von Conjekturealkritik über die angeblich Seneka'schen Tragoedien* a *Epilog zur Akademie für Taubstumme*. — Do třetího ročníku Čas. Česk. Musea r. 1829 Svoboda podal: *Zykmunt sv. pán z Újezda* a do německého měsíčníku t. r.: *Proben einer verbesserten Übersetzung der Königinhofer Handschrift: Čestmír u. Vlaslav*. — Vyčetli jsme zde Svobodovy práce v obou časopisech musejních r. 1827—1829 obsažené zevrubněji, poněvadž věc ta, že Svoboda nenásleduje příkladu výše připomenutých mladších literátů, Palackému při vydávání obou jmenovaných časopisů horlivě se propůjčoval, nemálo rozhojnila nechuť, která v kruzích vlasteneckých proti Svobodovi proto byla vzešla, že vedle básnění a spisování v jazyku českém skládal básně a větší díla filologická také v jazyku německém. I nerozpakovali se pánové tito svou vlasteneckou kyselost proti Svobodovi zřejmě na jevo dávati, vytýkajíce mu zjevně a důtklivě tuto „dvojazyčnost“ a dávajíce mu v svých dopisech „literárních obojživelníků, netopýřů“, a jiných k tomu podobných tytýž i cynických titulů.

⁵⁷⁾ Ze vzpomínek těchto — jakož již výše přivedeno — dostaly se nám později dva kusy avšak nedokončené do rukou, s nápisem: *Bilder u. Erinnerungen aus meiner Jugend*, kteréž jsme neváhali ihned odevzdati do archivu Musea Českého.

⁵⁸⁾ Viz V. Zeleného l. c. str. 274 širší věci té vypsání.

⁵⁹⁾ Při neobyčejné podstatě básnické a nevšední platnosti literární, kterouž má do sebe Rukopis Kralodv., nelze se diviti, že i po Svobodovi jiní ještě literáti u nás o jeho vyložení do němčiny se pokusili. Byliť to, jakož známo, *Josef Matyáš hrabě Thun* r. 1845 a *Siegfried Kapper* r. 1859, tak že po tu chvíli máme tři německé překlady rukopisu toho v metrum samého originálu, čímž pozornost obecnstva domácího i zahraničního na tento neocenitelný poklad literatury naší znova byla obrácena.

⁶⁰⁾ Celé dílo připsáno jest *Kašparovi hr. ze Sternberka, přednostie národního museum w králowstwj Českém, horliteli pro wlast a pro wiedy*, potom jde: *Vorrede des Uebersetzers* p. VII.—XXII. Předmluva W. H. str. XXIII.—XXVIII. *Historisch kritischer Vorbericht*. Str. 1.—36. a *Dějepisná zpráva* str. 37.—67. W. A. S. *Epické zpěvy. Epische Lieder* str. 69.—161. *Písně. Lieder* str. 163. až 179. *Přidavek znamenitějšých staročeských básnj. Anhang anderer altböhmisches Gedichte*, a to: *Sněm. Das Gedinge. Libuším saud. Libušas Gericht. Milostná píseň pod Vyšehradem. Minnelied unter dem Wyšehrad a Milostná píseň krále Wáclawa prwnjho. Minnelied Königs Wenzel I. s úvodem W. A. S. ke zlomkům těmto*, str. 183.—211., pak *Anmerkungen a Poznany* str. 235. až 244. — Že jsme zde poněkud šířeji vyčetli, co dílo toto v sobě zavírá, stalo se z té příčiny, aby čtenáři sami mohli vyrozuměti, kterak toto nové vydání přičiněním našeho Svobody, co věci i objemu se týče, patrně vyniká nad první vydání z r. 1819. Při tom jenom ještě připomínáme, že dr. Legis-Glückselig r. 1830 do literární přílohy časopisu „*der Komet*“ podal recenzi tohoto německého překladu, leccos v něm vytýkáje; k čemuž Svoboda v měsíci červnu 1830 ve zvláštním sepsání odpověděl takto: „Gegen die Recension meiner Uebersetzung der Königinhofer Handschrift im Litteraturblatt der Zeitschrift „*der Komet*“.

⁶¹⁾ Píseň latinská r. 1829 k stoletému jubileu svatojanskému Svobodou zdělaná, začínající:

„Veni Bohemia,
Venite gentes,
Tu grata patria
Turbae frequentes“ atd.

byla také vytištěna v Čas. pro kat. duch. 1829, a nad to v nescíslných exemplářích po celé zemi české, zvláště v školách středních, rozšířena a zpívána.

I jest se tomu diviti, že d. p. spisovatel díla: *Svatý Jan Nepomucký* r. 1878 nákladem děd. sv. Janského vydaného, vyčítaje spisy u nás času toho k oslavě svěřce jmenovaného na světlo vydané, zmínky nečiní o této hymně Svobodově.

⁶²⁾ Jak se vůbec za to má, složena jest píseň tato sv. Kazimírem, bratrem krále českého Vladislava II.; zavírajíc v sobě chválu Marie Panny, patronky polské, byla času svého v chrámech katolických velmi oblíbena. Skladba sama vyniká zvláštní krátkostí a úsečností latinských veršů rýmovaných, kteréž náš Svoboda, jak to vychází z níže položené ukázky, s nemalou způsobností v češtině dovedl nápodobiti:

Píseň k blahoslavené panně Marii.

Dokud žiji
dík Marii
vzdej den každý duše má.
K její chvále
neustále
zpívej duše zkroušená.

Její ctnosti
v zkroušenosti
rozjímej a zvelebu;
matku blahou,
pannu drahou,
vděčně zbožně opěvuj!

⁶³⁾ Pouze za příčinou jakés takés úplnosti u vyčítání literárních prací Svobodových připomínáme zde, že r. 1832 vydal tiskem sbírku svých latinských básní původních a přeložených. Dílo to vyšlo s titulem. *Poëseos latinae specimina*. Ed. W. Al. Svoboda . . . Pragae 8° XXIV. 292. a zavírá v sobě 23 původních básní (mezi nimiž znovu přetištěny jsou již před tím vydané: *Im pacem Europae* 1815. *Hymnus secularis de Joanne Nep.* 1829 a *Hymnus austriacus* (Salve Deus, salve regem), pak mnoho básní přeložených do veršů latinských z němčiny a z řečtiny. Sbírkou tuto Svoboda připsal svému příznivci *Jos. Frant. Hurdálkovi*, bývalému biskupovi Litoměřickému, tehdaž na odpočinutí v Praze zůstávajícímu, muži všestranně vzdělanému a osvícenému i vůbec váženému (viro virtutibus claro, classicorum imprimis amantissimo et peritissimo). Viz o něm více: Zelený l. c. st. 234 a Slov. Nauč. III., str. 980.

⁶⁴⁾ Ve sbírce básní: *Hlasy Vlastenců*, na památku 40letého panování císaře Františka I. r. 1832, a v podobné sbírce při radostném vítání J. J. M. císa. Ferdinanda I. a císařovny Marie Anny, v Praze r. 1835 nákladem Matice Č. vydané, čteme tolikéž básně Svobodovy. Taktéž čteme v č. 74. Rozličností Praž. Nov. 1833, za příčinou navštívení země České císařem Františkem I. básně Svobodovu: „*Oživení Čech císařem*.“ R. 1837 Svoboda podal do čís. 12. *Kvěťů* básně: *Pravda* a do Příl. VII. týčž Květů: *Leopold hrabě Berchtold*, básně z německého, s biografickými dodatky. R. 1836 Svoboda přeložil šest písní Hankových (Slaviček, Měl se dobře, Žalost, Fialinka, Pomsta, Modré oči), Tomáškem v hudbu uvedených do němčiny, kteréž téhož roku s textem českým a německým v Praze tiskem vyšly. — V letech 1838—1840 Sv. překládal texty oper: Montecchi a Capuletti, Norma, Nápoj lásky a Blesk z vlaského a francouzského do českého a německého jazyka, jakož i ukončil času toho překlady několika her divadelních: Kocebueova Beňovského, Zieglerova Pohostinství (Gastrecht) a Schillerových Rozbojníků (Räuber).

⁶⁵⁾ Dedikace tato skládá se z osmi strof osmířádkových a vysvědčuje zřejmý, jak hlubokou úctou a upřímnou vděčností k Jungmannovi Svoboda náš po celý ten čas nesen byl; čemuž na svědomí klademe zde dvě poslední strofy dedikační:

Dí mně Músa: Obraz muži podej,
jenž svou vlast nade vše miluje,
jeho vroucnost mládež českou bodej,
horlivě ať jej následuje:
jeho čest jinošstvu srdce dodej,
ať ku slávě za ním stopuje,
muži, oslavě Čechorozenců,
jím se zavděč vzoru všech vlastenců.

Ze sua Čechy tys dvoustaletého
k čilé duchostvůře zotavil,
tys jazyka poklad ztupeného,
příl neunavenou soustavil;

přijmiž obraz tedy slovutného
Čecha, jenž své Čechy oslavil,
přijmiž jej ty, jež ku stejné chvále,
milost vznesla Ferdinanda krále.

V dramatě nadepsaném připomíná totiž básník (ovšem per licentiam poetarum), že císař Ferdinand III. nadal Škretu pro jeho zásluhy umělecké erbem a titulem; a jakož známo císař Ferdinand I. Dobrotivý obdařil tehdejší Jungmauna pro jeho zásluhy literární řádem sv. Leopolda.

⁶⁶⁾ Viz Květy r. 1841. 1. červce č. XIII.

⁶⁷⁾ Květy r. 1842., 8. října, č. 80., str. 318. — Tato Svobodova původní práce dramatická, třeba že ji nelze ve všem pokládati za klassickou, nicméně zavírá v sobě mnoho kusů zdařilých a zaslubuje již pro svou tendenci vlasteneckou nemalého povšimnutí; procež jest litovati, že tak naprosto zmizela z repertoaru našich divadel Pražských i venkovských, a mohouc nyní býti provozována ve své původní formě, lépe by se snad našemu obecnstvu hodila, nežli leckterá z přeložených frivólních operet francouzských nebo planých frašek a švaňků Vídeňských.

⁶⁸⁾ Překlad Svobodův, jež dle zdání mužův u věci kompetentních, pokládati sluší mezi nejlepší německé překlady nábožné knihy této, vyšel r. 1842 v Praze z tiskárny synů Bohumila Háže v nádherném, krásnými rytinami a pokračujícími ilustracemi ozdobeném vydání v lex. 8°, čítajíc kromě předmluvy st. 347.

⁶⁹⁾ Přeložené V. Svobodu české písně národní obsaženy jsou v díle: *Sbírka českých národních písní s průvodem fortepiana a ilustracemi* r. 1845 nákladem tiskárny Házovy vydaném. — O Svobodově překladu básní Schillerových promluvíme níže šířeji.

⁷⁰⁾ Zde sluší předkem ukázati k tomu, že Svoboda od r. 1832 až do své smrti byl členem ředitelstva Pražského ústavu pro *hluchoněmé a pro opatrování vdov a sirotkův*, a to v oddělení vyučovacím (Unterrichtsdirektion), kdež sobě rázně počínal a o zvelebení ústavu toho horlivě se zasazoval.

⁷¹⁾ Kdož žil v letech čtyřicátých v městech Pražských, budou toho zajisté ještě dobře vědomi, že nebylo tehdejší akademie a divadelního představení k účelům dobročinným davaného, nebo jiné slavnosti humanitní a obecné, k nimž by V. Svoboda nebyl buď složil, nebo přeložil, a to v jazyku českém, německém i latinském, nějakého proslovu, doslovu, vítání, díků vzdání, textu zpěvního atp., a to zhusta přes noc, ano ex improviso, tak že tyto jeho skladby příležitostně nelze ani podrobně zde vyčísti, ježto on sám času svého nevěděl je nám podrobně vyjmenovati. Procež ukazujeme toliko k českým proslovům a doslovům, zpěvům a textům, kteréž Svoboda dělal k potřebě Žofinské akademie, s ježímžto ředitelem A. J. Jelenem byl v přátelském spojení, pak k básním příležitostným, jež v českém a německém jazyku složil ku poctivosti arciknížete Štěpána, a to v m. lednu 1844, když se on stal nejvyšším správcem země české (Landeschef) a v m. prosinci t. r., když slavil své narozeniny, pak r. 1845, když jízda na c. k. státní dráze z Vídně přes Brno a Olomouc do Prahy u přítomnosti J. V. arciknížete Františka Karla slavně byla zahájena, kteréžto básně a vítání v nescíslných exemplářích byly vytištěny, hostům přítomným rozdávány, k časopisům přikládány i sice v Praze a na venku rozšiřovány.

⁷²⁾ Z osob těchto připomínáme: hrabata Frant. Schönborna a Frant. Thuna, kanovníka Tomka, opaty Pfeiffera a Zeidlera, guber. radního Hergetta, pražské purkmistry Spořila a Müllera, prof. dra Krombholze, Ign. Fritze a Fr. Schneidra, mag. radního Jos. Schütze, JUDry: Ivana a Mudrocha, obchodníky Kleinwechtra a Bolzana, lékárníka Diettricha, řed. J. N. Štěpánka, sekr. K. V. Otta z Ottenkronu, setníka Jana z Rittersberku, kom. kraj. Pav. Klara, kustoda Burdu, ředitele konservatoria Praž. D. Webra, kapelníka Triebensee, a ježto se Svoboda již před tím byl oznámil také s jinými domácími literáty a umělci (Ebertem, Marsánem, Tomáškem, Vitáskem, Kadlíkem, Führichem, Machkem a j.), jest lehce vyrozuměti, že času toho téměř veškeré vzácnější a vzdělanější osoby Pražské byly s ním v nějakém svazku literárním nebo sociálním. — Svoboda podával také do almanahu „*Libussa*“, jež Pav. Klar k prospěchu ústavu pro zaopatření slepých od r. 1832 vydával, práce původní a přeložené, z nichž zde zvláště připomínáme pěknou baládu: *Glocke Kňaur*, dle pověsti Jindřichohradecké sepsanou, pak německý překlad pověstné balády Kalinovy: *Kšaft*.

⁷³⁾ S Ladislavem Pyrkerem — nejprv opatem kláštera Liliopolského v Rakousích, potom patriarchou Benátským a posléze arcibiskupem Jagerským — Svoboda obcházel nemálo důvěrně a těšil se zvláštní přízni jeho. Pročež oslavil také r. 1842 jeho 50leté kněžské jubileum cyklem básní epicko-lyrických, v nichž nadšeně a srdečně vyčítá a opěvává blahodárné působení tohoto vzácného knížete církevního po celý čas jeho kněžského padesátiletí. Báseň ta jest zdelána v jazyku českém, německém a latinském, a skládá se z těchto kusů: *Novotník (novitius) jubilární ke dni 18. měs. října 1842.* — 1. *Novotník* r. 1792. 2. *Věrný pastýř* r. 1809. 3. *Zázeh* r. 1810. 4. *Volení opata* r. 1812. 5. *Dosazení na biskupství* r. 1818. 6. *Benátky* r. 1820. 7. *Jager* r. 1826. 8. *Padesátiletí slavnost v klášteře Liliopolském* r. 1842. — Tiskem vyšly básně tyto ponejprv r. 1842; načež byly — jako úvod dedikační — přitištěny r. 1847 ke sbírce básní Schillerových, Svobodou do češtiny a latiny přeložených.

⁷⁴⁾ Diplom tento, jehož přepis p. arch. dr. J. Emler laskavě s námi sdělil, zní takto: Diplom für Se. Wohlgeboren den H. Wenzel Svoboda, k. k. Professor der Humanitätsklassen am Kleinseitner Gymnasium. Der Magistrat der Kgl. Hauptstadt Prag erfüllt eine seiner angenehmsten Pflichten, indem er dem wohlgebornen Herrn Wenzel Svoboda, k. k. Professor, in Anerkennung seines ausgezeichneten 25jährigen Wirkens als Humanitätsprofessor an dem hiesigen Kleinseitner Gymnasium, in Würdigung seiner vielfachen gediegenen wissenschaftlichen Leistungen als Ausdruck des Dankes für die von ihm bei feierlichen Anlässen, insbesondere bei der Feier der Eröffnung der k. k. Staatseisenbahn mit freundlicher Bereitwilligkeit gelieferten schönen, erhebenden u. begeisternden poetischen Arbeiten das Bürgerrecht der königl. Hauptstadt Prag taxfrei verleiht. Prag den 24. Novb. 1845.

⁷⁵⁾ Cyklus básní těchto dostal se nám z pozůstalosti † Karla Svobody do rukou, o jehožto vytištění jsme se již několikráte, avšak vždy marně, zasazovali. Pročež podáváme zde alespoň obsah básní těchto u veřejnost, aby obecnost naše na tuto svým obsahem nemálo zajímavou a při tom i sice povšimnutí hodnou, vůbec pak nejobšrnější básnickou práci našeho Svobody bylo pozornost učiněno. — Kusy, jež cyklus tento v sobě zavírá, jsou tyto: *Posvětné písně obětování* (dedikace to básní těch císaři Ferdinandovi, *králi ctnému*). *Mudřec Konstantin Vyslání blahozvěstů. Nalezení hrobu sv. Klimenta v Chersonesu. Pokřtění Boříše, císaře bulharského. Blahozvěsti v městě morem zachváceném. Zázrakodějný kříž. Blahozvěsti u Svatopluka, krále Moravského. První pŕihon do Říma. Bratři před sněmem církevním v Římě. Křest Bořivojův na Velehradě. Sv. Metod v Praze. Metodova smrt ve Velehradě. Odplata. K milým souměšťanům Pražanům.* — Ku konci připomínáme, že tyto veškeré básně skládají se z rýmovaných strof, a to jednak čtvero- jednak šestiřádkových a že bychom milerádi alespoň některý z kusů těchto na ukázkou zde byli u veřejnost podali, že jsme však, hledíc k vnější ekonomii spisu tohoto, od úmyslu svého upustiti a toliko vyčtením titulů kusů těch spokojiti se nuceni byli.

⁷⁶⁾ Tento překlad Purkyněův vyšel tiskem ihned po té s titulem: „*Bedřicha Schillera básně lyrické.*“ Přeložil a vydal Jan Purkyně. 2 díly. Ve Vratislavi 1841. 8°. Viz V. Nebeského čtení hodné oznámení překladu toho v *Květech* r. 1847, 25. bř. Noviny č. VI.

⁷⁷⁾ Latinský překlad vyšel s titulem: *Selecta Friderici Schiller carmina. Rythmis latinis similiter desinentibus reddidit W. A. Svoboda.* Veneunt ad stipem perennem humanitatis alumno conferendam. Pragae 8°. 1845. LX. 130.

⁷⁸⁾ Jakož pak to, co Svoboda tu píše, k oznámení se s jeho povahou a k posouzení jeho činnosti literární jest nemálo čtení a povšimnutí hodno, přivádíme zde z této jeho — nyní do rukou obecnostu již zřídka jenom přicházející — apologie nejdůležitější kusy, aby čtenářové naši o věci té, o kteréž, t. j. o jeho pověstné „*dvoj- a trojjazyčnosti*“, času toho nemálo bylo mluveno a psáno, nabyli širší vědomosti a mohli pak sami pronésti o ní nestranný a objektivní úsudek. V příčině té Svoboda píše (str. XVIII. a násl.) takto: „Úřad můj za hlavní úlohu má vzory slovesnosti latinské, řecké a německé i strany obsahu i strany proslovu a výrazu zpytovat i žáky k obdobení jich v jiném jazyku, co možná mluvně věrnému a výraznému, uváděti. Tím se již úplných 32 let obíraje, není tuším divu, že jsem zkušenosti nabyl a způsobilosti, jakové nabytí nevšeckni příležitost měli. A snad právě to, že jsem se trojím a čtverým,

„ano s pohledem na mé překlady z vlastiny a franštiny, šesterým jazykem najednou obíral, v té věci mně nejvíce prospělo. Tak se mi událo přeložením Kralodvorského rukopisu a jiných starobylých i novějších básní do němčiny k rozšíření slávy národa a jazyka našeho mezi cizinci přispěti, an tito mým teprv překladem českého ducha veleslavné a velezdrné stvůry, jim jinak nerosozumitelné a nepřístupné poznali, a tím našich předků výtečnou vzdělanost, i od našich bohužel tvrdošíjně zapíranou a jazyka našeho ku mnohovážnému proslovu všeliké nejvznešenější i nejněžnější duchačinnosti bludovanou způsoblost uznali. Že jsem se touto nějakou, ač skrovnou, přece ne docela zavrnutelnou zásluhou národu svému zavděčil, tím jsem se až do nedávna těšiti mohl. Co posléze na újmu toho potěšného domnění mého a na stencování zásluh i jiného zajisté horlivého vlastence ode dvou mužů, jinak mně velevážených, konáno (zde Svoboda tuším naráží na německého a českého básníka K. Š. Schneidra, pak na výčitky Kollarem a J. Jungmannem pro pověstnou trojjazyčnost Svobodovi činěné), právem-li se dalo a děje, to rozsouditi nestranným i mé i ony zde podotknuté práce znatelům zůstávají. Aspoň dokonali, horliví Čechové — jmenuji jen slavné a vděčné u nás paměti Chmelenského — tuto způsoblost mně přiřknouti neváhali a jeden z oněch dvou jí častokrátě použití se nezdráhal, jakož i druhý jí na své stvůře poukázanou nezavrhnul . . .“ Proč Svoboda svých 30 zčeštěných básní Schillerových tiskem vydává, kdežto mnozí již před ním i zároveň s ním tutéž práci byli podnikli, toho příčinu přivádí takto: „V několika i nejzdařilejších a nejznamenitějších překladech shledal jsem, že na obdobození metrického rázu méně byl ohled brán, a že u příkladu mužské pády v ženské proměněny byly a naopak. Můj však zřetel při každém překladu jest, netoliko myšlenky původopisce slovy a propovědmi co možná nejvlastnějšími, téměř totožnými obdobiti, pakli se to státi může bez ujmy ráznosti a dojímavosti v původopisu znamenáné, tedy netoliko ty samé myšlenky, city a obrazy, které se v původopisu nacházejí, v jinomluvě otvůřiti a prosloviti, nýbrž i vlastností proslovů, tudíž i metriku původopisu, tak i ducha i duševní jako oděv původopisce co nejvěrněji obdobiti. Zvláště při věcech ku zpěvu ustanovených toho pilen jsem . . . Snažil jsem se básně tyto tak obdobiti, aby znatel i původopisu i češtiny v překladu jen vlastního ducha i jeho proslov shledal, aby Schillerovy myšlenky, city a obrazy přesnou a rodnou češtinou co nejpodobněji otvůřené a pronesené uznal. Událo-li se mně, co jsem zamyslíl, o tom milí vlastencové slušně sami stanovtež! . . .“ Ku konci Svoboda pronáší na výčitku mu činěnou, že ne pouze českým ale zároveň i latinským a německým jazykem píše, tuto omluvu: „Nad tím mnozí horšiti se budou, že i německým spisem vlasteneckému záměru posloužiti míním, an mně to, jak doslýchám, za zlé pokládají, že ne pouze českým, ale i latinským i německým jazykem píši. Buď mi dovoleno na tuto výčitku kratičkou zde omluvu postaviti. Já myslím takto: Čím obšírnějším a mnohonásobnějším uměním se opatření ukážeme, tím více vlasti a vědám vůbec že prospěti můžeme, tím více k oslavě vlasti a národu svého že přispějeme. Když jinojazyčným dokážeme, že i jejich jazyk nám na snadu jest, avšak že přece našeho výborného jazyka nad jiné předčíciho si více vážíme, jej slušně milujeme a vzděláváme: nevysvědčíme-li tím mnohem patrněji jeho lad a výtečnou výraznost než stranným a proto právě od cizích bludovým jeho vychvalováním? Proto já některé věci, které duchu mému utvůřiti se událo, brzo českým, brzo německým, brzo latinským, jak to žádno bylo, brzo dvojím a trojím sepsal jazykem: jako básně vlasteneckého obsahu a několik písní církevních . . . Nehledal jsem já v tom chválu svou, nýbrž čest Páně, jenž mně potřebné k tomu způsoblosti propůjčil a čest vlasti, kteráž vroucí láskou od dávna myslím často že jsem se prokázal. Ale nevražení národu proti sobě obapolné, zde onde vynikající, se mi hnusí a protiví, an plení a stroskotává, kde by třeba byla svornou a shodnou snahou štěpiti a budovati, když takovouto bezumnou holemost našim odpůrcům zůstavíme, tím chvalněji sobě počínáme, tím více milé své vlasti a národové důstojnosti prospíváme . . .“

⁷⁹⁾ Připomínáme zde toliko, že tehdaž i sám vůbec vážený a na slovo bráný přítel náš, A. Strobach z téže příčiny nucen se viděl — a to k veliké škodě obecného i národního dobrého — vzdáti se vloženého naň úřadu purkmistra měst Pražských.

⁸⁰⁾ Na gymnasiu Malostranském byli r. 1848—9: Jan Janda prefektem,

V. Al. Svoboda a Jan Zimmermann professory tříd humanitních, Václ. Böhm prof. náboženství, Jan Dubský, Frant. Mühlwenzel, Ondřej Král a Jirí Zeithammer prof. gramatickými a Tomáš Bšlek adjunktem.

⁸¹⁾ Tak na př. v známé a času svého pověstné básni: *Na mór Evropy*, ačkoliv ji byl Svoboda později valně předělal, přichází nicméně tolik neobyčejných slov a frází, že J. Jungmann — vydávaje ji znovu ve své Slovesnosti r. 1820 — nucena se viděl přidati k ní tolik vysvětlivek a připomenutí, že zaujímají téměř celou tištěnou stránku. V pozdějších svých pracích Svoboda počínal sobě ovšem poněkud střízlivěji; nicméně potkávám: se i tu takřka v každé z nich s podobnými neologismy a archaismy, jakož jsou: Proslov = Ausdruck, Ausserung; ochvala = oslavení; žádno = žádoucnost; stvůra, duchostvůra = geistige Schöpfung, geistige Arbeit; zvůle = svoboda; národovost = národnost; obdobiti = napodobiti, nachbilden; mluvně = sprachlich; otný, otecký = otcovský; sotný = beschwerlich; drbiti = museti; plzný = užitečný; ryčný (ryk) = hlučný; holemost = velikost, hrubost; bludovati = v pochybnost bráti; umný, bezumný, vernünftig, unvernünftig; pupný, zpupný = pyšný, vzdorovitý; kruchý, křehký; zičiti = přátí, zvůna = nehoda a j. v.

⁸²⁾ I bylť to právě čtyři čeští filologové: Em. Th. Hohler, Ig. Seibt, Al. Svoboda a J. St. Zauper, jichžto díla (Übersetzungsübungen a přeložení a komentování latinští a řečtí klasikové) na gymnasiích rakouských mezi žáky a učitele co nejhojněji byla rozšířena, tak že se tehdejší i žertem říkávalo: „Nesedí-li Čech (jako professor) na katedře, zajisté aspoň že leží (kniha jeho) před žákem na stolici!“

⁸³⁾ O filologických pracích Svobodových četli jsme také, a to nejednokrátě velmi pochvalné zprávy v domácích i zahraničních listech odborných, jmenovitě v „*Blätter für literarische Unterhaltung*“ a „*Darmstadter Schulzeitung*.“

⁸⁴⁾ Nelze nám u věci té neukázati k tomu, co jeden tehdejší vysoce proslavený, všestranně vzdělaný a domácí i zahraničné literatury důkladně znalý hodnostář církevní o linguistické způsobilosti našeho Svobody za příčinou jeho německého překladu známé knihy T. Kempenského: „*O následování Krista I.*“ r. 1842 byl pronesl takto: „Professor W. Al. Svoboda hat sein ausgezeichnetes Uebersetzer-Talent in seinen Mustern der Redekünste 3 Bde, in der musterhaften Ueibertragung der berühmten Königinhofer Handschrift u. anderer Werke längst bewaehrt; seinen Beruf für treffliche Behandlung kirchlich religiöser Gegenstände aber hat er neuerdings durch die vorliegende Arbeit (přeložení knihy T. Kempenského do němčiny) auf das ehrenvollste dargethan, nachdem die frommen Leser seiner Schriften schon seit lange her in seinen höchst gelungenen Uebersetzungen der alten kirchlichen Hymnen „Dies irae, Stabat mater, Quid mundus militat“ so wie in seinen echt katholischen Messliedern Erbauung und Erhebung gefunden haben. Welche Vorzüge man auch an andern deutschen Uebersetzungen rühmen mag, in der gegenwaertigen wird man keine derselben vermissen, wohl aber noch Manches finden, wodurch sie sich inniger u. treuer dem unerreichbaren Original voll kindlicher Einfalt anschliesst . . .“ Týž vzdělaný a potřeb našich dobře znalý pán a jiní tehdejší literáti prohlásili se nejednokrátě v ten rozum: „Kdy by se Svoboda a Zauper času svého byli mohli volněji pohybovati na své dráze a ve své kolleji učitelské a nebyli otrocky vázáni bývali houževnatými nařízeními z dvorské komisi studijní vycházejícími, že by byli při svých vědomostech a zkušenostech k místu přivedli díla literární a učinili opatření pedagogická, jimiž by rakouskému školnictví mnohem lépe poslouženo bývalo, nežli se to stalo vědátory a musterpedagogy nedlouho potom z ciziny za drahé peníze povolanými, kteří neznajíce našich národních a sociálních potřeb, školy naše již tím zevrubně opraviti se domnívali, když je zcela dle vzorů cizáckých přistřihovati, v nové, na mnoze nepřirozené formy oblékati a při tom jenom ještě cizími, u nás dosavade neobvyklými jmény křtiti budou . . .“

⁸⁵⁾ Z hojných oznámení a pojednání těchto připomínáme zde toliko: „*Kritische Aufsätze über die Prager Malerakademie*“ v Hormayerově Archivu, pak nadšené oznámení *Tomáškovy rekvie* a trefnou recenzi románu Karol. Pichlerovy: *Die Schweden vor Prag* v Monatschrift des böhm. Museums.

⁸⁶⁾ O tomto německém překladu lyrických básní Horácových pronesl se známý filolog Zauper takto: „ . . . wobei gramatikalische Worttreue mit Nach-

bildung des poetischen charakteristischen Tones, wie vielleicht in keiner Uebersetzung vorhanden ist, ohne dass die Sprache gewaltsam verschraubt wäre.

^{*)} Ukazujeme k tomu, že Svobodovi nejděkrátě s vyšších míst nová díla literární podávána byla k posouzení a k censurě; že mu magistrát měst Pražských pro jeho humanitní vynasnažení a práce literární propůjčil právo měšťanské a k česká společnost učená že ho jmenovala svým údem mimořádným, jakož i připomínáme, že mezi příznivci a přáteli Svobodovými čítáme muže, hodností, vzdělaností a uměním svým tehdáž vůbec proslavené, ano světoznámé, jakož byli: arcibiskup L. Pyrker, biskup Hurdálek, prof. B. Bolzano, sv. p. dr. Ondřej Stifft, mistr V. Tomášek, velduch německý W. v. Goethe, básník Fr. de la Fouqué, dr. de Carro a j. v.

^{**)} Ukazujeme zde k neobyčejné šetrnosti, ano opravdové pietě, kterou Svoboda po celý svůj život k svému učitelovi Dom. Kynskému a předkem také k našemu patriarchovi J. Jungmannovi choval a nejděkrátě slovem a písmem jí průchod dal, ačkoliv tento v posledních svých letech Svobody sobě, a to prý zúmyslně, hrubě nevšímal, jakož i připomínáme, s jakým účastenstvím, anobř s jakou nadšeností Svoboda vždy mluvil o pěvci Slávy dcery, třeba že právě on v básni té nešetrně se jeho dotknul, a kterak Svoboda věděl sobě vážit i a vysoce pokládati monumentální práce našeho Šafaříka. —

Stručně, avšak velmi trefně a pravdivě vytknul duševní povahu našeho Svobody jeden dobrý jeho známý v nekrologu, jež podal do Bohemie (1849) ihned po jeho smrti, z něhož za tou příčinou zde něco opakujeme: „Wer den Verblichenen näher kannte, wird ihm gewiss eine Thräne der Erinnerung weihen. Swoboda, einer der ersten Filologen Österreich's und Deutschland's, war ein gerader u. billig denkender Mann, für Recht u. Wahrheit erglühend, u. wenn es galt etwas Gutes zu vollbringen oder dem Freunde sein Gemüth zu entfalten; sanft u. schwelgend in das Gemüthliche, war der Grundzug seines Charakters. So konnte man ihn eben so leicht erweichen als verletzen, u. verletzt hat man ihn kurz vor seinem Tode. Swoboda war bekanntlich einer der tüchtigsten Förderer der böhmischen Literatur, er hat seine Muttersprache geliebt früher als es Andere thaten. Aber er war auch ein Schulmann, überall in der antiken Bedeutung des Wortes, u. das hat man ihm übel ausgelegt. Dies schmerzte ihn. Als ich in das Zimmer des Verblichenen trat, fund ich auf seinem Tische ein Papier, dass derselbe unmittelbar vor seinem Tode beschrieben. Es war seine Apologie. Das wahrhaft antike Gesicht des Verstorbenen blickt mich dabei freundlich an, als wäre ihm ein Gedanken Latiums entflohen . . .“

DODAVKY.

I. Dodavek k biografii *M. J. Sychry*.

Ke str. 203., kde se mluví o literární činnosti *M. J. Sychry*, připomínáme: V Jungmannově hist. lit. Č., v knihopisném slovníku a v Životě *M. Sychry*, V. Kryšpínem vypsáném, čteme mezi spisy Sychrovými také *Jan hr. Bělohradský*. Rytířská činohra ve 4 jednáních; což jest však nepodstatné. Neboť činohru tu r. 1821 vytištěnou a do IV. dílu Nového Divadla Českého r. 1825 vloženou, sepsal *Václ. Sykora*, času svého faktor v c. k. dvorské impressi, a nikoliv náš *M. Sychra*.

II. Dodavek k biografii *J. Vl. Kamarýta*.

Na str. 278. k poznámce 43. dodáváme:

O spanilomyslném chování a horlivém vlasteneckém působení *J. Vl. Kamarýta* pronešl se času svého p. *J. B. Malý* velmi trefně a vydáváje v letech třicátých tehdež vůbec oblíbenou *Bibliotéku zábavného čtení* připsal r. 1835 první její svazek: „*Nesmrtedlné památce horlivého vlastence J. Vl. Kamarýta*.“

III. Dodavky k biografii *Vinc. Zahradníka*.

1. Dodavek k stránce 279. *) pod čarou.

K došlé nás žádosti strany udání pramenů, z nichž jsme čerpali při spisování biografie *Vincece Zahradníka*, připomínáme: „že jsme k tomu užili zpráv, ježto s námi, a to velmi ochotně sdělil d. p. P. *Fr. Pařík*, bývalý děkan Mladoboleslavský, z matrik tamních a prostřednictvím jeho d. p. P. *Antonín Drechsel*, děkan Křešický, z tamní knihy pamětní, pak dát, jichž jsme jednak, za času svých studií v Praze o V. Zahradníkovi od jeho známých a přátel (pt. d. pp. Pešiny, Vinařického, Jirsíka, — jenž také k tisku připravil pozůstalé Zahradníkovy pojednání: „*O přísaze*“ — a j.) se dověděli, jednak sami bedlivým čítáním literárních prací Zahradníkových nabyli a je později dány v rozličných časopisech roztroušenými rozbojnili. Při tom pak nelze nám nepřipomenouti, že jsme se v příčině té, — a to k radě a ukázání p. děkana Paříka — času svého prosebně obrátili tolikéž k důst. konsistorní kanceláři litoměřické, avšak že se nám nedostalo k listu našemu žádné odpovědi! — Konečně budiž zde ještě přivedeno, že po dlouhém a klopotném dopisování a vyhledávání podařilo se nám alespoň dověděti se, že druhý rukopisný svazek báchek Zahradníkových, jakož i rukopisná jeho logika — a to onen s titulem: *Druhá sbírka báchek s připojenými uforismy o báje od Vinc. Zahradníka Mladoboleslavského*, tato pak s. titulem: *Počátky umění myslitelství, 2 svazky*, — chovají se nyní v archivu Česk. Musea národního, byvše obě tato díla již před lety tam odevzdána v. d. p.

proboštem Václ. Sv. Štúlcem. Kam se však Zahradníkova již r. 1836 censurovaná *psychologie* dostala, o tom až po tu chvíli nemáme určité vědomosti.

2. Dodavek k biografii *Zahradníkově*.

Na str. 277. k 3. poznámce dodáváme, že Zahradník času toho, mimo jiné vlastence a učené oznámil se také s *J. Dobrovským*, který často přicházel do Litoměřic, navštívit svého starého přítele, kapitulního děkana a napotom biskupa Fr. Hurdálka. S Dobrovským Zahradník napotom dopisoval sobě nemálo důvěrně o věcech soukromých i literárních.

3. Dodavek k biografii *Zahradníkově*.

K vylíčení povahy V. Zahradníka na str. 284. obsaženému dodáváme toto: Sbírající pomůcky k doplnění „*zpomínky na V. Zahradníka*“ v Čas. Č. M. 1871 str. 28 a násl. vytištěné, vyrozuměli jsme z několika nás nedávno došlých současných zápisek k nemalému překvapení svému, že v letech dvacátých i později někteří naši nerozpakovali se vytýkati V. Zahradníkovi „kterak na újmu řeči a národnosti české obírá se příliš horlivě literaturami cizojazyčnými, jmenovitě německou, čítaje a excerptuje bedlivěji spisy Herderovy, Lessingovy, Garveovy a jiná k tomu podobná díla cizinská, nežli domácí knihy české; že píše tolikéž jazykem německým a že přispívá do časopisů germanských.“ — Hledíc však k tomu, co jsme byli výše pověděli o literárním a vlasteneckém působení našeho Zahradníka, netřeba tuto šířeji ukazovati, jak liché a nepodstatné ano téměř zlomyslné byly tužby tyto. Vycházelyť zajisté pouze jednak z nevědomosti a nezkušenosti, jednak z jakési nečasné podrážděnosti některých, třeba že tehdaž na slovo branych, tak zvaných vlastenců a našinců, kteří — jak Zahradník nejednokrát velmi trefně o nich připomenul — „se nerozpakovali každého naříkati a v nelibost sobě bráti, kdo *nebouřil* tak, jako oni“ a na něž Zahradník — jakož toho máme dobrou vědomost — často ústně i písemně toužil, ukazuje k tomu, „že láska k vlasti a jazyku mateřskému jest věc velmi žádoucí a vysoce chvalitebná, avšak jen dotud, pokud nevykročuje z mezí rozumem vyměřených, t. j. pokud nepřechází v slepou vášeň a stranickou nenávist k těm, kdož jsou jiného smýšlení, vyznání a národu!“ — I vidí se nám jenom ještě připomenouti, že Zahradník nezanášel se pouze germanskou literaturou, anobrž že se obíral zároveň literaturou staroklassickou, romanskou a všeslovanskou, a ačkoliv od r. 1820 až do své smrti r. 1846 působil v osadách naskrze německých, že se přece neodcizil národu a jazyku svému, anobrž že právě času toho byl jedním z nejpilnějších a nejplatnějších dělníků na národní roli dědičné, podávaje nám vzácná díla, psaná „*čistou řečí a právě staročeským, jasným a líhezným způsobem*.“

4. Dodavek na str. 287. č. 7. shora. Po slově „smrt“ dodej:

V Květech z r. 1835 čteme na str. 59. ještě pět kousků podobného obsahu zajímavého, totiž: Srdečnost, Slůvko vychovatelům, Bartoň, Nevěsta a Dukát; pak na str. 197 a 198 dva kusy obsahu historického: Mladý Boleslav a Marie Stuartová, oba psané jadrnou a lahodnou prózou básnickou.

IV. Dodavek k biografii *Jana Nejedlyho* str. 157. připomenutí 73, a *Vojtěcha Nejedlyho* str. 321.

Co se týče básně *Bohyně*, kterou Vojtěch Nejedly po vyjítí spisu: „*Počátkové českého básnictví*“ k vyzvání tehdejších pozicníků byl složil, připomínáme, že jsme se konečně po delším doptávání a vyhledávání dověděli, že rukopis celou tu báseň o 6 zpěvích v sobě zavírající odevzdán byl před několika málo lety, tuším p. J. B. Malým, do archivu Národního Musea Českého, kdež až po tu chvíli pozůstává.

V. Dodavek k biografii *Fr. Slámy* str. 343 ř. 9.

Čtení hodný kšaft F. J. Slámy vytištěn jest dle celého znění ve spisu V. Biby: *Navedení k písemnostem*. V Praze 1884. str. 299.—301.

UKAZATEL.

Sestavil

Frant. Bačkovský.

(Číslice ukazují stránky; číslice, tu a tam v závorkách položené, upozorňují, kolikráte jest o též osobě na dotyčné stránce zmínka.)

Antonie Marie v. Marie Antonie.

Balbín B. 59, 62, 338, 351.

Beckovský J. F. 203, 233, 375.

Bergner V. 36, 87, 296.

Bernolák A. 25, 353.

Bezděka Fr. 310, 335, 349.

z Bienenberka K. J. 11, 60, 64.

Boček A. 220.

Bolzano B. 207, 214, 253—255, 279, 334, 376, 417.

Borový A. 18.

Boubela F. 336.

Büdinge Max. 385.

Butschek 93, 99.

Cornova Ig. 11, 24, 60, 66, 90, 91, 168, 200, 317.

Čelakovský F. L. 102, 127, 128, 132, 133, 134, 138—140, 159—163, 165, 193, 195, 198, 251, 278, 301, 314, 324, 332, 337, 350, 369, 371, 391, 410.

Černý J. 163, 348, 350, 368.

Dejm F. 314.

Devoty J. 65, 69, 81, 83, 189, 309.

Dinzenhofer 93, 98.

Ditrich F. 24, 237.

Dlabáč B. J. 13, 19, 24, 31, 33, 60, 67, 82, 100, 101, 117, 175, 195, 196, 207, 317, 329, 377.

Dobrovlastka v. Marie Antonie

Dobrovský J. 10, 11(3), 24, 25, 27, 30(2),

36, 38, 58, 67, 82, 91, 92, 100, 108, 112(3)—115, 119(3), 120, 122, 123, 125, 127—129(2), 131, 142, 147(2), 154, 156, 158, 159, 162, 164, 165, 169—171, 175, 176, 178, 181, 182, 187, 216, 218(2), 220, 222, 225(2), 227, 228, 245, 253, 269, 287, 290, 304, 307, 317(2), 320, 321, 352, 379, 384—386, 388, 389(5), 390, 400, 409(2), 410, 419.

Dobner G. 60, 338.

Doležálek J. E. 82, 86, 119, 195(2), 318, 332.

Donulus 167, 168.

Dostal In. 49, 2.

Dostal J. B. 193, 195, 196(2), 213.

Durych F. 24, 195.

Endrs F. 336, 337.

Erben K. J. 163, 323.

Faltis V. 199.

Feil J. E. 369.

Filčík J. N. 85, 245.

Filípek, prof. 136.

Fillipi J. 42, 52, 61.

Fryč J., dr. 136, 153.

Fryčej T. 74, 140.

Galaš J. 117, 217.

Griess de Ronze Ed. 271, 277.

Haenke T. 63.

Hájek Ig. 36, 101, 178.

- Hájek V. 7, 81, 203, 233, 256, 280, 375.
 Hamaljár M. 25, 31, 39.
 Hammerschmid J. Fl. 249.
 Hanka V. 82, 112, 113—117, 127—133, 138, 156(4), 157, 161, 162, 198, 209, 215, 219, 225, 226(3), 228, 247, 253(2), 259, 289, 303(2), 334, 349, 368, 377, 381, 383—385(3), 386, 388(3), 390, 391, 400, 408—412.
 Hanykř A. 227.
 Hattala M. 141.
 Havelka J. 154, 156, 237, 247, 249, 250, 377.
 Havlík K. 157, 329, 331, 332.
 Hausa F. 69, 81.
 Hek F. V. 36, 151, 171, 189, 193, 237, 289.
 Hekova L. 193.
 Hekova Vl. 193, 237.
 Held 142, 147, 317, 318, 332.
 Hemerka Z. 24, 31.
 Hněvkovský Š. 24, 25, 36, 59, 60, 67(2), 69, 82, 84, 87, 92, 100, 114, 115, 117, 119, 127, 130, 138, 142, 147, 148, 150, 153, 158, 160, 161, 164, 165(2), 169, 170, 175, 179, 187, 192, 198, 205, 216, 290, 297(2), 298(2), 301, 305, 306, 309, 315—321, 323, 324, 326, 327—329, 331(2), 332(2), 376, 410.
 Holmann J. 276.
 Hrabá K. 19, 20.
 Hromádka J. 82, 87, 113, 156, 207, 214, 216, 217, 223, 224, 252, 290, 299, 310.
 Hříb F. 214, 227.
 Hurdálek F. 279, 280, 401, 412, 417, 419.
 Hýbl J. 117, 130, 157, 159, 161, 163, 171, 179, 233—250, 253, 290, 310, 331.
 Chládek J. 24, 31.
 Chmela J. 161, 163, 178, 237, 241, 242, 245, 253, 276, 301, 310, 331.
 Chmelenský J. K. 137, 163, 193, 247, 248, 251—278, 332, 337, 350, 400, 415.
 Chlumčanský V. L. 200, 210, 310, 335.
 Jabulka F. 337.
 Jahoda J. 210.
 Jahodová 209.
 Jáchym 337.
 Jaksch 281, (Jakš) 337.
 Jandera L. 49, 60, 62, 192, 334.
 Jansa L. 210.
 Javornický J. 72(2), 73, 81, 85(2), 87, 180.
 Ješín P. 198.
 Jirsík J. V. 284, 418.
 Jodl J. 117, 377.
 Jungmann A. 253, 289.
 Jungmann J. 32, 33, 36, 59, 60, 64, 82, 83, 87, 101(2), 102, 103, 112, 114, 115, 117(2), 118, 120—122, 127—131, 133—135, 137—140, 145, 147, 151(3), 153, 156, 157, 159, 161, 165, 170, 175, 177, 179, 180, 181, 187(2), 196(2), 204, 205, 207, 209, 216, 217, 219—222, 225, 227(2), 252—254, 258, 260, 265(2), 274, 284, 289, 290, 296, 300—303, 305—307, 309, 310, 321, 327, 350, 353(2), 368, 376(2), 378, 379, 384—386, 388—391, 393, 396, 397, 400, 409, 412, 415—417.
 Jungmann J. ml. 163, 253, 255, 256, 269, 276, 337, 350.
 Kalina J. 291, 413.
 Kamarýt F. D. 272, 276, 277, 365.
 Kamarýt J. V. 102, 128, 162, 163, 193, 195, 251—278, 301, 337, 343, 350, 368, 369, 391, 410, 418.
 Kanda Št. 12.
 Kára V. 286.
 Karafiát J. 87, 213.
 Kareš V. 301, 338, 350, 368.
 Kauble 171, 178, 194, 195.
 Kaun J. P. 189, 193.
 Kavka J. 13.
 Kinský F. 46, 64.
 Klácel M. 283.
 Kleinberger J. 33.
 Klicpera F. 112, 237, 245, 377(3), 380, 406.
 Klicpera V. K. 117, 152, 156, 165, 195, 247, 292, 301(2), 310, 326, 331, 371, 377, 380, 381, 391, 407.
 Kodym F. 29, 214.
 Koehler J. A. 121.
 Kollár Jan 122, 128, 152, 165, 195, 274, 300(3), 305, 324, 332, 369, 371, 391, 415, 417.
 Kolovrat Libšteinský F. A. 110, 240, 295, 298, 299, 302.
 Komenský J. A. 7, 33, 103, 118, 135, 161, 178, 195, 219, 252, 287(2), 3, 7, 350, 360, 368, 375, 376.
 Konrád 140, 142, 147, 297, 320.
 Kopec A. 93, 382.
 Kopitár B. 112, 182.
 Kora v. Donulus.
 Korab F. L. 193.
 Kotara V. 198.
 Koubek J. P. 291, 331.
 Kouble J. 120.
 Koutecký 298.
 Kovář J. 367.
 Kozmanecius V. 282.

- Kozuri F. 13.
 Král J. M. 171, 180, 189, 193(2)—195, 198, 213.
 Kramerius V. M. 9—39, 58, 60, 67, 69, 77, 91, 100, 101, 124, 169(2), 175, 177, 192, 203(2), 216, 235, 238, 243, 296, 317(2), 329, 330, 334, 345, 347, 351, 375, 376.
 Kramerius V. R. 28, 35(3), 117, 193, 241(2), 248, 253, 299, 310.
 Krombholz 110, 208.
 Kryšpín V. 196, 209, 418.
 Kynský D. 111, 116—118, 140, 142, 154, 157, 171, 178, 179(2), 187, 196, 205, 207, 209, 210, 214—228, 289, 290, 301, 375, 376, 378, 384, 386, 396, 400, 401, 417.
 Labler V. 324.
 Lahoda V. 317.
 Lamberg E. 217.
 Langer J. 138, 139.
 Lenhart V. 62.
 Lešetický M. 329.
 Leška Št. 24, 33.
 Libich K. 239.
 Linda J. 112, 129, 130, 161, 163, 237, 241, 242, 247, 388—390, 410.
 Linka J. 201.
 Liška A. 117, 310, 387, 409.
 Ludvík J. M. 189, 193, 196.
 Macán J. 291, 310, 327.
 Macháček K. S. 128, 161, 178, 253, 254, 301, 391, 396.
 Machek A. 165, 192, 328, 390.
 Malý J. B. 139, 418, 419.
 Marek A. 59, 82, 87, 101, 115, 117, 120, 122(2), 128, 156, 158, 159, 171, 176(2), 178, 180, 187(2), 193, 194(3), 195, 216, 219, 252, 254, 254, 260, 276, 296, 303, 307, 311, 321, 378(3), 379, 388, 396, 397, 400, 406.
 Marek J. 195, 291, 300, 305, 307, 310, 367.
 Marchal J. 195, 196, 253, 255, 256, 259, 269, 272, 337.
 Marie Antonie 181, 256, 269, 273.
 Mauric V. 337.
 Meinert 147, 334.
 Meissner A. G. 10, 63, 64, 66, 90(3), 91, 96, 146, 168, 200.
 Melezynek 13, 33, 34.
 Mikan J. 60, 63, 168, 334.
 Milde V. 280.
 Millauer M. 174, 180, 191, 195, 196.
 Miller J. 178, 245.
 z Mitrovic Josef Vrat. 94, 95, 201.
 z Mundi Jan 219, 221, 223.
 Neděle F. 171, 217, 218.
 Nejedlý J. 25, 31, 36, 59, 60, 67, 69, 77(2), 78, 82(2), 87—166, 169(2), 170, 175, 179, 187, 192, 194, 204, 205, 207, 216, 217, 223, 224, 235, 237, 252, 253, 269, 281, 290(?), 296(2), 297(2), 301, 303, 309, 315, 317—326, 328, 331, 332(2), 334, 335, 352, 353, 376(2), 379, 383, 388, 390, 419.
 Nejedlý V. 25, 36, 59, 60, 63, 64, 67, 69(2), 82, 86, 87(2), 89, 91(2), 101, 102, 112, 116—117, 127, 137(2), 142, 146, 147, 150, 152, 157, 169(2), 175, 176, 179, 180, 196, 207, 219, 290, 295(2), 297(4), 298(2), 301, 309, 311, 312, 315—332, 368, 391, 410, 419.
 Němeček F. 24, 259, 334.
 z Neuberku J. 11, 13.
 Neumann 322, 367, 377.
 Nigrin J. 374.
 Novotný F. 36.
 Novotný K. 275.
 Opočenský J. 198.
 Paďour J. D. 193, 196.
 Palacký Fr. 32, 102, 122, 128, 226, 276, 303, 350, 364, 390—392, 411.
 Palkovič J. 25, 29, 31, 32, 36, 38, 39, 82, 97, 111, 117, 131, 142, 159(2), 160, 162(2), 163, 175, 178, 179(2), 182, 187, 194, 198, 216, 224, 252, 290, 299, 332.
 Papír J. 251.
 Pařízek A. 23, 60, 67, 82, 101, 117, 147, 175, 176, 317.
 Paták Ig. 87.
 Patrčka S. 113, 171, 180, 189, 193(2), 194—196(2), 289.
 Pavlovský A. 36, 147.
 Pelcl F. M. 10, 11, 14, 20, 24, 25, 27, 31(2), 36, 58, 60, 67, 78, 91, 92, 94, 99, 100, 147, 148, 150, 169(3), 195, 224, 329, 330, 338.
 Pešina V. 193, 195, 207, 209, 215, 220, 309, 342, 342, 350, 418.
 Petřík V. 364.
 Piller 271, 277.
 Pirner J. 294, 320.
 Pištěk F. 357.
 Plácel V. 195.
 Plánek J. V. 193, 252, 253, 255, 256, 258, 259, 269, 272, 273, 301.
 Pleskot J. 194, 237, 245, 311.
 Pohan V. 256, 349.
 Pohl V. 30, 38, 99.
 Pohořelý J. 280.
 Poklet 66, 168.
 Polák M. M. Zd. 118, 162, 171, 173,

- 189, 193, 195–198, 224, 252, 258, 274, 296, 312, 324.
 Polášek F. 25.
 Pospíšil J. H. 193, 207, 290, 350.
 Presl J. S. 120, 122, 128, 140, 177, 193, 254, 296, 400.
 Procházka B. 201, 208, 209.
 Procházka F. 10, 11, 20, 24, 26, 27, 30, 33, 34, 36, 60(2), 69, 91, 92, 100, 124, 147, 153, 169, 177, 317(2), 330, 334.
 Prokop J. 30, 38.
 Prosečský 198.
 Příkryl K. 44, 52, 61.
 Puchmajer A. J. 25, 31, 36, 38, 67(2), 69, 78, 82, 87, 92(2), 111(2), 114–120, 122(2), 126, 138, 142, 155, 160, 165, 169(2), 170, 176(2), 192, 194, 216, 219, 252, 258, 290, 294, 295–298, 304, 311, 312, 317–321, 326, 327, 329, 332, 369, 376, 385, 396, 397, 400.
 Purkyně J. 215, 396.
 Quardazoni 239.
 Rautenkranc J. M. 36, 59, 66, 87, 101, 102, 111(2), 117, 142, 152, 175, 176, 193, 219, 265, 315, 320, 326.
 Rayman (Raymann) 158, 176, 189, 195.
 Rettig J. S. 82, 171, 178, 179, 189, 193(2), 195(2), 196(2), 207.
 Rettigová M. D. 82, 162, 171, 180, 189(2), 193, 195, 196(2), 207, 213, 228, 309, 391.
 Rosa V. 11, 118.
 Roztočil J. 101.
 Rožnay S. 112.
 Rubeš F. 137, 145, 163.
 Rulík J. 18, 23, 24, 35, 37, 39, 59, 60, 67, 95, 148, 175, 234, 317.
 Růžička A. 153, 263, 383.
 Ryba J. 295, 318, 332.
 Sedláček J. V. 82, 112, 117, 130, 140, 152, 158, 161, 162, 171, 176, 177, 180, 194, 195, 219, 222(2), 237, 289–314, 320(2), 322, 326, 330.
 Seibt 10, 60, 66, 90 (tu jest omylem „Steibt“).
 Seidl 36, 147, 195.
 Setelain 36, 101.
 Schmidt 90, 168, 337.
 Schiessler J. 101, 195, 304.
 Schneider v. Šneidr.
 Sind 61.
 Skalický K. 382.
 Sláma F. J. 80, 102, 139, 163, 251, 255, 256, 269, 270, 277(2), 286(2), 292, 301, 332–372, 410, 419.
 Smetana J. F. 80, 305, 314, 331.
 Sonnenfels J. 93.
 Stach V. 13, 25, 118.
 Stepling (Steplink) J. 10, 43, 46, 52, 54, 60, 61.
 Stocker K. 295, 298, 320 (tu jest omylem „Stokar“).
 Straširypka A. 26.
 Strnad A. 24, 60, 66, 90, 91.
 Sušil F. 215, 220, 225(2), 400.
 Svoboda V. A. 116, 117, 129, 154, 156, 157, 177, 218, 222, 252, 289, 296, 310, 373–417.
 Sychra M. 29, 102, 111, 117, 118, 142, 154, 157, 159(2), 163, 171, 176, 179, 180, 189, 195(2), 196(2), 199–215, 217–220(2), 225, 243, 289, 290, 321, 391, 418.
 Sykora V. 418.
 Szalatnay J. 286.
 Szalay J. 13.
 Šafařík P. J. 32, 102, 120, 122, 128, 162, 219, 225, 260, 289, 303, 313, 390, 396, 417.
 Šedivý Pr. 18, 19, 35, 234.
 Šembera A. V. 215, 220.
 Šimek M. 30, 38, 219.
 Šir Fr. 128, 178, 192, 245, 276, 310.
 Škoda Pr. 24, 31.
 Šneidr K. (Schneider) 171, 189, 193, 195, 196, 291, 29', 300, 301, 415.
 Špinka V. 195, 241, 242, 269, 350.
 Štěpánek J. 112, 117, 234, 240 2), 241, 242(3), 246 248(3), 253, 331, 352, 380(2).
 Štěpnička F. B. 82, 86, 102, 117, 119, 142, 163, 171, 180, 193–196, 198, 207, 209, 220, 226, 297, 301, 311(2), 320, 326.
 Štvan M. 13.
 Tablic B. 25, 31, 32, 36, 39, 117, 171, 180, 217.
 Teichl 174, 176, 178.
 Tesánek J. 43, 52, 54, 60, 61.
 Thám K. Ig. 10, 24, 60, 78, 91, 99, 175, 234, 317, 351.
 Thám V. 10, 13, 24, 35, 60, 67, 91, 175, 234, 317.
 Theusinger 248.
 Titze F. 174, 310, 334.
 Tomsa F. 10, 11, 20, 23, 24, 34, 60, 62, 67, 91, 101, 112, 147, 169, 175, 177, 193, 203, 216, 241, 242, 248, 256, 317(2), 331, 334, 396.
 Trnka F. 193, 195, 213, 237.
 Turinský F. 156, 207, 247, 289, 301, 338, 350, 391.
 Tvrdý F. 24, 106, 110, 142.
 Tyl J. K. 29, 152, 159, 247, 311, 352.

- Uhle A. 132, 162, 252, 382.
 Ungar R. 10, 11, 31, 58, 60, 91, 92, 94(2), 96, 164, 169, 317.
 Vacek F. Kamenický 180, 183, 189, 256, 269, 276, 337, 349, 350.
 Valenta V. 186, 200.
 Vambora F. L. 81, 82, 176, 189, 193—196.
 Vaněk N. 117, 136, 156(2), 157(2), 163, 178, 205, 410.
 Vernier 256, 271.
 Vetešník J. F. 87, 101, 102, 117, 151, 189, 276.
 Veverka 37, 193, 237, 241, 242.
 Vinařický K. A. 128, 130, 163, 269, 276, 324, 332, 337, 340, 350, 357(2), 358, 368, 369, 393, 400, 418.
 Vindyš J. H. 80, 101, 183, 189, 193, 196.
 Vitásek 147, 317, 318, 332.
 Vlasák F. 276.
 Vokounius 11, 24.
 Vorel J. 313, 323, 324, 327, 331(2).
 Vrána S. 101, 338—340, 349, 350, 358.
 Vydra St. 10, 24, 31, 40—67, 70, 90, 91(3), 168, 192, 200, 303, 315—317(2).
 Zahradník V. 111, 112, 176, 279—288, 350, 362, 418, 419.
 Zauper St. 305, 313, 401, 416.
 Zeberer J. L. 37, 49, 59, 62, 101, 111, 116—119, 142, 152, 156(2), 157(2), 159, 165, 167—198, 205, 207, 209, 214—218, 220, 222, 227, 231, 237, 245, 253, 289, 290, 301, 302, 307—312, 315, 321.
 Zimmermann J. 84, 129, 139, 147, 260, 387, 416.
 Zitek V. 291, 310.
 Zlobický J. 25, 99, 106, 147, 224.
 Žák V. 220, 227.
 Žitek V. 195, 237.

Obsah dílu druhého.

	Strana
<i>Jan Hýbl</i> , český spisovatel a korektor	233
<i>Josef Vlastimil Kamarýt</i> , kněz a básník	251
<i>Vincenc Zahradník</i> , kněz katolický a spisovatel	279
<i>Josef Vojtěch Sedláček</i> , kněz řeholní a spisovatel	289
<i>Vojtěch Nejedlý</i> , kněz a básník	315
<i>František Josef Sláma (Bojenický)</i> , kněz církevní a spisovatel	333
<i>Václav Alois Svoboda</i> , professor a spisovatel	373

Opravy.

Na str.	8.	v řádku	2.	zdola po slově: „Sedláček“ přidej <i>Vojt. Nejedlého</i> .
" "	11.	"	30.	shora místo „Bienberku“ polož <i>Bienenberku</i> .
" "	25.	"	3.	" po slově „svého“ přidej <i>nejčilejšího člena</i> :
" "	28.	"	6.	" místo „neustále“ polož <i>neustál</i> .
" "	67.	"	18.	" po slově „překládání“ polož <i>z</i> .
" "	90.	"	4.	zdola místo „Steibt“ polož <i>Seibt</i> .
" "	157.	"	4.	shora " „Ziegler“ polož <i>Zieglera</i> .
" "	145.	"	17.	zdola " „J. E. Doležálkovy“ polož <i>J. E. Doležálkovi</i> .
" "	194.	"	21.	shora " „Slavognæcus“ polož <i>Slavogræcis</i> .
" "	194.	"	18.	zdola " „jihoslovanských“ polož <i>jinoslovanských</i> .
" "	207.	"	28.	shora " „ožité“ polož <i>ožilé</i> .
" "	207.	"	31.	" " „přidali“ " <i>přidati</i> .
" "	233.	"	13.	" " „napamět“ polož <i>nazpamět</i> .
" "	287.	"	6.	" " „princovo“ " <i>přímé</i> .
" "	302.	"	22.	" " „nechav“ " <i>dada</i> .
" "	304.	"	9.	" po slově „dvakráte“ " <i>v sídle jejím</i> .
" "	319.	"	5.	" místo „jako“ polož <i>jeho</i>
" "	334.	"	34.	" " „Nečechem“ polož <i>Čechem</i> .
" "	340.	"	11.	" " „úřadům“ polož <i>úřadu</i> .
" "	344.	"	7.	" " „legeus aut scribeus“ polož <i>legens aut scribens</i>
" "	347.	"	16.	" " „hospodářství“ polož <i>hospodářstvích</i> .
" "	351.	"	6.	" " „z páva“ polož <i>zpráva</i> .
" "	352.	"	5.	" " „upřímně z jeho“ polož <i>upřímně jeho</i> .
" "	355.	"	31.	" " „pokládat“ polož <i>pokládat</i> .
" "	356.	"	4.	" " „větší novosti a“ polož <i>novosti a větší</i> .
" "	365.	"	9.	" " „uits“ polož <i>nuits</i> .
" "	368.	"	46.	" " „náboženství a“ polož <i>náboženství o</i> .